

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

**І. В. Вальченко,
Я. М. Прилуцька**

ЛАСКАВО ПРОСИМО!

Навчальний посібник
з української мови для іноземних студентів

У двох частинах

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Частина 2

**Харків
ХНАМГ
2011**

УДК 811.161.2(075)
ББК 81.2Укр.я73-6
В16

Рецензенти:

- К. Ю. Голобородько**, кандидат філологічних наук, доцент
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г. С. Сковороди;
- Н. А. Золотухіна**, кандидат філологічних наук, доцент Харківської
державної академії мистецтва та дизайну;
- О. В. Палатовська**, кандидат філологічних наук, доцент Київського
національного лінгвістичного університету.

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист № 1/11- 7625 від 11.08.2010р.)

Вальченко І. В.

В16 Ласкаво просимо!: навч. посібник з української мови для
іноземних студентів: у 2-х ч. / І. В. Вальченко, Я. М. Прилуцька;
Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – .

ISBN 978-966-695-212-0

Частина 2. – 305 с.

ISBN 978-966-695-208-3

2-а частина посібника розрахована на іноземних студентів підготовчих
факультетів вищих навчальних закладів III, IV рівнів акредитації (1 семестр
навчання) і містить базові відомості з фонетики, граматики та орфографії
української мови.

УДК 811.161.2(075)

ББК 81.2Укр.я73-6

ISBN 978-966-695-212-0
ISBN 978-966-695-208-3 (Ч. 2)

© І. В. Вальченко,
Я. М. Прилуцька, 2011
© ХНАМГ, 2011

МОДУЛЬ 10

Групи прикметників

♦ **Запам'ятайте:** за лексичним значенням і морфологічними та словотвірними особливостями прикметники поділяються на три групи: якісні (пряма, безпосередня ознака предмета), відносні (ознака предмета за відношенням до особи, матеріалу, явища, часу і т. д.) і присвійні (ознака за належністю людині або тварині).

• Порівняйте:

<i>Якісні</i>	<i>Відносні</i>
<i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	
новий (-а, -е, -і)	зимовий (-а, -е, -і)
старий (-а, -е, -і)	осінній (-я, -є, -і)
молодий (-а, -е, -і)	міський (-а, -е, -і)
хороший (-а, -е, -і)	майбутній (-я, -є, -і)
поганий (-а, -е, -і)	теперішній (-я, -є, -і)
веселий (-а, -е, -і)	інститутський (-а, -е, -і)
сумний (-а, -е, -і)	дерев'яний (-а, -е, -і)

1. Якісні прикметники

Якісні прикметники виражають прямі ознаки предметів. Вони називають загальну характеристику (*гарний, поганий*); властивості предметів, що сприймаються зором, слухом і т. д. (*білий, тихий, гіркий, твердий*); просторові та часові ознаки (*довгий, далекий, сучасний*); риси характеру та розумового складу (*розумний, працюючий*); вікові ознаки і фізичні риси (*молодий, стрункий*).

Якісні прикметники здатні утворювати ступені порівняння і прислівники.

Ступені порівняння якісних прикметників (і прислівників)

Ознака предмета (дії) може виявлятися звичайною мірою (*холодний день, холодно*), більшою мірою (*холодніший день, холодніше*) і найбільшою мірою (*найхолодніший день, найхолодніше*).

1. Нульовий ступінь порівняння: *дорогий* (дорого), *молодий*, *теплий* (тепло).

2. Вищий ступінь порівняння.

А) Проста форма (синтетична) **-и-/-іи-**: *молодий* – *молодший*; *дешевий* – *дешевший*, *дешевше*; *красивий* – *красивіший*, *красивіше*; *розумний* – *розумніший*.

Фільм цікавий. Книжка цікава.

Фільм (який?) цікавіший за книжку /, ніж книжка.

Він розповідає (як?) цікавіше за мене /, ніж я.

● Порівняйте:

<i>цікавіший (красивіший, дешевший, розумніший...)</i>		
<i>... за /над +Зн.в.</i>	<i>... від/проти +Р.в.</i>	<i>... , як/ніж + Н.в.</i>
<i>Фільм цікавіший за/над книжку.</i>	<i>Фільм цікавіший від/проти книжки.</i>	<i>Фільм цікавіший, ніж/як книжка.</i>
<i>за/над кого? що?</i>	<i>від/проти кого?чого?</i>	<i>ніж хто? що?</i>

◆ Запам'ятайте:

а) -к-, -ок-, -ек- випадають: *рідкий* – *рідший*, *легкий* – *легший*, *далекий* – *далиший*, *глибокий* – *глибший*.

б) с + и = и: *високий* – *вищий*, *товстий* – *товщий*.

в) г, ж, з + и → жч: *дорогий* – *дорожчий*, *дужий* – *дужчий*, *важкий* – *важчий*, *тяжкий* – *тяжчий*, *близький* – *ближчий*, *низький* – *нижчий*, *вузький* – *вужчий* (виняток: *довгий* – *довший*).

г) суплетивні форми: *гарний* – *кращий*, *поганий* – *гірший*, *малий* – *менший*, *великий* – *більший*, *добрий* – *ліпший*.

▣ Зверніть увагу:

<p><i>тонкий</i> – <i>тонший</i> / <i>тонкіший</i>; <i>товстий</i> – <i>товщий</i> / <i>товстіший</i>; <i>старий</i> – <i>старший</i> / <i>старіший</i>; <i>багатий</i> – <i>багатший</i> / <i>багатіший</i>; <i>грубий</i> – <i>грубший</i> / <i>грубіший</i>; <i>тихий</i> – <i>тихший</i> / <i>тихіший</i>; <i>здоровий</i> – <i>здоровший</i> / <i>здоровіший</i>.</p>
--

* Ці форми нерідко різняться відтінками свого лексичного значення: *старіший* (за віком) і *старший* (за становищем або за віком), *багатіший* (стосується лише

матеріальних цінностей) і *багатий* (стосується і змісту), *здоровіший* (за станом здоров'я або за розмірами) і *здоровий* (за станом здоров'я), *товстіший* (стосується лише осіб) і *товщий* (стосується і предметів).

Б) Складена форма (аналітична)

- *більш/мени* + прикм./присл.: *більш* уважний, *мени* вдалих, *більш* відомий, *мени* вдало.
- *набагато/значно/куди/трохи* + вищ. ступ.: *значно* дорожчий, *набагато* дешевший, *куди* нижчий, *трохи* гарніший, *набагато* краще.

1. Прочитайте речення, зверніть увагу на форми вищого ступеня прикметників і прислівників. Слова в дужках поставте у правильному відмінку.

1. Максим малює уже набагато краще за ... (свій перший вчитель малювання). 2. Цей светр значно дорожчий, ніж ... (мій новий светр). 3. Тетяна була сьогодні менш уважна, ніж ... (її подруга). 4. Дарина куди розумніша проти ... (її/своя сестра). 5. Галина на півроку молодша від ... (її/свій чоловік). 6. Ганна живе ближче до академії, ніж ... (її нові друзі). 7. Мій брат уже трохи вищий проти ... (наш батько). 8. Новий «Боїнг» літає набагато швидше над ... (усі інші моделі літаків). 9. Нове завдання важче ... (ця вправа). 10. Я вважаю, що ти співаєш набагато голосніше за ... (ця відома співачка). 11. Мій дідусь – ближча людина за ... (усі) для мене. 12. Жак дужчий від ... (його/свій старший брат). 13. Андрій виконав завдання значно краще, ніж ... (я). 14. Дніпро набагато довший від ... (Буг). 15. Свинець важчий за ... (олово).

2. а) Від прикметників і прислівників у дужках утворіть просту форму вищого ступеня.

Зразок: Ліза майже на 6 років ... (молода) за Петра. – Ліза майже на 6 років молодша за Петра.

1. Петро на один рік ... (старий) за мене. 2. Твоя валіза ... (важка) за мою. 3. Ця вправа ... (легка), ніж домашня. 4. У тебе ...

(темне) волосся, ніж у батька. 5. Я хочу купити трохи ... (світла) куртка. 6. Ваша вітальня ... (велика) проти нашої. 7. У того співака ... (сильний) голос, ніж у цього. 8. Говоріть ... (тихо), будь ласка, ви заважаєте мені відпочивати. 9. Говоріть ... (голосно), будь ласка, я вас погано чую. 10. Я хочу знайти ... (цікаву) роботу, ніж ця. 11. Якщо ти уважно слухатимеш пояснення, ти витратимеш ... (мало) часу на домашнє завдання. 12. Ганна співає ... (гарно) від усіх. 13. Цією вулицею ... (близько) до магазину. 14. Бабуся вчора почувалася ... (погано), ніж сьогодні. 15. Чавун ... (легкий), ніж сталь.

б) Де можливо, замініть просту форму вищого ступеня складеною.

◆ Запам'ятайте:	<i>що+вищ.ступ. ..., то+вищ.ступ.</i>
<i>Що довше ми розмовляли, то більше подобалися один одному.</i>	

3. Від прикметників і прислівників у дужках утворіть вищий ступінь порівняння (просту або складену форму).

Зразок: *Говоріть ... (голосно), будь ласка. – Говоріть голосніше (трохи голосніше/більш голосно), будь ласка.*

1. Здається, ми запізнюємося, ви можете їхати ... (швидко)? 2. Влітку дні стають ... (довгі), а ночі ... (короткі). 3. Вчора було ... (спекотно), ніж сьогодні. 4. Моя куртка ... (дешева) за це пальто. 5. Сьогодні дідусь почувається ... (добре), ніж учора. 6. Мені здалося, що книга ... (цікава) за фільм. 7. Цей светр замалий для мене. У вас є ... (великий) розмір? 8. Сергійко ... (високий) за брата на 5 сантиметрів. 9. Цього року зима ... (тепла), ніж торік. 10. Що ... (багато) ми спілкувалися, то ... (цікаво) нам було разом. 11. Я не піду сьогодні на концерт, тому що у мене ... (важливі) справи. 12. Максим уже ... (високий) за батька. 13. Марина зробила ... (мало) помилок у диктанті, ніж я. 14. Після ремонту твоя кімната здається ... (широкою і світлою).

4. Складіть речення, вживайте вищий ступінь порівняння прикметників і прислівників.

Зразок: Батько – Максим – високий – 25 сантиметрів. – Батько вищий за Максима на 25 сантиметрів.

1. Моя квартира – твоя квартира – великий.
2. Літо в Криму – у Харкові – спекотне.
3. Максим – я – вчитися – добре.
4. Павло – Олена – їсти – швидко.
5. Цей будинок – той хмарочос – низький.
6. Я – мій брат – старший – 2 роки.

3. Найвищий ступінь порівняння.

А) Проста форма (синтетична): префікс **най-** +простий вищ. ступ.: **найбільший, найрозумніший, найбагатіший, найкраще.**

Б) Складна форма (синтетична) префікс **як-/що-** +простий найвищ. ступ.: **якнайкращий, щонайменший, якнайдалше.**

В) Складена форма (аналітична) **найбільш/найменш** + прикм./ присл.: **найбільш** придатний, **найменш** корисно.

■ **Зверніть увагу:**

довший = більш довгий
найдовший = найбільш довгий

◆ **Запам'ятайте:**

<i>найцікавіший (найкрасивіший, найдешевіший, найрозумніший...) за (від) усіх/усе</i>
Максим найкращий за всіх на факультеті.
Сашко найсильніший від усіх у школі.

5. Від прикметників і прислівників у дужках утворіть найвищий ступінь порівняння (просту, складну або складену форму).

1. Усі дівчата впевнені, що Сергійко ... (сильний) хлопець на нашому факультеті.
2. Цього року грудень ... (холодний) місяць за останні 50 років.
3. Микола – ... (здібний) учень нашого класу.
4. Це мої ... (улюблені) парфуми, тому що вони ... (ніжні) й ... (ароматні).
5. ... (близьким) часом погода не зміниться.
6. Лівадія – один з ... (хороший) куточків Криму.
7. Спокій і здоров'я батьків для мене ... (дороге).
8. Тобі треба

працювати ... (багато), аби досягти успіху. 9. Київ – ... (давнє) місто в Україні й одне з ... (давнє) у світі. 10. Україна – ... (велика) за площею європейська країна. 11. Говерла – ... (висока) гора в Україні.

6. Прочитайте речення і мікротексти. Замість крапок поставте потрібний прикметник або прислівник у правильній формі (нульового, вищого або найвищого ступеня).

1. Іванко – ... спортсмен нашого факультету. 2. Сьогодні концерт був ..., як зазвичай. 3. Познайомтесь, це Марина, моя старша сестра. Я ... за неї на 3 роки. 4. Вчора ми писали дуже ... тест з української мови. 5. Київ – ... і ... місто України. 6. Вчора я дивився фільм «Троя». Я вважаю, що це один з ... фільмів «Голлівуду». 7. – Ці черевики мені трохи замалі. У вас немає ... розміру? – На жаль, ні. Це був ... розмір. 8. Максим не дуже ... розмовляє українською мовою, але він ... за усіх знає математику. 9. Я завжди купую ... і ... взуття. 10. Який ... шлях до академії? 11. Сьогодні кава здалася мені ... , ніж завжди. 12. Тобі треба ... відпочивати і ... працювати. 13. Який предмет для тебе ... ? 14. Яке ... місто у вашій країні?

Слова для довідок: чудовий/чудово, добрий/добре, поганий/погано, смачний/смачно, легкий/легко, важкий/важко, цікавий/цікаво, довгий/довго, короткий, якісний/якісно, великий/багато, маленький/мало, швидкий/швидко, зручний/зручно, важливий/важливо, дешевий/дешево, дорогий/дорого, красивий/красиво.

◆ **Запам'ятайте:**

*далекий – дальший – найдальший;
далеко – далі – найдалі*

* 7. Прочитайте вислови та уривки з творів відомих людей. Знайдіть прикметники у формі найвищого ступеня та поясніть їх утворення.

1. Для людини немає нічого більш цікавого у світі, ніж інші люди. (*В. Гумбольдт*) 2. Найкращий спосіб зберегти своїх друзів – ніколи не бути у них в боргу і ніколи нічого в них не позичати. (*П. Де Кок*) 3. На мій погляд, немає вищого покликання, як бути потрібним і корисним багатьом людям. (*Ш. Монтеск'є*) 4. Праця – найкращий шлях до того, щоб любити життя. (*Е. Ренан*) 5. Заздрість – найдурніша з усіх вад, адже вона не дає нічого. (*О. Де Бальзак*) 6. Краще смерть, ніж стома. (*Леонардо да Вінчі*) 7. Краще небагато, але добре, ніж багато, але погано. (*Л. Толстой*) 8. Що розумніша людина, то більше вона знаходить оригінальних людей. (*Б. Паскаль*) 9. У нашій раї на землі Нічого кращого немає, Як тая мати молодая З своїм дитяточком малим. (*Т. Шевченко*) 10. Злі язики страшніші від пістолетів. (*О. Грибоєдов*).

* 8. а) Прочитайте прислів'я. Знайдіть прикметники та прислівники у формі вищого або найвищого ступенів. Скажіть, від яких слів вони утворені.

1. У гостях добре, а вдома краще. 2. ~~Великий~~ ~~людина~~, ~~вона~~ ~~найкраща~~, ~~і~~ ~~найкраще~~ – ~~вона~~ ~~найменша~~. 3. ~~Великий~~ ~~людина~~ – ~~вона~~ ~~найкраща~~. 4. ~~Великий~~ ~~людина~~, ~~вона~~ ~~найкраща~~, ~~і~~ ~~найкраще~~ ~~вона~~ ~~найменша~~. 5. ~~Великий~~ ~~людина~~, ~~вона~~ ~~найкраща~~ – ~~вона~~ ~~найменша~~. 6. ~~Великий~~ ~~людина~~, ~~вона~~ ~~найкраща~~, ~~і~~ ~~найкраще~~ ~~вона~~ ~~найменша~~. 7. ~~Великий~~ ~~людина~~, ~~вона~~ ~~найкраща~~. 8. Дружба – найбільший скарб. 9. Здоров'я – найдорожчий скарб. 10. Сміх краще лікує, ніж усі ліки. 11. Хрін від редьки не солодший. 12. Все не так погано, як ви думаєте, все набагато гірше.

б) Знайдіть прислів'я, синонімічне до висловлювання О. Грибоєдова з попереднього завдання.

в) Знайдіть прислів'я про дружбу. Пригадайте подібні прислів'я з вашої рідної мови.

♦ **Запам'ятайте:**

1. Не можна утворити ступені порівнянні від:
 - віддієслівних прикметників: *невмиру́щий* (від *вме́рти*), *непохи́тний* (від *похитну́ти*);
 - прикм. із словотворчими суфіксами: *батькі́вський*, *біле́нький*, *жовтува́тий*, *величезні́й*;

- а також від таких прикметників: *сліпий, глухий, босий, лисий, мертвий, німий, голий, ворожий* і т. д. (сталі ознаки); *кремовий, шоколадний, лимонний* (колір за схожістю); *буланний, гнідий, карий, вороний* (масть тварин); *червонобокий, чорноокий, світло-зелений, яскраво-червоний* (складні прикметники).

2. Не можна змішувати просту і складену форми вищого й найвищого ступенів. Наприклад, не можна говорити: *більш /найбільш довший*. Правильно: *більш довгий, найбільш довгий*.

3. Форма *самий холодний* ненормативна, правильно: *найхолодніший* або *найбільш холодний*.

4. Складена форма ступенів вживається переважно в науковому і діловому стилях: *Алюміній **більш поширений** у природі, ніж залізо*.

9. Складіть 5-7 речень з будь-якими з цих словосполучень.

Найсуворіший наказ, менша відстань, кращий за усіх, немає нічого дорожчого, за допомогою найновіших ліків, гірше обладнання, якнайвища нагорода, з найкращими побажаннями, найулюбленіша страва, спритніший за мене.

10. Знайдіть і виправте помилки у вживанні форм прикметників та прислівників. Поясніть.

1. Після ремонту ця кімната буде більш просторіша.
2. Це самий кращий будинок нашого міста. 3. Метро – найбільш зручніший вид транспорту. 4. Ганна молодша брата. 5. Петро наймолодший від мене. 6. Воля дорожча життя. 7. Морська миля майже вдвічі довша від кілометр. 8. Я запросив тільки самих близьких друзів. 9. Зараз я живу далше від центру, ніж раніше.

* **Зверніть увагу:** велика міра якості може бути передана й без порівняння – за допомогою різних морфем та слів, а саме:

а) префіксами *пре-, все-, над-, за-, ультра-, архі-, супер-*: премудрий, всесильний, надчутливий, завеликий, замалий, заширокий, ультрамодний, архіважливий, суперновий;

б) суфіксами *-ущ-, -уч-, -езн-, -анн-, -енн-*: худючий, злючий,

височезний, нездоланний, незрівнянний, нескінченний, незбагненний;

в) за допомогою слів *дуже*, *вкрай*, *особливо*, *надзвичайно*, *занадто*: дуже вигідний, вкрай потрібний, особливо корисний, надзвичайно популярний, занадто малий.

Зменшена міра якості може бути передана:

а) суфіксами *-уват-*, *-ав-*: темнуватий, синюватий, білявий, золотавий;

б) за допомогою слів *трохи*, *ледь*, *не дуже*: трохи вузький, ледь теплий, не дуже свіжий.

2. Відносні прикметники

Відносні прикметники виражають ознаку предмета за відношенням до матеріалу (*дубовий* – дуб, *скляний* – скло, *дерев'яний* – дерево, *сталевий* – сталь); особи (*студентський* – студент, *читацький* – читач); явища (*вітряний* – вітер); часу, місця (*вчорашній* – вчора, *міський* – місто) та ін. Вони не утворюють ступені порівняння і прислівники, не сполучаються з прислівниками *трохи*, *дуже*, *надто*, *зовсім*, не утворюють антонімічних пар. Усі вони є похідними (найчастіше від іменників: паркет – *паркетний*, книжка – *книжковий*, рідше від дієслів, прислівників, числівників: лікувати – *лікувальний*, тепер – *теперішній*, три – *потрійний*).

11. а) Ці прикметники напишіть у таблицю.

<i>Якісні</i>	<i>Відносні</i>

Новий, осінній, швидкий, м'який, золотий, вродливий, маленький, дерев'яний, холодний, вечірній, дитячий, солодкий, стрункий, працьовитий, майбутній, поганий, молодий, червоний, тихий, голосний, гіркий, твердий, зимовий, міський, теперішній, сучасний, розумний, студентський, сніжний, тихий, повільний, залізний, сільський, медичний, високий, подвійний, лісий, ванільний, великий, добрий, вершковий, спритний, ледачий, іграшковий, людський.

* б) Скажіть, що виражають якісні прикметники. Що виражають відносні прикметники? Від прикметників якої групи можна утворити прислівники та форми вищого й найвищого ступенів (проілюструйте свою відповідь прикладами).

* 12. Прочитайте жарти. Знайдіть та підкресліть прикметники та прислівники у різних ступенях порівняння. Визначте, який саме це ступінь (вищий чи найвищий).

1)

– Гнате, ти кого більше слухаєш: маму чи тата?
– Маму.
– А чому?
– Вона більше говорить.

3)

– Мамо, мене вже більше не будуть називати найгіршим учнем!
– Добре, синку, я рада, що ти став краще вчитися!
– Ні, до нас прийшов новий хлопчик, який вчиться ще гірше...

5)

– Мамо, дай мені горіхів.
– Добре, візьми собі повну жменю.
– Дай, мамо, сама: твоя жменя більша.

7)

– Скільки років тобі, малюк?
– П'ять.
– А ти ще не вищий від моєї парасольки!
– А скільки років вашій парасольці?

2)

– Ніколи, синку, не тягнися за їжею через увесь стіл, якщо щось знадобиться. Хіба в тебе нема язика?
– Є, але руки довші.

4)

– Що від нас далі, Місяць чи Індія? – запитав учитель на уроці географії.
– Індія! – швидко відповів Іванко.
– А чому?
– Бо Місяць ми бачимо, а Індію – ні!

6)

– Синку, хто так читає книжку? Ти ж пропускаєш по кілька сторінок.
– Це ж детектив, і я хочу скоріше зловити злодія.

8)

– Андрійку, – запитусь у брата сестричка, – хто у вашому класі найшвидше бігає?
– Якщо стометрівку, то Сергійко, а якщо в шкільну їдальню, то найшвидший я.

9)

Батько до дітей:
– Хто був у цьому році
найчемніший і робив усе, що
казала мати?
– Ти, татку!

11)

– Що хорошого ти можеш
розповісти про свого
найближчого друга?
– Мій друг більший від мене, і
я його боюся.

13)

Студент-медик запитує в
бібліотеці:
– Пробачте, пані, я просив у
вас новий підручник з
анатомії, а не цей, виданий
двадцять років тому. Невже у
вас нема нічого новішого?
– Ви думаете, що за останні
роки в людському скелеті
з'явилися зміни?

15)

– Який твій найулюбленіший
предмет? – запитав дідусь в
онука.
– Телевізор! — відповів онук.

17)

– Чому в тебе з історії трійка?
Коли я вчився, – каже дідусь,
– у мене з історії були самі
п'ятірки.
– Тоді ж історія була коротша,
– відповів онук.

10)

– Дідусю, а що можна робити,
щоб краще бачити?
– Більше їсти моркви.
– А щоб краще чути?
– Помити й почистити вуха.

12)

– Що тобі, Петрику, більше
подобається, зима чи літо?
– Літо.
– Чому?
– Влітку канікули довші.

14)

Їде Іванко з мамою в автобусі і
говорить їй досить голосно:
– Мамо, дивись, у цього
дядька жодної волосинки на
голові немає!
– Іванку, тихіше говори, а то
цей дядько тебе почує.
– Мамо, а він що, сам цього не
знає?

16)

– У твоєму віці Наполеон був
найкращим учнем у класі, –
каже батько синові.
– А в твоєму, тату, він вже був
імператором!

18)

Античного філософа Зенона
одного разу спитали:
– Чому в людини два вухи й
тільки один ріт?
– Тому що він повинен менше
говорити й більше слухати! –
відповів Зенон.

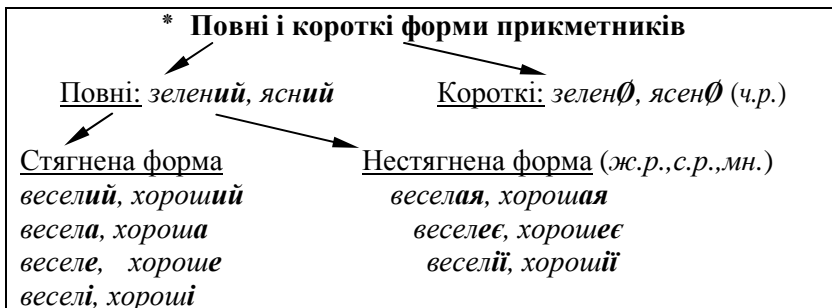
* 13. Відгадайте загадки. Пригадайте подібні загадки і загадайте їх своїм друзям у групі.

1. Що наймудріше у світі? 2. Що в людини найшвидше?
3. Що тепліше одного кожуха? 4. Коли дурень найрозумніший?

▣ **Зверніть увагу:** деякі українські прикметники (переважно утворені від дієслів) узгоджуються з певним відмінком:

готовий	<i>до чого? на що?</i>	Ти готовий до подорожі? Том готовий на все, аби його батьки були щасливі.
вдячний	<i>кому? за що?</i>	Я дуже вдячний вам за допомогу.
згодний	<i>з ким? у чому?</i>	Я не згодний з вами у цьому питанні.
відповідальний	<i>за що?</i>	Марина відповідальна за підготовку зборів.
знайомий	<i>з ким? з чим?</i>	Він не знайомий із правилами поведінки.
впевнений	<i>у чому?</i>	Він дуже не впевнений у собі.
радий	<i>кому? чому?</i>	Ми завжди раді гостям. Хлоп'я раде подарунку.
відомий	<i>кому? чим?</i>	Рубенс відомий світу своїми картинами.
гордий	<i>за кого? за що?</i>	Том гордий за свого старшого брата (за свою команду).
задоволений	<i>ким? чим?</i>	Ти задоволений своїми результатами?
винний	<i>перед ким? у чому?</i>	Вибач мені, будь ласка, я винний перед тобою. Ніхто не винний у твоїй поразці.
хворий	<i>на що? чим?</i>	Він хворий на грип (грипом).

* 14. Скажіть, від яких дієслів утворені прикметники з попередньої таблиці. Складіть з ними речення (5 – 6).

♦ **Запам'ятайте:**

1. Загальноуживаними є стягнені форми повних прикметників.
2. Нестягнені форми вживаються переважно в поезії та народній творчості.
3. Короткі прикметники вживаються тільки у формі *Н.в., Зн.в., Кл.в. ч. р.* (*ясен, зéлен, по́вен, пéвен, рад, добр, здоров, жив, весел, дрібен, сла́вен, варт, винен, годен, згоден, готóв, ладен, повинен*). Вони не змінюються за відмінками. Уживаються переважно в розмовній мові (*будь здоров, будь пéвен, рад вас ба́чити, я ні в чо́му не винен, він не згоден*), поезії, народній творчості (*зéлен гай, ясен місяць, сла́вен день, дрібен дощик*).

* 15. Прочитайте народні прикмети та прислів'я. Спробуйте їх зрозуміти. Знайдіть та підкресліть нестягнені та короткі форми прикметників. Утворіть від них повну стягнену форму.

1. Ранні ластівки – щасливий рік.
2. Якщо птахи в'ють гнізда на сонячному боці дерев – це на холодне літо.
3. Грім у вересні віщує теплу осінь.
4. Як листопад дерев не обтрусить – довгая зима бути мусить.
5. Зима засніжена – літо дощове.
6. *Скоро зима, а ще скоро весна.*
7. *Що зимою морозило, то літом дощило.*
8. *Скоро зима, скоро весна, скоро літо.*
9. *Зима зима, весна весна, літо літо.*
10. *Скоро зима, скоро весна, скоро літо.*
11. *Скоро зима, скоро весна, скоро літо.*
12. *Що зимою морозило, то літом дощило.*

* 16. Прочитайте уривки з творів українських письменників

та з українських народних пісень, знайдіть та підкресліть нестягнені форми прикметників. Утворіть від них повну стягнену форму.

1. Ніч яка місячна, зоряна, ясная, Видно, хоч голки збирай. Вийди, кохана, працю зморена, Хоч на хвилиночку в гай! (М. Старицький) 2. Ясна була собі, як тихе літо. (Марко Вовчок) 3. Нащо мені чорні брови, Нащо карі очі, Нащо літа молодії, Веселі, дівочі? Тяжко мені сиротою На сім світі жити; Свої люди – як чужії, Ні з ким говорити. (Т. Шевченко) 4. Наче ті лаври стрівання таємне ... Спи, моє серце! Хай вітри північні В лаврах лагідних тремтять ... З темного моря білявая хвилечка До побережного каменя горнеться, Пестощі, любові, сяєво срібне Хвиля несе в подарунок йому... (Леся Українка) 5. Ой під калиною трава зелена, там стоїть дівчина та й засмучена. (Народна пісня) 6. Прощай, дівчинонько, серце кохане, прощайте, кучері, личко рум'яне (Народна пісня).

Умовний спосіб дієслова

■ **Зверніть увагу:** дієслова умовного способу творяться додаванням до форм минулого часу частки **би** (**б**) – читав **би**, чекала **б**, гуляли **б**:

- *Якби я вмів малювати, я б намалював твій портрет.*
(але я не вмю малювати)
- *Я хотів би допомогти, але не можу.*
- *Чи не могли б ви повідомити мені про час зборів?*
(ввічливе прохання).

Складні речення з умовними підрядними

● Порівняйте:

Реальна умова (якщо, коли, раз, як)	Нереальна умова (якби, коли б, аби)
Ми поїдемо до парку, якщо погода буде добра.	Ми поїхали би до парку, якщо погода була добра.
Якщо у тебе є хист до малювання, ти можеш стати художником.	Якби у тебе був хист до малювання, ти міг би стати художником.
Як він прийде, я тобі	Коли б він прийшов, я б тобі

ПОДЗВОНЮ.	<i>подзвонив.</i>
	<p>■ Зверніть увагу: дієслова у головній та підрядній частинах стоять у формі <i>минулого часу</i>; у підрядній частині обов'язково є частка <i>б/би</i>. Дія мислиться як бажана, але нереальна.</p>

17. Замість крапок напишіть сполучники *якщо* або *якби*. Поясніть свій вибір.

1. ... у мене була твоя адреса, я би тобі надіслав з подорожі листівку. 2. Я би познайомив тебе з цікавою людиною, ... ти прийшов до мене у неділю. 3. ... ти даси мені диск, я поверну його тобі післязавтра. 4. ... він попросив моєї допомоги, я би обов'язково допоміг. 5. У мене завжди поганий настрій, ... на вулиці хмарно або йде дощ. 6. Що треба робити, ... у тебе висока температура? 7. Куди б ти поїхав, ... у тебе були би гроші? 8. ... взимку сухо і холодно, влітку сухо і спекотно.

18. Закінчіть речення.

1. Якби він хотів з нами піти, 2. Я б подивилася цей фільм, якби 3. Якщо я погано почуваюся, 4. Якщо я не знаю слово, 5. Якби я був багатий, 6. Максим купив би це авто, якби 7. Якщо одного дня я стану президентом, 8. Якби я виграв мільйон доларів,

* 19. Прочитайте жарт. Яка умова, реальна чи нереальна, міститься у запитанні хлопця?

Хлопець не знає, що подарувати на день народження своїй дівчині, і питає матір:

- Мамо, чого б ти більш за все хотіла, якби тобі було 18 років?
- Вісімнадцять років, більш нічого.

* 20. Прочитайте народні прислів'я (А), прикмети (Б) та уривки з художніх творів (В). Скажіть, яка умова в них висловлюється – реальна чи нереальна. Назвіть умовні сполучники.

А) 1. Якщо за день нічому не навчився, марно прожив день. 2. Якщо ти вчений, увесь світ твій. 3. Якщо не бачиш, зійди на гору; якщо не розумієш, запитай у старших. 4. Якщо хочеш пізнати істину, починай з азбуки. 5. Було б здоров'я, а все інше наживемо. 6. Як прийде туга, пізнаєш друга. 7. Коли став робить, то байдики не бить. 8. Коли назвався грибом, то лізь у кошик. 9. Коли хліб на возі, то нема біди в дорозі. 10. Аби гроші, мішок буде. 11. Як води боятися, то не купатися. 12. Гарно і при місяцю, коли сонця нема. 13. Аби на мене місяць світив, а зорі будуть. 14. Коли дають – бери, коли б'ють – тікай. 15. Як прийде лихо, не всидиш тихо.

Б) 1. Якщо взимку сухо і холодно, влітку сухо і спекотно. 2. Якщо у березні вода не тече, у квітні трава не росте. 3. Якщо півень влітку заспівав раніше 9 години вечора – на дощ. 4. Якщо лелеки летять високо, буде гарна осінь. 5. Якщо у вересні на дубах багато жолудів, чекай багато снігу перед Різдом.

В) 1. Коли б не їсти, то до хати так і не заглянув би цілий день. (*С. Васильченко*) 2. Якби мої думи німії та піснею стали без слова, вони б тоді більше сказали, ніж вся моя довга розмова. (*Леся Українка*) 3. Якби я була зіркою в небі, я б не знала ні туги, ні жалю. (*Леся Українка*) 4. Якби він він був маляром, то намалював би її з сонцем на плечі. (*М. Стельмах*).

Відношення порівняння

Складні речення з порівняльними підрядними

Як саме? Подібно до чого?

- Час минає (**так**) швидко, **як** вітер.
- Максим співає (**так**) гарно, **наче** справжній співак.
- Він виглядав (**так**), **ніби** отримав погану новину.
- Ганна відчуває себе (**так**), **неначе** має крила за спиною.

♦ **Запам'ятайте порівняльні сполучники:** *як, наче, неначе, мов, немов, мовби, ніби, нібито, що* та ін. (ім може відповідати вказівний прислівник *так* у головній частині).

21. З'єднайте дві частини речення.

1. Том боявся запізнитися, тому | а) ... весь тиждень тяжко

летів додому, неначе...	працював без відпочинку.
2. Марина танцювала, як...	б) ... стріла.
3. Він зрадив подарунку, мов...	в) ... справжня артистка.
4. Я почувуюся сьогодні так, ніби...	г) ... дитина.

* 22. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Знайдіть і підкресліть сполучники, за допомогою яких висловлюється порівняння. Поясніть, як ви розумієте зміст прислів'їв.

А) 1. Крутиться, наче білка в колесі. 2. Тремтить, як миша перед котом. 3. Дивиться, як баран на нові ворота. 4. $\square\square\square$, $\square\square\square\square\square$, $\square\square\square\square\square\square\square\square$. 5. $\square\square\square\square\square\square\square\square$ – $\square\square\square\square\square\square\square\square$. 6. $\square\square\square\square\square\square\square\square$ $\square\square\square\square\square\square\square\square$. 7. Будьте, як удома, а поведіться, як в гостях. 8. $\square'\square\square\square$, $\square\square\square\square\square\square$. 9. $\square\square\square$, $\square\square\square\square\square$ $\square\square\square\square\square\square\square$. 10. $\square\square\square\square\square\square\square\square$, $\square\square\square\square\square\square\square\square$.

Б) 1. Сніг не скрипів під ногами, а вищав, наче об нього мечі точили... (Г. Тютюнник) 2. І намісто сипалось під ноги, ніби кров змерзала на льоту. (І. Драч) 3. Лелека, мов старий грузин, по жовтім полі ходить босо. (М. Вінграновський).

* 23. Зверніть увагу на найбільш уживані образні порівняння. Які з них мають паралелі у вашій рідній мові?

1. Бережи, як ока в лобі. 2. Видно, як удень. 3. Далеко, як небо від землі. 4. Загубилась, як голка в сіні. 5. Німий, як риба. 6. Полохливий, як заєць. 7. Упертий, як осел. 8. Хитрий, як лис. 9. Чистий, як сльоза. 10. Ясний, як сонечко. 11. Почувається, як риба у воді. 12. $\square\square\square\square\square$. 13. $\square\square\square\square\square\square\square$. 14. $\square\square\square\square$.

Завдання для самостійної роботи

1. Замість крапок напишіть потрібний прийменник.

1. Він виконав усі завдання ... останнього. 2. ... дня було дуже тепло, а вночі пішов дощ. 3. Парк розташований ... палацем. 4. Усе трапилося ... свідках. 5. Університет отримав чимало вітань ... ювілея. 6. Напишіть заяву ... зразком. 7. Давайте зустрінемося ... обіді. 8. Ми посварилися ... непорозуміння. 9. Я зможу почати працювати у вашій компанії ... одержання

диплому. 10. Іспити починаються ... 2 тижні. 11. Він обіцяв взяти ... уваги наші зауваження. 12. ... часів Ярослава Мудрого у Києві побудували Софійський собор. 13. Візьми гроші ... всяк випадок. 14. Йому ... двадцяти років. 15. Сідайте ... мене. 16. Ми досягли успіху ... вашій допомозі. 17. Дайте мені, будь ласка, каву ... вершками. 18. ... кого ти схожий? 19. Він сильніший ... мене. 20. Ганна пішла в аптеку ... ліки. 21. Я вже звик до нового місця, але дуже сумую ... сім'єю. 22. Вона вчиться краще ... усіх. 23. Він живе ... центру. 24. Батьки роблять усе ... своїх дітей. 25. ... нашому університеті існує російськомовна газета. 26. Вчителька схилилася ... зошитами. 27. Давайте зустрінемося ... першій. 28. Лікарі боролися ... життя пацієнта. 29. Ми прочитали правило разів ... три, поки зрозуміли його. 30. Ми приїхали ... різних країн світу. 31. Він звільнився ... власним бажанням. 32. ... кого ти отримав листа? 33. Я приєднаюсь до вас ... радістю. 34. Він сів ... вікна. 35. Хворий швидко одужав ... лікарям. 36. Давай підемо ... банку. 37. ... Києві живуть майже 3 мільйони чоловік.

2. Прочитайте, що розповідає Наталка. Слова в дужках поставте у правильну форму.

Розповідь Наталка

Я народилась у ... (1985 – тисяча дев'ятсот вісімдесят п'ятий рік). У ... (дитинство) я захоплювалася ... (балет). Я займалася ... (класичний балет) у ... (спеціалізована балетна школа). Я мріяла стати ... (балерина) і танцювати у ... (найкращі театри світу).

Але одного разу мати сказала, що скоро ми поїдемо до ... (Йорданія) і тому ... (я) треба кинути ... (балетна школа). Після ... (ця розмова) я плакала цілий день. Ніхто ... (я) не розумів. Ніхто не міг зрозуміти, що я зовсім не цікавилася ... (подорожі та інші країни). У ... (моя душа) жили тільки танці.

Ми з ... (батьки) намагались знайти ... (компромісне рішення), але не змогли. Насамкінець ми поїхали з ... (Україна). Так я не стала ... (балерина). Але у ... (Йорданія) я захопилася ... (східні мови), але це вже інша історія...

3. Прочитайте, що розповідає Жак. Виберіть дієслово НВ

або ДВ і поставте його у правильну форму.

Розповідає Жак

Я хочу ... (розповідати/розповісти) про свої враження від життя в Україні. Для мене це дуже важко, тому що мені здається, що я ... (становитися/стати) трохи українцем. Коли я приїхав сюди два роки тому, я майже не ... (розуміти/зрозуміти) українською. Я ... (починати/ почати) вчитися на підготовчому факультеті. Дуже скоро у мене ... (з'являтися/з'явитися) українські приятелі й знайомі. Я ... (знайомитися/познайомитися) з Андрієм, який часто допомагав мені у навчанні. Я ... (могти/змогти) зателефонувати йому будь-коли, аби ... (радитися/ порадитися) із ним або просто ... (розповідати/розповісти) свої новини. Ми часто ... (зустрічатися/зустрітися), ... (обговорювати/обговорити) новини, ... (обідати/пообідати) разом. Я ... (розуміти/зрозуміти), що жити в Україні дуже непросто, але цікаво.

4. Замість крапок поставте слово *який* у правильній формі. Якщо треба, використайте прийменник.

1. Ми зустрілись із друзями, ... не бачили сто років.
 2. Хто цей чоловік, ... ми зустріли учора? 3. Де книжка, ... ти взяв у мене? 4. Я прочитав усі журнали, ... лежали на столі. 5. Ви вже подивилися папери, ... ми вам надіслали недавно? 6. Це дівчина, ... я можу зробити усе. 7. Я запросив до себе друзів, ... я жив влітку в Туреччині. 8. Я виправив усі помилки, ... мене сварив викладач. 9. Покажіть мені ноутбук, ... ви купили. 10. Мій брат вчиться у школі, ... працювала наша мати. 11. Я не пам'ятаю імені жінки, ... дав свої документи. 12. Дмитро знайшов фотографії, ... давно забув. 13. Хто цей юнак, ... сидить Олена? 14. Україна – багатонаціональна країна, ... живуть українці, росіяни, білоруси, румуни тощо.

5. З'єднайте два простих речення в одне складне за допомогою слова *який* у правильній формі.

1. Стас не любить працювати з людьми.	Вони не люблять працювати. У них немає цікавих ідей. Про них він нічого не знає.
---------------------------------------	--

2. Андрій віддає перевагу інформації.	З ними важко знайти спільну мову.
Її можна перевірити.
Вона може змінити ситуацію.
На неї не треба витратити багато грошей.
Від неї не буває депресії.
3. Ганна намагається допомогти людям.	Їх ніхто не розуміє.
У них немає грошей.
Вони часто хворіють.
До них ніхто не приходять.
Про них усі забули.

* 6. Поясніть, як ви розумієте ці слова та словосполучення. Вживайте слово *який*. Спробуйте дати кілька варіантів.

Зразок: Нещасна людина – це людина, яку ніхто не розуміє, у якої немає друзів, якій нецікаво жити, яка не має перспективної роботи.

Яскравий журналіст	Хороша робота
Талановитий бізнесмен	Парадоксальна ідея
Звичайний пенсіонер	Зручне місто
Щаслива людина	Цікава книжка
Справжній друг	Сучасний ноутбук
Хороший викладач	Чудовий мобільний телефон

7. Замість крапок поставте слово *який* у правильній формі. Якщо треба, додайте прийменник.

Розповідає Тарас Андрійович

Одного разу я приїхав у місто, ... не був уже багато років. Я йшов вулицею, ... знав дуже добре, тому що раніше жив тут. Я зустрічав людей, ... знав раніше, але зараз не міг упізнати. Я прийшов до господарів, ... жив багато років тому. Потім я прийшов до школи, ... закінчив майже 25 років тому. Я поговорив із учителькою, ... викладала нам англійську мову. Зараз вона самотня пенсіонерка, ... немає рідних. Я її не впізнав

спочатку. Потім мій приятель показав мені жінку, ... стояла біля магазину. Я теж її не міг упізнати, але це була дівчина, ... я колись кохав. Ця дівчина, ... я тоді не міг жити, зараз була мені зовсім чужа. І мені стало сумно.

8. Доповніть інформацію, яка є у попередньому завданні, вживайте слова з правого стовпчика.

Зразок: місто | *жити, любити, згадувати*

Одного разу я приїхав у місто, у якому я колись жив, яке дуже любив і про яке часто згадував.

Вулиця	знати, жити
Люди	знати, зустрічатися, відвідувати
Господарі	жити, розмовляти, допомагати
Школа	закінчити, вчитися
Учителька	викладати, поважати
Пенсіонерка	немає рідних, хворіти, забути
Жінка	стояти, продавати
Дівчина	любити, я готовий зробити все.

* 9. Прочитайте уривки з художніх творів. Замість крапок використайте слова *який, що, хто, де, коли* у правильній формі.

1. І дощ до ранку буде шепотіти святі слова, ... я промовчу. (*М. Луків*) 2. Марія зупинилась на місці, ... стежки розходяться (*У. Самчук*) 3. І от настав день, ... Данило востаннє обходить розсадник. (*Г. Тютюнник*).

● **Порівняйте складносурядні речення:**

Єднальні відношення	Розділові відношення
<i>і/ї/та, та й, також, і ... і, ні ... ні, ані ... ані, не тільки ... а й, як ... так і</i>	<i>або, чи, або ... або, чи ... чи, то ... то, чи то ... чи то, не то ... не то, хоч ... хоч.</i>
На заняттях ми не тільки вивчаємо граматику, а й вчимося читати.	То Антон запрошує нас до себе у гості, то ми всі разом вирушаємо на прогулянку.

Канікули скінчилися, і треба було знову ставати до навчання.	Або батьки приїдуть до нас у відпустку, або ми відвідаємо родину на канікулах.
Перелік одночасних або послідовних дій.	Події чергуються або виключають одна одну.

* 10. Прочитайте українські народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Визначте тип відношень у них.

А) 1. У сусіда ані коня не купуй, ані жінки не бери, бо будуть утікати. 2. Не хочеш страти, не сунься ні в куми, ні в свати. 3. Про померлих говорити або добре, або нічого. 4. Ні Богу свічка, ні чорту кочерга. 5. Подивись на вид та й не питай про здоров'я.

Б) 1. Весна пролетіла світом, і літо спішить услід (*Л. Талалай*) 2. Чи то настане ночка темна, чи то веселий день шумить. (*Л. Глібов*) 3. Ні шелестне лист, ані ворухнеться травинка (*І. Багрянний*) 4. Тут має бути або смерть моя, або я не витримаю! (*О. Кобилянська*).

11. Відреагуйте на інформацію, вживайте конструкцію *не тільки ... , а й (і) ...* .

Зразок: Том був у Києві. Антон + Полтава.

Том був у Києві. А Антон був не тільки у Києві, а й у Полтаві.

1. Лінда говорить англійською. Ганна + німецькою.
2. Марійка добре танцює. Олена + співає.
3. Дарина ненавидить готувати. Борис + купувати продукти.
4. Ліда – справжня красуня. Наталка + розумниця.
5. Андрій добре перекладає. Максим + пише статті.

Текст

Яка сьогодні погода?

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Відли́га, дека́да, льод, межа́, на́стрій, о́пади, порá, проясне́ння, сезо́н, спе́ка, стовпчик, тумáн.

2. а) Зверніть увагу на антоніми та синоніми.

становити	= складати/скласти
продовжуватися	= тривати
(по)холоднішати	≠ (по)теплішати
знижуватися/знизитися	≠ підвищуватися/підвищитися
опускатися/опуститися	≠ підніматися/піднятися

б) Зверніть увагу:

Синоптики прогнозують сильний дощ. =
Синоптики обіцяють сильний дощ. =
Очікується сильний дощ. =
Передбачається сильний дощ.

в) Прочитайте речення і мікротексти, зверніть увагу на виділені дієслова. Складіть із ними власні речення.

1. Температура повітря завтра *становитиме* (=складатиме) 20-25 градусів тепла. 2. Літні канікули *триватимуть* (=продовжуватимуться) 2 місяці. 3. Ввечері задув сильний вітер і помітно *похолоднішало*. Але синоптики обіцяють, що вже завтра трохи *потеплішає*. 4. Температура повітря вдень *підвищиться* до 18°, а вночі *знизиться* до нуля. 5. Завтра буде сухо й соняшно, але температура повітря *опуститься* до мінус одного градуса. Проте це не надовго. Вже післязавтра стовпчик термометра *підніметься* до 10-15 градусів вище нуля.

3. Ці однокореневі слова напишіть у таблицю. Значення незнайомих слів подивіться у словнику.

Іменник	Прикметник	Прислівник	Дієслово

Хмарно, хмарність, хмарний, хмара; спекотний, спека, спекотно, найспекотніший; сухо, сухий; мороз, морозний, заморозки, підморозити; дощити, дощовий, дощ, дощик; сніг, сніжний, снігопад; ясний, ясно, прояснитися, прояснення; сонце, соняшний, сонечко; холодно, холоднішати, холодний, холодніше, похолодання, найхолодніший, холод, холодильник; потеплішати, потепління, теплий, тепло, якнайтепліший; відлігнути, відліга; прогноз, прогнозувати; квіти, розквітнути; терпіти, терпіння, терпеливий, нестерпний.

* 4. а) Утворіть складені прикметники за зразком.

Зразок: довго + тривати = північний + східний =
довготривалий північно-східний

коротко + тривати = ...

короткий + час = ...

висока + якість = ...

широкий + масштаб = ...

чорний + очі = ...

червоний + бік = ...

північний + західний = ...

південний + східний = ...

південний + західний = ...

жовтий + блакитний = ...

світлий + зелений = ...

темний + синій = ...

б) Складіть речення з прикметником *короткочасний*.

5. Зверніть увагу на тематичні асоціативні ряди до виділених іменників. Подивіться значення незнайомих слів у словнику. Якщо можете, доповніть асоціативні ряди.

Вітер

сильний, слабкий, помірний, шквальний,
поривчастий, пронизливий;
південний, північний, західний, східний,
північно-західний, північно-східний,
південно-західний, південно-східний;
5–10 м/с (метрів на секунду);
з поривами, зі шквалами ...

Опади

сніг, дощ, гроза, злива, град;
сильні, невеликі, (не)істотні, короткочасні;
у вигляді дощу або мокрого снігу ...

Хмарність

невелика, мінлива ...

Погода

суха, тепла, спекотна, морозна, мінлива,
(не)сприятлива ...

* 6. З'єднайте два речення в одне за допомогою слова **який** у правильній формі.

1. Прогноз погоди – це передбачення. У ньому на основі природних процесів прогнозується погода на майбутнє.
2. Синоптик – це людина. Вона може науково пояснити й передбачити погоду.
3. Гідрометеорологічний центр (Гідрометцентр) України є головною організацією. Ця організація вивчає та прогнозує погоду.
4. Навесні птахи повертаються з теплих країн. Вони відлітали до цих країн на зиму.

7. Прочитайте речення, спробуйте зрозуміти з контексту значення нових дієслів *впливати/вплинути, прокидатися/прокинутися, доводитися/довестися, танути/розтанути, виглядати/виглянути*. Зверніть увагу на керування.

1. Мої батьки працюють лікарями, і це *вплинуло* на моє рішення вступити до медичного університету.
2. Країна розташовується на березі океану, і це сильно *впливає* на її клімат.
3. Мати завжди *прокидається* дуже рано, аби приготувати сніданок для усієї родини.
4. У неділю Том *прокинувся* о 9 годині, трохи почитав улюблену книжку, а потім встав і приготував собі каву.
5. Олена живе далеко від академії, тому їй *доводиться* рано вставати, щоб не запізнитися на заняття.
6. Сашко забув вдома важливі документи, тому йому *довелося* повернутися.
7. Тетяна забула покласти морозиво у холодильник, і воно *розтануло*.
8. Бабуся почула гомін на дворі й *виглянула* з вікна.

8. а) Прочитайте текст оголошення у метро. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених слів.

До уваги пасажирів метро. Шановні друзі, будь ласка, будьте *обережні* на ескалаторі. Не біжіть, не ставте валізи й

сумки на сходи – це *небезпечно*. Стійте праворуч, обличчям уперед, тримайтесь правою рукою за поручні.

б) Скажіть, чому небезпечно бігти по ескалатору метро й ставити на нього валізи та сумки? Складіть із словами *обережний (обережно), небезпечний (небезпечно)* власні речення.

● **Порівняйте:**

<i>Вкрива́ти/вкрити</i>	<i>Вкрива́тися/вкритися</i>
Мати <i>вкрила</i> сина теплою ковдрою.	Ганна <i>вкрилася</i> теплою ковдрою і швидко заснула.
Білий сніг <i>вкрив</i> землю.	Земля <i>вкрилася</i> білим снігом.

◆ **Запам'ятайте:**

<i>як на мене =</i>	<i>на мою думку; я думаю, що; я вважаю, що; мені здається, що</i>
<i>Як на мене, це дуже складна справа. = На мою думку, це дуже складна справа. = Я вважаю, що це дуже складна справа. = Мені здається, що це дуже складна справа.</i>	
<i>ба́чити на власні очі</i>	Я дуже щасливий, що <i>на власні очі побачу</i> Париж.
<i>чу́ти на власні вуха</i>	Він <i>чув на власні вуха</i> , як співав Карерас.
<i>відповідно до (чого?)</i>	Щоб не застудитися, треба завжди вдягатися <i>відповідно до</i> погоди.

* 9. Прочитайте тематичні асоціативні ряди до назв сезонів. Подивіться значення незнайомих слів у словнику. Доповніть ряди власними асоціаціями.

Зима́ | холодна, сніжна ...
морозить, веселить, засмучує ...
Зима́ – найхолодніша пора року.
Чарівниця.

Весна́ | те́пла, квіту́ча ...

<i>Літо</i>	веселить, зігриває, пробуджує ... Весна – пора пробудження природи. Пробудження.
<i>Літо</i>	спекотне, зелене ... звеселяє, зацікавлює, розважає ... Літо – дивовижна й найтепліша пора року. Чудо.
<i>Осінь</i>	Прохолодна, золота ... Засмучує, пригнічує, заспокоює ... Осінь – сумна пора року. Годувальниця.

10. Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть з ними власні речення. Зверніть увагу на вживання вищого й найвищого ступенів прикметників і прислівників.

Яка сьогодні погода?

Ви вже знаєте, що мене звуть Імад і що я приїхав з Марокко. Я живу та навчаюся в Харкові майже півроку. І за цей час вже звик до мінливої української погоди. Зараз я знаю, що немає поганої погоди. Просто треба вдягатися відповідно до погоди. Але спочатку мені було нелегко, холодна погода сильно впливала на мій настрій, адже в Марокко майже цілий рік тепло, постійно світить сонце й немає чіткої межі між сезонами.

Я приїхав до України у вересні. Спочатку мені дуже сподобалася осінь в Україні. Дерева стояли жовті, зелені й навіть червоні. Вранці та ввечері було трохи прохолодно, але вдень температура піднімалася досить високо, іноді було навіть жарко. Проте у жовтні й листопаді помітно похолоднішало, листя з дерев облетіло, дуже часто йшли дощі, дули пронизливі вітри. Мені довелося терміново купувати теплий одяг, зручне взуття і, звичайно, парасолу.

Щодня ставало ще холодніше, а одного разу вранці я побачив, що будинки, дерева, дороги вкрив білий сніг. Це було сильне враження, адже до того я ніколи не бачив снігу на власні очі. І я зрозумів: настала зима. На вулиці стало не тільки

холодно, але й небезпечно, тому що дороги вкрилися снігом та льодом. Я не звик ходити по слизьким дорогам, тому часто запізнаювався на заняття. Але найгірше було попереду.

У середині січня почалися сильні морози. Стовпчик термометру опустився до 20 градусів нижче нуля! Наша викладачка пояснила нам, що в Україні на Водохреща¹ майже завжди настають найміцніші морози і тому ми повинні бути дуже обережні, аби не застудитися. Добре, що сильні морози тривали тільки кілька днів. Наприкінці січня на вулиці потеплішало. Але вже у лютому знову пішов сніг і задули пронизливі вітри.

А потім почалася відлига. Сніг поступово розтанув, сонце частіше стало виглядати з-за хмар. Це почалася весна. Ось і сьогодні на вулиці сухо й тепло, температура +11°, світить сонце. Як на мене, ще досить холодно, але це набагато краще, ніж -20°.

Звичайно, я ще не бачив справжньої української весни, але кажуть, що це найкраща пора в Україні. Ще не дуже жарко. Природа починає прокидатися після зими. Розквітають квіти, дерева вкриваються молодим ніжним зеленим листям, птахи повертаються з теплих країн, до яких вони відлітали на зиму.

За весною, звичайно, настане літо. Наша викладачка говорила нам, що влітку в Харкові нестерпна спека, іноді температура становить + 38°, тому на літо краще поїхати з міста. Але я впевнений, що у Марокко літо значно спекотніше, тому я планую залишитися влітку в Україні й побачити все на власні очі.

11. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Чому Імаду було нелегко звикнути до мінливої української погоди? 2. Якою Імад побачив осінь у Харкові? 3. Як Імад зрозумів, що почалася зима? 4. Коли почалася найгірша погода? 5. Яким Імад побачив початок весни? 6. Чому Імад вважає, що весна – найкраща пора року в Україні? 8.

¹ **Водохреща** – це православне свято, яке відзначають 19 січня. З ним пов'язують хрещення Христа у річці Йордан.

Чому Імад вирішив залишитися влітку в Україні? 9. Якого висновку дійшов Імад щодо погоди? 10. Чи ви з ним згодні у цьому? Чому? 11. Які ваші власні враження від осені (зими, весни) в Україні? 12. Чи ви маєте уявлення про літо в Україні? 13. Як відрізняється погода України від того, до чого ви звикли? 14. Як змінилось ваше ставлення до погоди після часу, який ви прожили в Україні? 15. Як впливає погода на ваш настрій? 16. Що мав на увазі Імад, коли говорив, що треба вдягатися відповідно до погоди? 17. Чи ви вдягаєтесь відповідно до погоди?

12. Закінчіть речення.

1. Спочатку Імаду було нелегко, холодна погода сильно впливала на його настрій, адже 2. Імаду дуже сподобалася осінь в Україні, тому що 3. Вранці та ввечері було трохи прохолодно, але 4. Щодня ставало ще холодніше, а 5. Це було сильне враження, адже 6. На вулиці стало не тільки ... , але й ... , тому що 7. Імад не звик ходити по слизьким дорогам, тому 8. У середині січня майже завжди настають найміцніші морози і тому , аби 9. Наприкінці січня на вулиці потеплішало, проте 10. Імад впевнений, що , ніж в Україні, тому

13. а) Прочитайте повідомлення українського Гідрометцентру. Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть з ними власні речення. Зверніть увагу на прикметники і прислівники у формі вищого та найвищого ступенів.

1) У вівторок у Києві буде хмарно із проясненнями, вночі місцями невеликий дощ, вдень також очікується дощ, місцями сильний, гроза. Вітер південний, 7–12 м/с, з поривами, місцями шквали 15–20 м/с. Температура повітря вночі 11–13° тепла, вдень 20–22°. Наприкінці тижня синоптики прогнозують суху теплу погоду.

2) 24 лютого в столиці очікуються опади у вигляді снігу та дощу, місцями налипання мокрого снігу. На дорогах

ожеледиця. Температура вночі від -2° до $+4^{\circ}$, вдень $1-8^{\circ}$ тепла. Вітер південно-східний, місцями пориви $15-20$ м/с.

3) Найближчими днями в Україні очікується досить спекотна погода, подекуди короточасні дощі та град. Середня температура повітря становитиме близько $16-18$ градусів вночі і $30-35$ градусів тепла вдень. Істотні опади очікуються тільки на півночі країни, там із завтрашнього дня дощитиме, місцями грози та зливи.

4) За даними Гідрометцентру, з 25 по 27 вересня в області буде переважно без опадів, уночі та ранком подекуди тумани, лише у східних районах синоптики прогнозують невеликий дощ. У нічний час похолоднішає: температура знизиться до $4-9$ градусів тепла, на ґрунті заморозки до 4 градусів нижче нуля. Вітер північно-східний, $5-10$ м/с. У неділю опадів не передбачається.

* 5) У другій декаді січня температура повітря в Україні зазвичай значно знижується. Середня декадна температура повітря становить мінус $3-6$ градусів. Це на $0,4$ градуса холодніше, ніж у третій декаді січня. Але найсильніші морози настають після 17 січня – мінус 20 градусів і навіть нижче. Це так звані Водохресні морози. У давні часи напередодні Водохреща люди слідкували за прикметами. Якщо приходив засць у сади – це значило, що морози будуть ще сильніші. Гуси носи ховають під крила – на холод, а якщо під час морозу крилами махають – на відлигу тощо.

б) Скажіть, про який сезон йдеться у кожному з повідомлень гідрометцентру. Чому ви так думаєте? Який прогноз, на вашу думку, найбільш сприятливий? Чому ви так вважаєте?

* в) Про які народні прикмети ви дізналися з останнього мікротексту? Чи можна, на вашу думку, користуватися цими прикметами у наш час? Якщо так, то за яких умов? Якщо ні, то чому?

14. а) Пригадайте, яка погода була вчора (у минулі вихідні). Уявіть, що ви працюєте у гідрометцентрі, та напишіть зведення вчорашньої погоди (погоди у минулі вихідні).

б) Знайдіть у газеті прогноз погоди на найближчий час. Перекажіть його у класі.

* 15. Прочитайте прислів'я та народні прикмети. Поясніть, як ви зрозуміли їхній зміст. Пригадайте подібні прислів'я та прикмети з вашої рідної мови.

1. Весна кличе в поле. 2. Весняний день рік годує. 3. Готуй влітку сани, а взимку воза. 4. Осінь збирає, а весна поїдає. 5. Високо і швидко плывуть у небі хмари – на гарну погоду. 6. Коли квітець з водою, то травень з травою. 7. Веселка вранці – на дощ. 8. Влітку один тиждень рік годує. 9. Грім у вересні віщує теплу осінь. 10. Багато снігу – багато хліба.

16. Розпитайте своїх одногрупників про погоду у їхніх країнах. Розкажіть про погоду на вашій батьківщині.

17. Напишіть (за вибором) твір «Пори року в Україні» або «У природи немає поганої погоди» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 11

Займенник. Розряди займенників за значенням

1. *Особові*: я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони.
2. *Зворотний*: себе.
3. *Питальні* (тільки в питальних реченнях): хто? що? який? чий? котрий? скільки?
4. *Відносні* (для зв'язку частин складного речення): хто, що, який, чий, котрий, скільки.
5. *Заперечні*: ніхто, ніщо, ніякий, нічий, нікотрий, ніскільки.
6. *Присвійні*: мій, твій, його, її, наш, ваш, їхній, свій.
7. *Вказівні*: той, цей, такий, стільки.
8. *Означальні*: весь, всякий, сам, самий, кожний (кожен), інший, жодний (жоден).
9. *Неозначені*: дехто, дещо, деякий, хтось, щось, якийсь, хто-небудь, що-небудь, будь-хто, будь-що, будь-який, абихто, абищо, аби який, хтозна-що, казна-хто, казна-що.

Відмінювання питальних та відносних займенників

Відм.	Однина			
Н.в.	хто	що	чий / чие	чия
Р.в.	кого	чого	чийого	чией
Д.в.	кому	чому	чийому (чиему)	чийій
Зн.в.	кого	що	= Р.в. або Н.в.	чию
Ор.в.	ким	чим	чийім	чисю
М.в.	на кому (кім)	на чому (чім)	на чийому (чиему, чийім)	на чийій
Відм.	Множина			
Н.в.	чийі		скільки	
Р.в.	чийіх		скількиох	
Д.в.	чийім		скількиом	
Зн.в.	= Р.в. або Н.в.		= Р.в. або Н.в.	
Ор.в.	чийіми		скількиома	
М.в.	на чийіх		на скількиох	

1. Повторіть правила відмінювання особових та питальних займенників, напишіть їх у правильній формі. Якщо треба, використайте потрібні прийменники.

1. Дайте ... (я) словник, будь ласка. 2. Я хочу запросити ... (ти) у ресторан. 3. Я дуже сумую ... (вони). 4. Хто буде замість ... (він) працювати? 5. Це для ... (ти) найголовніше. 6. Я не знаю, що ... (я) краще зробити. 7. ... (Вона) багато знає. 8. Я впевнен, що ... (ми) буде там чудово. 9. ... (Хто) сьогодні не було у класі? 10. Я буду вболівати за ... (ви). 11. Я впевнений, що ... (ми) переможемо. 12. ... (Вона) тренує відомий тренер.

2. Утворіть речення, займенники з середнього стовпчика поставте у потрібну форму.

1. Я подарую	я, ти, ми, ви,	книгу.
2. Чекаємо	він, вона,	до вечора.
3. Він любить	воно, вони	командувати.
4. Поговори		про свої плани.
5. Зустрічайте		о шостій годині.
6. Допоможи		прибрати.
7. Шеф не відпускає		у відпустку.
8. Василь розповів		своїй подрузі.
9. Марина попросила		словник.
10. Познайом		із твоєю нареченою.

3. У наведених нижче мікротекстах замініть виділені слова особовими займенниками у правильній формі. Якщо це потрібно, використайте прийменник.

1) Це мій молодший **брат**. ... навчається в школі. ... 12 років. ... чудовий характер. У вільний час ... , як і я, любить грати у футбол. Тому ми ... часто ходимо на стадіон пограти у футбол. Сьогодні мені треба купити ... подарунок на його день народження.

2) Це моя найкраща **подруга**. ... 21 рік. ... високого зросту та струнка за статурою. ... гарне обличчя і коротке біляве волосся. ... працює в бібліотеці. Вчора ми ... довго розмовляли по телефону. ... сказала, що захворіла, тому сьогодні після занять я вирішив відвідати ... вдома.

3) Це мої **дідусь і бабуся**. ... дуже розумні та веселі люди. ... вже на пенсії, тому ... є багато вільного часу. ... часто разом читають пресу або гуляють у парку коло їхнього будинку. По вихідних днях я відвідую Я теж люблю гуляти разом Ми з моїми батьками часто приходимо ... за порадами або у гості.

4) Це моя молодша **сестра**. ... навчається в школі. ... 15 років. ... чудовий характер. ... , як і я, захоплюється музикою. Сьогодні мені треба купити ... подарунок на її день народження.

5) Це мій найкращий **друг**. ... 22 роки. ... високого зросту. ... великі очі й коротке чорне волосся. ... навчається в університеті. Вчора ... не було на заняттях. Напевно, ... захворів, тому сьогодні після занять я вирішив відвідати

6) Це мої **батьки**. ... дуже гостинні люди, тому ... часто приходять друзі та родичі. Коли ... є вільний час, ... часто разом гуляють або грають у бадмінтон. У вихідні я завжди відвідую ... і ми разом ... обідаємо.

Відмінювання означальних та вказівних займенників

Відм.	Ч. р. / С. р.		Ж. р.	Множина
Н.в.	такий, самий, у/весь	таке, саме, у/все	така, сама, у/вся	такі, самі (сами), у/всі
Р.в.	такого, самого, у/всього		такої, самої, у/всієї	таких, самих, у/всіх
Д.в.	такому, самому, у/всьому		такій, самій, у/всій	таким, самим, у/всім
Зн.в.	<i>Кого? = Р.в.</i> <i>Що? = Н.в.</i>		таку, саму, у/всю	<i>Кого? = Р.в.</i> <i>Що? = Н.в.</i>
Ор.в.	таким, самим, у/всім		такою, самою, у/всією	такими, самими, у/всіма
М.в.	(на) такому, самому, у/всьому (у/всім)		(на) такий, самій, у/всій	(на) таких, самих, у/всіх

■ **Зверніть увагу:**

1. Займенники *кожний* (кожен), *всякий*, *усякий*, *всілякий*, *інший* відмінюються, як **такий**, **самий**.
2. Займенник *стільки* (так само, як займенник *скільки*) змінюється тільки за відмінками (а не за числами):

Н.в.	СТІЛЬКИ	Зн.в.	<i>Кого? = Р.в., Що? = Н.в.</i>
Р.в.	СТІЛЬКОХ	Ор.в.	СТІЛЬКОМА
Д.в.	СТІЛЬКОМ	М.в.	СТІЛЬКОХ

4. Повторіть правила відмінювання присвійних, означальних та вказівних займенників, напишіть їх у правильній формі. Якщо треба, використайте потрібні прийменники.

1. Ви не бачили сьогодні ... (наш викладач)?
2. Познайомтеся ... (наша нова сусідка).
3. Передавай мої вітання ... (твій/свій батько).
4. Він обіцяв допомогти ... (їхній брат).
5. Я ніколи не бував ... (ця країна).
6. Поговоріть ... (той чоловік).
7. Де ти познайомився ... (ці люди)?
8. Я давно не бачив ... (стільки людей).
9. У мене є ... (такі штани).
10. Ви вже були ... (ця виставка)?
11. Тренер щиро радіє ... (наші успіхи).
12. Повідомте ... (всі учасники замахань) про зміни у розкладі.
13. Він запросив ... (уся команда) до себе на день народження.
14. Я хочу купити ... (така сама фотокамера).
15. Він народився ... (той самий день), що і його батько.
16. Тренер привітався ... (усі спортсмени).
17. У магазині не було ... (така ковбаса), тому я купив ... (ця шинка).
18. Дай мені ... (той журнал).
19. Не ображайте ... (мій син).
20. Вона була ... (мій тренер).
21. Він не розуміє ... (свої помилки).
22. ... (Їхня поведінка) мене дивує.
23. ... (Наша дочка) завтра день народження.
24. ... (Твоє місце) я би погодився виступати за ... (ця команда).
25. ... (Мій син) запропонували взяти участь у чемпіонаті.
26. ... (Мої батьки) поїхали на футбольний матч.
27. Як ... (твої успіхи)?
28. ... (Ваша дитина) хист до боксу.
29. Коли ти повернувся ... (свої друзі)?

5. Утворіть речення, виберіть займенники із середнього стовпчика і поставте їх у потрібну форму.

1. Ви не бачили	мій	сина?
2. Ви подобается	твій	братові.
3. Це ракетка	їхній	дочки.
4. Передавайте привіт	свій	знайомій.
5. Познайомтеся з		приятелькою.
6. Я не одержав		листа, листівки.
7. Я не буду телефонувати		сестрі, братові, знайомому.
8. Вони розмовляли з		батьком, матір'ю, батьками.
9. Я тримаю ноубук на		робочому місці.
10. Ми не відповіли на		запрошення.
11. Ми радіємо		успіхам.

● **Порівняйте:**

-небудь	-сь	де-
<i>Хто-небудь</i> знає відповідь на моє питання? Дай мені <i>що-небудь</i> почитати.	<i>Хтось</i> постукав у двері. Він <i>щось</i> сказав, але так тихо, що я нічого не почула.	<i>Де́кто</i> з вас погано написав цю роботу. Я тобі <i>де́що</i> принесла.
Неможливо конкретизувати предмет, особу або це неважливо.	Мовець називає невідомі, але реальні факти або він не має чіткого уявлення про предмет.	Мовець свідомо не конкретизує предмет розмови або йдеться про невизначену кількість.

◆ **Запам'ятайте:** неозначені і заперечні займенники відмінюються лише в основній частині, наприклад: *хтось*, *когось*, *комусь*, *кимсь* (*кимось*), на *комусь*; *щось*, *чогось*, *чомусь*, *чимсь* (*чимось*), на *чомусь*; *чийсь*, *чийогось*, *чийомусь*, *чиймсь* (*чиймось*), на *чийомусь* (*чийемусь*, *чиймсь*); *декто*, *декого*, *декому*, *деким*, де на *кому* (де на *кім*, на *декому*); *абихто*, *абикого*, *абикому*, *абиким*, *аби на кому*; *ніхто*, *нікого*, *нікому*, *ніким*, *ні на кому* (ні на *кім*); *нічий*, *нічийого*, *нічийому* (*нічийему*), *нічийм*, *ні на чийому* (*чийему*, *чийм*) і т. п.

▣ **Зверніть увагу:**

1. У *неозначених* займенниках префікси *казна-*, *хтозна-*, *будь-* та суфікс *-небудь* пишуться через дефіс: *казна-хто*, *хтозна-що*, *будь-який*, *чий-небудь* (! *але*: *хтозна* для *кого*, *будь* про *кого*, *аби* за *що*, *де* на *чому*).
2. *Заперечні* займенники з *ні-* пишуться разом: *ніщо*, *нікого*, *нічий* (! *але*: *ні* для *чого*, *ні* до *кого*, *ні* в *числу*).
3. Запам'ятайте місце наголосу та написання деяких займенників: *хто-не́будь*, *ка́зна-що*, *де́хто*, *бо́зна-що*.

6. Замість крапок поставте потрібний займенник у правильній формі.

а) Хто-не́будь / хтось / де́хто / будь-хто́ / ка́зна-хто

1. – Ти не бачив Дмитра? – Бачив. Він розмовляє з ... у коридорі. 2. ... зі спортсменів заради медалі здатні на все, навіть на вживання допінгу. 3. До міської бібліотеки може записатися 4. Мені треба подзвонити ... з моєї групи, аби дізнатися домашнє завдання. 5. ... з нашої групи доведеться скласти іспит вдруге.

б) Що-не́будь / щось / де́що / будь-що́ / ка́зна-що

1. Батько обіцяв дітям привезти з відрядження ... цікаве. 2. – Що тобі привезти з подорожі? – Привези ... , я буду радий навіть звичайній листівці. 3. Іванку, мені треба тобі ... сказати. 4. У Марка поганий смак, він зовсім не розуміється в одязі. Ось і вчора він купив собі ... жахливе! 5. У Марка немає почуття гумору. Він завжди говорить ... !

в) Який-не́будь / якийсь / де́який / будь-який́ / ка́зна-який

1. У ... наших студентів є сучасні комп'ютери. 2. У ... дівчини у сумочці завжди лежить дзеркало. 3. Марк виглядав жахливо! Він був одягнений у ... одяг! 4. Дай мені почитати ... детектив, будь ласка. 5. Мамо, тобі вранці телефонував ... чоловік, він не відрекомендувався.

7. Замість крапок поставте займенник із правого стовпчика у правильній формі.

А) 1. У... є зайва ручка? 2. Давай підемо до ... у гості. 3. Ти допомагаєш ... ? 4. Ти бачився з ... із своїх колишніх однокласників? 5. Розкажи мені про ... з твоїх рідних.

хто-небудь

Б) 1. Він попросив для ... мою камеру. 2. Вона пообіцяла приготувати ... смачне. 3. Я завжди п'ю чай з ... солодким – з цукерками, медом, варенням. 4. Вони стояли у коридорі та про ... домовлялися.

щось

В) 1. ... студентам нашої групи важко буде складати іспит з математики. 2. У ... моїх друзів досі немає комп'ютера. 3. Я іноді граю в шахи з ... хлопцями з нашого гуртожитку. 4. Я не знаю ... хлопців і дівчат нашого факультету.

деякий

Г) 1. Я завжди радий ... успіхам. 2. Я можу виконати це завдання без ... допомоги. 3. Для ... батьків важливо, аби їхні діти були успішними людьми. 4. Візьми ... книжку і виконай вправу.

будь-чий

▣ Зверніть увагу:

*ніхто (ніщо, ніякий, нічий ...) +
не + дієсл./ прикм.*

Мене *ніхто* не розуміє.
Він *ні* на що не здатний.

8. Дайте негативну відповідь.

Зразок: Хто тобі телефонував? – Мені ніхто не телефонував.

1. У кого є червона ручка? 2. Кому треба піти до аптеки? 3. Що Марина купила в універмазі? 4. Чий це собака? 5. Про що ти турбуєшся? 6. Кого ти чекаєш? 7. Яку книжку ти читаєш? 8. З ким ви познайомилися на вечірці? 9. Чієму подарунку зраділа Наталка? 10. У якого лікаря ти був? 11. З якими хлопцями ти домовився зустрітись? 12. Для чого тобі потрібна ця книжка?

13. Що з ним трапалося? 14. В кого зі своїх друзів ти бачив такий телефон? 15. Котрі зі студентів розв'язали цю задачу?

● **Порівняйте** місце наголосу:

<i>нічо́го не сказав</i>	<i>нічо́го було сказати</i> (= не було що сказати)
<i>ні́кому не казати</i>	<i>ні́кому казати</i> (= нема кому казати).
Заперечний займенник із наголосом на твірному слові вимагає заперечної частки <i>не</i> .	займенник із наголосом на префіксі <i>ні́-</i> поєднується з часткою <i>не</i> .

* 9. Змініть речення, вживайте заперечні займенники з наголосом на префіксі *ні-*.

Зразок: У мене немає ручки, аби записати ваш номер телефону. – Мені ні́чим записати ваш номер телефону.

1. Вам немає чого боятися. 2. У мене немає друга, з яким я можу порадитися. 3. Тут немає ані книг, ані журналів, щоб почитати. 4. У цьому театрі дуже погані співаки, немає кого послухати. 5. Сьогодні у програмі немає жодного цікавого фільму! 6. Цей Коваленко – зовсім нецікава людина! Про що з ним розмовляти?

10. Займенник у дужках поставте у правильну форму. Якщо треба, використайте прийменники.

1. Він не любить ... (ніхто) радитися. 2. Я ще ... (ніщо) не купив молодшій сестрі. 3. Я не хочу сидіти поруч ... (абихто). 4. Сьогодні я ще ... (ніхто) не бачив. 5. До гуртожитку можна приїхати ... (будь-який) тролейбусі. 6. Сашко ... (ніщо) не зрозумів у цьому тексті. 7. Марина ніколи не погоджується йти на побачення ... (абихто). 8. Вони познайомились на ... (чийсь) ювілеї. 9. ... (Дехто) з моїх однокласників треба більше часу працювати.

◆ **Запам'ятайте вислови із займенником *інший*:**

- Декан був зайнятий, тому попросив нас прийти *іншим разом*.
- Після армії старший брат *став зовсім іншим*. Він став

більше шанувати час, *по-іншому дивиться* на життя, більше шанує батьків. *Іншими словами*, він подорослішав і посерйознішав.

- Тарас сидить цілими днями за комп'ютером і не *підкується* ні *про* що *інше*.
- Дівчата продовжують голосно розмовляти, сміятися і *не звертають уваги на інших*.

11. Складіть речення із словосполученнями *іншим разом*, *стати іншим*, *ставитися по-іншому*, *іншими словами*, *підкуватися про інше*, *звертати увагу на інших* (див. попередню таблицю).

Присвійні прикметники

Присвійні прикметники називають ознаку за належністю особі (людині/тварині) й відповідають на питання *чий? чия? чий? чий?*: *материна* ласка, *Шевченкові* твори, *Катрусина* кімната, *лікарева* сумка, *собача* їжа.

Утворення присвійних прикметників

<i>Від назв осіб</i>	
<i>II відм.</i> суф. <i>-ів-(-ов-/-ев-), -їв-(-єв-)</i>	Дмитр <u>ів</u> (<i>-ова, -ове, -ові</i>), викладач <u>ів</u> (<i>-ева, -еве, -еві</i>), Андрі <u>їв</u> (<i>-єва, -єве, -єві</i>)
<i>I відм.</i> суф. <i>-ин-/-їн-</i>	матер <u>ин</u> (-а, -е, -і), бабус <u>ин</u> , Соф <u>ійн</u>
<i>Від назв тварин</i>	
Суф. <i>-ач-/-яч-/-ч- -ин-/-їн- Ø</i>	лев' <u>яч</u> ий (-а, -е, -і), вовч <u>ий</u> (-а, -е, -і), качин <u>ий</u> (-а, -е, -і), змі <u>їн</u> ий (-а, -е, -і), заяч <u>ий</u> (-а, -е, -і)

■ Зверніть увагу:

1. При утворенні присвійних прикметників часто відбувається чергування *к/ч*, *д/ж*, *х/ш*: сусідка – сусідчин, свекруха – свекручин, небога – небожин, птах – пташиний.
2. Деякі присвійні прикметники мають нульовий суфікс: вовк – вовчий (*к/ч*), ведмідь – ведмежий (*д/ж*).
3. У *Н.в. однини (ч.р.)* більшість присвійних прикметників мають коротку форму: *братів*, *Микитин*.

4. Присвійні прикметники вживаються переважно в усному мовленні, народній творчості, художніх творах.

● **Порівняйте:**

Чий? (Чия? Чиє? Чий?) / Який? (Яка? Яке? Які?)	
Це кімната <u>сестри</u> .	Це <u>сестрина</u> кімната.
Це <u>паспорт Івана</u> .	Це <u>Іванів</u> паспорт.
Я люблю <u>вірши Шевченка</u> .	Я люблю <u>Шевченкові</u> вірши.
ім.+Р. в.	присв. прикм.+ім.

12. Утворіть присвійні прикметники від цих іменників.

Директор – ... , Микита – ... , Панас – ... , Бог – ... , автор – ... , Ткаченко – ... , бізнесмен – ... , теща – ... , свекруха – ... , інженер – ... , родич – ... , Віталій – ... , порося – ... , Галина – ... , ведмідь – ... , юнак – ... , водій – ... , брат – ... , сусід – ... , сусідка – ... , качка – ... , бабуся – ... , дідусь – ... , риба – ... , дядько – ... , тітка – ... , листоноша – ... , звір – ... , Василько – ... , Катруся – ... , батько – ... , осел – ... , Сергій – ... , донька – ... , мати – ... , Лариса – ... , Валентина – ... , Тарас – ... , Олег – ... , Софія –

Відмінникові закінчення присвійних прикметників

Відм.	Однина			Множина
	Ч. р.	С. р.	Ж. р.	
Н.в.	братів Ø	братов- <i>e</i>	братов- <i>a</i>	братов- <i>i</i>
Р.в.	братов- <i>ого</i>		братов- <i>ої</i>	братов- <i>их</i>
Д.в.	братов- <i>ому</i>		братов- <i>ій</i>	братов- <i>им</i>
Зн.в.	= <i>Р. або Н.</i>		братов- <i>у</i>	= <i>Р. або Н.</i>
Ор.в.	братов- <i>им</i>		братов- <i>ою</i>	братов- <i>ими</i>
М.в.	братов- <i>ому (-ім)</i>		братов- <i>ій</i>	братов- <i>их</i>

13. Замість родового відмінку належності використайте присвійний прикметник, поставте його у правильну форму. Пам'ятайте про чергування.

Зразок: Це кабінет декана. – Це деканів кабінет.

1. Це кабінет лікаря. 2. Я закоханий у вірші Шевченка.
3. Покажи мені машину брата. 4. Микита любить працювати на комп'ютері батька. 5. У неї у гаманці завжди лежить фотографія

доньки. 6. Для рідних Наталки її приїзд став приємною несподіванкою. 7. Я знайшов на підлозі мобільний телефон Андрія. 8. У програму з літератури входять твори Франка.

● **Порівняйте:**

<i>Відносні прикметники</i> <i>Який? Яка? Яке? Які?</i>	<i>Присвійні прикметники</i> <i>Чий? Чия? Чиє? Чіі?</i>
<i>викладацька</i> кімната (кімната для викладачів)	<i>викладачеві</i> речі (речі викладача)
<i>лікарський</i> препарат (препарат для лікування)	<i>лікарів</i> халат (халат лікаря)
<i>студентський</i> гуртожиток (гуртожиток для студентів)	<i>студентів</i> портфель (портфель студента)
<i>редакторська</i> помилка (помилка редактора)	<i>редакторів</i> кабінет (кабінет редактора)
<i>сусідські</i> відносини (добрі відносини сусідів)	<i>сусідів</i> син (син сусіда)
<i>президентські</i> вибори (вибори президента)	<i>президентова</i> дружина (дружина президента)

* ♦ **Запам'ятайте:** Присвійні прикметники часто виступають компонентами стійких сполук: *осляча впертість, звір'ячий апетит*. У цих випадках присвійні прикметники часто переходять у відносні і якісні, тому що набувають їхніх ознак: *осляча (яка?) лава*.

Межі між розрядами прикметників певною мірою умовні. Так, якісні прикметники можуть переходити у відносні (порівн.: *чорна ніч – чорна металургія, важка валіза – важка промисловість*), а відносні – у якісні (порівн.: *залізний ключ – залізні нерви, золотий ланцюжок – золотий характер*).

* 14. Прочитайте речення та мікротексти. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених сталих словосполучень.

1. Максим добре навчається, але його *ахілєсова п'ята* – правопис. Він часто робить граматичні помилки і не дуже добре знає правила орфографії. 2. Том весь семестр погано працював, і тепер над ним, як *домоклів меч*, висять іспити з усіх предметів.

3. Я працював цілий день, у мене не було часу пообідати, тому зараз у мене *вовчий апетит*. 4. На Водохреща на вулиці часто буває *собачий холод*. Температура опускається до -25° , дує пронизливий вітер.

* 15. Прочитайте народні прислів'я, які містять присвійні прикметники. Поясніть, як ви зрозуміли їхній зміст. Пригадайте подібні вислови з вашої рідної мови.

1. По *заячому* сліду іноді знаходять ведмедя. 2. У друга вода солодша від *ворожого* меду. 3. Де Крим, де Рим, а де *дядькова* груша. 4. *Сорок сорок сорок, а в сорок сорок сорок*.

* 16. Прочитайте сталі словосполучення. Поясніть, як ви розумієте їхній зміст. Складіть два речення з будь-якими з них.

Заяча душа, мишача душа, осячя впертість, лебедина вірність, ведмежа послуга, звірячі закони.

Прізвища та ім'я по батькові

1. Чоловічі імена по батькові утворюються за допомогою суф. *-ович* (*Іванович, Андрійович*) або *-ич/-іч* (*Хомич, Ілліч, Лукич*). Відмінюються вони, як іменники II відм.

Українські прізвища іменникового типу (на *-а, -я, -ко, -ук, -юк, -ун* та ін.) у формі *ч. р.* відмінюються, як іменники відповідної відміни. Прізвища прикметникового типу (на *-ин, -ін, -ов, -ев, -єв* та ін.) відмінюються, як іменники II відм. (*але* в *Ор.в.* вони мають прикметникові закінчення *-им/-ім/-ім*). Порівняйте:

Н.в.	Іван Петрович Бой <u>ко</u> ; Максим Іванович Майборо <u>да</u>	Олесь Павлович Жуков <u>о</u>
Р.в.	Івана Петрович <u>а</u> Бойк <u>а</u> ; Максима Іванович <u>а</u> Майбород <u>и</u>	Олеся Павлович <u>а</u> Жуков <u>а</u>
Д.в.	Івану Петрович <u>у</u> Бойк <u>у</u> ; Максиму Іванович <u>у</u> Майбород <u>і</u>	Олесю Павлович <u>у</u> Жуков <u>у</u>
Зн.в.	Івана Петрович <u>а</u> Бойк <u>а</u> ; Максима Іванович <u>а</u> Майбород <u>у</u>	Олеся Павлович <u>а</u> Жуков <u>а</u>
Ор.в.	Іваном Петрович <u>ем</u> Бойк <u>ом</u> ; Максимом Іванович <u>ем</u>	Олесем Павлович <u>ем</u> Жуков <u>им</u>

	Майбородою	
М.в.	(на) Івані Петровичі Бойку; Максими Івановичі Майбороді	(на) Олесі Павловичі Жукові

▣ **Зверніть увагу:** не відмінюються прізвища іншомовного походження на **-а** з попереднім голосним: *Жоффруа*; на **-е**: *Беранже, Гейне, Гете, Данте*; на **-є**: *Барб'є, Готьє, Лавуазьє*; на **-і**: *Гальвані, Голсуорсі, Россіні, Шеллі, Саркозі, Бруні*; на **-ї**: *Вінї, Шантійї*; на **-о**: *Буало, Віардо, Гюго, Дідро*; на **-у**: *Шоу*; на **-ю**: *Сю*; російські прізвища на **-их, -ово**: (*Черних, Дурново*).

2. Жіночі імена по батькові утворюються за допомогою суф. **-івн** або **-ївн** (*Борисівна, Миколаївна*). Вони відмінюються, як іменники І відм.

Українські прізвища іменикового типу (на **-ко, -ук, -юк, -ун** та ін.) у формі *ж. р.*, а також жіночі прізвища іноземного походження на приголосний (*Долорес, Портман, Зейнаб*) не відмінюються. Прізвища прикметникового типу (на **-иц(а), -ін(а), -ов(а), -єв(а), -єв(а)** та ін.) у формі *ж. р.* відмінюються, як прикметники. Порівняйте:

Н.в.	Ганна Іванівна Сойко	Олена Андріївна Попова
Р.в.	Ганни Іванівни Сойко	Олени Андріївни Попової
Д.в.	Ганні Іванівні Сойко	Олені Андріївні Поповій
Зн.в.	Ганну Іванівну Сойко	Олену Андріївну Попову
Ор.в.	Ганною Іванівною Сойко	Оленою Андріївною Поповою
М.в.	Ганні Іванівні Сойко	Олені Андріївні Поповій

3. У формі *множини* (коли йдеться про всю родину) прізвища іменникового типу відмінюються, як іменники II відм. Прізвища прикметникового типу відмінюються, як прикметники. Порівняйте:

Н.в.	Хорошуни	Ходюки	Пушкіни
Р.в.	Хорошунів	Ходюків	Пушкіних
Д.в.	Хорошунам	Ходюкам	Пушкіним
Зн.в.	Хорошунів	Ходюків	Пушкіних
Ор.в.	Хорошунами	Ходюками	Пушкіними
М.в.	Хорошунах	Ходюках	Пушкіних

17. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. На конференції я познайомився з ... (Андрієнко Сергій Петрович і Івашина Марина Володимирівна). 2. Я отримав привітання із днем народженням від ... (Матвієнко Оксана, Родіонов Антон і родина Іваненко). 3. Я надіслав повідомлення ... (Паламарчук Михайло Іванович). 4. У Києві ти можеш зупинитися у ... (Малахови). 5. Я захоплююсь... (відома актриса Ніколь Кідман). 6. Я прочитав майже усі детективи ... (Борис Акунін та Олександра Мариніна). 7. Учора я дивився програму про... (відомий український футболіст Андрій Шевченко). 8. Цей фільм зняли за творами... (українська письменниця Леся Українка). 9. Давай зустрінемося з тобою біля пам'ятника ... (російський поет Олександр Сергійович Пушкін). 10. Учора в газеті я прочитав велику статтю про ... (Володимир Путін). 11. Усі програми показували пресконференцію з ... (брати Володимир та Віталій Клички). 12. Керівником відділу призначили ... (Панасєв Дмитро Олексійович). 13. Я хочу купити диски ... (Олександр Пономарьов і Таїсія Повалій). 14. Вам треба звернутися до ... (лікар Шевчук Микола Степанович). 15. Я обіцяв ... (Гончаренки) допомогти вибрати хороший комп'ютер. 16. У новинах показали виступи ... (Барак Обама та Сильвіо Берлусконі). 17. У газеті ми побачили фотографії ... (Ніколя Саркозі та його дружина Карла Бруні).

* 18. Знайдіть 7 чоловічих та 7 жіночих імен.

А	Н	Д	Р	І	Й	Н	Б	О	Ф
Ч	М	И	К	О	Л	А	У	Л	Є
П	Е	Т	Р	О	Ж	Т	Л	Е	В
Н	А	Д	І	Я	Г	А	Н	Н	А
Л	У	К	А	Т	Р	Л	В	А	П
І	М	Ш	З	А	А	К	Т	О	М
Д	А	М	А	Р	Я	А	С	Р	Ю
І	Р	И	Н	А	М	А	К	А	Р
Я	І	О	К	С	А	Н	А	Щ	К
Х	Я	Н	М	И	Х	А	Й	Л	О

♦ Запам'ятайте основні способи творення іменників

1. Суфіксальний:

- позначення людей за родом діяльності та фахом: **-ар/-яр, -ець/-єць** (*-івець, -овець*), **-ник, -ік/-їк, -ир, -ист/-їст, -ч, -ій, -ак, -ант, -ент, -ун, -ок, -чик/-щик, -атор, -итор, -ер, -ан, -ат, -ант, -тель**: *шахтар, ковзаняр, фахівець, будівельник, прозаїк, бригадир, таксист, шахіст, перекладач, водій, співак, моряк, диригент, музикант, бігун, знаток, льотчик, агітатор, тренер, депутат, учитель*;
- утворення назв жіночої статі **-к(а), -чиц(я), -ниц(я), -ш(а), -ес(а), -ис(а), -х(а), -ал(я), -их(а)**: *лікарка, учителька, льотчиця, розвідниця, кастелянша, поетеса, актриса, ткаля, кравчиха*;
- назви осіб за національною (географічною, релігійною) ознакою: **-анин/-янин, -чанин, -ин, -ець/-єць, -анець, -ич, -ак/-як, -ат/-ят, -ит**: *молдаванин, росіянин, полтавчанин, мусульманин, болгарин, американець, китаєць, словак, сибіряк, хорват, бурят, одесит*. Назви жіночої статі цього розряду: **-к(а)** – *молдаванка, росіянка* і т. д.;
- абстрактні назви: **-ість, -ин(а), -изн(а), -от(а), -ств(о)/-цтв(о)/-зтв(о), -изм** – *щирість, героїство, пророцтво, убозтво, мерзлота, глибина, новизна, ліризм, гуманізм, постачання, примноження, нарізка, виручка, біднота, хитрощі, біганина, тупотіння, боротьба*;
- назви збірних понять: **-ств(о)/-цтв(о)/-зтв(о), -изм/-їзм/-їзм** – *людство, козацтво, березняк, солодощі, професура, горобина, паливо*;
- зменшено-емоційні суфікси (пестливі): ч. р. **-ок, -ек, -ець, -к-, -очок, -ичок, -чик, -оньк-, -ун, -усь**: *синок, синочок, Пётрик, Петрусь, коник*; ж. р. **-к(а), -ац(я), -інк(а), -очк(а), -ичк(а), -ун(я), -ус(я)**: *матуся, матінка, донька, донечка, сестричка*; с. р. **-ц(е), -ч(а), -ен(я), -еньк(о), -ачк(о), -ечк(о)**: *дитятко, дитяточко, зайча, зайченя, зайченятко, сонечко, дзеркальце*;

- суфікси збільшеності **-ищ(е), -уч(а), -ук(а), -юг(а), -ляк(а)** та ін.: *носіїще, морозійще, голосище, злодюга, звірюка, кривляка.*
- 2. **Префіксальний** (*пра-, су-, перед-, спів-, не-, під-, анти-, архі-, віце-, дис-, екс-, екстра-, контр-, ім-, ін-, обер-, прото-, ре-, супер-, ультра-* та ін.): *прадід, сутінь, передісторія, співпраця, недуг, підстанція, ультразвук, антивірус, архієпископ.*
- 3. **Префіксально-суфіксальний**: *провулок, співвітчизник, сумісник, узбіччя, безсоння, відсоток.*
- 4. **Безсуфіксальний**: *перехід, ноша, переспів, обнова, передача, зустріч, вибори, крик, відмова, блакить, зелень, кривда.*
- 5. **Складання слів та основ**: *стометрівка, кінозал, гуртожиток, вертоліт, одноліток, аеропорт, м'ясорубка, купівля-продаж, Індокітай.*
- 6. **Перехід інших частин мови в іменник**: *хворий, перехожий, наречений, знайомий, безробітний.*
- 7. **Складноскорочені іменники (абрєвіатури)**: *зарплата (від заробітна плата), медучилище (від медичне училище), пединститут (від педагогічний інститут), авіабаза (від авіаційна база), завкафедри (від завідувач кафедри), Донбас (від Донецький басейн), МОЗ (від Міністерство охорони здоров'я), МОН (від Міністерство освіти та науки), ООН (від Організація Об'єднаних Націй).*

19. Підкресліть словотворчі суфікси у цих іменниках. Утворіть від них (якщо це можливо) назви жіночої статі.

Знаток, депутат, лікар, художник, секретар, будівельник, письменник, викладач, учитель, продавець, водій, співак, архітектор, інженер, практикант, тренер, плавець, гравець, динамовець, тенісист, альпініст, хокеїст, гімнаст, стрибун, гонщик, спринтер, англієць, африканець, українець, харків'янин, християнин, мусульманин.

20. Скажіть, від яких слів утворені ці абстрактні назви. Підкресліть словотворчі суфікси.

Правдивість, стомленість, швидкість, впевненість,

популярність, молодість, героїство, глибина, ширина, новизна, плавання, тренування, малювання, шанування, боротьба, багатство, біднота, радість, труднощі, біганина, мішанина, тупотіння.

21. Прочитайте іменники та скажіть, яким способом вони утворені.

Правнук, семикласник, правопис, збори, підрозділ, хмарочос, льотчик-космонавт, неволя, безсоння, білоручка, передмова, співпраця, передача, біль, століття, ультразвук, стома, антивірус, старожил, співвласник, прем'єр-міністр, співробітник, сумісник, Євразія, листоніша, зустріч, безробіття, замдекана, неправда, мовознавство, ООН, біг, стометрівка, гідрометцентр, хлібороб, співбесіда, імпорт-експорт, віцеспікер, завкафедри, медуніверситет.

* 22. Від цих іменників утворіть пестливі форми за допомогою суфіксів.

Зразок: *Наталія – Наталка, Наталочка, Наталонька.*

А) *-ок, -ко, -ек, -ець, -к, -ик, -очок, -ичок, -чик, -ун, -усь, -оньк:* син, брат, хлопець, друг, сусід, Василь, Іван, Юрій, Дмитро, суп, хліб, стакан, ніж, ніс.

Б) *-к(а), -ац(я), -інк(а), -оньк(а), -еньк(а), -очк(а), -ечк(а), -ичк(а), -ун(я), -ус(я):* дочка, сестра, мати, подруга, Марія, Катря, Олена, Ганна, книжка, вулиця, рука, нога, голова.

В) *-к(о), -ц(е), -ч(а), -ен(я), -еньк(о), -ачк(о), -ечк(о), -атк(о), -ятк(о):* хлоп'я, дівча, дитя, кошеня, сонце, дзеркало, молоко, вікно, вухо.

Допустові відношення

Складні речення з допустовими підрядними

Незважаючи на що?

- Марійка продовжувала працювати, незважаючи на те, що вже було дуже пізно.

- **Хоча** він стомився, все ж вирішив закінчити роботу сьогодні.
- На дворі було тепло, **дарма що** цілу ніч йшов дощ.
- **Скільки б** він **не** подорожував, а на батьківщину завжди повертався із задоволенням.

• Порівняйте:

Якщо молодший син ріс ледачим і неслухняним, то старший син був дуже чемним і працьовитим.	Якщо він прийде сьогодні, то ми разом підемо до клубу.
<i>незважаючи на що?</i>	<i>за якої умови?</i>

◆ Запам'ятайте:

допustові сполучники
<i>хоч/хоча́, хай/нехай́, незважаю́чи на те що, дарма́ що, скільки́ (б) (не), якцо́..., то.</i>

■ Зверніть увагу на інверсію:

Вранці Ганна почувалася краще, хоча вона не спала півночі.	Хоча Ганна не спала півночі, вранці вона почувалася краще.
Незважаючи на те, що йшов дощ, було дуже тепло.	Було дуже тепло, незважаючи на те, що йшов дощ.
Скільки б він не подорожував, а додому завжди повертався із задоволенням.	Він завжди повертався додому із задоволенням, скільки б не подорожував.

23. З'єднайте дві частини речення за допомогою сполучників *хоч/хоча*.

1. Ми знайшли компромісне рішення.

а) У них було мало часу.

2. Вона все ж таки забула

б) Дуже ретельно до нього

адресу.

3. Вони все ж встигли оформити документи.

4. Батьки дозволили йому поїхати в Україну.

5. Марина не склала іспит.

6. Андрій все ж таки пішов.

7. Я заснув пізно.

8. Я нещодавно читав цей роман.

готувалася.

в) Спочатку довго не погоджувалися.

г) Я погано пам'ятаю сюжет та ім'я головного героя.

д) Я повторив її три рази.

е) Рано ліг спати.

є) Не хотів.

ж) Це було важко.

24. Закінчіть речення.

1. Влітку Оксана збирається поїхати додому, незважаючи на те, що 2. Хоча Том приїхав зовсім недавно, 3. Ніна не збирається кидати навчання, хоч 4. Максим не збирається одружуватися, дарма що 5. Наталка збирається купити авто, незважаючи на те, що 6. Олена не запам'ятала номер телефона Андрія, дарма що 7. Надійці було приємно, що Сашко зателефонував, хоча 8. Юрко не любить читати газети, хоча 9. Жаку подобається жити в Україні, незважаючи на те, що 10. Хоча ніхто не казав мені про це, 11. Дарма що Ганна повторювала граматику весь день, 12. Скільки я не намагався побачити Олену серед студентів, 13. Якщо Наталка виросла слухняною і розумною дівчиною, то її сестра 14. Незважаючи на те, що я вже бачив цей фільм, 15. Цей лікар чудово робить складні операції, дарма що

• Порівняйте:

<i>Допустові відношення (Незважаючи на що?)</i>	
<i>у складному реченні</i>	<i>у простому реченні</i>
Жаку подобається жити в Україні, <i>незважаючи на те, що тут дуже холодна погода.</i>	Жаку подобається жити в Україні, <i>незважаючи на холодну погоду.</i>

незважаючи на те, що ...

незважаючи на + Зн.в.

25. Закінчіть речення, доберіть потрібні слова і поставте їх у правильну форму.

1. У мене завжди чудовий настрій, незважаючи на
2. Мені подобається жити в гуртожитку, незважаючи на
3. Марійка виглядає чудово, незважаючи на 4. Сашко завжди бігає у парку, незважаючи на 5. Незважаючи на ... , він одужував дуже довго. 6. Іванко чудово грає на скрипці, незважаючи на 7. Незважаючи на ... , Оксана прийшла на заняття. 8. Він не втратив оптимізму, незважаючи на

Слова для довідок: *стома, зусилля лікарів, погана погода, турбота батьків, проблеми й труднощі, сильна застуда, поразка, слабке здоров'я, постійний галас, юний вік, важкий характер.*

Відношення протиставлення у складносурядних реченнях

- Зранку йшов дощ, **а** зараз небо чисте й блакитне.
- Діти ще хочуть гратися, **однак** вже час лягати спати.
- Робота була важка, **але** ми швидко виконали її.
- Сонце світить, **та** не гріє.

◆ Запам'ятайте:

протиставні сполучники

*а, але/та, зате, протє,
однак/одначе, так.*

● Порівняйте:

Допустові відношення	Відношення протиставлення
Марійка продовжувала працювати, незважаючи на те, що вже було дуже пізно.	Було дуже пізно, але Марійка продовжувала працювати.
Хоча він стомився, все ж вирішив закінчити роботу сьогодні.	Він стомився, та все ж вирішив закінчити роботу сьогодні.
На дворі було тепло, дарма	Цілу ніч ішов дощ, однак на

що цілу ніч ішов дощ.	дворі було тепло.
Скільки б він не подорожував, а додому завжди повертався із задоволенням.	Він багато подорожував, проте додому завжди повертався із задоволенням.
Якщо молодший син ріс неслухняним і ледачим, то старший син був дуже чемним і працьовитим.	Молодший син ріс неслухняним і ледачим, зате старший син був дуже чемним і працьовитим.

26. Закінчіть речення. Змініть їх, вживайте сполучники хоч/хоча, хай/нехай, незважаючи на те що, дарма що, скільки (б) (не), якщо..., то.

Зразок: Іде дощ, однак – Іде дощ, однак я все одно піду гуляти. – Незважаючи на те, що йде дощ, я все одно піду гуляти.

1. Українська мова важка, але 2. Це авто дуже дороге, проте 3. Цей контракт не дуже вигідний, однак 4. Я погано почуваюся, але 5. У Сергійка немає ані голосу, ані слуху, зате 6. У Наталки важкий характер, проте 7. Мені дуже хотілося розповісти новину подрузі, але 8. У цій проблемі дуже важко розібратися, однак 8. Спортсмен стомився, зате

27. З'єднайте два речення в одне за допомогою допустових або протиставних сполучників.

1. Я вже читав цей роман. Я із задоволенням прочитаю його ще раз. 2. У неї чарівний голос. Вона соромиться співати на людях. 3. Учора був важливий матч. Я не зміг дістати квиток. 4. Моя сестра ще маленька. Вона вже вмє читати. 5. Майже усі слова в тексті були знайомі. Я не зміг перекласти його. 6. Пішов дощ. Ми продовжували грати у футбол. 7. Марина наполегливо тренувалася. Її не взяли до збірної команди. 8. Він займається спортом. Він часто хворіє на застуду. 9. Тіна стала чемпіонкою світу. Вона залишилася дуже простою і сердечною людиною. 10. Команда перемогла у матчі. Усі спортсмени були дуже стомлені. 11. Антон з дитинства мріє стати плавцем. У їхньому селі немає басейну. 12. Усі говорили, що в Олени хист до

гімнастики. Вона так і не стала чемпіонкою. 13. Спортсмену було важко. Він продовжував тренування. 14. Матч закінчився у нічию. В усіх був піднесений настрій.

* 28. Прочитайте жарти. Знайдіть у них сполучники і сполучні слова та визначте їхній тип.

1)

– Батьку, я хочу зробити тобі сюрприз на день народження – подарувати гарну люльку.
– Дякую, але я не хочу, щоб ти робив мені подарунків. Я хочу, щоб ти краще вчився.
– Шкода, але я вже купив люльку.

2)

– Що тобі купити на день народження, Петрику?
– Компакт-диск із сучасною музикою.
– Але ж я не знаю, з якою?
– А ти попроси, щоб тобі дали послухати. Ту, що тобі найбільше не сподобається, купи для мене.

3)

Дівчинка запитує у подруги:

– Ти чому вчора не була у школі?
– Я прийшла, але в школі вже нікого не було...

* 29. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Знайдіть у них сполучники, визначте їхній тип.

А) 1. Сова хоч би літала під небеса, та соколом не буде. 2. Бережи одержу знова, а здоров'я змолоду. 3. В гостях добре, проте вдома краще. 4. Хоч кілка на голові теши, а він своє. 5. В гостях добре їсти й пити, а вдома спати. 6. Скільки не літай, а доведеться на землю падати. 7. Очі бояться, проте руки роблять. 8. Гостя по одержі стрічають, а по розуму проводжають. 9. Був квас, та не було вас.

Б) 1. У великій світлиці, незважаючи на те, що був сонячний день, стояли сутінки. (В. Малик) 2. А мати хоче научати, так соловейко не дає. (Т. Шевченко) 3. Хоча ніхто не снідав, їсти не хотілося. (В. Малик) 4. Микола замовк, а дума його не замовкла. (І. Нечуй-Левицький) 5. Ніхто до тебе не

озветься, хочби покликкала кого. (Л. Костенко) б. На другий день Степану стало далеко краще, дарма що півночі він і не спав. (М. Старицький).

* 30. а) Відгадайте загадки.

1. Водій автомашини має дві сестри, але вони не мають брата. Як це може бути? 2. Хоча він не має крил, але літає. 3. Він спить вдень, проте вночі мандрує. 4. Справно йде, хоч ніг не має.

б) Визначте тип складних речень у цих загадках.

Завдання для самостійної роботи

1. Поставте слова в дужках у правильну форму. Якщо треба, використайте потрібні прийменники.

Розповідає Том

... (Минулий тиждень) я їздив до Одеси. Це була дуже вдала поїздка для ... (робота), але, на жаль, я нічого не бачив у ... (це красиве місто), крім ... (різні офіси, готелі й ресторани). Я не бачив нікого, крім ... (наші одеські партнери). Але це не біда. Найважливіше, що я зустрівся ... (наші одеські партнери), аби обговорити ... (вони) кілька ... (важливі питання). Я зрозумів, що наші партнери дуже добре розуміються ... (економічні та юридичні питання). Я дізнався від ... (вони) багато ... (цікава інформація). Вони запропонували ... (керівники нашої компанії) кілька ... (цікаві пропозиції). Мені подобаються ... (ініціативні люди), які не бояться ... (труднощі) і завжди готові шукати ... (оптимальні рішення). Я запросив ... (вони) приїхати ... (Київ), щоб обговорити деталі ... (наша майбутня співпраця). Я думаю, що вони можуть зупинитися не ... (готель), а ... (я) вдома, тому що ... (я) велика квартира.

2. а) Прочитайте, що розповідає Рене. Виберіть дієслово потрібного виду і поставте його у правильну форму.

Розповідає Рене

Я намагаюсь заздалегідь ... (планувати/запланувати) свої справи і ... (встигати/встигнути) ... (робити/зробити) усе. Щодня я ... (приймати/прийняти) швидкі рішення. Якщо я щось не встигаю, то я дуже ... (засмучуватися/ засмутитися). Насправді я ненавиджу плани, але я – бізнесмен. Час для мене – це гроші, тому я повинен постійно ... (берегти/зберегти) час, аби ... (встигати/ встигнути) ... (робити/зробити) максимум. А якщо я ... (міняти/змінити) плани, я можу ... (втрачати/втратити) гроші. А якщо я ... (втрачати/втратити) гроші, то я поганий бізнесмен.

б) Скажіть, яких людей ви поважаєте. З якими людьми ви ніколи не будете мати справ? З ким ви обговорюєте складні проблеми?

в) Які новини ви вважаєте найважливішими? Чому?

г) Які проблеми вас зовсім не турбують? Про які проблеми ви ніколи не говорите? Чому?

3. Поставте дієслово з правого стовпчика у правильну форму.

1. Ахмед хоче ... в Америці. Батько Ахмеда хоче, щоб Ахмед ... в Америці.	у(в)читися
2. Марина хоче ... роботу. Чоловік Марини хоче, щоб вона ... роботу.	кинути
3. Ганна хоче ... в університеті. Мати Ганни хоче, щоб її дочка ... в університеті.	працювати
4. Мої батьки хочуть, щоб я ... у готелі. А я хочу ... у друзів.	зупинитися
5. Олена хоче часто ... з друзями, а її наречений не хоче, аби вона часто з ними	зустрічатися
6. Тетяна хотіла ... правду, а її чоловік не хотів, аби вона ... правду.	дізнатися
7. Максим хотів ... Ірині, а вона не хотіла, щоб Максим їй	допомогти

4. Складіть речення за зразком.

Зразок: Том – Оксана – хотіти – більше/менше – працювати. – Том хоче більше працювати. А Оксана хоче, щоб Том менше працював.

1. Максим – Олена – хотіти – більше/менше – грати у футбол. 2. Андрій – Ніна – хотіти – ліпше – говорити італійською/говорити англійською. 3. Я – батьки – хотіти – непогано/відмінно – закінчити університет. 4. Антон – Марина – знайти роботу в Італії/знайти роботу в Україні.

5. Задайте уточнююче питання.

Зразок: Максим, нарешті, знайшов роботу. – Яку роботу він знайшов?

1. Ми з Оленою ідемо сьогодні на матч. 2. Марина сьогодні випадково зустрілась із своїм першим тренером. 3. Андрій Петрович запросив фоторепортера. 4. Ганна написала листа бабусі. 5. Ольга виграла змагання. 6. Микола привітав подругу із перемогою у чемпіонаті. 7. Жак купив м'яч. 8. Сьогодні я зустрів свого колишнього викладача. 9. Я хочу розповісти тобі про свою подорож. 10. Ти не бачив мого підручника? 11. Він допоміг друзям? 12. Олеся пішла до своїх друзів.

6. Задайте уточнююче питання і дайте на нього відповідь.

<i>Зразок: Ви принесли книгу? (ми говорили вчора)</i>	<i>Яку?</i>	<i>Про яку ми вчора говорили.</i>
---	-------------	-----------------------------------

1. Ви зустрічались <u>із</u> <u>приятелем</u> ?		(він приїхав учора)
2. Ви отримали <u>листа</u> ?		(ви чекали на нього)
3. Ви вивчили <u>граматику</u> ?		(викладач пояснював учора)
4. Ти подзвонив <u>студенту</u> ?		(він уже склав іспит)
5. Ти не забув <u>про знімки</u> ?		(ти зробив їх на матчі)
6. Ви ходили <u>на змагання</u> ?		(я говорив вам про них)

7. Ви закінчили статтю? (ви збирали матеріал для неї)

7. Дайте уточнюючу відповідь на питання, вживайте інформацію з правого стовпчика.

Зразок: Яку газету ви читаєте? (я купив сьогодні вранці)

Яку газету ви читаєте? – Яку я купив сьогодні вранці.

1. Який телефон ви забули?	(ви дали мені вчора)
2. У якому готелі ви зупинились?	(ми зазвичай зупиняємося там)
(я забув її вчора ввечері)
3. Яку книжку ви шукаєте?	(він переміг у змаганні)
4. З яким юнаком ви познайомилися?	(я давно мріяв придбати)
5. Який диск ви купили?	

8. За допомогою прийменників *у, в, на, за, для, крім, від, до, з, про* утворіть словосполучення. Слідкуйте за відмінниковою формою. Складіть 5-7 речень з будь-якими з цих словосполучень.

Економити + їжа	купити квіти + дівчина
зупинятися + родичі	витрачати час + домашнє завдання
вірити + Бог	отримати інформацію + секретар
любити все + сир	здогадуватися + результати
розумітися + бокс	повертатися + академія
спілкуватися + друзі	привітати + перемога
звернутися + лікар	взяти інтерв'ю + чемпіон

9. Виберіть слова, які, на вашу думку, підходять за змістом, поставте їх у правильну форму. Якщо треба, додайте прийменник.

1. Я можу взяти гроші Я ніколи не візьму грошей (*близькі друзі, колеги, батьки, сусіди, мій тренер, мій викладач, малознайомі люди, співробітники*).

2. Якщо я у скруті, я можу порадитися Якщо я у скруті, я

ніколи не буду радитися (близькі друзі, колеги, батьки, сусіди, малознайомі люди, лікарі, старі люди, бабуся, мій викладач, мій тренер).

3. З друзями я можу обговорювати Я ніколи не буду обговорювати з друзями (особисті справи, проблеми на роботі, інші люди, чужі секрети, дівчата).

4. Я можу показати свої особисті фотографії Я ніколи не покажу свої особисті фотографії (знайомі, друзі, батьки, викладач, тренер, декан, професійний фотограф).

5. Я можу витратити багато грошей Я ніколи не витрачу багато грошей (друзі, машина, діти, продукти, одяг, взуття, розваги, дівчата, бідні люди).

6. Я можу критикувати друзів Я ніколи не буду критикувати друзів (помилки, поразка, погана робота, запізнення, плітки, зрада, легковажність).

7. Я можу легко прожити Я не можу прожити ... (друзі, сусіди, батьки; робота, телевізор, комп'ютер, мобільний телефон, кава, пиво, сигарети).

10. Складіть речення з цих слів. Якщо треба, додайте прийменники.

А)	чекати обговорювати попередити	українські партнери	офіс плани роботи можливі великі витрати
Том	показати сперечатися домовитися навчити		проект домовленості оптимальні терміни майбутні ціни розумітися – міжнародне право
Б)	показати попередити запропонувати	свої друзі	нові фотографії термінова зустріч смачні цукерки
Жак	зустрічатися		різні місця Харкова

розповісти
запросити
дати

літні іспити
музичний театр
корисна порада

Текст

Який вид спорту кращий?

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Бандит, бєрег, бїй, бомбардїр, бєртик, вага, вєрсія, вїбїр, вїдовїще, вїступ, ганьба, глядач, зусїлля, кар'єра, лїга, мета, мрїя, м'яз, одинак, отєчення, пєдаль, прїстрасть, сєкція, умова, фактор, фальш, фігура, хобї, чемпїон, шок, штанга.

2. а) Зверніть увагу на синоніми.

(про)демонструвати = показувати/показати	Режисер <i>продемонстрував</i> (пока-зав) глядачам свій новий фїльм.
перемїщатися = пересуватися = рухатися	Човен повільно <i>рухався</i> (<i>пересувався</i> , <i>перемїщався</i>) по морю.
негайно = терміново	Якщо завтра температура не впаде, треба <i>негайно</i> (<i>терміново</i>) звернутися до лікаря.
(кому?) знадобїться = (кому?) буде потрібно	Аби отримати високий результат, вам <i>знадобиться</i> (<i>потрїбно буде</i>) багато працювати.
оскїльки = тому що	Я взяв таксі, <i>оскїльки</i> (<i>тому що</i>) запїзнювався на роботу.

б) Складїть із новими словами речення.

* 3. Прочитайте тлумачення слів *прихїльний*, *шанувальник*, *уболівальник*, *фанат*. Скажіть, чи завжди вони є синонімами. Складїть речення з цими словами.

1) **Прихильник** – це людина, яка пристрасно щось або когось любить і шанує (*прихильник футболу, прихильник класичної музики, прихильник джазу, прихильник співачки*).

2) **Шанувальник** – це людина, яка виявляє шану до кого-небудь або до чого-небудь (*шанувальник театру, шанувальник балету, шанувальник спорту, шанувальник Майкла Джексона*).

3) **Уболівальник (вболівальник)** – це пристрасний любитель спортивних змагань, команди, виду спорту (*уболівальник команди «Динамо»*).

4) **Фанат** – пристрасний прихильник якої-небудь спортивної команди, якого-небудь естрадного артиста (*фанат команди «Мілан», фанат Майкла Джексона*).

4. Ці однокореневі слова напишіть у таблицю. Значення незнайомих слів подивіться у словнику. Підкресліть словотворчі суфікси іменників.

Іменник		прикметник	прислівник	дієслово
істота	неістота			

Сумніва́тися, сума́ніви, безсума́нівно; глузд, безглу́здий; шанувати, шанова́ний, шанова́льник, шанова́ння; тре́нер, тренува́ти, тренува́тися, тренува́ння, трена́жер, трена́жерний; плавати, плава́ння, плавець, плавчи́ха; слабка́й, слабша́ти, розсла́битися, сла́бкість.

5. Зверніть увагу на керування дієслів. Складіть з цими дієсловами речення.

(про)демонструвати	що? кому?	успіхи, перевагу, силу, красу, розум, чудові результати ... ; друзям, батькам, знайомим, глядачам, слухачам, ...
досягати/досягти	чого?	успіху, мрії, вершини, хороших результатів, високого рівня ...
почуватися	як?	впевнено/непевнено,

		самотньо, як удома ...
(с)координувати	<i>що?</i>	зусилля, дії, плани, роботу ...
комплексувати	<i>з приводу чого?</i>	з приводу одягу, зачіски, фігури, зовнішності, вимови, поганих успіхів, низького результату ...
вимагати	<i>чого?</i> <i>від кого?</i>	мужності, наполегливості, швидкості; від спортсмена, від юнака
сумніватися	<i>у кому?</i> <i>у чому?</i> <i>щодо чого?</i>	в собі, у своїх силах, у його правоті ... ; щодо успіху...
(в)шанувати	<i>кого?</i> <i>за що?</i>	батьків, вчителів, друзів, тренера, Президента ... ; за відвертість, за мужність, за наполегливість, за щирість ...
(по)хвастатися	<i>чим?</i>	успіхами
переконувати/ переконати	<i>кого?</i>	батьків, керівника

* 6. Скажіть, хто це?

1. Він дуже багато працює, цінує час, добре розуміється в комерції і знає, як швидко заробити гроші, але він ніколи не буде економити на нових технічних досягненнях. 2. Він веде цікаву розважальну програму на каналі «УТ-1». І хоча він ще дуже молодий, його знає уся країна. 3. Цей чоловік зовсім недавно обійняв посаду віцепікера Верховної Ради, але він уже завоював довіру виборців і шанування колег. 4. Цьому чоловіку тільки 42 роки, але у нього великий досвід роботи на керівних посадах, йому довіряють виборці, у нього великий авторитет серед колег, і він має обґрунтований план розвитку країни. Саме тому його вибрали керувати державою. 5. Цей хлопець наполегливо тренується у басейні взимку й улітку, незважаючи на труднощі й травми. 6. Ніхто не вірив у його успіх, проте він став багаторазовим чемпіоном Вімблдону. 7. Ця жінка не досягла великого успіху в спорті, але вона виховала багатьох чемпіонів країни, Європи та світу. 8. Він наполегливо

займається спортом, незважаючи на стому і поганий настрій.

Слова для довідок: *справжній спортсмен, наполегливий плавець, талановитий тренер, великий тенісист, хороший бізнесмен, перспективний політик, мудрий президент, відомий шоумен.*

* 7. Спробуйте дати визначення.

1. Професійний спортсмен – це 2. Спортсмен-любитель – це 3. Фізкультурник – це 4. Завзятий фанат клубу «Динамо» – це 5. Відданий уболівальник команди «Шахтар» – це 6. Динамовець – це

8. Зверніть увагу на суфіксальний спосіб творення деяких іменників, що позначають абстрактні назви та процеси. Продовжіть утворення іменників:

Суфікс -ість	Суфікси -енн-/-анн-/-янн-
завзятий – завзят ість	досягнути – досяг нення
впевнений – впевнен ість	розчарувати – розчарув ання
популярний – ...	оточити – ...
витривалий – ...	натхнути – ...
швидкий – ...	плавати – ...
активний – ...	тренувати – ...
спритний – ...	шанувати – ...
можливий – ...	координувати – ...
молодий – ...	очікувати – ...
правдивий – ...	переміщатися – ...

9. а) Утворіть складені прикметники за зразком.

Зразок: *багато + раз = багато + серія = багаторазовий багатосерійний*

багато + кілометр = ...

багато + фаза = ...

багато + галузь = ...

багато + ступінь = ...

багато + квартира = ...

багато + етап = ...

багато + населення = ...

багато + день = ...

б) Складіть речення з прикметником *багаторазовий*.

10. а) Прочитайте назви видів спорту і спортсменів. Підкресліть словотворчі суфікси. Якщо можете, продовжіть список видів спорту.

<i>Вид спорту</i>	<i>Спортсмен</i>	<i>Вид спорту</i>	<i>Спортсмен</i>
бокс	боксер	теніс	тенісист
легка атлетика	легкоатлет	хокей	хокеїст
спринт	спринтер	карате	каратист
фехтування	фехтувальник	альпінізм	альпініст
боротьба	борець	футбол	футболіст
лижі	лижник	баскетбол	баскетболіст
плавання	плавець	шахи	шахіст
біг	бігун	волейбол	волейболіст
стрибки	стрибун	гімнастика	гімнаст
...
...

б) Утворіть від назв спортсменів назви жіночої статі (якщо можливо).

* в) Скажіть, які з цих видів спорту є індивідуальними, а які командними? Який з цих видів спорту є екстремальним? Які інші екстремальні види спорту ви можете пригадати? Чи хотіли б ви займатися якимось із цих видів спорту? Які риси характеру треба мати, аби займатися індивідуальними (командними, екстремальними) видами спорту? Чи маєте ви ці риси?

* 11. Складіть речення з цими словосполученнями.

Зірка футболу; чемпіон світу; чемпіон у надважкій вазі; мильна опера.

12. Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть із ними речення. Зверніть увагу на вживання займенників.

Який вид спорту кращий?

Що потрібно сучасному молодому чоловіку, аби у

будь-якому оточенні почуватися впевнено? Відповіді можуть бути різними, але одна умова обов'язкова: треба займатися спортом. Куди піти? У басейн, у тренажерний зал, на корт? У будь-якому випадку, важливо подумати про престижність, фізичні результати, на які ви очікуєте, а також про можливість продемонструвати свої успіхи друзям і подругам. Безсумнівно, що з будь-якого боку найкращий вибір для молодого чоловіка – теніс.

Відомі політики у відповідь на запитання про улюблений вид спорту найчастіше називають великий теніс. Дійсно, теніс – чудова гра. Він вимагає швидкості реакції, активності, поваги до супротивника, сили, спритності – словом, усіх якостей, які необхідні політикам, бізнесменам, шоуменам. Думка про те, що шановний лідер партії може годинами крутити педалі велотренажера, здається безглуздою. Плавання? Але кіно вже привчило нас думати, що в басейні потрібно ліниво пропливти один раз – і на берег, розслаблюватися. Багаторазові переміщення від бортика до бортика вимагають завзятості, але не натхнення. Таке заняття навряд додасть популярності його шанувальникові.

Коли ми займаємося спортом, ми хочемо досягти певних результатів. Ми намагаємося стати стрункішими, здоровішими, витривалішими. Наша мрія – навчитися керувати своїм тілом і не комплексувати з приводу фігури. Гра у теніс дозволяє досягти цієї мети, оскільки для чудової гри вам знадобиться скоординувати зусилля усіх своїх м'язів. Реклама фітнесу також обіцяє гармонійний розвиток усіх м'язів, проте надто багато залежить від того, які саме тренажери є у вашому спортзалі. Крім того, якщо у вас буде ледачий або недосвідчений тренер, результати ваших занять у тренажерному залі можуть сильно вас розчарувати.

Нарешті, завжди хочеться продемонструвати свої досягнення друзям. Проте не всякий юнак запросить дівчину подивитися, як він піднімає штангу: не дуже це естетичне видовище. У басейні зазвичай немає місця для глядачів, тому

похвастатися ви зможете тільки влітку. До того ж спортивну гру дивитися завжди цікавіше, ніж виступ одинака. А як буде чудово, якщо ваш друг (або подруга) сам грає у теніс!

Вибір виду спорту – нелегка справа. Проте, якщо зважити на такі важливі фактори, як престижність, чудова фізична форма й можливість продемонструвати свої успіхи друзям, – очевидно, що треба негайно відправлятися на корт.

13. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Що додає людині впевненості? Якою може бути мета у людини, яка займається спортом непрофесійно? 2. Чому, на думку автора, плавання не дуже підходить для цієї мети? 3. А заняття у тренажерному залі? 4. Якому виду спорту віддають перевагу політики? 5. Яких якостей вимагає від людини заняття тенісом? 6. Що ви думаєте з цього приводу? 7. Де можна займатися футболом (плаванням, бігом, гімнастикою, хокеєм)? 8. Який вид спорту, на вашу думку, найкращий? Чому? 9. Чи займаєтеся ви спортом? Чому?

14. Закінчіть речення.

1. Що потрібно сучасному молодому чоловіку, аби ?
Відповіді можуть бути різними, але 2. У будь-якому випадку, важливо подумати про , на які , а також про 3. Теніс вимагає від людини якостей, які 4. Коли ми займаємося спортом, ми 5. Гра у теніс дозволяє навчитися керувати своїм тілом і не комплексувати з приводу фігури, оскільки 6. Реклама фітнесу також обіцяє гармонійний розвиток усіх м'язів, проте , які 7. Крім того, якщо у вас буде ледачий або недосвідчений тренер, 8. Не всякий юнак запросить дівчину в тренажерний зал подивитися, як 9. У басейні зазвичай немає місця для глядачів, тому 10. Спортивну гру дивитися завжди цікавіше, ніж

15. Прочитайте газетний репортаж про відомих українських боксерів братів Володимира та Віталія Кличків. Знайдіть

нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть з ними власні речення. Зверніть увагу на відмінювання прізвищ та імен.

Брати Клички відмовилися зніматися у голлівудському фільмі

Чемпіон світу в надважкій вазі за версіями WBO/IBF/IBO Володимир Кличко розповів, що він з братом Віталієм відмовився знятися у фільмі голлівудського продюсера Джері Вайнтрауба.

«Коли режисер побачив нас із братом, він одразу сказав, що хоче, щоб ми зняли в його фільмі. Віталія він уявив собі в ролі жорсткого політика або бандита, а мені сказав, що я ідеально підходжу для мильних опер», – сказав Кличко-молодший.

«Але ми вважаємо, що неможливо одночасно прагнути всидіти на двох стільцях, оскільки опинишся на підлозі. Спортивне життя – річ дуже цікава, емоційна, але коротка й у чомусь жахлива, оскільки може закінчитися будь-якого моменту», – додав він.

«Ми весь час на очах у всіх, а весь час грати неможливо. Якщо люди побачать фальш, вони нам цього не пробачать. Вони будуть розчаровані», – підсумував боксер.

Нагадаємо, що 20 червня у Німеччині Володимир Кличко проведе бій проти Девіда Хея.

б) Знайдіть у тексті репортажу займенники, визначте їхній розряд.

16. Дайте відповіді на питання.

1. Яку пропозицію зробив голлівудський продюсер боксерам братам Кличкам? 2. У якій ролі продюсер уявив собі молодшого Кличка? 3. Яку роль він запропонував старшому Кличку? 4. Як брати Клички відповіли на цю цікаву пропозицію? Як вони пояснили своє рішення? 5. Яким, на думку братів Кличків, є спортивне життя? Чому? Чи згодні ви з Володимиром Кличком, що спортивне життя жахлива річ? 6. Що

планує Володимир Кличко найближчим часом? 7. Чи ви чули раніше про братів Кличків? 8. Чи ви є шанувальником боксу? Чому? 9. Чи ви можете назвати імена найбільш відомих спортсменів своєї країни (України, світу)? 10. Як ви гадаєте, чи можна назвати братів Кличків професійними спортсменами? 11. Як ви ставитеся до професійного спорту?

* 17. Поясніть, як ви зрозуміли сталі вирази «*неможна всидіти на двох стільцях*» та «*бути на очах*».

* 18. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «*Жорстоке спортивне життя*».

Одна команда почне свою промову зі слів: «*Спортивне життя жорстоке, оскільки ...*».

А інша група почне свою промову словами: «*Ми не згодні, що спортивне життя жорстоке, тому що ...*».

19. а) Прочитайте текст. Як ви гадаєте, чому він так називається? Зверніть увагу на вживання допустових та протиставних сполучників.

Шева

Шева – так називають друзі й уболівальники Андрія Шевченка, талановитого футболіста, яскраву зірку українського та світового футболу.

Вперше Андрій потрапив до футбольної секції, коли йому було 9 років. Батьки спочатку скептично ставилися до такого захоплення свого сина, але тренер зумів переконати їх, що в Андрія хороші здібності до футболу.

Незважаючи на досить молодий вік, Шева досяг великих успіхів. У 1999, 2001 та 2006 роках Андрія Шевченка визнали найкращим бомбардиром Ліги чемпіонів. Багато команд світу мріють мати Андрія у своєму складі.

Хоча кар'єрі футболіста можна позаздрити, Андрій ніколи

не був ледачим, він завжди наполегливо тренувався.

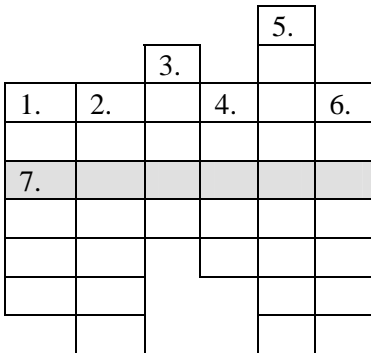
Майже весь свій час і усі свої сили Шева віддає футболу, проте найголовнішим у його житті є його сім'я – кохана жінка (американська фотомодель Крістен Пазік) та два їхні маленькі сини.

Хоча футбол назавжди залишиться пристрасною Андрія Шевченка, він вважає своїм хобі гру у гольф.

б) Чи знаєте ви, що в Україні найулюбленішим видом спорту вважається футбол? Майже усі чоловіки є вболівальниками тієї або іншої команди. А який вид спорту є найпопулярнішим у вашій країні? Чи займалися ви цим видом спорту у дитинстві?

* 20. а) Напишіть назви видів спорту по вертикалі.

1. Спортивна гра, у якій гравці двох команд б'ють м'яч ногами, головою або тулубом і намагаються провести його у ворота супротивника. 2. Вид спорту, єдиноборство, у якому двоє учасників намагаються подолати один одного. 3. Спортивна командна гра з шайбою або м'ячем на льодовому майданчику або трав'яному полі. 4. Спортивна гра для двох або чотирьох гравців, які перекидають ракеткою невеликий м'яч через низьку сітку від одного гравця до іншого. 5. Спортивна гра в м'яч між двома командами, учасники якої руками закидають м'яч у «кошик» (сітку), що висить на стовпі. 6. Змагання з бігу, плавання і т. ін. на коротку дистанцію.

Слова для довідок:

баскетбол, бокс, боротьба,
гімнастика, спринт, теніс,
футбол, хокей.

б) Яке слово (7) ви отримали по горизонталі? Що воно означає?

21. Напишіть (за вибором) твір на тему «Мій улюблений вид спорту» або «Найвідоміший спортсмен моєї країни» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 12

◆ Запам'ятайте основні способи творення прикметників

1. Суфіксальний

- прикметники з новим відтінком у значенні, наприклад, значення зменшеності, пестливості (**-еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**): *гарненький, ріднесенький, тонісінький*) або за grubілості (**-езн-, -енн-, -уч-/юч-, -уц-/юц-**): *величезний, холоднючий, злючий*;

- прикметники з новим значенням:

а) віддієслівні прикметники – суф. **-лив-, -к-, уч-/юч-, уц-/юц-, ац-/яц-, -ит-**: *полохливий, говіркий, пахучий, працюючий, роботячий*;

б) від інших прикметників якісні прикметники творяться за допомогою суф. **-ав-/яв-, -аст-/яст-, -ист-, -овит-, -уват-**: *чорнявий, сріблястий, гордовитий, гіркуватий*;

в) від іменників – за допомогою суф. **-ат-, -лив-, -н-**: *носатий, щасливий, надійний*.

г) відносні прикметники утворюються за допомогою суф. **-ськ-/цьк-/зьк-, -ан-/ян-, -н-, -ов-/ев-/єв-**: *український, козацький, паризький, срібний, плановий, мовленнєвий*.

д) присвіні прикметники творяться від іменників I відміни за допомогою суф. **-ин/-їн** (*сестрин, Надійн*), від іменників II відміни – за допомогою суф. **-ов-/ев-/єв** (*лікарів, Андрійв*), від назв тварин – за допомогою суф. **-ин/-їн, -ач-/яч** (*пташиний, зміїний, лев'ячий*) або нульового суф. (*заячий, орлій*).

2. Префіксальний: *пречудовий, замалій, доісторичний, недобгий, профашистський, архіважливий*.

3. Префіксально-суфіксальний: *приміський, підземний, закордонний, міжнародний*.

4. Складання основ: *білокам'яний, чорноокий, трикутний, політехнічний, короткочасний, західноукраїнський, сіро-зелений, яскраво-червоний*.

▣ Зверніть увагу на чергування при творенні прикметників:

- **к, ч, ц / ц:** парубок – парубоцький, Дрогобич – дрогобицький, Вінниця – вінницький;

- *г, ж, з / з:* Ри́га – ри́зький, Пари́ж – пари́зький, Кавка́з – кавка́зький;
- *х, ш, с / с:* Че́хія – че́ський, Сива́ш – сива́ський, Оде́са – одесе́ський.

!! Але: ша́х – ша́хський, ге́рцог – ге́рцогський, каза́х – каза́хський, баск – баскський, тю́рк – тю́ркський.

▣ **Зверніть увагу:** при утворенні прикметників іноді відбувається спрощення: ща́стя – ща́сливий, ра́дість – ра́дісний. У інших випадках з'являються голосні: ві́кно – ві́конний, пі́сня – пісе́нний.

1. Скажіть, від яких слів і яким способом утворені ці прикметники.

Малюсінький, достроко́вий, розу́мний, назе́мний, безпра́вний, предо́вгий, величе́зний, аптека́рський, свята́ковий, сьогодні́шній, міжмі́ський, торгове́льний, руся́вий, завели́кий, журна́льний, білозу́бий, хазя́йливий, дощо́вий, книжко́вий, безпринци́пний, післяво́єнний, тижне́вий, загальнонауко́вий, біля́вий, сі́льський, ро́сійський, істо́ричний, комерці́йний, проамерика́нський, закарпа́тський, східноукраї́нський, сві́тловоло́сий, п'ятипо́верховий, куліна́рний, прихиль́ний, благочи́нний, профе́сійний, малонасе́лений, зеле́нський, водопла́вний, короткоча́сний, жовтува́тий, чотирику́тний.

* 2. Прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви зрозуміли його зміст. Підкресліть творчі суфікси прикметників.

Як мати рідненька, то й сорочка біленька.

3. За допомогою суфіксів утворіть прикметники від цих слів.

Юна́к – ... , скла – ... , матемáтика – ... , тижне́нь – ... , ра́нок – ... , вчо́ра – ... , нині́ – ... , ко́лись – ... , залі́зо – ... , Запо́ріжжя – ... , Пра́га – ... , Че́хія – ... , Бахма́ч – ... , това́риш – ... , університе́т – ... , бібліоте́ка – ... , Іта́лія – ... , Йо́рданія – ... , се́рце – ... , осóба – ... , громадя́нин – ... , Польща – ... , парла́мент – ... , диплома́т – ... , доро́га – ... , у́ряд – ... , газе́та – ... , істо́рія – ...

... , література – ... , музей – ... , лікар – ... , перекладач – ... , Кавказ – ... , щастя – ... , Рига – ... , місто – ... , світ – ... , всесвіт – ... , араб – ... , Париж – ... , ліс – ... , політика – ... , столиця – ... , план –

* 4. Від цих прикметників утворіть прикметники з новим відтінком у значенні.

Білий – ... , сіній – ... , сірий – ... , жовтий – ... , чорний – ... , новий – ... , гарний – ... , злий – ... , поганий – ... , милий – ... , рівний – ... , гладкий – ... , м'який – ... , здоровий – ... , вузький – ... , широкій – ... , тонкий – ... , молодий – ... , старий – ... , худий – ... , товстий – ... , низький – ... , високий – ... , близький – ... , блідий – ... , теплий – ... , холодний – ... , рідний – ... , розумний – ... , дурний – ... , великий – ... , невеликий – ... , слабкий – ... , легкий –

✎ Розрізняйте:

виборний – який обирається голосуванням: <i>виборна особа, виборна посада;</i>	виборчий – який стосується виборів: <i>виборча комісія, виборчий закон.</i>
військовий – що стосується війська: <i>військовий оркестр, військовий парад, військова служба;</i>	воєнний – що стосується війни: <i>воєнний блок, воєнна агресія.</i>
дружний = згуртований, одностайний: <i>дружний клас, дружна сім'я, дружна бригада;</i>	дружній = доброзичливий, прихильний: <i>дружня розмо-ва, дружня атмосфера, дружнє вітання.</i>
ефективний = результатив-ний, корисний: <i>ефективний засіб, ефективні ліки;</i>	ефектний – який справляє враження, красивий: <i>ефект-ний танок, ефектна сукня.</i>
музикальний = обдарований, мелодійний: <i>музикальний слух, музикальний голос, музикальна родина;</i>	музичний – той, що стосу-ється музики: <i>музичний критик, музичний магазин, музична школа.</i>

5. Замість крапок напишіть потрібний прикметник у правильній формі.

А) *виборний / виборчий*: ... діляниця, ... посада, ... комітет, ... законодавство, ... підхід, ... бюлетень, ... кампанія, ... система, ... орган.

Б) *військовий / воєнний*: ... форма, ... диктатор, ... почесні, ... служба, ... допомога, ... конфлікт, ... парад, ... режим, ... комітет, ... квиток;

В) *дружний / дружній*: ... група, ... бесіда, ... родина, ... атмосфера, ... зустріч, ... обійми, ... потиск, ... порада, ... колектив, ... країна, ... клас;

Г) *ефективний / ефектний*: ... костюм, ... засіб, ... рішення, ... жест, ... ліки, ... танок, ... сукня, ... ліки, ... резолюція, ... дівчина, ... праця;

Д) *музикальний / музичний*: ... концерт, ... дитина, ... інструменти, ... освіта, ... магазин, ... здібності, ... програма, ... школа, ... пальці, ... людина, ... талант.

▣ Розрізняйте:

<i>громадський</i>	той, що стосується місцевої громади: <i>громадський транспорт, громадська їдальня, громадська бібліотека</i> (для членів громади);
<i>громадянський</i>	той, що стосується громадянина держави: <i>громадянський обов'язок, громадянське право, громадянська війна, громадянська лірика</i> ;
<i>суспільний</i>	той, що стосується суспільства: <i>суспільний лад, суспільні науки, суспільний устрій</i> ;
<i>гарний</i>	який має привабливу зовнішність; приємний для слуху; який знає свою справу; зразкової поведінки: <i>гарний</i>

	<i>хлопець, гарна поведінка, гарна розмова;</i>
<i>вродлі́вий = краси́вий</i>	який має приємне обличчя: <i>гарний / вродливий / красивий хлопець, гарна / вродлива / красива дівчина, але гарний вечір, гарний / красивий будинок (вродливий – тільки особа);</i>
<i>чудо́вий</i>	а) прекрасний, чудесний: <i>чудовий концерт, чудова погода, чудовий вечір</i> , б) з високими моральними якостями (про людину): <i>чудова людина;</i>
<i>до́брый = хоро́ший</i>	який має позитивні якості або властивості: <i>добра відповідь, добра книга, добрий тон; хороша відповідь, хороша доповідь, хороша книга.</i>

6. Оберіть правильний прикметник та поставте його у потрібну форму.

А) *суспільний, громадський, громадянський*

1. Академік Капіца – відомий вчений і ... діяч.
2. ... лірика поета приваблює своєю принциповою ... позицією.
3. Для вступу до аспірантури потрібно скласти іспити з іноземної мови, спеціальності та ... наук.
4. Президент зустрівся з представниками ... організацій.
5. Авто зламалося, тому Сашку довелося їхати на роботу ... транспортом.

Б) *добрий, хороший, красивий, гарний, чудовий, вродливий*

1. Його доповідь справила на слухачів ... враження.
2. Його дівчина не тільки розумна, але ще й дуже
3. – Дивись, який сьогодні ... ранок!
4. – Ваша відповідь була ..., тому ви отримуєте високу оцінку.

✎ **Розрізняйте:**

<i>персона́льний</i>	той, що належить одній особі: <i>персональний</i>
-----------------------------	---

	<i>автомобіль, персональна справа;</i>
власний	той, що належить тільки цій особі: <i>власна думка, власні речі, власний будинок;</i>
особистий	який є власністю окремої особи; персональний, власний: <i>особиста вигода, особиста власність, особистий інтерес;</i>
особливий	не схожий на інших, знаменний: <i>особливий день, особливий подарунок, особлива нагода;</i>
особовий	прикм. до ім. <i>особа</i> : <i>особове посвідчення (=посвідчення особи), особова справа</i>
спеціальний	той, що зроблений (існує) для якоїсь нагоди: <i>спеціальний випуск новин, спеціальний кореспондент.</i>
писемний	той, хто вміє писати: <i>писемний чоловік, писемна людина, неписемна бабуса;</i>
письмовий	а) той, що написаний: <i>письмовий документ, письмова заява, письмова скарга;</i> б) який служить або вживається для писання: <i>письмовий стіл.</i>
лікарський	належний лікареві, лікарям: <i>лікарський обов'язок, лікарська таємниця, лікарська дільниця;</i>
лікарський	який має лікувальні властивості або стосується ліків: <i>лікарські рослини, лікарський засіб, лікарська алергія;</i>
лікарняний	якого застосовують у лікарні: <i>лікарняна допомога, лікарняний режим, лікарняна палата, лікарняний листок.</i>

7. Напишіть потрібний прикметник у правильній формі.

... організація, ... алергія, ... справа, ... поверх,
 ... речі, ... доповідь, ... листок, ... розмова, ... вечір, ... ласка, ...
 науки, ... свідомість, ... хлопець, ... лад, ... рослини, ...
 ранок, ... помічник, ... порада, ... концерт, ... їдальня, ...
 вчинок, ... родина, ... будинок, ... можливість, ... тон, ...
 обійми, ... місце, ... випуск, ... дівчина, ... лірика, ...

нагода, ... палата, ... інтерес.

Слова для довідок: суспільний, громадський, громадянський; добрий, красивий, гарний, чудовий, вродливий, прекрасний, чарівний; власний, особистий, особливий, особовий, персональний, спеціальний; братерський, братній, братів; дружний, дружній; лікарський, лікарський, лікарняний; батьків, батьківський; другий, інший.

Числівник

♦ **Запам'ятайте:** в українській мові усі числівники розподіляються за значенням та формою на:

<i>Кількісні</i>				<i>Порядкові</i>
<i>Власне кількісні</i>	<i>Дробові</i>	<i>Збірні</i>	<i>Неозначено-кількісні</i>	
п'ять, двадцять	одна друга, три сьомих	двоє, п'ятеро	багато, мало, чимало, кілька, декілька, кільканадцять, кількадесят	четвертий, восьмий

■ **Зверніть увагу:** числівники змінюються за відмінками (крім слів *багато, мало, чимало, пів, півтора (півтори), півтораста*). Числівники *один, одна, одне (одно), одні* узгоджуються з іменниками в числі, відмінку і в роді. Числівник *одні* сполучається з іменниками, що вживаються тільки в множині (*одні ножиці, одні сани, одні штани*):

<i>Відм.</i>	<i>Ч. р.</i>	<i>С. р.</i>	<i>Мн.</i>	<i>Ж. р.</i>
Н.в.	<i>один</i> лист	<i>одне (-о)</i> слово	<i>одні</i> штани	<i>одна</i> книга
Р.в.	<i>одного</i> листа, слова		<i>одних</i> штанів	<i>однієї/одної</i> книги
Д.в.	<i>одному</i> листу, слову		<i>одним</i> штаням	<i>одній</i> книзі
Зн.в.	<i>кого?</i> = <i>Р.в.</i>		<i>що?</i> = <i>Н.в.</i>	<i>одну</i> книгу
Ор.в.	<i>одним</i> листом, словом		<i>одними</i> штанями	<i>однією/одною</i> книгою

М.в.	на <i>одному</i> (однім) листі, слові	на <i>одних</i> штанях	на <i>одній</i> книзі
-------------	--	---------------------------	--------------------------

♦ **Запам'ятайте:**

1) Із числівниками *два* (22, 32...), *три* (23, 33...), *чотири* (24, 34...) іменики вживаються у *Н.в.* множини: *два дні, три місяці, двадцять чотири студенти*. Якщо до складу словосполучення входить означення, то воно може мати форму *Н.в.* або *Р.в.* множини: *три чудові (чудових) костюми*.

2) Числівники від *п'яти* (у *Н.в.*, *Р.в.* та *Зн.в.*), *неозначено-кількісні* та *збірні* числівники вимагають використання іменників у формі *Р.в.* множини: *сім днів, кілька годин, шестеро студентів*.

3) Збірні числівники *обидва, обидві, обоє, двоє* та неозначено-кількісний числівник *кілька* відмінюються, як *два*; *четверо* – як ***чотири***; *багато, троє* – як числівник ***три***, *п'ятеро* – *двадцятро, тридцятро, кільканадцять, кільканадцятро* відмінюються, як числівники ***п'ять*** – ***двадцять*** і ***тридцять***.

4) Іменники, що мають тільки форму множини (*окуляри, двері, штани*), вживаються із збірними числівниками (*двоє окулярів, троє дверей, п'ятеро штанів*). Числівники *два, три, чотири* не сполучаються з іменниками IV відміни. Для їх переліку вживаються *збірні* числівники (*двоє дівчат, троє курчат*). У разі необхідності вказати більшу кількість предметів можна вживати слова *штука, пара* тощо (*двадцять три голови телят*):

Н.в.	<i>два/обидва</i> листа, <i>дві/обидві</i> книги <i>двоє</i> друзів	<i>три</i> вікна, <i>троє</i> юнаків	<i>чотири</i> студенти/ <i>четверо</i> студентів	<i>п'ять</i> сторінок <i>п'ять/п'ятеро</i> друзів, <i>п'ятеро</i> штанів
Р.в.	<i>двох</i> листів, книг	<i>трьох</i> вікон, юнаків	<i>чотирьох</i> студентів	<i>п'яти/п'ятьох</i> сторінок, друзів, штанів
Д.в.	<i>двом</i> листам,	<i>трьом</i> вікнам,	<i>чотирьом</i> студентам	<i>п'яти/п'ятьом</i> сторінкам,

	книгам	юнакам		друзям, штаням
Зн.в.	кого? = Р.в.		що? = Н.в.	
Ор.в.	двома листами, книгами	трьома вікнами, юнаками	чотирма студентами	п'ятьма/п'ятьома сторінками, друзями, штанями
М.в.	на двох листах, книгах	на трьох вікнах, юнаках	на чотирьох студентах	на п'яти/п'ятьох сторінках, друзях, штанях

▣ Зверніть увагу на чергування: *i/e, i/o*

Н.в.	шість, шестеро	сім, семеро	вісім, восьмеро
Р.в.	шести/шістьох	семи/сімох	восьми/восьмох
Д.в.	шести/шістьом	семи/сімом	восьми/восьмом
Зн.в.	шість <i>або</i> шістьох	сім <i>або</i> сімох	вісім <i>або</i> вісьмох
Ор.в.	шістьма/шістьома	сьома/сімома	вісьма/вісьмома
М.в.	у шести/шістьох	у семи/сімох	у восьми/восьмох

8. Слова з правого стовпчика поставте у правильну форму.

<p>А) 1. Я ходив у театр з
 2. Я надіслав листа
 3. Ми запросили ... піти з нами в музей.
 4. Ми були в гуртожитку у
 5. Я розповів батькам про
 6. Ми підемо ввечері до</p> <p>Б) 1. Я купив квиток у (на)
 2. Я прочитав у журналі про
 3. Ми вже відвідали
 4. Програміст підготував сайти для
 5. Журналіст встиг подзвонити до
 6. У видавництво принесли запрошення з</p> | <p>дві подруги
 один знайомий
 троє дівчат</p> <p>п'ять театрів
 два музеї
 одна виставка</p> |
|---|---|

♦ **Запам'ятайте:** за складом числівники поділяються на **прости** (вісім, сто), **складні** (вісімдесят, триста) та **складені** (двісті

чотирнадцять, сто вісімдесят один).

Відмінювання складних числівників			
Н.в.	п'ятдесят	двісті	п'ятсот
Р.в.	п'ятдесяти/ п'ятдесятьох	двохсот	п'ятисот
Д.в.	п'ятдесяти/ п'ятдесятьом	двомстам	п'ятистам
Зн.в.	<i>кого? = Р.в.</i>	<i>що? =</i> <i>Н.в.</i>	п'ятсот
Ор.в.	п'ятдесятьма/ п'ятдесятьома	двомастами	п'ятьмастами/ п'ятьмомастами
М.в.	у п'ятдесяти/ п'ятдесятьох	у двохстах	у п'ятистах

▣ Зверніть увагу:

1) Числівники *дев'ять – двадцять і тридцять* відмінюються як **п'ять**. Числівники *сорок, дев'яносто, сто* в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення **-а** (*сорока, дев'яноста, ста*).

2) Складні числівники *шістдесят, сімдесят, вісімдесят* відмінюються, як **п'ятдесят** (тобто відмінюється тільки друга частина).

3) У складних числівниках на позначення сотень (200 – 900) відмінюються обидві частини, які у всіх відмінках пишуться разом. *Триста, чотириста* відмінюються, як **двісті**; *шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот* – як **п'ятсот**.

4) У складених числівниках відмінюються і пишуться окремо **всі** складові частини (*до тридцяти тисяч шестисот вісімдесяти доларів*).

9. Змініть за відмінками словосполучення *сто шістдесят доларів; вісімдесят п'ять гривень; кільканадцяттеро*

студентів; сімсот п'ятдесят одна сторінка; четверо подруг; три нових (нові) сукні; тридцять два тижні.

Н.в.	
Р.в.	
Д.в.	
Зн.в.	
Ор.в.	
М.в.	

▣ Зверніть увагу:

1) Числівники *нуль, мільйон, мільярд* відмінюються, як іменники II відм., а числівник *тисяча* – як іменник I відм. Вони мають форми рода й числа.

2) М'який знак пишеться на кінці числівників *п'ять, шість, дев'ять – двадцять, тридцять*. У непрямих відмінках м'який знак пишеться після букв на позначення м'яких приголосних перед *о* та закінченням *-ма* (*трьох, чотирьом, шістьома, дев'ятьма, у сімдесятьох*), а також у числівнику *восьми*.

3) М'який знак не пишеться у числівнику *чотири* в орудному відмінку: *чотирма*; в числівниках *п'ятдесят – вісімдесят, двісті – дев'ятсот* (крім деяких непрямих відмінків, де він пишеться в середині слова: *шістьмастами*).

4) Значення кількості може виражатися іншими частинами мови, наприклад, іменником (*трійка, сотня, більшість, меншість*), дієсловами (*подвоїти, потроїти, збільшити, зменшити*), прислівниками (*двічі, тричі*).

◆ Запам'ятайте наголос:

Один за одним
Один одного
Одно (одне) другому не заважає
Один в один, як один

10. Слова в дужках поставте у правильну форму.

- Сьогодні я купив диск для ... (один мій/свій приятель).
- Том запросив до себе на вечірку ... (чотири дівчини і три

хлопця). 3. На свій день народження Марина отримала букет з ... (вісімнадцять троянд). 4. Студенти вже виконали ... (сім вправ), прочитали ... (два тексти) й переклали ... (одна стаття). 5. На виставці ми побачили картини ... (багато українських художників). 6. Андрій отримав чудові пропозиції одразу від ... (дві великі компанії). 7. На вечірці Галя танцювала по черзі з ... (три різних хлопця). 8. На цьому тижні замість ... (дві пари фізики) у нас буде українська мова. 9. Мені треба терміново зателефонувати ... (одинадцять гравців моєї команди), аби попередити їх, що тренування переноситься. 10. Ми не бачились близько ... (п'ятнадцять років). 11. У столиці живе більше ... (два з половиною мільйони чоловік). 12. Влітку ми складатимемо іспити з ... (сім предметів) і заліки з ... (три дисципліни). 13. Кількість студентів академії досягла ... (дванадцять тисяч). 14. Мати обох обожнює ... (обоє її/свої діти). 15. Після ... (шість років навчання) він повернувся на батьківщину хорошим фахівцем. 16. До ринку можна доїхати на ... (два тролейбуси, один автобус та чотири маршрутки). 17. Його колекція складається з ... (багато малюнків), ... (десятки ескізів) та ... (кілька гравюр). 18. Мені треба купити подарунки ... (багато рідних). 19. Марина отримала запрошення одразу від ... (кілька юнаків).

Порядкові числівники

▣ Зверніть увагу:

1) Усі порядкові числівники узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку, а відмінюються, як прикметники твердої групи: *шостий, шостого, шостому, шостий* (або *шостого*), *шостим, (у/на) шостому*; **але** числівник *третій* відмінюється, як прикметник м'якої групи: *третього, третьому, третій* (або *третього*), *третім, (на) третьому*.

2) У складених порядкових числівниках відмінюється остання складова частина: *у тисяча дев'ятсот дев'яносто другому році; з тисяча дев'ятсот дев'яносто другого року*.

3) Порядкові числівники, що закінчуються на *-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний*, а також прикметники, що утворені складанням основ із числівниками *багато, мало, кілька*

тощо, пишуться одним словом: *трьохтисячний, півторамільйонний, кількарізний, багатопверховий, малонаселений.*

11. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. На виставці я зустрівся з ... (моя/своя перша вчителька). 2. На змаганнях я зустрів ... (мій/свій перший тренер). 3. Я ніколи не забуду ... (моє/своє перше кохання). 4. Я зрозумів не усі слова з ... (п'ята вправа). 5. Ми знайомі з ... (тисяча дев'яносто дев'яносто сьомий рік). 6. Він живе у ... (багатомільйонне місто). 7. Я живу на ... (четвертий поверх). 8. Каникули починаються від ... (двадцять сьоме січня). 9. Він зробив усі завдання від ... (друге) до ... (дванадцять). 10. Поруч з ... (третій гуртожиток) є парк.

12. Від наведених кількісних числівників утворіть порядкові.

Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, чотирнадцять, шістнадцять, двадцять, сорок, п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят, дев'яносто, сто, двісті, триста, чотиріста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот, тисяча, мільйон, мільярд.

13. Запишіть арифметичні дії словами.

Зразок: $13 + 8 = 21$ (до тринадцяти додати вісім дорівнює двадцяти одному).

$12 - 5 = 7$ (від дванадцяти відняти п'ять дорівнює семи).

$18 : 6 = 3$ (вісімнадцять поділити на шість дорівнює трьом).

$6 \times 8 = 48$ (шість помножити на вісім дорівнює сорока восьми).

$$25 + 8 = 33$$

$$42 - 18 = 24$$

$$21 : 3 = 7$$

$$14 - 8 = 6$$

$$32 + 53 = 85$$

$$5 \times 9 = 45$$

$$90 - 25 = 65$$

$$244 + 56 = 300$$

$$66 - 13 = 53$$

Дробові числівники

♦ **Запам'ятайте:** у дробових числівниках перша частка (чисельник) виражена кількісним, а друга (знаменник) – порядковим числівником. *Дробові* числівники, а також числівник *півтора* (*півтори*) вживаються з іменниками у формі *Р.в.* однини: *одна десята відсотка, три четвертих кілограма, півтори доби*, а числівник *півтора*ста – з *Р.в.* множини: *півтора*ста кілограмів.

Якщо чисельник – числівник *одна*, то обидві частини відмінюються, як прикметники жіночого роду. Якщо чисельник виражений іншим числівником, то він змінюється як кількісний числівник, а знаменник – як прикметник у множині (крім *Н.в.* і *Зн.в.*, у цих відмінках знаменник має закінчення, як прикметник *Р.в.* або *М.в. мн.*):

Н.в.	одна друга	три цілих і дві п'ятих	півтора (рока)
Р.в.	одної (однієї) другої	трьох цілих і двох п'ятих	півтора (рока)
Д.в.	одній другій	трьом цілим і двом п'ятих	півтора (рокам)
Зн.в.	одну другу	три цілих і дві п'ятих	півтора (рока)
Ор.в.	однією другою	трьома цілими і двома п'ятими	півтора (роками)
М.в.	на одній другій	на трьох цілих і двох п'ятих	на півтора (роках)

14. Прочитайте дробові числівники.

А) $1/5$; $2/3$; $3/8$; $4/9$; $5/11$; $6/5$; $7/18$; $8/11$.

Б) 0,1; 5,25; 25,3; 171,83; 603,7; 1,111; 8954,29.

15. Прочитайте деякі фактичні дані вголос. Запишіть числівники словами. Зверніть увагу на скорочення.

Чи знаєте ви, що...?

1. Довжина Дністра сягає 1365 км, площа басейну – 72100 км². Дністер бере початок на висоті близько 1000 м над рівнем моря. У верхів'ях ширина Дністра не перевищує 40 м, а у низовині річка розширюється до 5-9 км.

2. Глибина Байкалу досягає 1620 м, це найглибше озеро на Землі. Довжина озера складає 636 км, пересічна ширина 48 км, площа поверхні – 31500 км². Об'єм води в озері – 23000 куб. км. Лежить Байкал на висоті 456 м над рівнем моря.

3. Довжина Карпат складає 1500 км, ширина – 120-130 м, висота 800-1200 м. Найвища гора Українських Карпат і всієї України – Говерла. Її висота дорівнює 2061 м.

4. Площа України складає 603,7 км². За цим показником вона посідає 2 місце серед країн Європи після Росії. Територія України витягнута з заходу на схід на 1316 км і з півночі на південь на 893 км. Україна лежить приблизно між 52° та 44° північної широти і 22° і 41° східної довготи.

5. Загальна протяжність українських кордонів складає 6992 км (із них сухопутних 5637 км).

6. До складу України входять 27 адміністративних одиниць: 1 автономія (Крим), 24 області, та 2 міста загальнодержавного значення (місто Київ та місто Севастополь).

7. Населення столиці України становить понад 2,5 млн. осіб, а населення всієї країни складає близько 45 млн.

8. Україна є незалежною державою з 24 серпня 1991 р.

* 16. а) Прочитайте українські прислів'я та приказки й поясніть їхній зміст. Підкресліть числівники та визначте їхній тип (кількісні, порядкові або збірні) та форму (рід, число, відмінок).

1. Чотири скриньки поповнюють чотири скриньки. 2. На чотирьох стопах стоїть чотири скриньки. 3. На чотирьох стопах стоїть чотири скриньки. 4. Чотири скриньки поповнюють чотири скриньки, а чотири скриньки – чотири скриньки. 5. Грати першу скрипку. 6. Працювати до сьомого поту. 7. Робити п'яте через десяте. 8. Знати, як свої п'ять пальців. 9. Йому слово, а він сто. 10. Слухай тисячу разів, а говори один. 11. Треба, як п'ятого колеса до воза. 12. Семеро одного не чекають. 13. Сім разів відміряй, один відріж. 14. Чотири в чотирьох чотирьох. 15. Одна ластівка погоди не робить.

б) Прочитайте народні прислів'я ще раз. Скажіть, які

числівники вживаються у них найчастіше. Пригадайте народні прислів'я з вашої рідної мови. Які числівники там найбільш вживані? Як ви гадаєте, чому саме ці числівники зустрічаються якнайбільше?

* 17. Прочитайте загадки. Спробуйте їх відгадати. Підкресліть числівники. Пригадайте загадки з вашої рідної мови, у яких зустрічаються числівники.

1. Ішло дві матері і дві дочки. Знайшли три яблука. Всім буде по одному. Як вони поділились? 2. Сидять три коти, проти кожного кота сидять два коти. Скільки всього котів? 3. Сімдесят кожухів, і всі не застебаються. 4. Має шкір сім, витискає сльози всім. 5. Два брати-близнюки через дорогу живуть, але один одного ніколи не бачили. 6. Нас семеро братів, літами всі рівні, а іменем різні. 7. На дубі три гілки, на кожній по шість яблук. Скільки всього яблук на дубі? 8. У семи братів по одній сестрі. Скільки всіх?

* 18. а) Прочитайте жарти. Знайдіть та підкресліть числівники. Визначте їхній тип та скажіть, у якій формі вони вживані.

1)	2)
На уроці математики учитель запитав Юрка:	Один рибалка питає другого:
– Скажи, як розділити сім груш між вісьмома товаришами?	– Скільки ти вчора щук піймав?
– Найкраще зварити компот.	– Три. А ти?
	– Менше.
	– Дві?
	– Менше.
	– Одну?
	– Ще менше...

б) Знайдіть прикметники та прислівники у різних ступенях порівняння. Визначте, який саме це ступінь (вищий чи найвищий).

Складні речення з підрядними способом дії

Як? Яким способом?

- Він співає **так, як** ніхто не може у їхньому хорі.
- Ми вибрали місця у залі **так, щоб** було якнайкраще видно сцену.
- Він зробив (**так**), **як** ми його просили.

♦ **Запам'ятайте:** підрядні способу дії поєднуються з головною частиною за допомогою сполучника *як*, а також сполучників *що, щоб, аби*, які мають у головній частині співвідносний прислівник *так*.

19. З'єднайте дві частини речення.

1. Професор пояснив нову тему так, ...	а) ... що було чути найменший шерхіт.
2. Викладач написав назву твору так, ...	б) ... як я найбільш люблю – з паприкою.
3. Мати приготувала піцу так, ...	в) ... аби видно було навіть з останньої партії.
4. Яна одягнулася сьогодні так, ...	г) ... щоб усім студентам було зрозуміло.
5. Під час письмового іспиту у класі було так тихо, ...	д) ... аби справити враження на усіх хлопців, а особливо на Іванка.

Складні речення з підрядними ступеня

Якою мірою? Скільки? Наскільки?

- **Чим** вище здіймався літак, **тим** меншим здавалось озеро.
- **Що** вище здіймався літак, **то** меншим здавалось озеро.
- Літак здійнявся **так** високо, **що** не стало видно землі.

♦ **Запам'ятайте:** підрядні ступеня поєднуються з головною частиною сполучниками *що, щоб, аж, чим... тим* та сполучними словами *скільки, насільки*, які мають у головній частині

співвідносні прислівники *так, то, стільки, настільки* і від яких вони залежать.

20. З'єднайте дві частини речення.

1. Що більше Тарас читав параграф, ...	а) ... то більше ти встигнеш зробити.
2. Що раніше ти встанеш, ...	б) ... на скільки тобі це буде потрібно.
3. Поїзд їхав так швидко, ...	в) ... що завжди ходжу на заняття пішки.
4. Чим ближче час іспитів, ...	г) ... то краще він розумів складну теорему.
5. Я живу так близько до академії, ...	д) ... тим більше Ганна хвилюється.
6. У Василя настільки поганий зір, ...	е) ... що я не встиг прочитати назву станції.
7. Я позичу тобі грошей на стільки часу, ...	є) ... що він майже нічого не бачить без окулярів.

21. Закінчіть речення.

1. Що довше ми живемо в Україні, то 2. Тетяна завжди складає речі так, щоб 3. Корабель плыв так далеко, що 4. Чим краще ти слухатимеш викладача, тим 5. Бабуся поклала окуляри так, аби 6. Сашко хворів так довго, що 7. Ми поспішали сьогодні так, аби 8. Том закінчив навчальний рік так, як 9. Батько працює завжди так, що 10. Що більше ми знаємо один одного, то 11. Будь ласка, напишіть ваше ім'я і адресу так, щоб 12. Сашко і Наталка настільки добре знайомі, що

* 22. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Спробуйте задати до них питання та визначити тип складного речення.

А) 1. Як проживеш, так і просливш. 2. Не буде так, як думається, а буде так, як станеться. 3. Приятельство що старше, то сильніше. 4. *Що більше, тим краще.* 5. *Що більше, тим краще, тим краще.*

В) 1. Малі дерева схожі на дорослих, як діти на своїх батьків. (*М. Сингаєвський*) 2. Маю я багатства стільки, що його й на тебе стане! (*Леся Українка*) 3. Співала так, як лиш вона уміла (*Л. Костенко*) 4. Хлопець говорив так, щоб усі чули. (*І. Франко*).

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте керування дієслів.

Я написав батькам про роботу.

кому? про що?

Я займаюсь математикою з викладачем.

Я зустрівся з друзями в ресторані.

Я нагадав друзям про зустріч.

Я отримую листи від друзів.

Я написав листи друзям та батькам.

Він витрачає гроші на дівчат.

Ми запросили друзів на дискотеку.

Ганна взяла гроші у батьків.

Бабуся розказала дітям казку.

Він вирішив залишитися у друзів вдома.

Ми запитали студентів про екзамени.

2. Проаналізуйте ситуацію і сформулюйте уточнююче питання.

Зразок: Він витрачає надто багато грошей. – А на що він витрачає гроші?

1. Вона завжди перша дізнається новини. 2. Шеф часто критикує цього співробітника. 3. Я бачила, що вони домовились. 4. Хлопці привітали Тетяну. 5. Максим подарував чудові квіти. 6. Сашко вчора пізно повернувся. 7. Було вже дуже пізно, метро не працювало, тому Сашко вирішив залишитися. 8. Олена стала лікарем, але у неї була інша мрія. 9. Вони розмовляли майже дві години. 10. Дмитро отримав нагороду від Президента.

3. Доберіть потрібне дієслово.

1. Викладач довго ... студентам граматику. 2. Іванко випадково ... про цей неприємний випадок від знайомого. 3. Іван Іванович ... кредит у банку. 4. Марійка ... бабусяю із днем народження. 5. Шеф ... Максима за погані результати. 6. Жак ... подругу в метро півгодини. 7. Ганна ... з досвідченим викладачем про приватні уроки. 8. Тетяна ... колег до себе. 9. Юрку довелось ... у батьків трохи грошей. 10. Василь ... мене грати в теніс. 11. Батько ... Сашка займатися. 12. Дарина знову ... на заняття.

Слова для довідок: чека́ти, навчи́ти, запізни́тися, приму́шувати, за́просити, домо́витися, посварити, взяти, пояснювати, дізнатися, привіта́ти, оголосити, захворіти, познайо́митися, пози́чити.

4. Слова з правого стовпчика поставте у правильну форму.

Катерина дуже боїться	викладачі, стоматологи, лікарі, собаки, темрява.
Максим чудово розуміється	машини, комп'ютери, рок-музика.
Іван Іванович не примушує працювати	співробітники, партнери, діти.
Олена не любить думати	проблеми, хвороби, гроші.
Андрій не вірить	жінки, журналісти, політики.
Марина не може пояснити все	пацієнти, колеги.
Я ненавиджу займатися	справи, переклади.
Ніна навчила танцювати танго	дівчата, хлопці, Максим.
Дарина не любить розмовляти	клієнти, чоловіки, шеф.
Галина чекає	друзі, батько, секретарка.
Том не любить фотографувати	люди, міста.
Мені треба взяти	книжки, диск, програма.

5. Уточніть інформацію з попереднього завдання. Слова з правого стовпчика поставте у правильну форму.

Яких викладачів боїться Катерина?	суворі
На яких машинах розуміється Максим?	спортивні
Яких дітей не примушує працювати Іван Іванович?	маленькі
Про які проблеми Олена не любить думати?	серйозні
Яким жінкам не вірить Андрій?	красиві
Яким колегам Марина не може пояснити все?	досвідчені
Якими справами ти ненавидиш займатися?	домашні
Яких дівчат Ніна навчила танцювати танго?	ці
З якими чоловіками Дарина не любить розмовляти?	самозахоплені
Яких друзів чекає Галина?	німецькі
Яких людей Том не любить фотографувати?	молоді
Які програми тобі треба взяти?	комп'ютерні

6. Нічого не заважає вам робити те, що ви хочете, любите чи плануєте. Відреагуйте певним чином.

Зразок: На вулиці холодно. – Але я все одно піду гуляти.

1. Математика дуже складна. 2. Цей ноутбук дуже дорогий. 3. Ці меблі не дуже зручні. 4. Я погано почувався. 5. У мене немає хисту до музики. 6. У нього дуже слабке здоров'я. 7. Це дуже складний переклад.

7. Завершіть речення залежно від ситуації.

1. Вибачте, я сказав неправильно. Я просто 2. Я не можу зараз розмовляти по телефону. ... через годину. 3. Повторіть, будь ласка, ваше ім'я. Я не 4. Коли вона приїхала, я був такий щасливий! Я так ... ! 5. Я не бачила батьків майже рік. Я так ... ! 6. Завтра мені треба рано прокинутися, але мій годинник не працює. ... мене, будь ласка. 7. Я хочу запросити наших друзів і ... вечірку.

Слова для довідок: *зрадіти, влаштувати, сумувати, передзвонити, запам'ятати, помилитися, розбудити, скучити.*

8. Поставте дієслова НВ або ДВ у правильну форму.

Розповідає Юрко

Учора Жак ... (просити/попросити) мене ... (перевіряти/перевірити) його резюме. Я довго не ... (погоджуватися/погодитися), тому що зараз страшенно зайнятий. Але Жак мені завжди ... (допомагати/допомогти), тому я не ... (могти/змогти) ... (відмовляти/відмовити) йому. Спочатку я швидко ... (перевіряти/перевірити) резюме, але не ... (знаходити/знайти) помилок. Все було правильно. Я ... (читати/прочитати) його кілька разів і раптом ... (помічати/помітити) одну помилку. Жак ... (писати/написати) «резюме». Я ... (посміхатися/ посміхнутися). Таку помилку ... (могти/змогти) ... (робити/зробити) тільки мій друг Жак.

9. Дайте негативну відповідь.

Зразок: – *Підемо разом у кіно!*
– *На жаль, у мене немає часу.*

1. Тато, мені потрібен новий комп'ютер. 2. Ви абсолютно впевнені, що вони приїдуть сьогодні? 3. Скажіть, будь ласка, котра зараз година? 4. Ви не знаєте, як його справи у Вашингтоні? 5. Як можна вирішити цю проблему? 6. У мене жахливий головний біль. 7. Я хочу піти на цю виставу. 8. Давай пообідаємо у цій кав'ярні. 9. Ти підеш сьогодні в академію? 10. Давай влаштуємо сьогодні вечірку для друзів! 11. Ти підеш із нами на тренування? 12. Він викладає фізику?

Слова для довідок: *ідеї, терпіння, заняття, годинник, хист, гроші, ліки, квитки, уявлення, новини, час, сумніви, здоров'я, кондиціонер, освіта, бажання.*

Причинно-наслідкові відношення

1. Складні речення з підрядними причинами

Чому? З якої причини? Через що? Завдяки чому?

- Мені дуже подобається Андрій, бо він не тільки привабливий, але й дуже розумний хлопець.
- Оскільки ви запізнилися, вам доведеться виконати цю роботу самостійно.
- Я все встиг зробити, завдяки тому що прийшов завчасно.

♦ **Запам'ятайте:** причинні підрядні виражають причину дії чи явища, про які йдеться в головній частині. Вони поєднуються з головною частиною за допомогою сполучників *тому що, бо, оскільки, адже, через те що, завдяки тому що, унаслідок того що* та ін.

2. Складні речення з наслідковими підрядними

- Максим запізнився на поїзд, тому йому довелося повернутися додому.
- Погода була тепла та сонячна, так що ми вирішили піти на річку.
- Він не отримав стипендії вчасно, ось чому зараз у нього немає грошей.

♦ **Запам'ятайте:** підрядні наслідкові виражають наслідок дії, який логічно витікає зі змісту головної частини. Завжди стоять після головної частини і приєднуються до неї за допомогою сполучників та сполучних слів *так що, через це, тому, ось чому, завдяки чому.*

10. Закінчіть речення.

1. Учора ми не були на лекції, оскільки 2. Через те, що рейс відмінили, 3. Синоптики прогнозують сильний снігопад, ось чому 4. Унаслідок того, що цілий тиждень ішли дощі, 5. Цілий місяць ішли дощі та зливи, через це 6. Завдяки тому, що Максим отримав диплом з відзнакою, 7. Оксана завжди була найкращою студенткою на факультеті, так що 8. Діти вирости неслухняними, адже 9. Марійка загубила свій читацький квиток, і через це 10. Максим пізно ліг спати, і через це 11. Тетяна чудово

розмовляє французькою, оскільки 12. Сашко не склав іспит, через те що 13. Операцію перенесли на завтра, тому що 14. Юрко довго готувався до цього виступу, ось чому 15. Ганна сьогодні дуже щаслива, завдяки тому що 16. У мене не було із собою грошей, тому 17. Я майже закінчив читати детектив, так що 18. Я не хочу їсти, бо 19. У цьому університеті викладають найкращі фахівці, завдяки чому

• Порівняйте:

Причинні відношення (Чому? З якої причини? Через що? Завдяки чому?)	
у складному реченні	у простому реченні
Він не прийшов, <u>тому що захворів</u> .	Він не прийшов <u>через хворобу</u> .
Ми перемогли, <u>оскільки наполегливо тренувалися</u> .	Ми перемогли <u>завдяки наполегливості</u> .
Мати посивіла <u>через те, що пережила багато горя</u> .	Мати посивіла <u>від горя</u> (= з горя).
тому що, бо, оскільки, адже, через те що, завдяки тому що та ін.	через + Зн.в. завдяки + Д.в. від / унаслідок / з + Р.в.

11. Закінчіть речення, доберіть потрібні слова і поставте їх у правильну форму.

1. Усі рейси відклали через 2. У мене сьогодні чудовий настрій завдяки 3. Мені не подобається жити в гуртожитку через 4. Ніна сьогодні погано виглядає унаслідок 5. Дідусь помер від 6. Завдяки ... він одужував дуже швидко. 7. Через ... Оксана не прийшла на заняття. 8. Іванко чудово грає на скрипці завдяки 9. Сашко сильно засмутився через 10. Дитина плакала від 11. З ... , що син повернувся з армії, батьки запросили усіх сусідів.

Слова для довідок: *стома, зусилля лікарів, погана погода, ураган, приятель, турбота батьків, невиліковна хвороба,*

радоці, сильна застуда, сильний біль, поразка, слабке здоров'я, постійний галас, здібності та наполегливість.

* 12. а) Прочитайте народні прислів'я. Підкресліть сполучники, якими поєднані частини речень. Визначте тип підрядного речення.

а) 1. *Сонце світить, а вітер дме.* 2. *Вона сміється, коли їй щось цікаво.*
 б) Поясніть своїми словами, як ви розумієте зміст цих прислів'їв.

б) Поясніть своїми словами, як ви розумієте зміст цих прислів'їв.

* 13. а) Прочитайте уривки з художніх творів. Підкресліть сполучники, якими поєднані частини речень. Визначте тип підрядного речення.

1. Мабуть тому, що село коло річки близько, таке все свіже, зелене та ярке. (*Марко Вовчок*) 2. Погода стояла тепла і сонячна, так що шибки на вікнах аж миготіли. (*Г. Тютюнник*) 3. Може через те, що Христині найбільше у світі хотілося мати крила, вона й по землі не ходила, а наче літала. (*М. Стельмах*) 4. Уночі Андрій довго не міг заснути, бо в хаті було видно од великих зірок на небі... (*Г. Тютюнник*) 5. Прилинь, сизий орле, бо я самотній. (*Т. Шевченко*) 6. Теплий туман стелився по полю і наливався балку по самі вінця, так що дерева потопали в ньому. (*М. Коцюбинський*).

Текст

Яке ви маєте хобі?

1. а) Зверніть увагу на синоніми:

<p>заможний = багатий пристрасть/любов (до чого?) = захоплення = хобі захоплюватися (ким? чим?) = любити (кого? що?)</p>
--

б) Порівняйте:

<p><i>представниця слабкої статі = жінка</i> <i>представник сильної статі = чоловік</i></p>
--

Колишній президент США Біл Клінтон відомий своєю любов'ю до <i>слабкої статі</i> .	Колишній президент США Біл Клінтон відомий своєю любов'ю до <i>жінок</i> .
--	--

в) Прочитайте речення. Виділені слова замініть синонімами.

1. Біл Гейтс входить до списку *найзаможніших* людей світу. 2. З дитинства Максим має *пристрасть* до малювання. 3. Олена *любить* вишивання. 4. Художник *продемонстрував* глядачам свої нові роботи. 5. Якщо завтра тобі не покращає, *терміново* виклич лікаря. 6. Аби отримати високий результат, вам *знадобиться* багато терпіння. 7. Тарас узяв таксі, *оскільки* сильно поспішав на зустріч. 8. До цього часу жодний *представник сильної статі* її не приваблював. 9. *Представницям слабкої статі* іноді важко вибрати між сім'єю і кар'єрою.

г) Складіть речення зі словами *заможний* і *пристрасть*.

2. Прочитайте речення, спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених слів та словосполучень. Складіть з цими словами та словосполученнями власні речення.

<i>складно (неможливо, важко) повірити = неймовірно</i> Складно повірити, що таких результатів він досяг за такий короткий час. Складно повірити, але цьому талановитому виконавцю лише 15 років.
<i>з цим не посперечається = це факт</i> У футболі саме голи привертають увагу глядачів, з цим не посперечається.
<i>ходять плітки = (як) кажуть = (як) повідомляють</i> Серед Інтернет-видань <i>ходять плітки</i> , що найкрасивіша пара Голлівуду збирається розлучитися.
<i>усі знають = відомо</i> Усі <i>знають</i> , що колишній президент США Біл Клінтон грає на саксофоні.

3. а) Прочитайте іменники. Скажіть, від яких слів і яким

способом вони утворені (див. с. 47-49). Підкресліть слова на позначення осіб. Утворіть від них, якщо можливо, назви жіночої статі.

Потреба, риболовля, рибалка, полювання, танцівник, журналіст, завершення, питання, безробітний, багатство, співрозмовник, оптиміст, США, подорожування, катання, колекціонування, програміст, живопис, більшість, меншість, педуніверситет, держсекретар, прихильник, прем'єр-міністр, Великобританія, вчитель.

б) Складіть 2-3 речення з будь-якими з цих слів.

4. Прочитайте прикметники. Скажіть, від яких слів і яким способом вони утворені (див. с. 71-72). Складіть 2-3 речення з будь-якими з них.

Баскетбольний, безробітний, благочинний, вродливий, громадський, громадянський, домашній, колекційний, комп'ютерний, колишній, красивий, кулінарний, міський, місцевий, найпопулярніший, нецікавий, пристрасний, професійний, радісний, суспільний, сучасний, фаховий, щасливий.

5. Зверніть увагу на керування дієслів (та дієслівного сполучення). Складіть з будь-якими з них 2-3 речення.

спантеличувати/ спантеличити/	кого? чим?	Журналіст спантеличив актора своїм питанням.
(по)співчувати	кому?	Я співчую людам, які не мають ніяких захоплень.
звільнитися/ звільнитися	звідки?	Олена звільнилася з банку і влаштувалася на роботу до міністерства.
заслуговувати/ заслужити	чого? на що?	Будь-яка людина заслуговує на щастя.
зображати/ зобразити	кого? що? на чому?	Художник зобразив на картині танцівницю.
віддавати/віддати	кому?	Максим любить спорт, але

перевагу	чому?	перевагу віддає тенісу.
----------	-------	-------------------------

6. а) Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть у ньому слова іншомовного походження. Чи допомагають ці слова краще зрозуміти текст?

Яке ви маєте хобі?

Яке хобі у вас? Когось це питання спантеличить, але більшість, напевно, дасть на нього зрозумілу відповідь. Хобі бувають такі ж різні, як і самі люди. Кожний має свої погляди на життя, свої пристрасті й свої потреби. Це може бути музика, спорт, живопис, кулінарія, домашні тварини, квіти тощо.

У більшості чоловіків найпопулярнішими хобі є футбол, риболовля або ж полювання. У жінок переважає таке хобі, як шопінг. Молодь все більше віддає перевагу комп'ютерним іграм.

У заможних людей захоплення, звичайно ж, більш глобальні, з цим не посперечаєшся. Наприклад, це може бути колекціонування картин, катання на яхтах, подорожування тощо.

Усі знають, що колишній президент Сполучених Штатів Америки Біл Клінтон захоплюється грою на саксофоні. Під час своєї виборчої кампанії 1992 року він з'явився в шоу Arsenio Hall show та зіграв «Heartbreak Hotel». Менш відома його пристрасть до кросвордів – він навіть склав кросворд для «The New York Times». Ходять плітки, що Клінтон пристрасний прихильник баскетбольних тоталізаторів (не будемо вже говорити про його любов до слабкої статі!).

А ось, наприклад, колишній прем'єр-міністр Великобританії Маргарет Тетчер багато часу проводить в опері, колишній держсекретар США Кондоліза Райз у вільний час грає на піаніно, а Володимир Путін захоплюється живописом. Колишній президент Росії продав останню свою роботу на благодійному аукціоні за 1,1 мільйона доларів. Як повідомляють, Путін витратив на цю картину, на якій зобразив засніжене вікно, приблизно 20 хвилин, а після цього передав її професійному художнику для завершення.

Складно повірити, але для деяких людей хобі є їхньою роботою. Напевно, це і є справжнім щастям – знати, що цілий

день ви будете займатися улюбленою справою. Саме завдяки хобі ми завжди знаємо, що робитимемо у вихідні, у вільний час або під час відпустки. Хобі ми обираємо самостійно, нас ніхто до цього не примушує. Проте, звичайно, є люди, які не мають хобі. Але ж погодьтесь, що жити без хобі дуже нецікаво. Чи ви так не вважаєте? Якщо ваша відповідь «ні», то вам можна тільки поспівчувати. Адже життям треба насолоджуватися й отримувати від нього усе, що можна...

А яке хобі у вас?

б) Знайдіть у тексті всі числівники. Визначте їхні розряди за значенням, формою та складом (наприклад: *двадцять перший* – порядковий складений числівник).

7. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Якими можуть бути хобі? 2. Які найпопулярніші хобі у чоловіків? А у жінок? 3. Чому віддає перевагу сучасна молодь? 4. Які хобі можуть бути у заможних людей? 5. Які пристрасті має колишній президент США Біл Клінтон? 6. Чим захоплюється колишній прем'єр-міністр Великобританії Маргарет Тетчер? 7. Яке хобі має колишній держсекретар США Кондоліза Райз? 8. Чим захоплюється колишній президент Росії Володимир Путін? 9. Що ви знаєте про захоплення відомих людей минулого та сучасності? 10. Чи можете ви назвати якесь незвичайне хобі? 11. Чи добре мати хобі? Чому? 12. А чи маєте ви якесь захоплення? Яке? Скільки часу ви на нього витрачаєте? 13. Як ви гадаєте, чи говорить хобі щось про вади людини? 14. Чи згодні ви із ствердженням, що «життям треба насолоджуватися й отримувати від нього усе, що можна»? Поясніть свою думку.

8. Закінчіть речення.

1. Хобі бувають такі ж різні, як Кожний має Це може бути

2. У більшості чоловіків У жінок переважає Молодь все більше

3. У заможних людей Наприклад,

4. Складно повірити, але для деяких людей Напевно,

це і є

5. Саме завдяки хобі ми завжди знаємо, Хобі ми обираємо Проте, звичайно, є люди

* 9. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «Життя без хобі».

Одна команда почне свою промову зі слів: «Життя без хобі нецікаве, оскільки ... ».

А інша група почне свою промову словами: «Сучасній людині хобі не потрібно ... ».

10. Скажіть, що для вас є головним у житті. Як би ви відповіли на питання, що таке щастя? Попросіть ваших друзів відповісти на ці питання і порівняйте їхні відповіді зі своїми.

11. Прочитайте текст. Зверніть увагу, як відповідають на питання журналістки три різних людини.

Інтерв'ю

Журналіст Леся Саєнко пише статті про сучасну молодь. Недавно вона взяла кілька інтерв'ю у юнаків і дівчат. Вона задавала їм два питання: «Як ви вважаєте, що таке щастя?» і «Що для вас є головним у житті?». Усі відповіді Леся записувала на диктофон. Ось що сказали їй один юнак і дві дівчини.

«Мене звуть Андрій. Мені 28 років. Я програміст. Я думаю, що я щаслива людина, бо у мене є цікава робота, і я заробляю непогано, але гроші для мене – це не найголовніше. Я не боюся втратити роботу. Навіть якщо це станеться, я не буду безробітним. Добрі програмісти потрібні завжди, і у мене завжди буде моя робота. Тому я знаю відповідь на питання, що таке щастя. Щастя – це коли ти із задоволенням ідеш на роботу й із задоволенням працюєш, коли робота і хобі співпадають».

«Мене звуть Людмила. Мені 20 років. Я навчаюся в педуніверситеті, буду вчителькою історії. Мені дуже подобається моя майбутня професія. Взагалі, історія для мене усе – моя пристрасть, моє хобі, моє життя. Але я вважаю, що

найголовніше у житті – це любов. Щастя – це коли ти любиш і тебе кохають. Тому я мрію зустріти людину, яку буду кохати все життя. Я не знаю, чи я щаслива зараз. Я ще не зустріла своє кохання, але у мене є багато друзів. Коли ми разом кудись ідемо, вони завжди говорять про комерцію, про бізнес, а мені це нецікаво. Я люблю читати книжки, малювати, фотографувати, грати на гітарі».

«Мене звуть Лариса. Я безробітна. Я думаю, що щастя – це коли людина живе красиво. Я хочу жити красиво – красиво вдягатися, купувати красиві речі, їздити у красивому автомобілі, відпочивати за кордоном. Хоча у мене немає професії, я іноді працюю. Зазвичай я працюю недовго – три-чотири місяці, а потім звільняюсь. Мені важко щодня рано вставати, їздити на роботу в громадському транспорті. Я ненавиджу міський транспорт, особливо в години пік. Взагалі, я впевнена, що вродлива жінка не повинна працювати. Вона повинна бути господаркою у своїй квартирі, а це краще – у своєму будинку. На жаль, у мене поки нічого немає – ані роботи, ані своєї квартири, ані грошей, ані багатого чоловіка. Але я оптимістка і сподіваюсь, що дуже скоро все це у мене буде. Адже будь-яка людина заслуговує на щастя».

12. а) Скажіть, яка точка зору з цих трьох вам найближча. Поясніть, чому.

б) З ким із цих молодих людей ви категорично не згодні? Чому?

в) Як ви гадаєте, яких людей більше – таких, як Андрій, таких, як Людмила, чи таких, як Лариса?

г) Чи відрізняється, на вашу думку, жіноче уявлення про щастя від того, що думають про це чоловіки? Чому ви так вважаєте?

д) Як би ви зараз відповіли на питання журналістки? Чи відрізняється ваша думка про це після того, як ви прочитали інтерв'ю?

е) Подумайте і скажіть, які три речі вам потрібні, аби бути щасливим.

* 13. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «Що таке щастя?».

Одна команда почне свою промову зі слів: «Щастя – це популярність і гроші, оскільки ... ».

А інша група почне свою промову словами: «Щастя неможна купити за гроші ... ».

14. Напишіть (за вибором) твір «Моє захоплення» або «Що може зробити мене щасливим?» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 13

Безпрефіксні дієслова з ознакою руху²

<i>1 група</i> → односпрямований рух	<i>2 група</i> ↕ різноспрямований рух
<i>іти</i> / <i>йти</i>	<i>ходити</i>
<i>їхати</i>	<i>їздити</i>
<i>бігти</i>	<i>бігати</i>
<i>нести</i>	<i>носити</i>
<i>вести</i>	<i>водити</i>
<i>везти</i>	<i>возити</i>
<i>плисти</i> / <i>пливти</i> (пливу, пливеш, пливе... пливуть; мин.ч.: плив, плавла, -о, -и)	<i>плавати</i>
<i>летіти</i> (лечу, летиш, летить... летять)	<i>літати</i>
<i>повзти</i> (повзу, повзеш, повзе... повзуть; мин.ч.: повз, повзла, повзло, повзли)	<i>повзати</i>

● Порівняйте вживання дієслів руху без префіксів:

<i>1 група</i>	<i>2 група</i>		
<i>Теперішній час</i>			
<i>Один раз, зараз</i> →	<i>Багато разів, завжди</i> ⇒	<i>У різних напрямах</i> ↕	<i>Вміє, любить, подобається...</i>
Він <i>іде</i> до школи.	Він <i>ходить</i> до школи.	Він <i>ходить</i> вулицями міста.	Йому 7 місяців, тому він ще не <i>ходить</i> (= не вміє ходити).
Автобус <i>іде</i> швидко.	Автобус <i>їздить</i> цим маршрутом щодня.	Він <i>їздить</i> у різні країни світу.	Я не <u>вмію</u> <i>їздити</i> на велосипеді.

² Продовження, початок див. модуль 8, частина 1 (с. 250-264).

Зараз ми <i>біжимо</i> до стадіона.	Ми щодня <i>бігаємо</i> до стадіона.	Ми <i>бігаємо</i> по стадіону.	Ми <u>любимо</u> <i>бігати</i> по парку.
Батько <i>веде</i> сина на тренування.	Він <i>водить</i> сина на тренування щодня.	Батько <u>водить</u> сина по магазинах.	Батьку <u>подобається</u> <i>водити</i> сина на тренування.

1. Прочитайте речення і зверніть увагу на вживання дієслів.

1. Іноді ми *їздимо* на заняття на автобусі. Сьогодні ми *їдемо* туди на машині. Батько *їде* у відрядження.
2. Ці спортсмени часто *літають* на змагання до столиці. Цього тижня вони теж *летять* туди.
3. Ми завжди *ходимо* у театр разом. Сьогодні я *йду* в театр один. Мати *йде* на роботу о пів на восьму.
4. Зазвичай я *воджу* сина до школи. Сьогодні його *веде* до школи моя дружина.
5. Зазвичай я *вожу* сина до школи на машині. Сьогодні моя дружина *везе* його до школи на автобусі.
6. Цей корабель завжди *плаває* у Туреччину. Зараз він теж *пливе* туди.
7. Я завжди *ношу* на лекції зошити, книжки й словники. Сьогодні я *несу* тільки зошити.
8. У парку *бігають* діти. Діти *біжать* до кіоску по морозиво.
9. У неділю батько *летить* за кордон у відрядження. Він *літає* за кордон кілька разів на рік.
10. По гілці *повзе* равлик. Равлики дуже повільно *повзають*.

2. Використайте потрібне дієслово.

А) *ходити* / *йти*

1. Зараз я ... на урок української мови.
2. – Куди ви ... зараз? – Ми ... в гості до своїх друзів.
3. Після операції на нозі

хворий знов вчиться ... 4. – Куди ви так поспішасте? – Ми ... до театру і, здається, запізнюємося. 5. – Ви часто ... до театру? – Ми ... до театру один-два рази на місяць. 6. Я дивлюся у вікно: ось ... жінка. Поруч із нею ... хлопчик. Напевно, вони ... до парку. 7. Максим працює недалеко від дому, і тому він завжди ... на роботу пішки. 8. Наталка любить ... по магазинах. 9. Подруги ... алеями парку і розмовляють. 10. – Ви часто ... у гості? – Ні, дуже рідко. 11. Іванко ще малий і не ... до школи.

Б) *їздити / їхати*

У Сашка така робота, що він часто ... до різних міст. Зазвичай Сашко ... на вокзал на трамваї, а іноді ... автобусом. Але сьогодні він запізнюється, тому ... на таксі. Сашко сидить у таксі й бачить, як вулицею ... велосипедисти. Сашку ще треба встигнути купити квиток. Цього разу він ... до Запоріжжя. Його колеги теж ... до Запоріжжя, тому що там знаходиться філія їхньої компанії.

■ Зверніть увагу:	<i>вести – куди?</i>
Ця дорога <i>веде</i> до Сімферополя. – Куди <i>веде</i> ця дорога?	

3. Поставте замість крапок потрібне за змістом безпрефіксне дієслово руху.

1. Мій друг сьогодні ... літаком до Німеччини. Він часто ... туди. 2. Я люблю ... у річці. Я ... добре. 3. Щодня я ... на роботу о 8 годині ранку. 4. Мій друг – спортсмен. Він добре Зараз він ... попереду усіх. 5. Дивись, у небі ... літак. Сучасні літаки ... дуже швидко. 6. Чому ти так швидко ... ? Ми маємо досить часу. 7. Після операції мені ще важко ... , тому я зараз ... дуже повільно. 8. Чому ти ... поїздом? Усі твої колеги ... на конференцію літаком. 9. Марійці нещодавно купили велосипед, і вона ще не навчилася на ньому 10. Романе, усі поїхали на річку на велосипедах. Чому ти ... пішки? У тебе ж є велосипед! 11. Усі хлопці пішли купатися. А чому ти залишився на березі? Ти не вмієш ... ? 12. Ось ... листоноша. Він ... нам газети. Він ... газети й листи щодня. 13. Мій друг ... на урок. Він ... портфель. 14. Мати ... своїх дітей до дитячого

садку. Вона ... їх до дитячого садку щодня. 15. По проспекту ... шкільний автобус і ... дітей до школи. Автобус щодня ... дітей до школи. 16. Щоранку батько ... сина на тренування на власному автомобілі. Ось і зараз він ... сина туди. 17. Батько навчив мене добре ... машину. 18. По телевізору щодня ... новий детективний серіал. 19. Ця вулиця ... до старовинної церкви. 20. Дитина ще не вміє ... , але вже досить добре

4. Поставте замість крапок потрібне безпрефіксне дієслово руху у формі теперішнього часу.

1. Мій друг часто ... у басейн. 2. Сьогодні викладач ... іноземних студентів на екскурсію. 3. Ми ... до драматичного театру. 4. Іноземні студенти щороку ... додому. 5. Мої брати люблять ... в басейні. 6. Я завжди ... із собою мобільний телефон. 7. Дівчинка запізнюється до школи, тому вона 8. Ви ... ці документи у деканат? 9. Цей водій завжди ... нас на екскурсії. 10. Том ... книжки до бібліотеки. 11. Іван Максимович вже 15 років ... вантажівку. 12. Ця вантажівка ... хліб.

1 група	2 група		
Минулий час			
<i>Рух+інша дія</i>	<i>Багато разів, завжди</i> 	<i>У різних напрямках</i> 	<i>= був (була, були), але зараз вже у іншому місці</i>
Ми <u>йшли</u> та <u>розмовляли</u> . Він <u>їхав</u> та <u>читав</u> газету. Коли я <u>йшла</u> вулицею, я <u>зустріла</u> подругу.	Він <u>ходив</u> до школи пішки. Раніше він <u>їз-див</u> на авто. У дитинстві Тарас <u>ходив</u> на бокс.	Я <u>ходив</u> вулицями міста. Туристи <u>їздили</u> містом. Дитина <u>плакала</u> , і мати <u>носила</u> її на руках.	Вчора він <u>ходив</u> до школи. Ми <u>їздили</u> до Києва. Влітку вони <u>лі-тали</u> в Париж. Я <u>носив</u> документи у банк.

5. Замість крапок поставте дієслова *іти* або *ходити* в

правильну форму.

1. Вчора Ніна з подругою ... до парку. Вони ... по парку і розмовляли. 2. Минулої суботи студенти і викладач ... до музею. Коли вони ... до музею, викладач розповідав про історію міста. 3. Вчора вранці Імад ... на іспит. Коли він ... на іспит, він повторював відмінки. 4. Вчора Джон ... на заняття. Він ... на заняття і розмовляв з другом по телефону. 5. Недавно я ... до аптеки. Коли я ... до аптеки, я згадав, що забув дома рецепт. 6. Раніше мій батько ... на роботу на метро. Коли він ... на роботу, він завжди купував свіжу газету. 7. Вчора мій брат ... до лікарні. Коли він ... до лікарні, він зателефонував знайомому лікарю. 8. Минулої неділі Ахмед ... на концерт. Коли він ... на концерт, він купив квіти улюбленому виконавцю.

6. Використайте потрібне безпрефіксне дієслово руху у формі минулого часу.

1. Вчора Антон ... у кіно. Антон... у кіно й дивився на будинки. 2. У п'ятницю студенти ... до історичного музею на автобусі. Коли студенти ... в музей, вони розмовляли про майбутнє навчання. 3. Вранці сестра ... на пошту. Коли вона ... на пошту, вона зустріла на вулиці подругу. 4. У неділю весь день ... дощ. Коли ... дощ, я сидів вдома й читав книжку. 5. Вчора наша група ... автобусом у лісопарк. Коли ми ... до лісопарку, ми співали пісні. 6. Коли я жив на батьківщині, я завжди ... на тенісний корт. 7. У суботу ми ... у парк на машині сусіда. Ми ... туди 40 хвилин.

7. Виберіть потрібне дієслово *йти/ходити*, *їхати/їздити*, *вести/водити*. Поставте їх у правильну форму. Поясніть свій вибір.

1. Марта зустріла свою подругу, коли ... з магазину. 2. Романе, чому ти не ... вчора на заняття? 3. Учора Василь ... із своєю групою у кіно. 4. Борис купив усі продукти, коли ... з роботи додому. 5. Минулого місяця студенти ... в Умань. 6. Ми познайомилися з Іриною, коли ... з Москви. 7. Я ... в автобусі й раптом побачив у вікно свого шкільного приятеля. 8. Минулого тижня Юрко ... до Одеси у відрядження. 9. Коли Том ... машину,

він ніколи не розмовляє по мобільному телефону. 10. Вчора Олена ... молодшого брата на тренування.

8. Використайте потрібне дієслово у правильній формі.

ходити / піти, їхати / поїхати

Минулого року ми їздили відпочивати до Криму. Спочатку ми ... до Алушти, де жили на березі моря. Щодня ми ... на пляж. У нас була машина, тому ми часто ... до інших курортних місць на Чорноморському узбережжі. В одному невеличкому містечку Форос ми зупинились і ... подивитися чарівну церкву на горі. Потім ми ... до Ялти, а звідти повернулись додому.

9. Доповніть діалоги дієсловами у правильній формі.

А) ходити / йти / піти

1. – Ви любите ... пішки?
– Так, я зазвичай ... на роботу пішки.
2. – Галю, куди ти зараз ... ?
– У комп'ютерний центр. Я ... у комп'ютерний центр щоп'ятниці. Потім ... додому.
– А у бібліотеку ... ?
– Ні, до бібліотеки я ... зранку.
3. – Ларисо, де ти була вранці? Я телефонувала тобі.
– Я ... до магазину, але спочатку я ... у банк за грошима. А вже звідти я ... у супермаркет «Клас», потім я ... на ринок.
– А я нікуди не ..., весь день була вдома.

Б) їздити / їхати / поїхати

1. – Добридень, Марино Степанівно, куди ви ... ?
– На роботу.
– Ви завжди ... на роботу на метро?
– Зазвичай я ... на роботу на власному автомобілі, але сьогодні вранці він зламався, і тому я ... на метро.
2. – Щоліта ми ... на південь, до Криму. Але цього літа ми, напевно, ... до Туреччини або на Кіпр.
– Чудово! Ми ... до Туреччини минулого року. Спочатку ... до Стамбулу, а звідти ... до Анталії.

3. – Олександрє Івановичу, а ви любите ... на машині?

– Та як тобі сказати? Колись, багато років тому, було дуже приємно ... на машині. Але дивись, що зараз діється! Більшість водіїв ... без будь-яких правил. Ось і зараз через цих порушників я вимушений ... так повільно!

10. Доповніть речення словами *літак* або *потяг* у правильній формі.

Ти питаєш, яким видом транспорту я зазвичай користуюсь? Мені більш подобається літати ..., а моїй подрузі – їздити Я вважаю, що, коли їдеш ... , стомлюєшся більше, ніж коли летиш А подруга говорить, що навпаки, ... можна добре відпочити й познайомитися з цікавими людьми. Тому щоразу ми сперечаємося – їхати ... чи летіти А що вам більше подобається – літати ... або їздити ... ? Де ви відчуваєте себе краще – ... чи ... ?

11. Прочитайте діалог. Скажіть, що можна зробити, якщо немає квитка на той потяг, яким ви хотіли б поїхати.

– Скажіть, будь ласка, у вас є квитки до Києва на сьогодні?

– Ні, квитків уже немає.

– Що ж мені робити? Мені треба обов'язково поїхати до Києва сьогодні. Я маю побачити брата. Він прилетить з Пекіна завтра й буде у Києві тільки один день.

– Ви можете їхати автобусом.

– Автобусом? А я не знав. Скажіть, будь ласка, де автовокзал?

– До автовокзалу краще доїхати на метро до станції «Проспект Гагаріна».

– Дякую.

12. Замініть ці речення синонімічною конструкцією з дієсловом *ходити* у правильній формі.

Зразок: Вчора ми були у театрі. – Вчора ми ходили до театру.

1. Ввечері я був у міському парку. 2. Після занять Наталка була в студентській лікарні. 3. Вранці студенти не були на

лекції. 4. Роман ніколи раніше не бував у театрі. 5. Після уроку вони були у комп'ютерному салоні. 6. Ви бували у Львові?

13. Замініть ці речення синонімічною конструкцією з дієсловами *бути* або *бувати* у правильній формі.

1. Студенти їздили на екскурсію до Умані. 2. Я багато разів їздив до цього міста. 3. Вчора студенти ходили до театру. Деякі з них ніколи раніше не ходили у театр. 4. У серпні батько їздив до Польщі. 5. Ти їздив коли-небудь за кордон? 6. Моя подруга ходила до перукарні. 7. Рита і Тарас разом ходили у банк. 8. Цей інженер кілька разів літав до Африки.

14. Доповніть мікротекст потрібними дієсловами *ходити*, *йти*, *піти*, *їздити*, *їхати*, *поїхати*, *бути*, *бувати* у правильній формі.

Вчора ми ... на виставу. Театр знаходиться далеко, тому ми ... туди на машині. Але іноді, коли ми маємо час і погода дозволяє, ми ... у театр на автобусі та метро. Ми не дуже часто ... у цьому театрі, тому що квитки досить дорогі.

Вчора після вистави ми ... до ресторану. Там ми смачно повечеряли. Ми ... у цьому ресторані вперше. Нам там дуже сподобалося. А ввечері ми з чоловіком ... у наш парк. Там ми трохи погуляли. Ми часто ... у цьому парку. Там приємно і спокійно.

15. Виберіть правильне дієслово в дужках. Поясніть свій вибір.

1. Щодня мати ... (возити/водити) Тетяну до школи. Зазвичай вони ходять пішки. 2. Вчора батько ... (водити/ возити) Мишка до зоопарку на таксі. 3. Олена й Галинка йдуть по вулиці. Олена ... (везти/вести) сестру до дитячого садка. 4. Викладач ... (вести/везти) студентів на екскурсію до Львова. 5. Андрій часто ... (возити/водити) молодшого брата на велосипеді. 6. Минулого тижня Оксана ... (возити/ водити) подругу до поліклініки, яка знаходиться поряд з їхнім гуртожитком. 7. Ганна та Рита їдуть у тролейбусі. Вони ... (везти/вести) додому собаку.

16. Поставте замість крапок дієслова руху в потрібній формі.

1. Мій друг часто ... у лісопарк. 2. Сьогодні я ... іноземних студентів на екскурсію у музей. 3. Ми ... до драматичного театру. 4. Влітку іноземні студенти обов'язково ... додому. 5. Більшість дітей люблять ... у басейн. 6. Я бачу Іванка, він ... ракетку, напевно, він іде на тенісний корт. 7. Дівчинка запізнюється до школи, тому вона 8. Ви ... ці книжки до університетської бібліотеки? 9. Цей автобус завжди ... нас на екскурсії. 10. Куди ... ця дорога?

17. Використайте замість крапок дієслова *нести*, *везти* або *вести* в минулому часі.

1. Юрко йшов на стадіон і ... спортивну сумку та м'яч. 2. Чоловік їхав у метро і ... валізу. 3. Дівчина йшла по вулиці й ... пакунки. 4. Жінка йшла повільно, тому що вона ... на руках дитину. 5. Подруги їхали до Ірини на день народження і ... їй подарунки. 6. Батько йшов по вулиці й ... дочку за руку. 7. Автобуси їхали містом і ... дітей на екскурсію. 8. Сьогодні вранці я зустрів Сашка. Він ішов з бібліотеки й ... книжки. 9. Мій сусід впав та зламав ногу, тому вчора я возив його до лікарні. Я ... його туди на таксі. 10. Мій дядько працює водієм автобуса. Одного разу, коли він ... пасажирів на вокзал, автобус зламався, і пасажирів запізнилися на літак.

18. Прочитайте текст, виберіть потрібне дієслово першої або другої групи.

Я стою на балконі і дивлюся на дорогу, яка ... (вести/водити) до нашого супермаркету. По дорозі ... (їхати/їздити) машина. Вона ... (везти/возити) молоко та інші молочні продукти. Ця машина щодня ... (везти/возити) молоко сюди. А ось ... (йти/ходити) молода жінка. Вона ... (вести/водити) за руку маленьку дівчинку. Дівчинка ... (нести/носити) в руці морозиво. Напевно, вона добре себе поводи́ла і отримала морозиво. А ось ... (їхати/їздити) машина. Я бачу за кермом свого батька. Він ... (везти/ возити) нашу бабусю, яку зустрів на вокзалі.

А он ... (бігти/бігати) мій друг, він запізнюється на тренування. Він гарний спортсмен і щодня ... (плисти/ плавати) у басейні.

* 19. а) Розподіліть ці назви транспорту за групами.

1. Наземний транспорт:
2. Водний транспорт:
3. Повітряний транспорт:

Маршрутка, літак, корабель, таксі, вертоліт, човен, тролейбус, потяг, трамвай, паром, автобус, велосипед, пароплав, поїзд.

б) Скажіть, яким видом транспорту є метро?

* 20. Прочитайте жарти. Поясніть вживання дієслів руху.

1)

– Не ходи сьогодні, на річку,
у тебе живіт болить.
– Не хвилюйся, мамо, я
плаватиму на спині.

2)

– Синку, не ходи так часто на
дискотеки, бо оглухнеш?
– Дякую, мамо, я уже обідав.

3)

Школярі відвідали у лікарні
хвору вчительку. Наступного
дня на запитання
однокласників вони відповіли:
– Становище безнадійне. В
понеділок прийде до школи.

4)

– Петре, ти сьогодні не йдеш
до школи? – питає батько.
– Ні.
– Чому?
– Учителька просила, щоб
сьогодні до школи прийшов ти.

Складні речення з підрядними з'ясувальними (пояснювальними)

Що/хто (саме)?

- Кажуть, **що** він нещодавно повернувся із-за кордону.
- Час покаже, **яка** він людина.
- Декан пояснив, **як** буде проходити іспит.

♦ **Запам'ятайте:** у складних реченнях із з'ясувальними підрядними роз'яснюється або доповнюється зміст головної частини. Найчастіше пояснюється дієслово головної частини, яке позначає процес мовлення, мислення, різні почуття тощо

(говоріти, розповідати, запитувати, думати, розуміти, знати, відчувати та ін.). Підрядні відповідають на відмінникові питання іменників і приєднуються за допомогою сполучників *що, щоб, наче, ніби, чи, як* та сполучних слів *хто, що, який, чий, котрий, як, де, куди, звідки, скільки, чому, коли*.

21. Закінчіть речення.

1. Ви не чули, куди ? 2. Я не розумію, що 3. Ви не пам'ятаєте, як ? 4. Скажіть, звідки ? 5. Я не пригадую, де 6. Ви знаєте, хто ? 7. Пригадайте, який ? 8. Ти пам'ятаєш, скільки ? 9. Я не зрозумів, чому 10. Скажіть, будь ласка, коли ? 11. Я не знаю, чий 12. Діти розповіли, як

* 22. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Підкресліть сполучники та сполучні слова, за допомогою яких поєднані до головної частини з'ясувальні підрядні.

а) 1. Якщо вітер дує, то лісточки літають. 2. Якщо сонце світить, то літати, то літати. 3. Якщо вітер дує, то лісточки, а лісточки, то літати. 4. Якщо, якщо лісточки літають; якщо лісточки, якщо лісточки літають. 5. Якщо лісточки, якщо лісточки: якщо, якщо лісточки літають. 6. Якщо лісточки літають, якщо; якщо лісточки літають, якщо лісточки. 7. Якщо лісточки, якщо лісточки літають. 8. Якщо лісточки, якщо, якщо лісточки. 9. Вечір покаже, який був день. 10. Питає лютий, чи ти добре взутий. 11. Батьків хліб не навчить, як треба жити.

б) 1. Щасливий, хто сни має милі. (*Леся Українка*) 2. Питаєш ти, що бачу я в просторі. (*Леся Українка*) 3. Сам бог не хоче, щоб ми були разом. (*У. Самчук*) 4. Князь Всеволод наказав Гридневі, щоб випустили хлопця. (*В. Малик*).

Займенниково-співвідносні складнопідрядні речення

Хто? Що? Як? Який?

- Мене завжди приваблювали ті (*хто?*), хто про все має власну думку.

- **Як** ти ставитимешся до своїх товаришів, **так** і вони ставитимуться до тебе (як?).
- Ми хочемо подякувати вам **за все** (за що?), **що** ви для нас зробили.

♦ **Запам'ятайте:** у таких реченнях підрядна частина пояснює співвідносний займенник головної частини (*той, такий, все, всякий, кожен* тощо) і приєднується до головної за допомогою сполучних слів *хто, що, який, чий, котрій*. Таким чином, структурною основою подібних речень є попарне об'єднання займенників, один з яких входить до головної частини, а другий – до підрядної (*той... хто, такий... який, все... що, всі... хто, всякий... хто, кожен... хто* та ін.).

▣ Зверніть увагу:

Це той студент (який?), що виступав вчора на зборах.
Сьогодні ми зустріли того студента (якого?), що виступав вчора на зборах.
Тому студентові (якому?), що виступав вчора на зборах, 23 роки.
Ти знаєш того студента (якого?), що виступав вчора на зборах?
Ви знайомі з тим студентом (з яким?), що виступав вчора на зборах?
На тому студентові (на якому?), що виступав вчора на зборах, був одягнений синій светр.

23. Поставте займенники *той, та, те, ті* у правильну форму. Якщо треба, використайте прийменник.

Зразок: *Я довго думав ... , що ви сказали. – Я довго думав про те, що ви сказали.*

1. Я приніс вам ... , що обіцяв. 2. Викладач пояснив ще раз ... , хто не зрозумів нову тему. 3. Іноді ти робиш не ... , що треба. 4. Приємно розмовляти ... , хто уважно слухає. 5. Тут немає ... , хто вам потрібен. 6. У нас немає ..., що вам потрібно. 7. Я не знаю ... , про кого ви говорите. 8. Важко сперечатися ... , хто не вміє прислуховуватися до інших. 9. Вам треба звернутися ... , хто може вам допомогти. 10. Викладач

задоволений ... , як відповідають студенти. 11. Розкажіть мені ..., що ви бачили на екскурсії. 12. Зателефонуйте ... , хто не знає, що завтра не буде лекції. 13. Ми зрозуміли ... , що він сказав. 14. Перекладіть слова для ..., хто не був на уроці. 15. Мені сподобалося ... , що ми побачили на виставці.

24. З'єднайте дві частини речення.

1. Як ти підготувався до іспиту, ...	а) ... як ти хочеш, щоб вони ставилися до тебе.
2. Стався до людей так, ...	б) ... хто купив квитки.
3. Я вдячний батькам за все, ...	в) ... хто знаходився у кімнаті.
4. Гість привітався з кожним, ...	г) ... такий результат ти й отримав.
5. У театрі були усі, ...	д) ... що вона собі планувала.
6. Олена не встигла зробити все,	е) ... чого вони мене навчили.

25. З'єднайте дві частини речення.

1. Батькам сподобалося усе, ...	а) ... хто колись чув, як вона співає.
2. Коли ти познайомиш мене з тими дівчатами, ...	б) ... так і я ставитимусь до тебе.
3. Як ти ставишся до мене, ...	в) ... про що так багато чули від нашого викладача.
4. Я завжди буду пам'ятати те, ...	г) ... про якого ви зараз розповідаєте.
5. Її голос не може забути усякий, ...	д) ... що шукав вже три дні.
6. Нарешті ми побачили те, ...	е) ... що я привіз їм з подорожі.
7. Я не знаю того чоловіка, ...	
8. Максим знайшов те, ...	

- є) ... з якими ти познайомився на вечірці?
 ж) ... чого мене навчили викладачі.

* 26. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Задайте питання до підрядних частин.

А) 1. Яка корова, таке й теля. 2. Чим хата багата, тим і гостям рада. 3. Який майстер, така й робота. 4. Не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні. 5. Хто рано підводиться, за тим і діло водиться. 6. Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже. 7. Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив. 8. Чого сам собі не зичиш, того і другому не жадай. 9. Розумний не той, хто багато говорить, а той, хто багато знає. 10. $\square \square \square \square \square \square \square \square \square \square$, $\square \square \square \square \square \square \square \square$. 11. Хто знання має, той мур ламає. 12. Той, хто вміє думати, не є самотнім. 13. Де любов у хаті, там люди багаті. 14. Чоловік у домі – голова, а жінка – шия; куди вона захоче повернути чоловіка, туди він і буде дивитися.

Б) 1. За все, що маю, дякую тобі. (*М. Луків*) 2. Я цікаво приглядався до кожного, кого зустрівач (*Є. Гуцало*).

Завдання для самостійної роботи

1. Розділіть іменники за групами залежно від того, за допомогою якого суфіксу вони утворені. Скільки ви отримали груп?

Білізна, наполегливість, водій, якість, українець, стажіст, висота, матуся, сусідство, Одещина, Катруся, радіщі, правитель, мовчання, новизна, яскравість, перекладач, інспектор, глибина, твердість, темнота, гардеробниця, закінчення, кошеня, порядність, широчінь, Київщина, кількість, промовець, веселощі, носильник, бабуса, мужність, чужак, доброта, лектор, творчість, ректор, спритність, танцівниця, творчість, пташеня, ширина, багатство, гордощі, голівонька, уболівальник, співак, директор, хитрощі, манекенниця, гордість, Ганнуся, рученька, Харківщина, буфетник, злодій, діяч.

* 2. Від наведених слів утворіть іменники.

Вирішувати, почувати, жити, знати, боротися, випробовувати, запитати, служити, викладати, допомогати, перевіряти, перекладати, навчати, читати, каятися, забути, сидіти, переконати, терпіти, бути, знайомитися, привітатися, одужати, горіти, страждати, пробуджуватися, проявити, запрошувати, порадити, обмежити, обговорити, розмовляти, повідомлювати.

3. Від наведених слів утворіть іменники з суфіксом *-ість*. Складіть 5-7 речень з будь-якими з них.

Мужній, хоробрий, вірний, чесний, правдивий, гідний, працьовитий, сумлінний, старий, молодий, мудрий, зрілий, шляхетний, порядний, компетентний, прихильний.

4. Скажіть, від яких слів та яким способом утворені ці іменники.

Байка́р, ковза́нря, залі́зничник, музико́знавство, морепла́вець, фальшивомо́нєтник, кулеме́тник, автостра́да, швидкозши́вач, машино́знавство, однокла́сник, життєлю́б, зако́нодавець, землеро́бство, чаюва́ння, систематизува́ння, вивче́ння, приміре́ння, розумі́ння, розпо́відь, тренува́ння, планува́ння, сортува́ння, ва́ртість, пова́га.

5. Продовжіть одноструктурні низки іменників.

Розві́дник, ...		Гляда́ч, ...		Ліка́р, ...
Учíteль, ...		Борець, ...		Водій, ...

* 6. Прочитайте народні прислів'я. Знайдіть у них іменники та прикметники з пестливими суфіксами. Назвіть ці суфікси.

1. Соло́во соло́во, як соло́во соло́во. 2. Соло́во – соло́во соло́во, а со́лово со́лово со́лово со́лово. 3. Як со́лово со́лово, як со́лово со́лово со́лово. 4. Соло́во со́лово – со́лово со́лово со́лово. 5. Соло́во в со́лово як со́лово со́лово. 6. Соло́во со́лово со́лово со́лово, а со́лово со́лово со́лово.

7. Повторіть правила утворення ступенів порівняння.

Утворіть усі можливі форми ступенів від цих прикметників (якщо це можливо).

Простий, новий, багатий, золотий, хоробрий, м'який, близький, великий, дорогий, дешевий, приємний, цінний, сірий, тихий, старий, рідкий, величезний, гіркий, глибокий, здоровий, твердий, високий, солодкий, молодий, поганий.

* 8. Прочитайте ці висловлення українських письменників про рідну мову. Від прикметників у дужках утворіть потрібну ступінь порівняння.

1. «У народу немає скарбу ... (великого), як його мова...» (Ю. Мушкетик).

2. «Мова – не просто знаряддя спілкування. Це щось значно ... (вагоме). Мова – це втілення духовного життя народу, його історична пам'ять, ... (цінне) надбання століть...» (О. Гончар).

3. « ... (Перша) і ... (головна) ознака індивідуальності народу – це його мова. Мова – це ... (дорогий) скарб, який ми отримали від попередніх поколінь...» (М. Шумило).

* 9. Повторіть правила наголосу (див. додаток до частини 1, с. 344-345). Поставте наголос у цих словах.

Населення, лікарський, торішній, гіркий, ніякий, родина, навчання, автори, сорочка, товстий, поєднання, південь, південний, старий, літопис, інспектор – інспектори – три інспектори, іграшка, показ, перепис, почесний, сумувати, сумний, співак – співаки – чотири співаки, запитання, внесок, дихання, доповідач – доповідачі, жодного, розвиток, вісімдесят, вісімдесятьма, принести, усі до одного, чарівний, дзвонить, рішення, господар, господарка, господарство, завжди, батьківщина, помилка – помилки – чотири помилки, сторінка – сторінки – дві сторінки, сірий, чотирнадцять, кілометр, котрий, сміттєпровід, один до одного, розмір, зачіска, кидати, різкий, паспорт – паспорти, гуртожиток, молодий, блідий, дочка, секретарка, поснідати, військовий, рушник – рушники.

10. Визначте рід іменників, доберіть до них прикметники

(див. додаток до частини 1, с. 346, 354-355).

... Тбілісі, ... Гобі, ... таксі, ... хобі, ... леді, ... рефері, ... авеню, ... кашне, ... пюре, ... шимпанзе, ... торнадо, ... манго, ... суддя, ... собака, ... виступ, ... любов, ... настрої, ... ніч, ... путь, ... біль, ... день.

Текст

Мене запросили у гості

1. Запитайте один одного.

1. Де ви зазвичай снідаєте, обідаєте та вечеряєте? 2. Що ви їсте на сніданок (обід, вечерю)? 3. Яка ваша улюблена страва? 4. Чи ви любите м'ясні (рибні) страви? 5. Які страви національної кухні ви вмієте готувати? 6. Які українські національні страви ви куштували? 7. Які українські національні страви вам подобаються (не подобаються)? 8. Де можна швидко та недорого поїсти у вашому районі? 9. Скільки коштує обід у хорошому ресторані у вашому рідному місті? 10. Чи ви вмієте готувати? Що ви готуєте, коли запрошуєте гостей?

2. Дайте відповіді на питання. Слова з правого стовпчика поставте у правильну форму.

1. Де лежить ніж? Куди офіціант поклав ніж?	стіл
2. Куди ви поклали свої речі? Де лежать ваші речі?	стілець
3. Куди ти поклала продукти? Де лежать продукти?	холодильник
4. Де можна пообідати? Куди ми підемо обідати?	недорогий ресторан
5. Де вони сьогодні були? Куди можна піти поснідати?	нова їдальня
6. Куди вони йдуть вечеряти? Де вони зазвичай	ця маленька

вечеряють?

7. Де ви купуєте продукти? Куди поїхала Лариса?

кав'ярня

центральный
ринок

3. Використайте дієслова *стояти, лежати, висіти, ставити/поставити, класти/покласти, вішати/повісити* у правильній формі.

1. На столі ... ваза із фруктами. 2. На тарілці ... яблука. 3. Молоко ... у холодильнику. 4. Будь ласка, ... сир і масло у холодильник. 5. Де ... ложки та виделки? 6. Де ... тарілки? 7. Галина ... речі у валізу. 8. Офіціант ... на стіл пляшку вина, ... ножі й виделки. 9. Плащ можна ... у шафу, а взуття можна ... на полицю. 10. Якщо ви хочете, я ... вам салат.

4. а) Прочитайте мікротекст і дайте відповіді на питання після нього.

Сьогодні ввечері у мене будуть гості. Я хочу зробити для них бутерброди. Вдень я купив усе, що треба – півкіла шинки, триста грамів сиру, пачку масла, пляшку вина. Потім я пішов до кондитерського магазину і купив коробку цукерок, торт і пачку зеленого чаю. Здається, я забув купити...

б) Що Імад забув купити? Що ви купуєте, якщо запрошуєте гостей? Що ви готуєте для них?

♦ Запам'ятайте дієслова:

приносити (прині́шу, прині́сиш, ... приносять)	принести́ (принесу́, принесе́ш, ... принесу́ть; <i>мін.ч.</i> прині́с, прине́сла, прине́сло, прине́сли)
Мати <i>принесла</i> з кухні посуд.	
привозити (приво́жу, приво́зиш, ... привозять)	привезти́ (привезу́, привезе́ш, ... привезу́ть; <i>мін.ч.</i> приві́з, привезла́, привезло́, привезли)
Батько <i>привіз</i> подарунки дружині та дітям.	
приводити (приво́джу, приво́диш, ... приводять)	привести́ (приведу́, приведе́ш, ... приведе́ть; <i>мін.ч.</i> приві́д, приве́дла, приве́дло, приве́дли)

приводи́ш, ... приво́дять)	приве́дуть; <i>мин.ч.</i> приві́в, привела́, привело́, привели́)
Батько <i>привів</i> сина на тренування.	

■ **Зверніть увагу:**

<i>приходи́ти/прийти́ й приноси́ти/принести́</i>
Коли Антон <i>приходить</i> до нас у гості, він завжди <i>приносить</i> щось смачне для дітей. <i>Прийшов</i> дядько і <i>приніс</i> дітям цукерки. Офіціантка <i>принесла</i> меню. Дід Мороз <i>приносить</i> дітям подарунки на Новий Рік.
<i>приїжджа́ти/приї́хати й привози́ти/привезти́</i>
Батько <i>приїхав</i> з відрадження і <i>привіз</i> дочці красиву ляльку. Скоро <i>приїдуть</i> з подорожі наші друзі та <i>привезуть</i> багато сувенірів. Коли <i>приїжджають</i> наші українські друзі, вони завжди <i>привозять</i> якісь сувеніри та подарунки.

◆ **Запам'ятайте:**

<i>приїжджа́ти</i> = <i>приї́здити</i> (зд/ждж): приїжджу, приїздиш..., приїздять

5. Доповніть мікротексти потрібними формами дієслів.

А) *приноси́ти/принести́*

Зазвичай у ресторані офіціант ... меню й приймає замовлення. Він запитує, що треба Сьогодні, коли ми сіли за стіл, одразу підійшла офіціантка і ... хліб і салат. Потім ми замовили м'ясо й овочі. «Зараз ...!» – сказала офіціантка. Через 5 хвилин вона все Коли ми поїли, дівчина ... рахунок.

Б) *привози́ти/привезти́*

У Тома є український знайомий хлопець Юрко. Він перекладач. Кожного разу, коли він приїздить до Лондона, він ... багато подарунків.

- Юрко, які великі валізи! Що ти знов ...?
- Я ... усім подарунки!

- Подарунки? Які? Я ж казав тобі багато разів, щоб ти нічого не
- Я ... тобі нові книжки. Ось дивись.
- Щиро тобі дякую. Кожного разу ти ... мені книжки. У мене вже ціла бібліотека!
- Я хотів ... тобі новий енциклопедичний словник, але не було місця. Я ... його наступного разу.
- Юрко! Скільки разів тобі повторювати: нічого не треба ... ! Зараз усе можна знайти в Інтернеті.

В) приводити/привести

Сашко домовився зустрітися зі своїм приятелем Миколою біля входу в бар. Микола прийшов не сам. Він ... із собою Олесю, молоду дівчину років сімнадцяти. Сашко відреагував досить різко:

- Миколо, що це таке? Це ж нічний бар! Навіщо ти ... сюди дитину? Ти що, не розумієш, у бар неможна ... дітей!
- Олеся не дитина, – відповів Микола.
- Мені вже є вісімнадцять років, – додала Олеся. – І я вже кілька разів була в цьому нічному барі разом із Миколою.

Г) приносити/принести, привозити/привезти, приводити/привести

1. – Усі зібралися? А Тетяна прийде?
 - Так, Мишко обіцяв її Вони скоро прийдуть. А де меню?
 - Офіціант обіцяв
2. – ... , будь ласка, ще одну тарілку.
 - Зараз
3. – Яке жахливе обслуговування! Ми замовили біфштекси, а нам ... якісь гамбургери! Завжди ... не те!
 - Не хвилюйтесь, будь ласка. Я зараз покличу офіціанта, і він ... те, що ви замовляли.
4. – Вечірка починається о шостій.
 - Що треба ... ?

– Нічого не треба Все, що треба, ... Борис на своїй машині.

5. – З приїздом, Максиме!

– Дякую, Наталко. Ось, дивись, який подарунок я ... тобі.

– Ой, Максим, який красивий ланцюжок! Ти завжди ... мені такі красиві речі!

6. – Привіт, Сашко! Як швидко ти дістався! Ти їхав на таксі?

– Ні, мене ... Василь. Зараз він поставить машину на стоянку і прийде.

* 6. Прочитайте жіртівливе оголошення. Скажіть, чи можливо таке у реальному житті.

ОГОЛОШЕННЯ

Пропає шестикласник Андрій Петренко. Особливі прикмети: вуха відстовбурчені, руки не миті, штани брудні, а в портфелі немає жодного підручника. Пішов з уроків у невідомому напрямку. Якщо хтось його знайшов, просимо не турбуватися і до нас його не приводити.

Підпис: Директор школи.

7. а) Дайте антонімічні речення.

Зразок: Купи овочі. – Не купуй овочі.

1. Запроси гостей. 2. Приготуй салат. 3. Постав тарілки. 4. Покуштуй суп. 5. Налий вина. 6. Замов морозиво. 7. Постели скатертину. 8. Поклич усіх до столу. 9. Візьміть овочевий салат. 10. Принеси серветки. 11. Іди до кухні.

б) Доповніть речення потрібними дієсловами.

1. Подзвони і ... Коваленків у гості. Тільки не ... на суботу, тому що в суботу ми йдемо до театру. 2. Ти хочеш покликати офіціанта? Зачекай, не ..., я ще не вибрала. 3. Будь ласка, не ... мені вина, краще ... мені мінеральної води. 4. Ось чисті тарілки, ... їх на стіл. Тільки не ... на край столу. 5. Борщ іще гарячий, не ... його. Краще ... рибу. Дуже смачна! 6. ... нам, будь ласка, рахунок. 7. Не ... до нічних клубів та дискотек!

8. Порадьте своїм знайомим кав'ярню або ресторан. Використайте словосполучення *Вам треба ..., Вам краще ..., Вам варто...*

Зразок: – люблять млинці,
булочки,
пиріжки

кав'ярня «Українські
млинці»

Якщо ви любите млинці, булочки, пиріжки, вам краще піти у кав'ярню «Українські млинці».

– хочуть скуштувати справжню італійську піцу

ресторан «Мілан»

– люблять каву з тістечками

кав'ярня «Париж»

– дуже полюбляють морозиво

кав'ярня «Троянда»

– хочуть швидко поїсти

їдальня «Коники»

– віддають перевагу китайській кухні

ресторан «Шанхай»

9. Запам'ятайте ці сталі словосполучення. Спробуйте скласти з ними власні речення.

сприймати жарт буквально = не розуміти жарту

Ганно, не ображайся на свого брата. Він хотів пожартувати, а ти *сприйняла* його *жарт буквально*.

приходити з пустими руками = приходити без подарунку

Вибачте, що я *прийшов з пустими руками*, але я пізно закінчив роботу, коли всі магазини були вже закриті.

10. Прочитайте речення. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених дієслів. Зверніть увагу на керування.

1. Сашко – вихований хлопець, він завжди дуже чемно *поводиться*. 2. Ніна дуже впевнено *поводилася* на співбесіді з директором і отримала посаду менеджера відділку. 3. Андрій *проводить* надто багато часу за комп'ютером. 4. Як ти *провів* канікули? 5. Мені *пощастило* вступити до одного з найкращих

університетів країні. 6. Аварія була дуже серйозна, але водію та пасажиром *пощастіло*, ніхто з них не постраждав. 7. У ресторані ми *замовили* салат, м'ясо та вино. 8. Мати *накріла* великий стіл для гостей у вітальні.

11. Зверніть увагу на сполучуваність віддієслівного іменника *прояв* (від дієслова *проявляти/проявити*). Якщо можете, продовжіть ряд.

Прояв чого?	любові, ненависті, почуттів, емоцій, поваги, інтересу, сили, слабкості, відваги, рішучості, доброї волі ...
<i>Цей подарунок – мій прояв поваги до Вас, лікарю. Підлітки часто соромляться проявів почуттів.</i>	

12. Чи знаєте ви, що в Україні широко розповсюджена традиція промовляти тости, бажати гостям і господарям здоров'я, дякувати один одному? Іноді ці тости можуть буди довгими, містити вірші, жарти й анекдоти. Але не менш популярними є лаконічні тости. Ось деякі приклади коротких тостів: «*За здоров'я!*», «*За зустріч!*», «*За знайомство!*», «*За співробітництво!*», «*За нашу дружбу!*», «*За успіх!*», «*За перемогу!*», «*За батьків!*», «*За дітей!*», «*За жінок!*», «*За цей гостинний дім!*», «*За господарів!*», «*За любов!*» тощо. А чи є традиція промовляти тости у вашій країні? Спробуйте перекласти найпопулярніші тости українською мовою.

* 13. Прочитайте тост. Спробуйте зрозуміти його зміст.

Тост за жінок

Вип'ємо за жінок, що витісняють чоловіків на багатьох чудових посадах, у багатьох славних ділах, в багатьох професіях, але не витісняють їх із свого серця!

14. Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть з ними власні речення. Зверніть увагу на вживання дієслів руху.

Мене запросили у гості

Ви вже знайомі зі мною. Мене звать Імад, я марокканець. Я живу та навчаюся в Харкові майже півроку, за цей час я познайомився з багатьма українськими юнаками та дівчатами. Разом ми проводимо багато часу – ходимо в кіно, у кав'ярню, на стадіон. Але я ще жодного разу не був у гостях у своїх українських друзів. І ось недавно мене запросив до себе в гості мій друг Максим. Спочатку я зрадив, тому що давно хотів побачити на власні очі, як живуть українські люди. Але потім я почав хвилюватися, адже я іноземець і не знаю, як прийнято поводитися у різних ситуаціях. Тому я звернувся по допомогу до своєї приятельки Олени. Ось, що я дізнався від Олени.

Якщо вас запросили в гості, то вам варто запитати, що принести із собою. Зазвичай у відповідь ви почуєте: «Нічого не треба приносити. Приходьте самі». Не варто сприймати цей жарг буквально. В Україні не прийнято приходити з пустими руками. Можна принести фрукти, торт, печиво, пляшку вина або сік. Усе це одразу поставлять на стіл, тому краще купити те, що ви любите самі. Якщо в родині є маленькі діти, купіть їм шоколад, цукерки або якусь іграшку.

Якщо вас запросили на день народження, обов'язково купіть якийсь подарунок. Це може бути щось недороге, адже важлива не вартість подарунку, а прояв почуттів, любові, поваги.

Як тільки ви прийдете, вас одразу почнуть знайомити з родиною та іншими гостями, потім вам покажуть квартиру і, нарешті, усіх запросять до столу. Зазвичай обід (або вечеря) триває три-чотири години. Гості багато їдять і водночас жваво розмовляють один з одним, сперечаються про політику, розповідають анекдоти, історії зі свого життя.

Дуже часто українці запрошують близьких друзів у гості без усякого приводу – тільки для того, щоб поспілкуватися з ними. У цьому разі зустріч може проходити у кухні, а на столі може стояти тільки чай та печиво. На перший погляд це може здатися дивним, але якщо ви хочете ближче познайомитися з українцями, зрозуміти їхню національну психологію, то кращого місця для цього, ніж кухня, не знайти. І якщо у вас з'явилися друзі, які запросять вас приходити у будь-який час, то вважайте, що вам пощастило.

15. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Хто і куди запросив Імада? 2. Чому Імад почав хвилюватися, коли його запросили у гості? 3. До кого Імад звернувся по допомогу? 4. Що означає вислів «приходити з пустими руками»? 5. Що найкраще приносити з собою, якщо вас запросили в гості? 6. Що треба принести з собою, якщо у родині є діти? 7. Що можна купити у подарунок на день народження? 8. У яких випадках українці приймають гостей на кухні? 9. Чи відрізняються українські традиції приймати гостей від ваших національних звичок?

16. Знайдіть у тексті інформацію про те, а) як проходить святковий обід в українському домі; б) як приймають українці близьких друзів.

17. Доповніть мікротексти інформацією, що ви дізналися з тексту.

1. Імад живе та навчається в Харкові , за цей час він Разом вони проводять Але Імад ще жодного разу І ось недавно його Спочатку Імад зрадив, тому що Але потім він почав хвилюватися, адже Тому Імад

2. Якщо вас запросили в гості, Зазвичай у відповідь ви почуєте: « ». Не варто сприймати В Україні не прийнято Можна принести Усе це одразу , тому Якщо в родині є

3. Якщо вас запросили на день народження, Це може бути , адже

4. Як тільки ви прийдете, , потім Зазвичай обід Гості багато їдять і

5. Дуже часто українці – тільки для того, щоб У цьому разі , а на столі На перший погляд , але

якщо ви , то кращого місця І якщо у вас з'явилися друзі, які , то вважайте, що

18. Прочитайте полілоги. Спробуйте зрозуміти значення виділених слів з контексту. Складіть подібні діалоги.

1)

- Любі гості, прошу до столу. Імад, ти сідай тут, я сяду поруч, а ти, Марино, сідай навпроти, там тобі буде зручніше.
- Добре, дякую.
- Що ви будете пити? Можу запропонувати яблучний сік, газовану мінеральну воду і «Фанту».
- Я буду яблучний сік.
- А мені налий води, будь ласка.
- Прощу. Ось беріть бутерброди, салат з грибами. А це мій *фірмовий* салат «Цезар».
- Виглядає дуже апетитно, дякую.
- Смачного! Ну що ж, любі гості, у мене є тост. За знайомство!
- За знайомство!

2)

- Мамо, давай я тобі допоможу накрити на стіл. Що треба робити?
- По-перше, постели *скатертину*.
- Постелила. Що тепер?
- Постав посуд: тарілки, ложки, виделки.
- Все поставила. А далі?
- Тепер постав на стіл *серветки* і можеш принести з холодильнику салати та напої.
- Все зробила. А зараз?
- А зараз поклич усіх до столу.

3)

- Я уперше у цьому ресторані.
- Я теж. Вибачте, цей столик вільний?

- Так, вільний, сідайте, будь ласка. Я візьму ваш одяг... . Ось меню. Щось принести випити?
- Так, пляшку негазованої мінеральної води, будь ласка.
- Прошу. Ви вже щось вибрали?
- Так, я візьму м'ясний салат, грибний суп, а на друге смажену рибу з картоплею-пюре. А для моєї подруги принесіть овочевий салат, борщ, а на друге печену картоплю з яловичиною у *горщечку*.
- Ви будете замовляти вино?
- Принесіть нам до риби «Цинандалі», а до м'яса ми замовимо «Токайське», це моє улюблене вино.

4)

- Вам усе сподобалося?
- Так, дякуємо, все було дуже смачно.
- Можливо, хочете замовити щось на десерт? У нас є чудові млинці з фруктами та вершками, морозиво, тістечка, фруктовий салат.
- Так, із задоволенням. Принесіть нам, будь ласка, шоколадне морозиво, млинці з полуницею та дві чашки кави. І не забудьте рахунок.
- Так, звичайно.

19. Розпитайте своїх однокласників, як приймають гостей у їхніх країнах. Розкажіть про те, як приймають гостей у вашій країні. Чи прийнято ходити у гості з пустими руками? Якщо ні, то що прийнято приносити з собою, коли приходять у гості?

* 20. Прочитайте додатковий текст «Сімейні обов'язки». Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть із ними власні речення.

Сімейні обов'язки

Імад живе в Україні вже майже півроку. Він вже трохи знає українські звички, традиції, може трохи розповісти про українців. Імад знає, що українці гостинні і щирі люди, а ще вони дуже відверті. Нещодавно Імад вперше відвідав українську

родину. Він побачив і почув там багато цікавого для себе. І дещо було для нього зовсім новим та незвичним.

Наприклад, під час обіду гості цікавилися у Імада, як складаються стосунки у марокканській родині між чоловіком і дружиною, які вони мають обов'язки. Усі слухали дуже уважно, особливо жінки. А потім усі присутні почали жваво обговорювати проблеми стосунків чоловіків і жінок в українській родині. Імад зрозумів, що у чоловіків і у жінок різні погляди стосовно їхніх обов'язків. Усі присутні говорили дуже голосно й емоційно. Звичайно, Імад зрозумів не все. Але коли він повернувся додому, він спробував записати те, що почув у гостях, щоб потім розповісти своїм рідним у Марокко про сімейні відносини в Україні. Ось що Імад написав:

«До безперечних обов'язків чоловіка входить:

- подавати пальто дружині як удома, так і у публічному місці;
- не читати під час обіду;
- цілувати жінкам руку, навіть якщо він проти цього;
- на перший танець запрошувати дружину;
- завжди помічати нову сукню дружини, говорити із цього приводу щось приємне, робити дружині компліменти;
- завжди пропускати дружину першою;
- робити дружині дрібні подарунки навіть без приводу, час від часу купувати квіти;
- у її присутності не оглядатися вслід іншим жінкам;
- не вживати аргументи: «Я заробляю гроші й вимагаю...» і «Я правий, тому що я голова родини»;
- не ходити по квартирі напіводягненим;
- завжди повідомляти дружину, куди йдеш і коли повернешся;
- похвалити обід;
- іноді поцікавитися, що робила дружина в той час, поки його не було вдома;

- розмовляти із дружиною, а не обмежуватися «діловими» розмовами;
- не дивитися безперервно спортивні телепередачі.

А ось деякі тактовні поради дружині:

- вибирати одяг так, щоб це подобалося не тільки їй та її приятелькам, а ще й чоловікові;
- частіше готувати те, що любить чоловік;
- не користуватися бритвою чоловіка, не торкатися речей у його шафі, не ритися в його кишнях;
- терпляче вислуховувати розповіді чоловіка в компаніях, навіть якщо вони їй давно відомі;
- не брати під сумнів компетентність чоловіка в будь-яких питаннях;
- не критикувати його в присутності дітей;
- не контролювати його всякий час, тому що контроль близької людини особливо ображає й принижує;
- не суперечити його природній прихильності до матері;
- робити йому іноді компліменти;
- вислуховувати його поради;
- не запрошувати гостей, яких він не любить, не ухвалювати запрошень, які йому будуть неприємні;
- жінці, яка вдруге вийшла заміж, краще не згадувати вголос про переваги свого першого чоловіка».

21. а) Знайдіть серед обов'язків чоловіків ті, з якими ви не можете погодитися. Яких обов'язків, на вашу думку, немає у цьому списку? Які обов'язки чоловіків є найголовнішими у вашій країні?

б) Знайдіть серед обов'язків жінок ті, які ви вважаєте зайвими. Яких обов'язків жінок, на вашу думку, немає у цьому списку? Які обов'язки жінок є безумовними у вашій країні?

22. Скажіть, чи вважаєте ви проблему сімейних стосунків важливою. Чому? Поясніть вашу думку.

23. В українській мові існує вираз «Чоловік у домі – голова, а жінка – шия; куди вона захоче повернути чоловіка, туди він і буде дивитися». Чи ви згодні з цією народною мудрістю? Чому?

*24. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «Сімейні обов'язки чоловіка і дружини».

Одна команда почне свою промову зі слів: «Жінка в родині найголовніша, тому що ... ».

А інша група почне свою промову словами: «У будь-якій родині найголовнішим є чоловік, оскільки ... ».

25. Розкажіть своїм однокласникам, які обов'язки мають діти у родині у вашій країні.

26. Скажіть, чи вважаєте ви себе хорошим сином (хорошою донькою). Чому? Як вам здається, чи згодні з вами ваші батьки? Чим були завжди незадоволені ваші батьки? Що ви думали з цього приводу? Чи будете ви виховувати своїх дітей так само, як це робили ваші батьки? Чому?

27. Напишіть твір на тему «Як я ходив у гості» або «Чоловік у домі – голова, а жінка – шия» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 14

Просторові значення префіксальних дієслів
з ознакою руху

1.

	ввійти/увійти (<i>факт</i>); в'їхати вбігти влетіти внести ...	<i>куди?</i> <i>до кого?</i>	у кімнату, до кімнати, до секретаря
	зайти (<i>ненадовго</i>) заїхати забігти залетіти занести ...	<i>куди?</i> <i>до кого?</i> <i>за що?</i>	до магазину, у кімнату, до лікаря, за паркан, дуже далеко
	вийти (<i>факт</i>) виїхати вибігти вилетіти винести ...	<i>звідки?</i> <i>від кого?</i>	з кімнати від секретаря
	прийти (<i>надовго</i>) приїхати прибігти прилетіти привести ...	<i>куди?</i> <i>до кого?</i> <i>звідки?</i> <i>від кого?</i>	до школи, на пошту до батьків; з інституту, з пошти від батьків
	піти (<i>надовго</i>) поїхати побігти полетіти понести ...		

● Порівняйте:

<i>увійти</i> (факт)	<i>зайти</i> (ненадовго, мимохідь)	<i>прийти</i> (надовго, = повернутися)
Том відчинив двері та <i>увійшов</i> до кімнати.	Том відчинив двері та <i>зайшов</i> до кімнати.	Том <i>прийшов</i> додому о шостій годині.
Ганна <i>увійшла</i> до кабінету лікаря та привіталась.	По дорозі додому Ганна <i>зайшла</i> на вокзал і купила квиток.	Ганна <i>прийшла</i> з роботи дуже стомлена.

1. Доповніть речення дієсловами *увійти*, *зайти* або *прийти*.

1. О котрій годині ти вчора ... додому? 2. По дорозі на роботу Максим ... у кав'ярню і поснідав. 3. Лікар ... до кабінету і почав прийом. 4. Після роботи мені треба ... до приятеля. 5. У неділю до мене обіцяв ... мій старий друг. 6. Марина ... до ванної кімнати, щоб помити руки.

2. Доповніть речення дієсловами *увійти* або *вийти* у правильній формі.

1. Викладач ... до аудиторії і привітався. 2. Викладач попрощався та ... з аудиторії. 3. Том постукав у двері та ... до кімнати. 4. Том підвівся, відчинив двері та ... з кімнати у коридор. 5. Студент відчинив двері до аудиторії та спитав: «Можна ... ?» 6. Студент скінчив писати самостійну роботу й спитав: «Можна ... ?» 7. Юнак ... до кімнати та увімкнув світло. 8. Коли я ... з квартири, я пригадав, що забув узяти гроші. 9. Лекція скінчилася, і студенти ... з аудиторії. 10. Учителька ... у клас, і урок почався. 11. Мій друг ... до кімнати й сказав, що отримав листа. 12. Фільм скінчився, і глядачі ... із зала. 13. Викладач відчинив двері, і студенти ... до аудиторії. 14. Коли ми ... з театру, на вулиці вже було темно.

3. Замініть дієслово з префіксом *уви-*(*вві-/в-*) дієсловом з префіксом *ви-* (зробіть відповідні зміни у реченнях, якщо

потрібно).

1. Я увійшов у театр, коли була 8 година. 2. Він увійшов до магазину. 3. Ми увійшли до кімнати та побачили Антона. 4. Я увійшов до метро й купив у касі жетони. 5. Коли ми увійшли до університету, ми зустріли викладача. 6. Я помітив своїх друзів, коли увійшов у автобус.

4. Використайте замість крапок дієслова *увійти*, *вийти* або *зайти* у правильній формі.

1. Я ... у магазин, тому що на вулиці йшов дощ. Коли я ... до залу, я побачив там свою наречену. 2. Одразу після дзвоника в аудиторію ... наш декан. 3. Сьогодні мені треба обов'язково ... до колеги. 4. Коли ми ... до академії, була 8:30. 5. Коли ми ... до академії, вже дзвонив дзвоник. 6. Коли ми ... з академії, була вже шоста година вечора. 7. По дорозі з роботи Олена ... до бібліотеки за новими книжками. 8. Тарас ... у кіоск за сигаретами. 9. Давай ... до цього відділку, я хочу подивитися нові моделі телефонів.

● **Порівняйте:**

<i>вийти</i> (факт; ненадовго)	<i>піти</i> (надовго)
Коли урок скінчився, студенти <i>вийшли</i> з класу.	Коли уроки скінчилися, студенти <i>пішли</i> з академії.
Декана немає, він <i>вийшов</i> (але скоро повернеться).	Декана немає, він <i>пішов</i> (сьогодні його вже не буде).

5. Напишіть речення, використовуйте дієслова *зайти*, *увійти*, *прийти*, *вийти* або *піти*.

1. Ганна відчинила двері та ... у кімнату. 2. Студенти ... до лабораторії. 3. Раптом до кімнати ... моя сестра. Вона щойно ... з університету. 4. Коли я вранці прокинувся, батька вже не було вдома, він ... на роботу. 5. Можна мені ... у клас? 6. Дівчина ... у квартиру та увімкнула світло. 7. Батько підвівся та ... з кімнати. 8. Сьогодні я ... з гуртожитка о 9 годині. 9. – Можна ... до директора? – Його немає, він ... до міністерства. 10. По дорозі додому Ганна ... до супермаркету за

продуктами. 11. – Ти не знаєш, де Андрій? – Він ... на 5 хвилин до кіоску. 12. Почалася перерва, і студенти ... з аудиторії.

2.

→ ☐	підійти підїхати підбігти підлетіти піднести ...	до кого? до чого?	до міліціонера, до професора; до дошки, до будинку, до зупинки
☐ →	відійти відїхати відбігти відлетіти віднести ...	від кого? від чого?	від міліціонера, від професора; від дошки, від будинку, від зупинки
→ ☐	дійти (як швидко?) яким чином?) доїхати добігти долетіти донести ...	до чого?	до інституту, до зупинки, до магазину (швидко, за 10 хвилин, пішки, літаком, на таксі ...)

6. Висловте протилежну думку.

Зразок: Ганна підійшла до вікна. – Ні, Ганна вже відійшла від вікна.

1. Віктор підійшов до дошки. 2. Студент підійшов до дверей.
3. Туристи підійшли до села. 4. Діти підійшли до вчительки.
5. Ми підійшли до музею. 6. Машина підїхала до зупинки.
7. Автобус підїхав до будинку. 8. Комаха підлетіла до квітки.
9. Корабель підплив до пристані. 10. Діти підбігли до матері.

7. Напишіть антонімічні речення.

Зразок: Студенти приїхали до спортивного табору. –

Студенти поїхали зі спортивного табору.

1. Туристична група приїхала до України. 2. Машина підїхала до парку. 3. Ми підїшли до входу. 4. Діти підбігли до автобусу. 5. Діти прибігли зі школи. 6. Птахи прилетіли з півдня. 7. Птахи підлетіли до нашого вікна. 8. Човен підплив близько до берега. 9. Туристи приїдуть завтра. 10. Потяг підходить до платформи № 2. 11. Підїйдіть до мене ближче. 12. Тарас підбіг до зупинки.

8. Напишіть префікси до-/ді- або при-

1. До мене __йшли друзі. Вони __йшли до гуртожитку пішки. 2. Я __йшов до гуртожитку мого друга за 10 хвилин. Друг зрадів, що я __йшов до нього. 3. Ми __йшли до вокзалу за 25 хвилин. Ми __йшли на вокзал вчасно. 4. Вчора ми __летіли з Лондона. Від Лондона до Києва ми __летіли за три з половиною години. 5. Звідки ви __їхали? За який час ви __їхали? 6. Цей спортсмен __біг перший. Він __біг до фініша за 68 секунд. 7. Валіза була важка, тому Іванко допоміг мені __нести її. 8. Звідки ти __ніс ці речі? 9. Було пізно, і Борис __віз мене додому на таксі.

9. Доповніть речення. Вживайте дієслова *підїйти, піднести, підвести, підвезти, відїйти, віднести, відвести, відвезти*.

1. На вечірці Іванко ... до нас, ... дівчину й сказав: «Знайомтеся, моя сестра Людмила». 2. Ганна сказала: «Мені треба з тобою поговорити, але ніхто не повинен нас чути», – й ... мене вбік. 3. Сусід ... мене до підїзду на власному автомобілі. 4. Сестра ... до мого лоба руку й сказала: «Здається, у тебе висока температура». 5. Мати хотіла покликати дітей додому й ... до вікна. 6. Художник вирішив подарувати свої картини місту й ... їх до міського художнього музею. 7. ... від дошки, будь ласка, я не бачу, що ти там написав.

10. Замість крапок використайте потрібне дієслово руху *піти, поїхати, прийти, приїхати, принести, підїйти, підїхати, відїйти, відїхати*.

1. До мене ... подруга й ... торт. 2. До нас ... друзі з Криму. 3. Під час перерви до мене ... подруга і ми разом ... до їдальні. 4. Сестра взяла зошит та ... до лампи почитати. 5. Я не можу припаркувати свою машину. Чи ви не могли б трохи ... ? 6. Вони ... до гуртожитка на таксі. 7. Друг ... від мене дуже пізно. 8. Усі студенти ... на практику.

▣ Зверніть увагу:

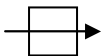
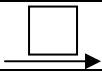
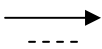
<i>принести́ ≠ віднести́</i>	
Мати <i>принесла</i> з кухні посуд.	Мати <i>віднесла</i> посуд на кухню.
<i>привезти́ ≠ відвезти́</i>	
Батько <i>привіз</i> з магазину нові меблі.	Батько <i>відвіз</i> стару шафу на дачу.
<i>привести́ ≠ відвести́</i>	
Ганна <i>привела</i> собаку з прогулянки.	Собака захворів, і Ганна <i>відвела</i> його до ветеринара.

11. Закінчіть речення. Використайте дієслова *принести ≠ віднести*, *привезти ≠ відвезти*, *привести ≠ відвести*. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. До мене прийшла подруга та ... (коробка цукерок).
 2. Мені треба ... (ноутбук) у ремонт. 3. Ввечері прийшов Андрій та ... (його/своя стаття). 4. Я обов'язково до вас прийду. Якщо можна, я ... (мій/свій брат). 5. Наталка їде у відрядження, тому вона ... (її/своя дочка) до сестри. 6. Надія прийшла до Олени та ... (її/своя подруга). 7. Сусідів немає вдома. Вони поїхали на дачу й ... туди (їхні/свої діти). 8. Мені треба ... (мій/свій собака) до ветеринарної клініки. 9. Сьогодні ввечері я можу приїхати до тебе та ... (твій ноутбук). 10. У четвер я прийду до тебе і ... (нові фотографії).

3.

	перейти переїхати перебігти перелетіти	що? через що?	(через) вулицю, (через) річку, (через) дорогу
---	---	------------------	---

	... пройти проїхати пробігти пролетіти ...	що? чим?	парк; вулицею
	пройти	повз кого? повз що?	повз мене, повз парк, повз театр
	пройти (скільки кілометрів)	– що?	важкий шлях, 5 кілометрів

■ Зверніть увагу:

Ми перейшли (що?) вулицю.
Ми перейшли (через що?) через дорогу.
Ми перепливли (куди?) на інший бік річки.
Ми переїхали (звідки? – куди?) з Харкова до Києва.

12. Прочитайте мікротексти і дайте відповіді на питання.

1. Ви стоїте на вулиці (площі, проспекті, бульварі). Театр, куди ви поспішаєте, знаходиться на іншому боці. Що ви зробите?

2. Ви жили на цій вулиці (у цьому будинку, у цій квартирі), а тепер ви живете на іншій вулиці (в іншому будинку, в іншій квартирі). Що ви зробили?

3. Ви вже сидите на цьому березі річки, а 10 хвилин тому ви були на іншому березі річки. Що ви зробили?

13. а) Розв'яжіть задачу.

Туристи вийшли з міста о 8 годині та прийшли до села о 12 годині. Вони проходили 5 кілометрів за годину.

Скільки кілометрів пройшли туристи? За скільки годин вони пройшли цей шлях?

б) Складіть подібну задачу і попросіть друга

розв'язати її.

14. Складіть речення з протилежним значенням.

Зразок: Вона увійшла до кімнати. ≠ Вона вийшла з кімнати.

1. Ганна поїхала до Москви. 2. Автобус від'їхав від зупинки. 3. Ми увійшли в будинок. 4. Михайло вийшов з магазину. 5. Ми підійшли до каси. 6. Батьки рано пішли на роботу. 7. Директор прийшов на роботу. 8. Родина поїхала до села. 9. Відійди від вікна. 10. Юрко увійшов у клас. 11. Василь вийшов з метро. 12. Галина Василівна приїхала до Харкова. 13. Студенти приїхали у спортивний табір. 14. Делегація поїхала з Москви. 15. Машина під'їхала до будинку. 16. Діти підбігли до зупинки. 17. Діти прибігли до школи. 18. Птахи прилетіли з півдня. 19. Птахи відлетіли від нашого вікна. 20. Дельфіни підпливли близько до берега. 21. Туристи приїдуть завтра. 22. Потяг підходить до другої платформи. 23. Підійдіть до мене ближче.

15. Прочитайте мікротексти, замість крапок поставте потрібне дієслово у правильній формі.

А) увійти, вийти, прийти, пройти, перейти, підійти

Учора Марина встала рано, прийняла душ, одяглась, поснідала і ... зі своєї квартири. Вона ... у ліфт і спустилася на перший поверх. Вона ... з ліфта й ... на вулицю. Марина ... через вулицю, ... повз магазин «Подарунки» й ... до автобусної зупинки. Через кілька хвилин ... автобус. Марина ... на роботу вчасно.

Б) їхати, поїхати, приїхати, доїхати, проїхати

Водій ... швидко. Скоро вони ... до центра. На головній площі міста був ярмарок, тому усі сусідні вулиці були перекриті.

- Я боюсь, ми не ... через центр, – сказав водій.
- Що ж мені робити? – сказала Марина у відчаї. – Мені обов'язково треба бути на нараді вчасно!
- Вам краще ... на метро, – порадив водій. – Мені здається, що якщо ви ... на метро, ви ... до десятої.

В) увійти, вийти, піти, прийти, дійти, пройти, перейти,
підійти, зайти

Марина ... з таксі й ... до метро. Вона ... через турнікет, спустилася на ескалаторі і стала чекати поїзд. Поїзд ... через хвилину. Марина ... у вагон і сіла. Через кілька станцій вона ... з вагону і піднялася на поверхню. Коли Марина ... на вулицю, вона зрозуміла, що не запізнилася. До наради залишалось ще двадцять хвилин, тому вона ... до книжкового магазину, щоб купити останній номер журналу «Ліза». На роботу Марина ... вчасно: до зали нарад вона ... рівно о 10.

Г) вийти, піти, доїхати, проїхати, переїхати, приїхати,
під'їхати

З роботи Марина ... пізно. Була вже сьома година, коли вона ... із свого офісу. Вона спустилася на перший поверх, ... на вулицю і почала ловити таксі. Нарешті таксі Марина сіла у машину, пояснила, куди треба їхати і як туди краще Коли вони ... по мосту через річку і ... повз Центрального ринку, Марина зрозуміла, що водій заблукав і ... не в той бік. Додому Марина ... майже о 9 годині вечора.

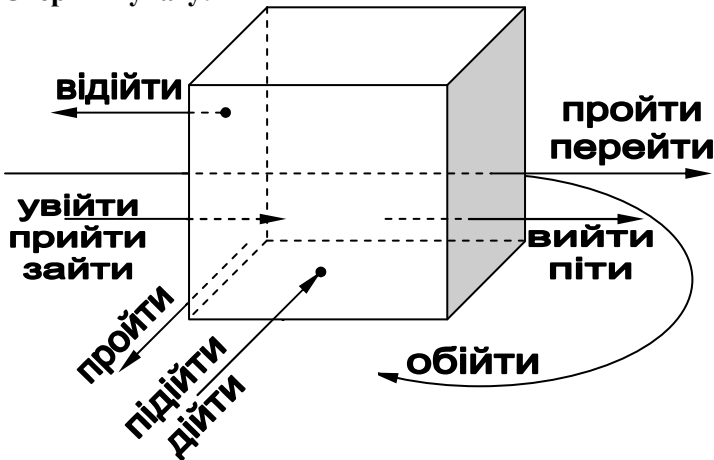
4.

	об'ї́йти об'ї́хати об'ї́гти облеті́ти ...	що? кого? до́вола чо́го?	парк, будинок; до́вола озера
---	---	------------------------------------	-------------------------------------

• Порівняйте:

об'ї́ти, об'ї́хати (що?)	зайти, заї́хати (за що?)
Дівчина об'ї́шла будинок.	Дівчина зайшла за будинок.
Машина об'ї́хала перешкоду на дорозі.	Машина заї́хала за шлагбаум.

▣ Зверніть увагу:

16. Замість крапок використовуйте дієслово *йти* або *їхати* з потрібним префіксом.

У суботу ввечері ми повинні були ... у театр. Вистава починалася о 7 годині. Ми ... о 5 годині, тому що ми не знали, скільки часу нам буде потрібно, щоб ... до театру. Ми ... до тролейбусної зупинки й стали чекати тролейбус. Ось ... тролейбус. Ми сіли й Через 30 хвилин ми ... до станції метро. Ми ... з тролейбусу й ... у метро. Коли ми ... у вагон, ми побачили там своїх друзів, які також ... до театру. Разом ми ... на вулицю й ... до театру. Коли ми ... до театру, ми побачили, що коло нього нікого немає. Ми зрозуміли, що ... дуже рано. Але ми ... у театр, роздяглися й ... до буфету пити каву.

17. Прочитайте мікротекст, замість крапок поставте потрібне дієслово.

Вчора вранці Олена ... з квартири та ... до ліфта. Але ліфт не працював, і тому вона ... сходами. Олена ... з будинку і ... до зупинки. Вона ... дорогу і стала чекати автобус.

... автобус. Олена ... 3 зупинки, ... з автобуса та ... в метро. Вона ... через вестибюль, а потім ... вниз. Коли ... поїзд, Олена ... у вагон. На станції «Пушкінська» вона Звідси до роботи 10-15 хвилин пішки, але Олена ще мала у запасі час,

тому вона ... до кав'ярні випити кави.

▣ **Зверніть увагу:**

НВ (префікс + дієсл. 2 групи)		ДВ (префікс + дієсл. 1 групи)	
—	—	піти	поїхати
входити	в'їжджати = в'їздити (в'їжджу, в'їздиш, в'їздять)	ввійти/ увійти	в'їхати
виходити	виїжджати = виїздити	вийти	виїхати
приходити	приїжджати = приїздити	прийти	приїхати
заходити	заїжджати = заїздити	зайти	заїхати
підходити	під'їжджати = під'їздити	підійти	під'їхати
відходити	від'їжджати = від'їздити	відійти	від'їхати
переходити	переїжджати = переїздити	перейти	переїхати
обходити	об'їжджати = об'їздити	обійти	об'їхати
доходити	доїжджати = доїздити	дійти	доїхати
проходити	проїжджати = проїздити	пройти	проїхати

18. Замість крапок використайте дієслово потрібного виду.

1. До його батька часто ... люди. Хлопчик ... додому з прогулянки. (приходити/прийти) 2. До цього великого будинку щоранку ... вантажівки. До зупинки ... тролейбус. (під'їжджати/під'їхати) 3. До Андрія прийшов приятель і ... альбом. До нього вчора приходили друзі та ... диски. (приносити/принести) 4. Оксана ... до каси та сказала: «Дайте мені, будь ласка, три жетони». Щоранку вона ... до кіоску та

купує газети. (підходити/підійти) 5. Щоранку лікар ... усіх хворих. Сьогодні йому треба встигнути до операції ... усіх хворих. (обходити/обійти) 6. Коли батько ... з дому, діти завжди голосно вмикали музику. Коли батько ... з дому, діти голосно ввімкнули музику (іти/піти).

19. Прочитайте полілоги, знайдіть у них дієслова руху, поясніть їхнє вживання. Складіть подібні полілоги.

1)

- Скажіть, будь ласка, як мені доїхати до лісопарку?
- Вибачте, я не харків'янин, спитайте когось іншого.
- Пробачте, як мені дістатися до лісопарку?
- Краще за все маршрутною № 278. Звідси до лісопарку тільки 5 зупинок.
- А можна тролейбусом?
- Можна, але вам доведеться довго чекати. Краще маршрутною або автобусом. Зупинка навпроти. Вам треба перейти на той бік.
- Дякую.

2)

- Скажіть, будь ласка, як звідси доїхати до університету?
- Можна доїхати на автобусі або на тролейбусі, дві зупинки.
- А на метро?
- Можна й на метро, це навіть зручніше.
- А від метро до університету далеко?
- Ні, зовсім близько. Доїдете до станції «Держпром», вийдете з метро і навпроти входу побачите невеликий сквер. Пройдете через нього і опинитесь прямо коло університету.
- Щиро вам дякую.

3)

- До Південного вокзалу довезете?
- Сідайте.
- А скільки це приблизно коштуватиме?
- Десь 30 гривень.
- Добре, поїхали ... Ой, куди ж ви повернули? Ми ж проїхали вокзал!

- Не хвилюйтесь, там зупинка заборонена, я підїду з іншого боку, за рогом ви вийдете.

4)

- Дівчата, нам час виходити. Поїзд відходить о 10. А до вокзалу їхати не менш 40-50 хвилин.
- Встигнемо. Адже їхати тільки на метро.
- Так, але ж треба робити пересадку.
- Пересадку? А на якій станції?
- Можна доїхати з двома пересадками – спочатку на станції «Держпром», а потім – на «Історичному музеї». Це буде швидше, але з валізами робити переходи незручно. До того ж на станції «Історичний музей» завжди надто багато людей.
- Що ж ти пропонуєш?
- Я думаю, краще доїхати до вокзалу з однією пересадкою. Це трохи довше, але зручніше. Ми доїдемо до станції «Метробудівників», а там перейдемо до станції «Спортивна».
- Чудово, тоді вирушаймо!

20. Доповніть діалоги дієсловами руху.

1)

- Ніна сказала, що ти отримала водійські права і вже ... машину.
- Так, але я ... тільки містом.
- Напевно, приємно ... на своєму автомобілі.
- З одного боку, приємно, а з іншого боку, страшно. Тому я ... дуже обережно, адже я ... машину зовсім недавно.

2)

- Минулого тижня ми ... в Умань.
- Ви ... туди автобусом?
- Ні, машиною. Ми ... через Київ. Коли ми ... до Києва, машину ... я, а від Києва машину ... моя дружина. Коли ми ... через Дніпро, на мосту ми побачили жакливу аварію. Кілька машин зіткнулися з вантажівкою.

21. Замість крапок використайте потрібне дієслово руху у

правильній формі.

1. Батько мого друга був пілотом. Він часто ... до Лондона та інших європейських столиць. 2. У неділю діти весь день ... на стадіоні. 3. Щоранку Тарас ... свого сина в дитячий садок. 4. Раніше Микола Петрович ... до Одеси влітку, а цього року він ... взимку. 5. Наш викладач фізики завжди ... на урок різноманітні прилади. 6. Коли Ганна ... сина до музичної школи, вона зустріла свою шкільну подругу, яка недавно ... до столиці. 7. Я ... до гуртожитку, щоб побачити Максима, але Андрій сказав, що Максима немає, він ... на тренування. 8. Віктора немає вдома, він ... книжки до бібліотеки.

Слова для довідок: *приходити, приїжджати (приїздити), приїхати, приносити, піти, поїхати, понести, їздити, їхати, літати, бігати, весті, водити.*

22. Напишіть тексти, замість крапок вставте потрібне дієслово руху в правильній формі.

А) Минулої неділі ми ... за місто. Ми ... з дому о 9 годині ранку. Коло будинку нас чекала машина. Ми сіли в машину і Спочатку ми ... містом, а потім ... з міста й ... по шосе. Ми ... 30 кілометрів. Було дуже жарко, і ми ... до річки. Ми ... з машини і ... до води. Тут, на березі річки, ми провели весь день. Ми грали у волейбол, ... у ліс. О 6 годині вечора ми... назад. О 7 годині ми ... додому.

Б) Одного разу наш друг, який живе у селі, запросив нас до себе у гості. Ми вирішили ... до нього в суботу ввечері. Ми ... з дому о 6 годині вечора, сіли в автобус і ... на вокзал. Ми ... на вокзал і ... до каси. Ми купили квитки й ... на платформу. Скоро ... потяг, ми ... у вагон і сіли. Через 10 хвилин потяг Ми ... приблизно годину. Коли ми ... з вагону, було ще світло. Майже годину ми ... до села. Ми ... три кілометри. Нарешті ми ... до села.

В) У п'ятницю я купив два квитки на концерт у наш студентський клуб. О 18 годині я ... з дому і ... до друга, з яким я хотів ... на концерт. Я ... до його будинку, піднявся на другий поверх і подзвонив. Його сестра відчинила мені двері й запросила мене Коли я ..., вона сказала, що Сашко ще не ...

з університету. Я поцікавився, коли він зазвичай Вона відповіла, що зазвичай він ... о 5 годині, а сьогодні він ... о сьомій. Я вирішив не чекати Сашка, залишив йому квиток і ... на концерт один. Я ... з будинку друга й ... до трамвайної зупинки. У цей час до зупинки ... трамвай, і з нього ... Сашко. Я ... до нього, привітався і сказав, що чекатиму на нього у клубі.

Г) В суботу ввечері ми повинні були ... в театр. Вистава починалася о пів на сьому. Ми ... з дому о 5 годині, тому що ми не знали, скільки часу нам треба буде, щоб ... до театру. Ми ... до автобусної зупинки. Ось ... автобус. Ми сіли в автобус і Через 15 хвилин ми ... до станції метро. Коли ми ... до театру, була тільки 6 година. Ми зрозуміли, що ми ... дуже рано. Але ми ... у театр, ... до гардеробу, роздяглися й ... у буфет.

23. Опишіть свій шлях а) від гуртожитку до академії (сьогодні та зазвичай); б) від гуртожитку до найближчого супермаркету; в) від своєї аудиторії до деканату; г) від академії до найближчої станції метро; д) від свого рідного міста до Харкова.

* 24. Запам'ятайте сталі вирази із дієсловами з ознакою руху. Складіть 5-7 речень з будь-якими з цих виразів.

<i>Йти</i> як по маслу
<i>Піти</i> на все заради (чого?); <i>піти</i> у розбрат (= ворогувати)
<i>Прийти</i> до тям, до згоди, до висновку, на допомогу, до влади; <i>прийшла</i> (= настала) пора, <i>прийшов</i> (= настав) кінець
<i>Заходити</i> у безвихідь, за межі; <i>Заходиться</i> прибирати; <i>заходиться</i> плачем
<i>Входити</i> до складу, у становище, у довіру
<i>Виходити</i> з міркувань, з берегів, з рівноваги, сухим з води
<i>Підходити</i> з різних боків до питання; <i>підходити</i> (кому? чому? до чого?) за кольором, за розміром і т. д.
<i>Доходити</i> до суті проблеми, до краю, до кінця, до серця; доходити (чого?) висновку (= зробити висновок); <i>доходити</i> згоди (= порозумітися)
<i>Відходити</i> від теми, від справ, у минуле (у небуття), на другий план

<i>Переходити</i> до іншої теми; з рук у руки; межу
<i>Проходити</i> нову тему
<i>Обходити</i> (що?) складні питання, закон; <i>обходити</i> стороною (= уникати); тебе (кого?) це не <i>обходить</i> (= це не твоя справа)
<i>Водити</i> за ніс (кого?) (= обманювати, обдурювати)

Основні способи творення дієслів

В українській мові є велика група дієслів, які утворилися дуже давно і зараз сприймаються як непохідні. Це дієслова на позначення найважливіших для людини процесів, дій, станів: *іти, бігти, рости, лежати, стояти, просити* тощо. Непохідні дієслова служать базою для творення похідних.

Дієслова можуть утворюватися від дієслівних основ (*приїхати, запрошувати*), іменникових (*ночувати, обідати, горювати*), прикметникових (*зеленіти, старіти*), числівникових (*подвоїти, потроїти*) та ін.

Дієслова в українській мові утворюються трьома основними способами: префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним.

♦ **Запам'ятайте** найуживаніші **префікси**, що беруть участь у творенні дієслів:

в- (<i>у-, уві-</i>):	<i>увімкнути, в'їхати, впасти</i>
ви- :	<i>вийти, виписати, вибудувати</i>
від- (<i>віді-</i>):	<i>відійти, відпустити, відокремити</i>
до- (<i>ді-</i>):	<i>дійти, догодити, дібрати</i>
з- (<i>зі-, зо-, із-, с-</i>):	<i>з'їздити, зів'яти, зомліти, стаяти</i>
за- :	<i>зайти, запати, засадити</i>
на- :	<i>накрити, наробити, накоїти</i>
над- (<i>наді-</i>):	<i>надкусити, надіслати</i>
о- (<i>об-, обі-</i>):	<i>охолонути, обгорнути, обігріти</i>
пере- :	<i>перейти, переробити, переписати</i>
перед- :	<i>передплатити, передбачити</i>
під- (<i>піді-</i>):	<i>підійти, підготувати, підняти</i>
по- (<i>пі-</i>):	<i>поїхати, поїсти, піймати</i>
попо- :	<i>попоїсти</i>
при- :	<i>приїхати, принести, прикрити</i>

про-: *проїхати, прочитати, просидіти*
роз-: *роз'їхатися, розкрити, розписати.*

Суфіксальний спосіб творення дієслів

1. Від основ іменника за допомогою суф. **-и-, -і-, -а-/ -я-, -ува/-юва-**: щастя – *щастити*, сіль – *солити*, обід – *обідати*, вечеря – *вечеряти*, план – *планувати*.
2. Від прикметникових основ за допомогою суф. **-и-, -і-, -ну-, -ува-**: білий – *біліти*, *білити*, сліпий – *сліпнути*, мудрий – *мудрувати*.
3. Від одиничних числівників за допомогою суф. **-и-, -і-/ -ї-**: два – *двоїтися*.
4. Від прислівникових та займенникових основ за допомогою суф. **-ка-, -ува-/ -юва-, -а-**: жалко – *жалкувати*, ти – *тикати*, ах – *ахати*.

Префіксально-суфіксальний спосіб творення

Префікс	Суфікс	Мотивуюче слово	Похідне дієслово
у-	-и-	точний	<i>уточнити</i>
з- (с-)	-и-	вільний	<i>звільнити</i>
за-	-и-	людний	<i>залюднити</i>
о-	-и-	домашній	<i>одомашнити</i>
об-	-и-	новий	<i>обновити</i>
пере-	-и-	вищий	<i>перевищити</i>
роз-	-и-	ясний	<i>роз'яснити</i>
обез-	-і-	кров	<i>обезкровити</i>
по-	-ї-	двоє	<i>подвоїти</i>
за-	-ї-	свій	<i>засвоїти</i>
об-	-ува-	народ	<i>обнародувати</i>
ви-	-ува-	співати	<i>виспівувати</i>
при-	-ов-	танцювати	<i>пританцювувати</i>

* 25. Скажіть, від яких слів та яким способом утворені ці дієслова.

Чергувати, ночувати, викинути, відпустити, помістити, зміцнити, послабшати, потемніти, освітліти, одужувати, старіти, молодіти, радіти, сивіти, почервоніти, посиніти,

перевіщити, підвищитися, знизитися, нагодувати, збільшуватися, зменшитися, уточнити, проводити, упізнати, зізнатися, подоросліщати, потепліти, погіршати, покращати, підморозити, підрахувати.

*** Запам'ятайте керування деяких дієслів:**

рахувати гроші
вважати своїм обов'язком
вважати, що...
підписуватися під заявою
передплачувати газети
ставитися по-дружньому
належати до більшості
 похвально *відгукуватися*
стосуватися мене
здавати гроші
складати екзамен
марніти після хвороби
припуститися помилки
гинути від хвороби
засвоювати тему

попада́ти в руки
попада́ти в тон
влучати в ціль
потрапляти на концерт
опиня́тися в біді
натрапляти на дорогу
поши́тися в дурні
перепада́ти від батька
пірнути у воду
справити враження на друзів
від-/закрива́ти збори
від-/зачиня́ти двері, вікно
роз-/загорта́ти книгу
роз-/заплющи́ти очі
від-/закоркува́ти пляшку

*** 26. Доповніть речення.**

1. Том ... паспорт у деканат для подовження реєстрації.
 2. Галина так поспішала, що забула ... двері. 3. Друзі ... пляшку вина, щоб відзначити спільну перемогу. 4. Олена давно мріяла ... на концерт відомої української групи «Океан Ельзи». 5. Щоб успішно ... іспити, Марина наполегливо працювала весь рік.
 6. Іванко довго спав. Коли він ... очі, була вже майже 11 година.
 7. Концерт ... відомий співак. 8. Цього місяця Жак витратив надто багато грошей на дурниці, тому він ... у скруті. 9. Свій подарунок ми поклали у невелику коробку та ... у красивий папір.
 10. Я викликав слюсаря, тому що не зміг ... двері своїм ключем.
 11. Ганна дуже погано ... дієслова руху. 12. Сергій хотів усіх обманути, але сам ... у дурні.

Слова для довідок: *скла́сти, зда́ти, засво́їти, зачині́ти, закрити́, заплю́щити, відчині́ти, відкрити́, відкоркува́ти,*

розпліюцяти, розгорнути, загорнути, потрапити, опинитися, пошитися.

Складні речення з підрядними часу

Коли? Відколи? Доки? Як довго? З яких пір? До яких пір? З якого часу? До якого часу? Упродовж якого часу?

- Я повернуся додому (*коли?*), **коли** закінчиться семестр.
- Подзвони мені (*коли?*), **як** прийдеш додому.
- **Відколи** ми з Марком зустрілися, ми вже ніколи не розлучалися (*відколи?*).

♦ **Запам'ятайте:** у складному реченні підрядні частини часу виражають час або протяжність дії, про яку йдеться у головній частині. Підрядні приєднуються до головної частини сполучниками *як, як тільки, після того як*, та сполучними словами *коли, відколи, поки, аж поки, доки, до тих пір поки, з тих пір як, перш ніж*.

27. З'єднайте дві частини речення.

1. Обов'язково зателефонуй мені, ...	а) ... аж поки не пролунав дзвоник.
2. Відколи Тарас закінчив університет, ...	б) ... переможець дав велику пресконференцію.
3. Студенти зосереджено писали тести, ...	в) ... він працює менеджером у банку.
4. Коли у театрі лунає останній дзвоник, ...	г) ... з того часу як ми з ним вперше зустрілися.
5. Хворий залишатиметься у реанімації, ...	д) ... глядачі повинні поспішити до зали.
6. Поки мати готувала обід і прибирала, ...	е) ... як тільки прийдеш додому.
7. Коли змагання нарешті закінчились, ...	є) ... Андрій швидко сховався до магазину.
8. Перш ніж виконувати вправу, ...	ж) ... до тих пір поки не прийде до тям.

9. Сашко дуже змінився, ...

з) ... уважно послухай пояснення викладача.

28. Закінчіть речення.

1. Коли потеплішас, 2. Як настала весна,
 3. Після того як Марійка повернулася з Китаю,
 4. Наступного разу, коли ми зустрінемося, 5.
 Спортсмени цілий день тренувалися, аж поки 6. Ви
 можете посидіти й почитати журнали, поки 7. Перш ніж
 виписати рецепт, 8. Минуло майже 10 років, з тих пір як ...
 9. Пасажири повинні залишатися на своїх місцях, до тих пір
 поки 10. Як тільки вона почула цю мелодію,
 11. Коли почався концерт, 12. Відколи
 Том відкрив власний бізнес в Україні, 13. Добре
 подумай, перш ніж 14. Ми зустріли Іванка, коли 15.
 Директор не може призначити вас на цю посаду, доки

* 29. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Підкресліть сполучники та сполучні слова, за допомогою яких поєднані до головної частини підрядні часу.

А) 1. Коли сонце зійшло, вітер зачав, вітер зачав, сонце зійшло. 2. Коли сонце, вітер зачав; сонце зійшло, вітер зачав, сонце зійшло. 3. Коли сонце зійшло, вітер зачав. 4. Не кажи «гоп», доки не перескочиш. 5. Коли сонце зійшло, вітер, сонце зійшло вітер зачав. 6. Коли сонце зійшло, вітер зачав, вітер зачав, сонце зійшло. 7. Коли сонце зійшло, вітер зачав. 8. Коли сонце зійшло, вітер зачав. 9. Коса косить, поки на каміть не наскочить.

Б) 1. Цікавішого чогось у своєму житті Сірко ще не читав, відколи був письменний. (І. Багрянний) 2. Як яснеє сонце закине свій промінь ясний до тебе в віконце, – озвись на привіт весняний. (Леся Українка) 3. Не будеш ти лиха і голоду мати, поки ще на світі живе твоя мати (Леся Українка) 4. Згадай же про мене, як підеш по квіти у гай (Леся Українка) 5. Тоді лише пізнається цінність часу, коли він втрачений (Г. Сковорода)

● :

<u> </u> ?	<u> </u> ?
---------------------	---------------------

<p>Що означає слово «...», яке зустрічається в тексті?</p>	<p>Що означає слово «...», яке зустрічається в тексті? (= ...)</p>
<p>Що означає слово «...»?</p>	<p>Що означає слово «...»?</p>
<p>Що означає слово «...», яке зустрічається в тексті? (= ...)</p>	<p>Що означає слово «...», яке зустрічається в тексті? (= ...)</p>

* 30. Прочитайте народні прислів'я. Підкресліть сполучники та сполучні слова, за допомогою яких підрядні поєднані з головною частиною. Визначте тип підрядних.

1. Як тільки сонце заходить, температура різко падає.
2. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
3. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
4. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
5. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
6. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
7. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
8. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
9. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
10. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
11. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
12. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
13. Як тільки ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.
14. Коли ти будеш вчитися, ти зможеш багато навчитися.

31. Прочитайте діалог, замість крапок вживайте сполучники *коли, поки, перш ніж, якщо*.

- Максиме, ... ти хочеш піти на курси водіїв, треба зазначити, на якій машині ти будеш вчитися.
- Це означає, що ... у мене немає власного авто, я не можу вчитися?
- А навіщо тобі вчитися водити машину, ... у тебе її немає? Ось ... купиш машину, тоді й підеш вчитися.
- Але ... я зможу користуватися машиною, я повинен навчитися нею керувати. Я чув, що є курси водіїв, де можна вчитися на їхніх машинах.
- Так, є. Але навчання там коштує дорожче. ... ти будеш вчитися на таких курсах, треба буде платити не тільки за уроки, але й за час використання машини.

32. Прочитайте мікротексти. Використайте потрібні сполучники.

1. ... Наталка складатиме іспит, вона повинна підготувати

курсний проект. Вона знає, що не отримає хорошої оцінки, ... цього не зробить. ... вона закінчить курсовий проект, вона спокійно складе іспит.

2. ... міліціонер підняв палицю, треба обов'язково зупинитися. Не треба сперечатися з міліціонером, ... він тобі не пояснить, чому він тебе зупинив. ... після цього він попросить тебе відчинити багажник, теж не сперечайся, а одразу виконай це.

3. Повз дитячих садочків та шкіл можна їхати із швидкістю 30 кілометрів на годину, ... не побачиш знак «кінець обмеження швидкості». ... проїдеш такий знак, можна їхати із швидкістю 60 кілометрів на годину. А ... ви доїдете до меж міста, можна збільшити швидкість до 90 кілометрів на годину.

4. ... ви можете зустріти мене на вокзалі, це буде зручніше за все. ... потрапити на вокзал, треба проїхати по вулиці Полтавський шлях. ... ви побачите великий міст, поверніть перед ним праворуч. За першим світлофором треба буде повернути ліворуч. Але біля вокзалу неможна довго стояти, тому ... я вас побачу, я повинен буду швидко сісти у машину, ... міліціонер не побачив.

* 33. а) Прочитайте текст, підкресліть у ньому всі сполучники й сполучні слова. Визначте типи підрядних, які ці засоби зв'язку поєднують до головної частини.

Учитися ніколи не пізно

Я завжди був дуже здоровою людиною. Мені подобається дихати морозним повітрям і відчувати, як тануть сніжинки на моєму обличчі. Я ніколи не розумів, навіщо люди витрачають гроші на хутрянні шуби й капелюхи – до тих пір, поки з моїм другом Сашком не трапилася одна історія. Після цього я змінив свою думку про те, яким повинен бути зимовий одяг.

Сашко також не любив носити хутрянні капелюхи й важкі черевики. Він вважав, що краще швидко пробігтися у легкій куртці, ніж повільно й незграбно пересуватися у шубі. Одного

зимового вечора він пішов у гості до подруги. Звичайно, йому хотілося справити на неї враження. Він одягнув свою найкращу, але надто легку куртку, а капелюх і зовсім не взяв. Коли він добіг до її дому, його вуха сильно посиніли, а ніс сильно почервонів, ось чому йому довелося провести деякий час на сходах біля батареї, аби подруга могла його упізнати. Проте був уже вечір, і стояти на темних сходах було неприємно.

Нарешті Сашко зміг увійти у квартиру. Він не хотів зізнаватися в тому, що сильно замерз по дорозі, тому не попросив у подруги навіть шарф і рукавички, коли зібрався йти. Коли він вийшов на вулицю, йому спочатку здалося, що мороз зменшився. Мій друг бадьоро пішов до автобусної зупинки. Можливо, якби громадський транспорт працював краще, то нічого б не сталося. Проте автобус не приходив дуже довго, і ніякі стрибки не зігривали мого друга.

Коли автобус нарешті підійшов, Сашко швидко вбіг у салон. Він так зрадів цьому автобусу! Але на жаль, в автобусі було холодно. Навіть кондуктора там не було – напевно, він теж замерз.

Наприкінці Сашко опинився у лікарні із запаленням легенів. Його лікували досить довго. Коли він нарешті зміг вийти на вулицю, була вже рання весна. Мій друг – оптиміст. Він вирішив, що тепер уже можна носити легку куртку, незважаючи на те, що лікар, перш ніж дозволити Сашку піти додому, довго розмовляв із ним про те, як важливо тепло одягатися. Недивно, що через кілька днів він знов опинився у лікарні.

Я розповів цю сумну історію, тому що в результаті вирішив почитися на помилках мого друга. Я добре засвоїв, що незважаючи на уявлення про модний та сучасний одяг, взимку треба одягатися якомога тепліше. І звичайно треба прислуховуватися до рекомендацій лікарів, навіть якщо вони здаються вам нудними й недоречними!

б) Чого навчила автора історія, яка трапилася з його другом Сашком? Чи маєте ви знайомих або друзів, які поведуться так само, як Сашко?

в) Перекажіть цей текст від третьої особи.

г) Знайдіть у тексті усі дієслова руху. Поясніть їхнє вживання.

Складні речення з підрядними місця

Де? Куди? Звідки?

- Я люблю відпочивати там (*де?*), де немає багато людей.
- Давай поїдемо у відпустку туди (*куди?*), куди їздили минулого року.

♦ **Запам'ятайте:** підрядні частини місця вказують на місце чи напрям дії головної частини, приєднуються до неї за допомогою сполучних слів *де, куди, звідки*. Можуть мати в головній частині співвідносні прислівники *тут, там, туди, звідти, скрізь* та ін.

* 34. Прочитайте народне прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Підкресліть сполучні слова, за допомогою яких поєднані до головної частини підрядні місця.

А) Куди ноги, туди й голова.

Б) 1. Де гуляв я по чужому полю, всі сліди мої посікла осока. (*В. Підпалій*) 2. Мала виходила на береги, туди, звідки видно до гаю. (*Марко Вовчок*).

Завдання для самостійної роботи

1. Прочитайте текст. Змість крапок використайте потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть свій вибір. Перекажіть текст, пряму мову замініть непрямою.

Пішки від Софії до Москви

Кілька років тому болгарський журналіст Христо Родомський вирішив пішки ... до Москви. Він ... із Софії навесні, третього березня, а сьомого листопада, у холодний осінній день, ... у Москву. Христо Родомський ... пішки 5 тисяч кілометрів.

Кореспонденти однієї з газет зустріли його, коли він ... до Подольску.

– По якій дорозі ви ...? – задали йому питання

кореспонденти.

– Я ... із Софії, ... через Одесу, Херсон, Каховку, Крим, Ростов, Цимлянськ, потім ... Воронеж, Орел, Тулу. Це головні пункти мого шляху. Але по дорозі до цих головних пунктів я ... у багато міст і сел. До мене ... люди, запитували, чи потрібна мені допомога. Тепер у мене багато нових друзів у різних містах. Одного разу я ... за п'ять днів триста сорок кілометрів. Це мій рекорд. Мене часто запитували, у якому взутті я ... Я відповідав, що перемінив багато взуття, але кращі мої черевики – перші та шості. У перших я ... з Софії та ... до Вісли. У шостих – ... у Москву.

2. Прочитайте казку. Доберіть до дієслів руху префікси, якщо вони потрібні. Перекажіть текст від імені вчителя та від імені судді.

Учитель і суддя

Жив у місті старий учитель. Його любили й поважали за те, що він був доброю, веселою й дотепною людиною й намагався допомогти всім, хто потрапив у скруту. Жителі міста ___ходили до нього за порадою. Багато з них ___ходили у сльозах, а ___ходили з посмішкою на обличчі. Старий учитель допомагав людям і справою, і добрим словом. А от міський суддя не любив старого вчителя: він боявся його дотепних жартів.

Одного разу старий учитель __йшов до міського судді у справі. Коли він ___ходив до будинку судді, то побачив, що той швидко ___йшов від вікна. А коли старий учитель ___йшов до будинку, у вікна нікого не було. Старий учитель постукав. З будинку ___йшов син судді й запитав:

– Що вам треба?

– Я хочу бачити суддю. Можу я ___йти в будинок?

– Судді немає вдома. Він ___шов до суду.

– ___шов до суду? – запитав старий учитель. – Але я бачив його голову у вікні. Виходить, суддя ___шов до суду без голови? Тепер я розумію, чому люди говорять, що наш суддя безголовий.

3. Прочитайте текст. Змість крапок використайте потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть свій вибір. Перекажіть текст від імені селянина.

Окуляри

Один старий селянин не вмів читати, тому що ніколи не ... до школи. Одного разу він одержав листа від сина, який ... служити до армії. Селянин подумав: «Сільський лікар – освічена людина, я ... до нього».

Старий лікар надяг свої окуляри й швидко прочитав лист. А селянин подумав: «Ці окуляри насправді чудесні».

Коли він ... на базар у місто, він ... до аптеки й попросив дати йому окуляри. Аптекарь дав йому приміряти різні окуляри. Але селянинові вони не сподобалися: «Вони для мене не гарні, я не можу в них читати».

Аптекарь втратив терпіння й сказав: «Але ви вмієте читати чи ні?» Селянин дуже здивувався цьому питанню й сказав: «Звичайно, я не вмю читати. Якби я вмів читати, я не ... би до вас і не витрачав гроші на окуляри».

4. Прочитайте текст. Змість крапок використайте потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть свій вибір. Перекажіть текст від імені Данте.

Дивна пам'ять

У великого Данте була дивна пам'ять. Коли він жив у Флоренції, він любив ... на площу Санта Марія дель Фіоре. Одного разу він сидів на лаві й дихав свіжим повітрям. До нього ... незнайомий чоловік і запитав:

– Мій синьйор, мене запитали, яка італійська їжа найсмачніша? Але я не знаю, що відповісти.

Данте відповів одразу:

– Яйце.

Рік по тому, коли Данте сидів на тій самій лаві, до нього знову ... той самий незнайомец і запитав його:

– Із чим?

– Із сіллю, – відповів Данте.

5. а) Прочитайте текст. Підкресліть усі дієслова руху, поясніть їхнє вживання.

Твоє щастя – у твоїх руках

Ніколи не розумів, чому деякі люди бачать у кішках щось особливе. А вуличні кішки просто неприємні: брудні, голодні, хворі. Яке мені до них діло? Одного зимового вечора я повертався додому, як раптом з-за куців вибігла кішка, перебігла через дорогу й заховалася під машиною. Випадково там опинилася моя сусідка, яка закричала мені: «Обійди це місце, там пройшла чорна кішка!» Я засміявся та пішов додому. Яким чином якась кішка може вплинути на мої справи?

Однак тієї ночі я довго не міг заснути. А вранці я зрозумів, що не почув дзвоника свого будильника, і тепер запізнююсь на роботу. Я підхопився й побіг на кухню, аби випити чашку кави. Я поставив на вогонь воду й пішов у ванну голитися. Коли я повернувся у кухню, я відчув сильний запах газу: вода залила вогонь. Я швидко перекрив газ, відкрив вікно й побіг одягатися – варити каву вже не було часу.

Оскільки було вже дуже пізно, я вирішив узяти таксі. Але, як на зло, усі таксі їхали повними. Коли, нарешті, підїхало вільне таксі, було вже безнадійно пізно.

Коли я, нарешті, опинився за своїм столом, я одразу помітив записку від мого шефа. Він хотів мене бачити якнайшвидше. Коли я увійшов до його кабінету, мене неприємно вразив вираз обличчя мого шефа. Перед ним лежав мій звіт. Я працював над цим звітом цілий тиждень, але не помітив, що на першій сторінці я припустився помилки у розрахунках. І через це решта розрахунків теж були неправильні. Отже доведеться сидіти допізна, аби все виправити.

Коли після напруженого дня я прийшов додому, мене чекала нова несподіванка: десь трапилася аварія, і усі батареї у моїй квартирі були холодні. Це був найгірший день у моєму житті! Я вийшов на вулицю ...

б) Цей текст незакінчений. Придумайте, як ця історія могла б скінчитися.

6. а) Прочитайте авторську кінцівку попередньої історії. Яка кінцівка, на вашу думку, більш природна та цікава, ваша чи авторська?

... Це був найгірший день у моєму житті! Я вийшов на вулицю і став обходити та обшукувати усі куці.

Чорна кішка сиділа на тому ж самому місці, де й учора. Вона зовсім не хотіла, аби я брав її у руки. Але я взяв її і притиснув до себе. Бідна тварина тремтіла від холоду й страху. Як тільки кішка притиснулась до мене, я відчув, що не можу зробити їй нічого поганого...

З того часу Мурка живе у моєму домі. Вона мій найвідданіший друг. І я впевнений, що вона змінила моє життя на краще.

б) Чи траплялися у вашому житті подібні історії? Розкажіть.

* 7. Прочитайте народне прислів'я, підкресліть дієслова руху. Поясніть, як ви зрозуміли це прислів'я.

Два рази гостям рад: перший раз, що приїхали, а другий раз, що відїхали.

* 8. Прочитайте тексти-жарти. Знайдіть у них дієслова руху, поясніть їхнє вживання.

1)

По дорозі їде машина. Веде машину чоловік, поруч із ним сидить його дружина, позаду сплять теща і тесть.

Машину зупиняє міліціонер.

– Вітаю вас, – говорить він, – ви перша людина, яка проїхала цю частину дороги і не порушила правил руху. Ви отримуєте приз – тисячу гривень.

– Чудово! – зрадів чоловік. – На ці гроші я нарешті куплю водійські права.

– Як! Ви керуєте машиною без прав?

– Та не слухайте ви його, – говорить жінка. – Він, коли п'яний, завжди нісенітниця говорить!

– Як п'яний? Ви керуєте машиною у нетверезому стані?

Виходьте з машини, негайно!

– А я казала вам, що на краденій машині неможна їхати, – продала голос теща.

– А ви чому не виходите з машини? – звернувся міліціонер до тестя.

– Що, вже приїхали? Переїхали кордон? – питає старий. – А наркотики з багажнику викинули?

2)

Один чоловік уперше приїхав до Парижу. На вокзалі він узяв таксі та поїхав до одного з готелів. Він трохи відпочив у своїй кімнаті й пішов оглянути місто. По дорозі він зайшов у Інтернет-кафе і надіслав дружині e-mail, у якому написав їй свою паризьку адресу.

У цей день чоловік багато гуляв містом, відвідав кілька музеїв, заходив у магазини, а ввечері пішов у театр. Коли вистава скінчилась і усі вийшли на вулицю, чоловік вирішив повернутися до готелю. Але тут він зрозумів, що не пам'ятає ані адреси, ані назви готелю. Майже годину чоловік ходив вулицями міста і не знав, що йому робити. Нарешті він пригадав, хто може йому допомогти. Чоловік дістав свій мобільний телефон і надіслав дружині повідомлення: «Негайно напиши мені мою паризьку адресу».

* 9. Прочитайте тлумачення дієслів руху без префіксів. Назвіть ці дієслова. Скажіть, які дієслова-синоніми вживаються для їхнього тлумачення.

1. Рухатися, переміщатися в певному напрямку за допомогою якого-небудь виду транспорту. 2. Пересуватися в повітрі. 3. Узяти кого-небудь або що-небудь у руки і переміщати, доставляти кудись. 4. Переміщатися ногами (пішки). 5. Пересуватись у воді або по воді. 6. Прискорено пересуватися на ногах; рухатись швидко, поспішно. 7. Пересувати, переміщати якимсь транспортом кого-, що-небудь з одного місця на інше. 8. Спрямувати рух кого-небудь, допомагати або примушувати йти.

Текст

Вдячні дельфіни

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Дельфін, коло, легені, свист, черепаха, штурм.

2. Зверніть увагу на антонімічні пари дієслів. Прочитайте їхнє тлумачення. Складіть з цими дієсловами власні приклади.

(з)непритомніти	≠ отямлюватися/ отямитися (= прийти до тями)
Втрачати свідомість. – <i>Жінка знепритомніла через сильну спеку.</i>	Повертатися до свідомості із стану непритомності, забуття. – <i>Хворий ще не отямився після операції.</i>
(по)слабшати	≠ (з)міцніти
Ставати слабшим. – <i>Ввечері мороз послабшав.</i>	Ставати міцним. – <i>Завдяки спорту Том значно зміцнів.</i>
(по)світліти	≠ (по)темніти
Ставати світлішим, яскравим, радісним. – <i>Дівчина дуже зраділа подарункам, навіть її обличчя посвітліло.</i>	Ставати менш світлим, утратити яскравість. – <i>У дитинстві в мене було біляве волосся, але з часом воно потемніло.</i>

3. Ці однокореневі слова напишіть у таблицю. Значення незнайомих слів подивіться у словнику. Підкресліть словотворчі суфікси та префікси.

Іменник		прикметник	прислівник	дієслово
істота	неістота			

Ловіти, риболо́вля, рибáлка; полюва́ти, полюва́ння;
вода́, підво́дний; дякува́ти, вдя́чний; допомага́ти, допомо́га;
мо́ре, морський, моря́к; зверху́, пове́рхня, трипове́рховий;
гинути́, загибе́ль, загибле́й; свист, свисті́ти; врятува́ти,
порятуно́к, ряту́вник; те́мно, поте́мніти; мі́цно, зміцні́ти;
непритомний, непритомніти.

4. Прочитайте пари однокореневих слів. Виділіть словотворчі суфікси. Скажіть, яке нове значення мають слова завдяки цим суфіксам.

Черепаха – черепашка; риба – рибка; дельфін – дельфінчик; рана – ранка; великий – величезний; невеликий – невеличкий; здоровий – здоровенний; веселий – веселенький; спокійний – спокійненько; тихо – тихесенько; часто – частенько; серце – серденько; рано – раненько.

● Порівняйте:

<i>(за)гинути</i>	<i>по(у)мира́ти/по(у)ме́рти</i>
Мій дідусь <i>загинув</i> під час війни.	Моя бабуся <i>померла</i> кілька років тому.
У цій жахливій аварії <i>загинули</i> троє людей.	Під час операції хворий <i>помер</i> .
Сотні людей <i>загинули</i> під час землетрусу.	Сотні людей <i>вмерли</i> під час землетрусу.

5. Прочитайте речення та мікротексти. Зверніть увагу на форму дієслів у безособових конструкціях.

1. Під час аварії його (кого?) сильно поранило. 2. Під час аварії водія (кого?) викинуло з машини. 3. У цій аварії загинуло троє людей (скільки?). 4. Від болю у мене (у кого?) в очах потемніло. 5. Після операції у хворого була висока температура. Так тривало кілька днів, нарешті йому (кому?) покрашало. 6. Вночі на вулиці підморозило, але зранку вже потепліло.

6. Доповніть ці речення.

1. Щоб пересунути нову шафу, ми ... на допомогу сусідів. 2. Моєму дідусеві ... важку операцію на шлунку. 3. Після операції мій дідусь швидко 4. Я дуже вдячний лікарям, які ... життя моєму дідусеві. 5. Щоб знайти красиву ракушку, хлопець ... дуже глибоко у воду. 6. Влітку хлопці відпочивали, купалися у річці, ... рибу. 7. У дитинстві Том ... підводним плаванням.

8. Наша подорож ... два тижні.

Слова для довідок: *ловити, пірнути, тривати, врятувати, годувати, турбуватися, піклуватися, зробити, одужати, захворіти, займатися, захоплюватися, покликати.*

▣ **Зверніть увагу:**

Відкрите море – це частина моря, яка знаходиться далеко від берегів. – *Корабель відплив у круїз у відкрите море. Плавати у відкритому морі небезпечно.*

Даремно = безрезультатно, безплідно. – *Ми довго чекали Сашка, але даремно: він так і не прийшов.*

7. Прочитайте текст. Зверніть увагу на дієслова руху, поясніть їхнє вживання. Знайдіть і підкресліть прислівники часу.

Вдячні дельфіни

Коли я жив у Євпаторії на березі Чорного моря, я багато часу проводив у морі: займався підводним плаванням, плавав за морськими черепашками.

Одного разу після невеликого шторму на берег викинуло маленького дельфінчика. Коли я підійшов до нього, я побачив величезну рану на його тілі. Я знав, що на березі чергує лікар, і покликав його на допомогу.

Поки лікар робив операцію дельфінові, я приготував для нього ванну з морською водою. Після того як операція благополучно закінчилася, я помістив маленького дельфіна в цю ванну.

Дельфін одужував, а я ходив до моря, ловив рибу й годував його. У цей час я часто бачив у морі двох великих дельфінів, які плавали недалеко від берега. Так тривало кілька днів.

Після того як маленький дельфін нарешті одужав і зміцнів, я відпустив його в море. Як тільки він побачив великих дельфінів, він поплив за ними. Потім вони зробили два кола

навколо мене й упливли у відкрите море.

Після цього випадку я часто запливав далеко в море: дуже хотів зустріти там маленького дельфіна. Але все було даремно! Одного разу я пірнув дуже глибоко, захопився полюванням за черепашками. Через якийсь час я відчув, що в легенях не залишилося повітря, і я не зможу піднятися наверх. Я зрозумів, що гину. І от, коли в очах у мене вже потемніло і я став непритомніти, якась сила викинула мене на поверхню. Через мить я отямився й помітив попереду маленького дельфіна й почув знайомий свист. Коли я обернувся й побачив двох великих дельфінів, я зрозумів, що вони врятували мені життя.

8. Складіть питання до тексту та попросіть своїх друзів дати на них відповіді.

9. Перекажіть текст від третьої особи, використовуйте дієслова руху. Почніть зі слів: «Один чоловік жив на березі Чорного моря. Він».

10. Напишіть твір (мінімум 150 слів) про якусь пригоду з вашого життя або вигадану. Почніть зі слів «Одного разу ...». Постарайтесь вжити якнайбільше дієслів руху та складних речень з підрядними часу.

МОДУЛЬ 15

Дієприкметник

Дієприкметники виражають ознаку за дією, яку здійснює сам діяч (особа чи предмет), або ознаку предмета, що зазнає на собі дію іншого предмета. У зв'язку з цим дієприкметники поділяються на *активні* і *пасивні*.

Активні форми. Теперішній час

Активні дієприкметники виражають ознаку діючого предмета (*згасаюче світло – світло згасає; в'януть квіти – квіти в'януть*). Утворення і вживання дуже обмежене (тільки від дієслів, що виражають дію поза об'єктними відношеннями: *квітучий сад, кипляча вода, сидяча робота, колюча троянда, благаючі очі, пануючий погляд, діючий закон, ріжучий інструмент*).

■ **Зверніть увагу на утворення дієприкметників:** творяться від основи теперішнього часу неперехідних³ (зрідка перехідних) дієслів:

<i>I</i> дієв.	діяти – діють – діючий (-а,-е,-і) рев'іти – реву́ть – реву́чий (-а,-е,-і)	-уч-/-юч- (-ий,-а,-е,-і)
<i>II</i> дієв.	лежати – лежать – лежачий (-а,-е,-і) сидіти – сидять – сидячий (-а,-е,-і)	-ач-/-яч- (-ий,-а,-е,-і)

Активні форми. Минулий час

Утворюються від неперехідних дієслів доконаного виду за допомогою суфіксу **-л-**: змарніти – змарнілий (-а,-е,-і); позеленіти – позеленілий (-а,-е,-і), посівіти – посівілий (-а,-е,-і).

При творенні від дієслів із суфіксом **-ну-** цей суфікс випадає: зів'янути – зів'ялий (-а,-е,-і), замерзнути – замерзлий (-а,-е,-і).

◆ Запам'ятайте винятки:

допомі́гий, переми́гий, прибу́вший.

³ **Перехідні** дієслова виражають дію, безпосередньо спрямовану на об'єкт (*Зн.в.* або *Р.в.* іменника/займенника без прийменника, дієслово при *Р.в.* часто вживається з часткою **не**): *писати вправу виконувати завдання, читати газету, дивитися фільм, знати його; купив хліба; не чув батька, не бачив моря. Неперехідні* дієслова означають стан або дію, яка безпосередньо не переходить на предмет: *гуляти вулицями, поратися у кухні, привітатися із слухачами, радіти зустрічі.*

■ **Зверніть увагу:**

- Активні дієприкметники в сучасній мові поширені мало, замість них вживаються описові форми і складнопідрядні речення з означальним підрядним: *товариш, що мешкає навпроти; учень, який відповідає на питання; той, що сказав; який розповів* і под.
- Активні дієприкметники не утворюються від дієслів із постфіксом **-ся**.

1. Скажіть, від яких дієслів утворені ці дієприкметники.

А) Хвилюючий, працюючий, крокуючий, люблячий, співаючий, відпочиваючий, головуючий, атакуючий, радіючий, вітаючий, квітучий;

Б) Зів'ялий, достіглий, дозрілий, прибувший, прогнілий, засохлий, змерзлий, погаслий, розталий.

2. а) Прочитайте речення. Знайдіть у них активні форми дієприкметників. Задайте до них питання. Визначте час дієприкметників. Поясніть, як вони утворені.

1. У музеї ми побачили позеленілі від часу монети. 2. Аби приготувати вареники, киньте їх у киплячу воду. 3. Пасажири сіли у прибувший на перон поїзд. 4. Ми дивилися з вікна на квітучий сад. 5. Ми гуляли у парку, а під ногами шурхотіло пожовкле листя. 6. У Канаді налічується 150 діючих українських хорів. 7. Мати викинула зів'ялі квіти. 8. Останнім часом найбільш серйозними стали проблеми захисту оточуючого середовища. 9. Я дуже вдячний лікарю, допомігшому мені одужати після важкої операції. 10. Через паління, переїдання та сидячу роботу у багатьох людей виникають проблеми зі здоров'ям. 11. Хлопець сховав у кишені замерзлі руки. 12. Злодія покарають згідно існуючого законодавства. 13. Бабуся вкрила хустиною своє посивіле волосся. 14. Чемпіоном став студент третього курсу, перемігши усіх своїх суперників. 15. У салон літака неможна брати рідину, аерозолі, а також будь-які колючі або ріжучі предмети. 16. Діти сиділи притихлі. 17. У неділю була чудова погода, і на пляжі було багато відпочиваючих людей. 18. Біля зомлілої від спеки жінки зібралися люди. 19. Треба віднести в ремонт непрацюючий ноутбук. 20. Цього року головуєча країна у Європарламенті – Чехія.

* б) Замініть активні дієприкметники у цих реченнях означальними або описовими зворотами (якщо це можливо).

Зразок: У музеї ми побачили позеленілі від часу монети. – У музеї ми побачили монети, які позеленіли від часу.

3. Складіть 5 речень з будь-якими словосполученнями.

Квітучі рослини, колючий погляд, діючий закон, ріжучий інструмент; потемнілий колір, почервоніле обличчя, зміцнілі м'язи, сяюче світло, співаючі діти, дозріле яблуко.

Пасивні форми дієприкметників

Пасивні дієприкметники виражаються формами минулого часу ДВ і НВ (зображений і зображуваний, запланований і планований). Називають ознаку, що зумовлена дією іншої особи чи предмета: моя кохана дівчина (дівчина, яку я кохаю); фрукти, привезені з півдня (фрукти, які привезли з півдня). Творяться тільки від перехідних дієслів за допомогою суфіксів:

- **-н-** (основи на *-а/-я-*): написати – написаний, посіяти – посіяний;
- **-ен-** (основи на *приголосний* або *и-*): створити – створений, віднести – віднесений, варити – варений;
- **-єн-** (основи на *-і-*): загоїтися – загоєний;
- **-т-** (від односкладових дієслівних основ на *и-, і-, у-, я-, жа-, ча-, ша-, ща-*): бити – битий, лити – литий, жати – жатий, взяти – взятий, терти – тертий, закрити – закритий, нагріти – нагрітий, роздуги – роздутий.
- *Виятки*: зримий, любийий.

▣ Зверніть увагу:

1. **-ен-** або **-т-** (від деяких дієслів із суф. **-ну-**, а також із звукосполученням **-оло/-оро-**):
 замкн^ути – замкнутий і замкнений;
 кин^ути – кинутий і кинений;
 поверн^ути – повернутий і повернений;
 одягн^ути – одягнутий і одягнений;
 молот^ити – молотий і мелений;
 порот^ити – поротий і порений;
2. Перед суф. **-ен-** іноді з'являється **л** (основа дієслова на **б, п, в, м, ф**): зробити – зроблений, купити – куплений, поставити – поставлений, осоромити – осоромлений, розграфіти – розграфлений.

◆ Запам'ятайте:

1. Чергування приголосних (при утворенні дієприкм. за допомогою суф. **-ен-**):
 - **д – дж**: попередити – попереджений;
 - **з, з – ж**: перемогти – переможений, звужити – звужений;

- *с – ш*: оголосіти – оголошений;
 - *с – д*: перевесті – переведений;
 - *зд – ждж*: об'їздити – об'їжджений;
 - *к, т – ч*: посікти – посічений, сплаттити – сплатчений;
 - *ст – щ*: почистити – почищений.
2. Наголошений суф. *-ува/-юва-* змінюється на *-о́ва- (-й/ьо́ва-)*: організувати – органіований, відшкодувати – відшкоований, завоювати – завоюований, намалювати – намальований (порівн.: показувати – показуований, *ненаголош. суф.*).
3. У суфіксах дієприкметників пишеться одна літера *-н-* (наголос падає на основу): визнаний, незлічений, непримирений, несказаний, неоцінений, нескінчений (порівн. із прикметниками з наголош. суф. *-анн-, -єнн-*: невизнанний, незлічєнний, непримирєнний, несказанний, неоцінєнний, нескінчєнний).

4. Скажіть, від яких дієслів утворені ці дієприкметники.

Утворений, надісланий, отриманий, вивчений, перевірений, залишений, організований, присвячений, вбитий, зроблений, знятий, влаштований, узгоджений, затверджений, замовлений, придбаний, принесений, показаний, намальований, розв'язаний, надісланий, забутий, створений, зустрінутий, помітий, одягнутий, підготований, перекладений, переведений.

5. Заповніть пропуски у таблиці.

<i>премію<u>в</u>аний робіт<u>н</u>ик</i>	<i>робіт<u>н</u>ика премію<u>в</u>али</i>
<i>пора<u>н</u>ений п<u>т</u>ах</i>	<i>х<u>т</u>ось пора<u>н</u>ив п<u>т</u>ах<u>а</u></i>
<i>вина<u>й</u>дений ме<u>т</u>од</i>	<i>вина<u>й</u>шли ме<u>т</u>од</i>
розв'язана задача
пошитий костюм
умита дитина
... ..	листок відір <u>в</u> ався
запрошений лектор
... ..	книжку подару <u>в</u> али
... ..	гроші сплати <u>л</u> и
одягнута сорочка
планований виступ
... ..	молоко нагрі <u>л</u> и
відчинені двері

♦ **Запам'ятайте:** дієприкметник разом із залежними від нього словами називається **дієприкметниковим зворотом**: *Сьогодні доставили товари, замовлені в Інтернеті.*

● **Порівняйте:**

<i>Речення з дієприкметниковим зворотом</i>	<i>Складне речення з означальним підрядним</i>
У мене є книжка, написана цим автором.	= У мене є книжка, яку написав цей автор.
Закон, відкритий цим вченим, має велике значення у науці.	= Закон, який відкрив цей вчений, має велике значення у науці.
На столі лежать документи, забуті вчора Юрком.	= На столі лежать документи, які вчора забув Юрко.
дієприкметник+O5	який (Зн.в.)+дієслово+ S
O5 → S	

▣ **Зверніть увагу:** дієприкметниковий зворот відокремлюється комами, якщо він стоїть після пояснюваного слова: *У музеї ми побачили картини, створені великими художниками.* Якщо зворот стоїть перед пояснювальним словом, він не відокремлюється комами: *У музеї ми побачили створені великими художниками картини.*

♦ **Запам'ятайте:** дієприкметники відмінюються, як прикметники твердої групи (*куплений, купленого, купленому, купленим*). Форма дієприкметника узгоджується з пояснювальним словом.

● **Порівняйте:**

Мені подобається <u>книжка</u> , написана цим автором.	Мені подобається книжка, яку написав цей автор.
Я знайшов цікаве оповідання <u>в книжці</u> , написаній цим автором.	Я знайшов цікаве оповідання в книжці, яку написав цей автор.
Де можна знайти нову <u>книжку</u> , написану цим автором?	Де можна знайти нову книжку, яку написав цей автор?
У бібліотеці немає <u>книжки</u> , написаної цим автором.	У бібліотеці немає книжки, яку написав цей автор.
Цікаво виступав <u>фізик</u> , нагород-жений Нобелівською премією.	Цікаво виступав <u>фізик</u> , якого нагородили Нобелівською премією.
Ми взяли автограф у <u>фізика</u> , нагородженого Нобелівською	Ми взяли автограф у фізика, якого нагородили Нобелівською премією.

<i>премією.</i>	
Я дивився інтерв'ю з <u>фізиком</u> , <i>нагородженим</i> <i>Нобелівською</i> <i>премією.</i>	Я дивився інтерв'ю з фізиком, <i>якого нагородили Нобелівською</i> <i>премією.</i>
Я прочитав <u>про</u> <u>фізика</u> , <i>нагородженого</i> <i>Нобелівською</i> <i>премією.</i>	Я прочитав про фізика, <i>якого нагородили Нобелівською</i> <i>премією.</i>

6. Дієприкметники у правому стовпчику поставте у правильну форму.

<p>А)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ми живемо в будинку, 2. Наша родина переїхала до будинку, 3. Машина зупинилася біля будинку, 4. Поруч з будинком, ... , є красивий парк. 	побудований минулого року
<p>Б)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ви читали статтю, ... ? 2. У статті, ... , є цікаві факти. 3. Яка ваша думка щодо статті, ...? 4. Ми обговорили статтю, 	надрукована у сьогоднішній газеті
<p>В)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мені зовсім не подобаються оповідання, 2. У мене немає книжок, 3. Зараз багато говорять про твори, 4. В оповіданнях, ... , завжди щасливий кінець. 	написані цією авторкою
<p>Г)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ми приїхали до села, 2. Вони купили невеличкий будиночок у селі, 3. Повз села, ... , проходить швидкісна дорога. 4. Поруч із селом, ... , побудували швидкісну дорогу. 	розташоване у мальовничому місці

7. Напишіть закінчення дієприкметників.

1. Повідомлення, *щойно отриман*__ мною, написала моя наречена. 2. Мені сподобалася картина, *намальован*__ цим художником. 3. Господар вийшов зустрічати гостей, *запрошен*__ ним на день народження. 4. Фотографії, *показан*__ нам Сашком, були дуже цікаві. 5. *Написан*__ цим композитором пісні дуже популярні. 6. Збори, *запланован*__ на завтра, відмінюються. 7. Люди вивчають

космос за допомогою супутників, *створен__* ученими. 8. Усі зацікавилися дискон, *привезен__* Максимом з подорожі. 9. Ми домовилися зустрітися у кав'ярні, *нещодавно відкрит__* навпроти нашого *гуртожитку*. 10. Том взяв гроші, *залишен__* для нього *матір'ю*. 11. Павло показав викладачу *розв'язан__* вдома задачу.

б) Дієприкметникові звороти у цих реченнях замініть означальними підрядними.

8. Прочитайте речення. Дієприкметники та дієприкметникові звороти замініть означальними підрядними або описовими зворотами.

Зразок: Діти, захоплені грою, не чули слів матері. – Діти, які захопилися грою, не чули слів матері.

1. Я повернув до бібліотеки усі прочитані книжки. 2. Я кілька разів прочитав отриманий від батька лист. 3. Ти вже читав статтю, надруковану в газеті? 4. Батько приніс книги, загорнуті у газету. 5. Куплені на ринку речі він поклав у шафу. 6. Нарешті принесли товар, замовлений нами ще минулого місяця. 7. Ми принесли на перевірку виконані самостійні роботи. 8. П'єсу, написану спочатку російською мовою, пізніше переклали українською. 9. Лідером виборчої кампанії несподівано стала партія, утворена лише торік. 10. Операція, зроблена молодим лікарем, була успішною. 11. Я ще не дивився диск, подарований мені друзями. 12. Після фільма виступили актори, тепло зустрінуті глядачами. 13. Том вже повернув тобі позичену в тебе фотокамеру? 14. Спортсмен, добре підготовлений тренером, посів перше місце у чемпіонаті. 15. Центральна вулиця перетворилася на пішохідний бульвар з винесеними на тротуари столиками, каскадами вогнів і постійним святом.

* 9. Прочитайте народні прислів'я, загадки (А) та уривки з художніх творів (Б). Знайдіть у них дієприкметники і скажіть, від яких дієслів вони утворені.

А) 1. Зароблена копійка краще краденого карбованця. 2. Кінь добрий, та не об'їжджений, парубок гарний, та не вчений. 3. Недочитана книга – що непройдений шлях. 4. Краденим добром не розживешся. 5. Поділена радість подвійна, а поділене горе вдвічі менше. 6. Де дівка не плетена, там і хата не метена. 7. Поле не міряне, вівці нелічені, пастух рогатий (*небо вночі*).

Б) 1. Тільки мав талан до віршів не позичений, а власний. (*Леся Українка*) 2. І все-таки до тебе думка лине, мій занепащений,

нешасний краю. (*Леся Українка*) 3. На шляху розвитку кожної мови позначились історичні події, пережиті її народом. (*Б. Антоненко-Давидович*) 4. Засни, моє серце, навіки засни, неокрите, розбите... . (*Т. Шевченко*) 5. Як син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почуваю себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові. (*І. Франко*) 6. З дверей виткнулось спершу відро, до половини виповнене водою, далі русява головка дівчинина, нахилена набік до відра, а далі права рука, піднята трохи догори. (*М. Коцюбинський*) 7. І не огорожена хатинка, і нема сіней ані комори, нема садочка ані города коло неї, тільки стара тиха груша з зломленою верховиною. (*Марко Вовчок*).

Активні та пасивні конструкції

Недоконаний вид

Активні конструкції	Пасивні конструкції
Теперішній час	
Цю споруду <u>будують</u> вже майже три роки.	Ця споруда <u>будується</u> вже майже три роки.
Цей...стадіон <u>відкривають</u> у наступному місяці.	Цей стадіон <u>відкривається</u> у наступному місяці.
Студенти завжди вчасно <u>виконують</u> завдання.	Завдання завжди <u>виконуються</u> (студентами) вчасно.
Минулий час	
Цю споруду <u>будували</u> майже 10 років.	Ця споруда <u>будувалася</u> майже 10 років.
Студенти завжди вчасно <u>виконували</u> завдання.	Завдання завжди <u>виконувалися</u> (студентами) вчасно.
Майбутній час	
Матч <u>трансляватимуть</u> (<u>будуть транслявати</u>) усі телевізійні канали.	Матч <u>трансляватиметься</u> (<u>буде трансляватися</u>) усіма каналами.
Зн.в.+дієслово (односкладні неозначено-особові речення) Н.в.+дієслово+Зн.в. (двоскладні речення)	Н.в. + дієслово+ся + (Ор.в.)
(S) →	(O5)
дієслово →	дієслово+ся
O4 →	S

10. Замініть а) пасивні конструкції активними; б) активні конструкції пасивними.

А) Зразок: *Як вимовляється ваше ім'я? – Як вимовляють ваше ім'я?*

1. О котрій годині відчиняється студентська лікарня? 2. У першому семестрі на підготовчому факультеті викладалась тільки українська мова, а у другому семестрі будуть викладатися й інші предмети. 3. Ким перекладатиметься цей документ? 4. Коли розглядатиметься моя справа? 5. Чи обговорювалися вже умови роботи? 6. Оголошується перерва на півгодини. 7. Ким приймається це рішення? 8. Коли писалася ця комедія? 9. Коли перевірятимуться тести? 10. Скільки часу готувався цей проект?

Б) Зразок: *Як пишуть ваше прізвище? – Як пишеться ваше прізвище?*

1. Студенти складають іспити наприкінці кожного семестру. 2. Наступного місяця відкривають новий кінотеатр. 3. Коли зачиняють бібліотеку? 4. Хто перекладав цю п'єсу? 5. Хто підписуватиме цей документ? 6. Мене виховувала бабуся. 7. Які предмети викладають на підготовчому факультеті? 8. Хто створював цю рок-групу? 9. Хто буде виконувати це замовлення? 10. Цього року обиратимуть президента. 11. Коли святкуватимуть Великдень?

Доконаний вид

Активні конструкції (односкладні неозначено-особові речення) Зн.в. + дієслово	Пасивні конструкції Н.в. + (бути) + пас. дієприкм. мин. ч.
Минулий час	
Цю.....споруду <u>побудували</u> майже 100 років тому.	Ця споруда <u>(була) побудована</u> майже 100 років тому.
Цей...стадіон <u>відкрили</u> у минулому місяці.	Цей стадіон <u>(був) відкритий</u> у минулому місяці.
Завдання <u>виконали</u> вчасно.	Завдання <u>(було) виконане</u> вчасно.
Майбутній час	
Будівництво <u>завершать</u> через рік.	Будівництво <u>буде завершене</u> через рік.
Роботу <u>виконають</u> вчасно.	Робота <u>буде виконана</u> вчасно.

<u>Дві нові станції метро побудують</u> у цьому році.	<u>Дві нові станції метро будуть побудовані</u> у цьому році.
---	---

● **Порівняйте:**

<i>Активні конструкції</i>	<i>Пасивні конструкції</i>
Поет <u>присвятив</u> цей вірш своїй батьківщині.	Цей вірш <u>(був) присвячений</u> (поетом) батьківщині.
Усі студенти вже <u>отримали</u> паспорти.	Паспорти вже <u>(були) отримані</u> (усіма студентами).
Ми <u>перекладемо</u> статтю до п'ятниці.	Стаття <u>буде перекладена</u> (нами) до п'ятниці.
Ви <u>можете змінити</u> умови контракту? / <u>Можливо змінити</u> умови контракту?	Чи <u>можуть бути змінені</u> (вами) умови контракту?
Я <u>повинен виконати</u> це завдання вчасно.	Завдання <u>повинне бути виконане</u> (мною) вчасно.
(Н.в.)+дієслово+3н.в.	(Ор.в.) + (бути)+пас.дієприкм. мин. ч. + Н.в.
S → дієслово	(O5) → пас. дієприкм. мин. ч. O4 → S

11. Замініть а) пасивні конструкції активними; б) активні конструкції пасивними.

А) Зразок: *Ці фотографії зроблені моїм братом. – Ці фотографії зробив мій брат.*

1. Документи вже *підписані* шефом? 2. Коли вся робота *буде повністю виконана*? 3. Проект домовленості вже *підготовлений* референтом. 4. Запрошення на ювілей *були відіслані* секретаркою ще вчора. 5. Термін дії контракту *буде подовжений* фірмою. 6. Цей лист *був отриманий* мною позавчора. 7. На цій вулиці в кінці 19 століття *був побудований* будинок готелю «Пасаж». 8. Участь прем'єр-міністра *була запланована* на вечірнє засідання. 9. Під час контролю в аеропорту у цього чоловіка *був вилучений* паспорт. 10. У 1804 р. у цьому будинку *була відкрита* комерційна гімназія. 11. На центральних сходах палацу *були встановлені* скульптурні фігури, виконані відомим італійським майстром.

Б) Зразок: Де побудували Палац студентів? – Де побудований Палац студентів?

1. Країна ще не подолати економічну та політичну кризу. 2. Наступного року вчені створять нову модель ракети. 3. Лікарі винайшли новий метод лікування. 4. Усі студенти написали контрольну роботу. 5. Реконструкцію скінчать наступного тижня. 6. Концерт розпочали вчасно. 7. До свята організували конференцію. 8. Гроші за навчання вже сплатили. 9. Магазин вже зачинили. 10. Головуючий оголосить перерву до другої години. 11. Я вже прибрав кімнату. 12. Ми прочитаємо ці книжки до наступної суботи. 13. Нову станцію метро повинні відкрити до свята Незалежності України. 14. Батькові зробили складну операцію на серці. 15. Ви вже прийняли цю пропозицію? 16. Чи ви не можете знизити ціну на продукцію? 17. На зустрічі обговорили усі питання? 18. На якому заводі зробили цей годинник? 19. Цю заяву підписав декан. 20. Цю школу вже відремонтували? 21. Парламент обрали на наступні 4 роки.

□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□

▣ **Зверніть увагу:** безсполучникові речення можуть містити різні відношення:

Час: *Настав ранок, учні пішли до школи* (порівн.: **Коли** *настав ранок, учні пішли до школи*).

Умову: *Довго спатимеш – нічого не встигнеш* (порівн.: **Якщо** *довго спатимеш, то нічого не встигнеш*).

Причину: *Ми вирішили зупинитися – дуже стомилися і хотіли спати* (порівн.: *Ми вирішили зупинитися, тому що дуже стомилися і хотіли спати*).

Наслідок: *Канікули скінчилися, треба було знову ставати до навчання* (порівн.: *Канікули скінчилися, тому треба було знову ставати до навчання*).

Пояснення: *Я вже знаю, ніколи він не досягне своєї мрії.* (порівн.: *Я вже знаю, що він ніколи не досягне своєї мрії*).

Протиставлення: *Викладач пояснював граматику, студенти уважно слухали* (порівн.: *Викладач пояснював граматику, а студенти уважно слухали*).

* 12. Прочитайте прислів'я, народні прикмети (А) та уривки з художніх творів (Б). Спробуйте використати у них сполучники *як, якщо, якби, коли, тому що, бо, а, але, проте* тощо. Зробіть для цього потрібні зміни.

А) 1. Слово – срібло, мовчання – золото. 2. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 3. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 4. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 5. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 6. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 7. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 8. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 9. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 10. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 11. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 12. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 13. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 14. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 15. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 16. ~~Слово – срібло, мовчання – золото.~~ 17. Вовків боятися – у ліс не ходити.

В) 1. Защебетав соловейко – пішла луна гаєм. (Т. Шевченко)
2. Осінній вечір морозом дихав, у небі місяць немов п'ятак. (В. Симоненко).

Цільові відношення

Складні речення з підрядними мети

Для чого? З якою метою? Навіщо?

- Мені треба багато працювати (навіщо?), щоб скласти усі ці іспити.
- Аби закінчити роботу у призначений термін, треба все ретельно спланувати (для чого?).
- Батьки подарували мені сучаний ноутбук (з якою метою?), для того щоб я міг виконувати на ньому свої проекти.

◆ **Запам'ятайте:** підрядні мети висловлюють мету, призначення головної частини і приєднуються до неї сполучниками *щоб, для того щоб, аби, з тим щоб*.

13. Закінчіть речення.

1. Марина купила нову цифрову камеру, для того щоб
2. Максиму потрібно багато працювати, щоб 3. Треба ретельно підготуватися, аби 4. Олена зателефувала подрузі, для того щоб 5. Треба, щоб ти 6. Давай підемо до бібліотеки, щоб 7. Мені потрібно купити новий ноутбук, щоб 8. Студенти приїхали до України, щоб 9. Нам треба вийти завчасно, з тим щоб 10. Наталка прийняла пігулку, щоб 11. Сашко призначив Тетяні побачення, аби 12. Я хочу написати батькам листа, для того щоб 13. Напишіть нам свою нову адресу, щоб 14. Аби не змерзнути, 15. З тим щоб вистачило грошей до кінця місяця, 16. Для того щоб не захворіти на грип,

* 14. Прочитайте народні прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б). Визначте сполучники, що поєднують цільві підрядні до головної частини. Поясніть, як ви розумієте значення прислів'їв.

а) 1. *Що ти хочеш, то й будеш, аби ти хотів.* 2. *Щоб ти щастив, аби ти щастив.* 3. *Що ти хочеш, то й будеш, аби ти хотів.* 4. *Що ти хочеш, то й будеш, аби ти хотів.* 5. *Що ти хочеш, то й будеш, аби ти хотів.* 6. *Щоб ти щастив, аби ти щастив.* 7. *Що ти хочеш, то й будеш, аби ти хотів.* 8. Аби чоловіка розпізнати, треба його за серце взяти.

б) 1. Для того, щоб стать щасливим, треба мріяти завжди. (М. Сом) 2. Щоб жити, ні в кого права не питаюсь... (П. Тичина) 3. Я посланий, щоб виконати закон. (Леся Українка).

● Порівняйте:

Цільві відношення (Для чого? З якою метою? Навіщо?)	
<i>у складному реченні</i>	<i>у простому реченні</i>
Він пішов у магазин, аби купити хліб.	Він пішов у магазин за хлібом.
Він звернувся до лікаря, щоб йому допомогли.	Він звернувся до лікаря по допомогу.
Він поїхав, щоб вирішити справи.	Він поїхав у справах.
щоб, для того щоб, аби, з тим щоб	за + Ор.в. по + Зн.в. у + М.в.

15. Прочитайте речення. Задайте питання до підкреслених слів.

1. Завтра я зайду за тобою. 2. Мені треба до деканату за візою. 3. Мати послала сина у магазин за цукром. 4. Максим звернувся до батька за порадою. 5. У магазині стояла невелика черга за молочними продуктами. 6. Студенти йдуть у бібліотеку за підручниками. 7. Мені треба зайти до одногрупника за конспектом. 8. Нам треба піти до деканату у невідкладній справі. 9. Я ходжу в цей магазин по хліб.

16. Закінчіть речення, доберіть потрібні слова і поставте їх у правильну форму.

1. Ми відправилися у подорож ... 2. Іван стоїть у черзі ... 3. Я завжди можу звернутися ... до своєї найкращої подруги. 4. Батько поїхав до столиці ... 5. Мені треба піти в офіс банку ... 6. Синку,

сходи у кіоск ... 7. Сашко скоро повернеться, він пішов ...

Слова для довідок: *допомога, порада, квиток на поїзд, хліб, документи, мінеральна вода, нові враження, відрядження, справи.*

Завдання для самостійної роботи

1. Замініть пряму мову непрямою, вживайте сполучник *щоб*.

Зразок: Мати сказала сину: «Сходи, будь ласка, в магазин по продукти». – Мати сказала сину, щоб він сховався у магазин по продукти.

1. Марина сказала мені: «Купи, будь ласка, квитки в кіно». 2. Я сказала подрузі: «Приходь сьогодні о шостій до мене». 3. Дідусь написав нам у листі: «Надішліть мені свої фотографії». 4. Василь сказав Оксані: «Зателефонуй мені завтра по обіді». 5. Я сказав брату: «Звернись по пораду до викладача». 6. Викладач сказав нам: «Повторіть восьмий модуль і виконайте вправу № 22». 7. Сусід сказав мені: «Обов'язково подивись ввечері цю програму».

2. Використайте сполучник *що* або *щоб*.

1. Викладач сказав нам, ... ми прочитали цю книжку. Він сказав, ... може дати цю книжку комусь із студентів. 2. Мати сказала, ... сина немає вдома. Мати сказала синові, ... він пішов гуляти. 3. Я написав батькам, ... влітку ми приїдемо до них. Батько написав нам, ... ми приїздили у серпні. 4. Ганна сказала мені, ... вона запросила Шевченків. Ганна сказала мені, ... я запросив Шевченків. 5. Ми сказали друзям, ... вони приходили до нас суботу. Ми сказали друзям, ... приїдемо до них в суботу. 6. Іван Максимович зателефонував дружині і сказав їй, ... ввечері у них будуть гості. Він попросив дружину, ... вона приготувала вечерю на п'ятьох людей.

3. Прочитайте текст. Слова в дужках поставте у правильну форму.

Ігор Петренко працює ... (велика фірма), він є ... (її генеральний директор). Фірма називається «Укртранссервіс», вона займається ... (перевезення вантажів). «Укртранссервіс» має ... (власний автомобільний парк). Фірма входить до складу ... (велика багатопрофільна компанія), яка співробітничает із... (закордонні фірми й компанії). «Укртранссервіс» працює на ... (український та світовий

ринок), вона має свої представництва у ... (різні країни світу).

4. Утворіть дієслівно-іменні словосполучення.

Зразок: продаж телевізорів – продавати телевізори

Покупка автомобілів, ремонт гаражів, реставрація будинків, перевезення вантажів, будівництво доріг, експорт товарів, імпорт комп'ютерів, випуск електронного обладнання, обслуговування населення, реклама продукції, торгівля м'ясопродуктами, вироб нафтопродуктів.

5. Замініть словосполучення синонімічними.

а) Зразок: Займатися виробництвом електроніки – виробляти електроніку.

Займатися будівництвом доріг; займатися реалізацією побутової техніки; займатися ремонтом комп'ютерної техніки; займатися організацією вечірок; займатися виробництвом мобільних телефонів; спеціалізуватися на продажу літнього взуття; спеціалізуватися на продажу молочних продуктів.

б) Зразок: виробляти автомобілі – займатися виробництвом автомобілів / спеціалізуватися на виробництві автомобілів.

Випускати відеотехніку; торгувати офісними меблями; продавати фототехніку; ремонтувати побутову техніку; рекламувати комп'ютерну техніку; експортувати залізо; обслуговувати виробників; організовувати конференцію; виробляти електроенергію.

6. Визначте, чим займається фірма.

Зразок: Компанія «Укрекспорт» – здійснення експорту товарів.

Компанія «Укрекспорт» здійснює експорт товарів./ Компанія «Укрекспорт» спеціалізується на експорті товарів./Компанія «Укрекспорт» займається експортом товарів.

1. Фірма «Ваша оселя» 2. Компанія «Фармахім» 3. Об'єднання «Авіасервіс» 4. Фірма «Трансавто» 5. Магазин «Динамо» 6. Фірма «Елегант» 7. Акціонерне товариство	а) продаж спортивного одягу і взуття; б) організація виставок та ярмарок; в) перевезення вантажів; г) виробництво й продаж ліків; д) будівництво котеджів; е) організація сервісу

«Експоцентр»

авіапасажирів;

є) виготовлення модного одягу.

7. Визначте, від яких слів та яким способом утворені ці слова.

А) М'ясопродукти, рибопродукти, морепродукти, нафтопродукти, спорттовари, медтехніка, радіотехніка, лісоматеріали, електроприлади, автотранспорт, авіап перевезення, туроператор.

Б) Подорожувати, вечеряти, оприлюднити, обнародувати, оголосити, передумати, збільшити, постаріти, розміститися, розрахувати, знепритомніти, позеленіти, відпрацювати.

8. Закінчіть речення, використовуйте дієслово правильного виду.

Зразок: – Ви хочете щось ... шефу? – Ні, не треба нічого (передавати/передати)

– Ви хочете щось передати шефу? – Ні, не треба нічого передавати.

1. – Я можу ... листи для шефа на столі? – На мою думку, не варто (залишати/залишити)
2. – Можна ... цю інформацію факсом. – Я думаю, не варто (надсилати/надіслати)
3. – Ви хочете ... участь у конференції? – Ми гадаємо, що зараз немає необхідності ... участь у цій конференції. (брати/взяти)
4. – Ми можемо ... документи без юриста. – Я не раджу вам ... документи без спеціаліста. (оформляти/оформити)
5. – Я хочу ... до фірми «Темпо». – Я б не радив тобі ... до них. (звертатися/звернутися)
6. – Я б хотів ... з паном Тарасенко (говорити/поговорити). Ми з ним ... про зустріч. (домовлятися/домовитися)
7. Дякуємо вам за новий каталог, який ми ... днями (отримувати/отримати). Чи не могли б ви також ... зразки вашої продукції? (надсилати/надіслати)
8. Перш ніж ... наш договір (ухвалювати/ухвалити), нам треба ... з юристом. (радитися/порадитися).

Текст

Уперше в театрі

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Антра́кт, афі́ша, гардеро́б, на́товп, особня́к, парте́р, прем'є́ра, репертуа́р, сце́на, фойе́.

2. Запам'ятайте синоніми та антоніми

грати (роль) = виконувати (роль)	хвалити ≠ ляяти
----------------------------------	-----------------

3. Ці однокореневі слова напишіть у таблицю. Значення незнайомих слів подивіться у словнику. Скажіть, яким способом утворені похідні іменники.

Іменник		прикметник	дієслово
істота	неістота		

Дра́ма, драматичний, драмату́рг; рефо́рма, реформува́ти, реформато́р; засновник, засновува́ти; поет, поезія, поетичний; тихий, тиша; промінь, проміння, промені́ти; шука́ти, пошук; весна, весняний, весінний; лялька, ляльковий; архітектор, архітекту́ра, архітектурний; симфонія, симфоні́чний; перекона́ти, переконливий; виконувати, виконавець; небожитель, не́бо; диригува́ти, дириге́нт, диригува́ння, дириге́нтський; пам'ята́ти, пам'я́ть, пам'ятка; хвалити, схвальний, хвалькови́тий, хвалько́; слухати, слуха́ч; гляді́ти, гляда́ч, вигляда́ти; керівник, керува́ти, керівний.

• Порівняйте:

<i>бачити / побачити</i>	<i>дивитися / подивитися</i>
Ви бачили цю виставу?	Ви дивилися цю виставу?
Ви бачили сьогодні Дмитра?	Ви дивилися цей фільм?
Коли ми дивилися новини, ми побачили репортаж про нашу академію.	
<i>чути / почути</i>	<i>слухати / послухати</i>
Ви чули цю новину?	Ми уважно слухали його розповідь.
Ви чули цього співака?	
Ми уважно слухали його розповідь і почули багато цікавого.	

4. Використайте потрібне дієслово.

А) (по)слухати – (по)чути

1. Учора ми ... оперу «Мазепа». 2. Від кого ти ... цю новину?
3. Щоранку я ... радіо. 4. Треба уважно ... професора. 5. Говорить голосніше, він дуже погано 6. Я нічого про це не 7. Чому ти вмикаєш музику так голосно? Можна подумати, що ти погано

8. Давай разом ... цей диск. 9. Олена неухажно ... лектора.

Б) (по)дивитися – (по)бачити

1. – Ви вже ... нового викладача? – Ні, я ще не ... його. 2. Ми почули якісь голоси й ... у вікно, але на вулиці нікого не 3. Дмитро носить окуляри, тому що з дитинства погано 4. Учора в театрі я ... знайоме обличчя. Я довго ... на цю людину, але так і не зміг пригадати, де я її 5. У неділю ми ходили ... новий фільм. 6. Ви вже ... цей фільм? 7. Я раджу тобі ... цей фільм. 8. Коли я читаю новий текст, я завжди ... у словник.

5. Зверніть увагу на тематичні асоціативні ряди до виділених іменників. Подивіться значення незнайомих слів у словнику. Якщо можете, доповніть асоціативні ряди.

Театр

опери і балету, української (російської) драми, юного глядача, музичної комедії;
 оперний, драматичний, ляльковий, аматорський;
 вистава, прем'єра, п'єса, драма, комедія, трагедія, опера, балет;
 (перша/друга) дія, антракт;
 афіша, каса, фойє, гардероб, буфет, (півний, переповнений) зал/зала, сцена, партер, балкон, ряд;
 колектив, трупа;
 актор, актриса, режисер, виконавець;
 публіка, слухач, глядач, прихильник;
 аплодувати, підносити квіти, викликати акторів на сцену, брати автограф;
 (зайвий) квиток.

Філармонія

диригент, соліст, виконавець, співак, музикант, піаніст, скрипаль;
 симфонічний оркестр.

Концерт

живий концерт, концерт за участі (кого?), концерт симфонічної (джазової) музики.

Кіно

(романтична) комедія, мелодрама, детектив, трилер, фільм жахів.

Актор

провідний, іскрометний, талановитий, народний, заслужений, великий, відомий, популярний.

▣ Зверніть увагу:

<i>Куди ви йдете?</i>	
Ми йдемо у театр / до театру	на виставу

консерваторії	у консерваторію / до	на п'єсу на балет
	у філармонію / до філармонії	на оперу
	у клуб / до клубу	на концерт
	у музей / до музею	на комедію
	у кінотеатр / до кінотеатру	

6. Прочитайте тлумачення дієслів і дієслівних сполучень. Зверніть увагу на керування. Складіть з цими дієсловами й дієслівними сполученнями власні приклади.

вразіти/ вразити	кого?	Викликати почуття подиву, захоплення тощо; дивувати. – <i>Будинок театру нас вразив.</i>
складати/ скласти (яке?) враження	на кого? чим?	= вразити/вразити. – <i>Цей співак склав на слухачів велике враження.</i>
опинятися/ опинитися	де?	Потрапляти куди-небудь. – <i>Він завжди мріяв опинитися в Австралії.</i>
збиратися/ зібратися	де?	Сходитися, з'їжджатися в одне місце. – <i>Студенти зібрались у великій аудиторії.</i>
наповнятися/ наповнитися	ким? чим?	Ставати зайнятим, заповненим ким-, чим-небудь. – <i>Поступово зал наповнився студентами.</i>
(про)лунати		= звучати – <i>Пролунав дзвоник, і студенті увійшли до класу.</i>
(по)гаснути		Переставати горіти, світити. – <i>Світло погасло, і в кімнаті стало дуже темно.</i>
(по)глузувати	з кого? з чого? над ким? над чим?	Насміхатися; висміювати когось або щось. – <i>У дитинстві мій старший брат завжди глузував з мене.</i>
(по)жалкувати	за ким? за чим? по кому? по чому? про що?	= жаліти. – <i>Ти не пожалкуєш, якщо підеш на цей концерт.</i>
ризикувати/ ризикнути	чим?	Піддавати себе небезпеці. – <i>Альпіністи дуже ризикують, коли</i>

		<i>піднімаються в гори у таку погоду.</i>
передавати/ передати	<i>що?</i>	Повідомляти про що-небудь телефоном, радіо тощо. – <i>Саме зараз по телевізору передають репортаж про змагання.</i>
влаштуватися/ влаштуватися	<i>де?</i>	Розташовуватися, сідати, лягати де-небудь. – <i>Він зручно влаштувався на дивані.</i>
переконувати/ переконати	<i>кого? у чому?</i>	Доводити що-небудь комусь, змушувати кого-небудь повірити у щось. – <i>Батько не хотів дозволити дітям іти на дискотеку, але мати його переконала.</i>
мати рацію	<i>у чому?</i>	Бути правим, думати правильно. – <i>Мій батько мав рацію, коли говорив, що хороша освіта – найголовніше у житті.</i>

■ Зверніть увагу:

<i>бути до вподоби = подобатися</i>
Ця музика мені <i>не до вподоби</i> (= не подобається).
Тобі <i>до вподоби</i> (= подобається) твоя нова робота?

* 7. Ці дії розташуйте у правильній послідовності.

Починається вистава.	Лунає останній дзвоник.
Підносять акторам квіти.	Вистава закінчується.
Зала наповнюється.	Вони сідають.
Починається друга дія.	Ідуть у буфет.
Ідуть до зали.	Гасне світло.
Публіка збирається.	Глядачі довго аплодують.
Роздягаються у гардеробі.	Глядачі входять до театру.
Настає повна тиша.	Дивляться програму.
Глядачі виходять у фойє.	Настає антракт.
Знов лунає дзвоник.	

8. З'єднайте речення за допомогою сполучників *хоча, якщо, тому що, оскільки, тому*.

1. П'єса мені сподобалася. Я не дуже люблю цього драматурга.
2. Артист Гриненко грає чудово. Він недавно прийшов до театру.

3. Вистава закінчилася пізно. Ми вирішили повертатися додому на таксі. 4. Наталка вирішила подивитися «Лісову казку» ще раз. Вона бачила її раніше. 5. Я погано пам'ятаю цей роман. Я читав його дуже давно. 6. Імад ще погано розмовляє українською мовою. Він не ходить у драматичні театри. 7. Ми можемо піти на концерт. Ти будеш вільна у суботу. 8. Нас не пустили до залу. Ми запізнилися на виставу.

9. Скажіть у теперішньому часі.

1. Цю п'єсу сильно критикували у пресі. 2. У цьому театрі сьогодні йшла вистава «Гамлет». 3. Глядачі довго аплодували. 4. Зазвичай Лариса брала два квитки до театру. 5. Марина віддавала перевагу балету. 6. Світлова чудово танцювала цю партію. 7. Він діставав квитки на вистави задалегідь. 8. Режисер ніс букет троянд. 9. Хто малював ескізи до афіші? 10. Яка вистава була вчора по телевізору?

10. Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть з ними власні речення. Якою частиною мови є виділені слова? Поясніть їхнє вживання у тексті.

Уперше в театрі

Сьогодні ми йдемо до театру української драми імені Т. Г. Шевченка. Ми будемо дивитися виставу «Дуже проста історія» за п'єсою сучасного українського драматурга Марії Ладо. Я ніколи ще не був у театрі, тому дуже хвилююсь.

Перед театром великий натовп, усі питають зайвий квиток, тому що сьогодні прем'єра. І хоча квитки були досить дорогі, все одно *бажаючих* подивитися виставу дуже багато.

Будинок театру вражає. Це дуже красивий особняк на центральній вулиці міста. Я багато разів проходив повз нього і завжди мріяв опинитися всередині. Викладач розповідала нам про цей театр. Вона сказала, що він є одним з найстаріших театрів України, що його життя завжди було *насичене* яскравими творчими пошуками. Засновник театру реформатор української сцени Лесь Курбас дав йому поетичну назву першого весняного місяця за старим українським календарем – «Березіль». Це був сміливий і міцний експериментальний колектив, в якому променіли молоді таланти – Амвросій Бучма, Мар'ян Крушельницький, Наталія Ужвій та інші.

Ми входимо до театру, роздягаємося у гардеробі й ідемо до залу. Наші місця у партері, у п'ятому ряді. Ми сідаємо й дивимося програму. Головні ролі виконують заслужені артисти України

Світлана Соловійова, Лідія Стілик та Юрій Євсюков.

Поступово публіка збирається, зала наповнюється. Усі люди виглядають дуже щасливими, в усіх піднесений настрій. Ось лунає останній дзвоник, гасне світло й настає повна тиша...

П'єса цілком оригінальна. У ній діють люди, тварини та небожителі. Ми у захваті й не помічаємо, як настає антракт.

Ми виходимо у фойє. Тут на стінах висять портрети провідних акторів і режисерів театру, фотографії, на яких *зображені* сцени з найкращих вистав театру. Ну і який же театр без буфету! Ми купуємо каву і смачні тістечка й обговорюємо щойно *побачене*.

Потім знов лунає дзвоник, і починається друга дія вистави... Коли вистава закінчується, глядачі довго аплодують і кілька разів викликають акторів та режисера на сцену. Виконавцям головних ролей підносять квіти. Ми виходимо з театру і підходимо до афіші, аби подивитися репертуар театру на наступний місяць.

Ми чули від викладача, що у Харкові кілька театрів – опери та балету, ляльковий, музичної комедії, юного глядача, української та російської драми. А ще викладач говорив, що останнім часом у місті з'явилися кілька експериментальних театрів, у яких грають молоді талановиті актори. Це театри «Мадригал», «Нова сцена», «Арабески», «Театр 19», «Сходи», «Каламбур» тощо. Я чув від своїх українських друзів, що деякі вистави цих театрів варто подивитися. Я ще кілька років буду жити у Харкові й обов'язково подивлюсь їхні вистави.

11. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. До якого театру підуть студенти? 2. Яку виставу вони дивитимуться? 3. Чому Імад хвилюється? 4. Чому перед театром було багато людей? 5. Як виглядав будинок театру? 6. Що викладач розповідав студентам про цей театр? 7. Як виглядали люди, що прийшли до театру? 8. Яку п'єсу дивилися студенти? 9. Що робили студенти під час антракту? 10. Чи сподобалася глядачам вистава? Чому ви так вважаєте? 11. Чи можна назвати Харків театральним містом? Чому ви так думаєте? 12. Чи збирається Імад і далі ходити до театрів? 13. Чи ви вже ходили у який-небудь харківський театр? У який саме? На яку виставу? 14. Чи ходили ви до театрів раніше? (Якщо не ходили, то чому? Якщо ходили, то у які театри?). 15. Які інші види мистецтва вам до вподоби?

12. Доповніть мікротексти інформацією, що ви дізналися з тексту.

1. Сьогодні студенти йдуть Вони будуть дивитися за п'єсою

2. Будинок театру Це дуже красивий Цей театр є одним з , його життя завжди було насичене Засновник театру Лесь Курбас дав йому

3. У Харкові є кілька театрів – опери та балету, А ще останнім часом у місті з'явилися , у яких грають Вистави цих театрів

13. Прочитайте діалоги. Спробуйте зрозуміти значення виділених слів з контексту. Складіть подібні діалоги.

1)

- Ніна, ти вільна ввечері у п'ятницю?
- Так, вільна.
- Ти не хочеш піти у п'ятницю до театру?
- До якого?
- До лялькового.
- Ти з мене глузуєш? Я вже доросла, аби ходити до лялькового театру.
- Ні, я серйозно. У Харківському ляльковому театрі показують вистави не тільки для дітей, але й для дорослих.
- Правда? Я не знала.
- Так, ось і у п'ятницю буде вистава «Майстер і Маргарита» за романом Михайла Булгакова. Я чув схвальні *відгуки* про цю виставу. То що, ідеш? У мене як раз є зайвий квиток.
- Ну добре, якщо це вистава для дорослих, тоді піду із задоволенням.
- Ти не пожалкуєш. *До речі*, театр розташований у красивому будинку, побудованому знаменитим архітектором Бекетовим. Це справжня *пам'ятка* архітектури. Ти ж майбутній архітектор, тобі буде цікаво подивитися.
- Чудово! Буду з нетерпінням чекати п'ятниці! А о котрій починається вистава?
- О сьомій тридцять. Тільки давай підемо трохи раніше. Я хочу, щоб ти ще встигла подивитися музей ляльок у будинку театру. Це щось неймовірне! Там *зібрана* колекція з 11 000 експонатів – ляльок, афіш, макетів, сувенірів, ескізів ляльок, театральних програм та фотографій з багатьох країн світу.
- Я дуже тобі вдячна за запрошення, Андрію.

2)

- Ганно, ти не дивилась «Лебедине озеро» у театрі опери та балету?
- Ще ні. А чому ти питаєш?
- Мене запросили друзі на цей балет. А я не знаю, чи погоджуватися. Я ж ніколи не ходив ані на балет, ані на оперу. Що ти мені порадиш?
- Навіть не знаю, що тобі сказати. Я чула різні відгуки. Одні дуже хвалять, інші лають. Тому я думаю, що краще піти й подивитися, аби скласти власне враження. Чим ти ризикуєш? Навіть якщо тобі не сподобається вистава, ти побачиш красивий театр, послухаєш чарівну музику великого Чайковського і просто поспілкуєшся із друзями.
- Так, ти маєш рацію. Дякую тобі за пораду.
- Нема за що. Бажаю тобі приємно провести час.

3)

- Привіт, Максиме. Що ви з Оленою робите у неділю?
- Ідемо на концерт у філармонію.
- І що там буде? Якийсь концерт?
- Так, концерт симфонічного оркестру.
- А навіщо йти до філармонії? Симфонічну музику щодня передають по радіо.
- Так, звичайно. Але живий концерт – це завжди свято. Особливо для моєї нареченої. Вона робить зачіску, одягає найкращу сукню. До того ж вона у мене справжня шанувальниця Юрія Янка і не пропускає жодного його концерту.
- А хто такий цей Юрій Янко? Я ніколи про нього не чула.
- Це керівник і головний диригент харківського симфонічного оркестру. Знаєш, він чудовий музикант, талановитий виконавець й іскрометний актор. Я сам із великим задоволенням ходжу на концерти за участі Юрія Янка.
- Цікаво було б послухати. Як підете наступного разу, візьміть квиток і для мене.
- Обов'язково.

4)

- Максиме, не хочеш увечері піти у кіно? У «Кінопалаці» як раз іде нова комедія із Джеком Ніколсоном у головній ролі.
- А навіщо йти у кіно, якщо можна взяти будь-який диск і подивитися вдома на дивані?

- Як навіщо?! Це ж зовсім інша річ – дивитися фільм на широкому екрані, з усіма звуковими ефектами. Я вже не кажу про святкову атмосферу, кока-колу, морозиво та попкорн.
- Я не бачу нічого святкового у *переповненому* залі та попкорні. Вдома можна приготувати собі улюблені бутерброди, каву і зручно влаштуватися на дивані. Ніхто не буде тобі заважати. Фільм можна у будь-який час зупинити, якщо стомився. Або подивитися якийсь епізод ще раз. До того ж квитки у «Кінопалац» такі дорогі.
- Квитки зовсім не дорогі. Але ти мене переконав. Залишимося вдома. Я приготую твою улюблену піцу. А ти *взьми у прокати* пару цікавих фільмів.
- Гаразд. А що б ти хотіла подивитися? Комедію, мелодраму, детектив чи трилер? Або може взяти фільм *жаків*?
- Ні, тільки не жахи! І не трилер. Взьми якусь романтичну комедію та детектив.

14. Складіть діалоги

- а) між чоловіком, який хоче придбати квитки у театр, і касиром;
- б) між двома прихильниками театру, один з яких любить класику, а інший – авангард.

15. Прочитайте питання і виберіть найбільш вдале, як на вашу думку, пояснення.

1. Чому молодь зараз мало ходить у кіно?

- а) Квитки дуже дорогі.
- б) Мало цікавих фільмів.
- в) Мало хороших кінотеатрів.
- г) Усі мають телевізори.
- д) Можна купити диск та подивитися будь-який фільм вдома.
- е) З іншої причини (назвіть її).

2. Чому ви (ваші знайомі) рідко ходите у театр?

- а) Немає часу.
- б) Немає цікавих вистав.
- в) До вподоби сидіти вдома.
- г) Вистави закінчуються дуже пізно.
- д) З іншої причини (назвіть її).

3. Чому молодь мало ходить до філармонії?

- а) Любить естраду.
- б) Не до вподоби класична музика.

- в) Подобається джазова музика.
- г) Не до вподоби сувора атмосфера залу.
- д) З іншої причини (назвіть її).

16. погодьтесь із цими ствердженнями або посперечайтесь.

1. Усі люди люблять театр. 2. Вихід у театр або на концерт – це завжди свято. 3. Краще дивитися виставу вдома по телебаченню. 4. Молодь вибирає мюзикл. 5. На балет та оперу ходять лише старі люди. 6. У найближчому майбутньому комп'ютер замінить людям мистецтво. 7. Усім людям до вподоби народна музика. 8. Слухати джаз набагато приємніше, ніж рок-музику.

* 17. Тут зашифровані назви розваг та розважальних закладів. Знайдіть мінімум 10 з них.

Ч	Ш	О	У	К	Ї	Х	П	Г	Б
В	К	І	Н	О	Т	Е	А	Т	Р
И	Л	А	Д	М	Р	З	Р	М	Е
С	У	К	Р	Е	И	Ц	К	У	С
Т	Б	Ц	А	Д	Л	И	Б	З	Т
А	Ж	І	М	І	Е	Р	А	Е	О
В	Є	Я	А	Я	Р	К	Л	Й	Р
К	Д	И	С	К	О	Т	Е	К	А
А	К	О	Н	Ц	Е	Р	Т	Ю	Н
Ф	І	Л	А	Р	М	О	Н	І	Я

18. Напишіть твір на тему «Як я вперше ходив до театру» або «Чому я ніколи не ходжу до театру» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 16

Безособові дієслівні форми на *-но, -ено, -то*

Українській мові властиві дієслівні форми на *-но, -ено, -то*. Вони утворюються від пасивних дієприкметників мин. ч. із суф. *-н/-ен/-т-*: з'ясований – з'ясовано, покладений – покладено, вкритий – вкрито. Це незмінні слова. Вони виражають дію, не пов'язану безпосередньо з діячем, і виступають у ролі головного члена в односкладному безособовому реченні: *Хай буде вік прожито як належить* (Л. Костенко).

Речення з пас. дієприкм. і з формами на *-но, -ено, -то* часто близькі за змістом. Різниця у тому, що дієприкметник вказує на ознаку за дією, а безособова форма на *-но, -ено, -то* – на результат дії. Порівняйте:

Роботу <u>виконано</u> вчасно.	Робота <u>виконана</u> вчасно.
Цього року <u>буде завершено</u> нову лінію метро.	Цього року <u>буде завершена</u> нова лінія метро.
Цю книгу <u>було перекладено</u> на українську мову.	Ця книга <u>була перекладена</u> на українську мову.
O4 + (було/буде) + ...o (безос. дієсл. форма)	S + (бути) + дієприкм.
<u>Що було зроблено</u> за минулий рік?	<u>Що зробили</u> за минулий рік?
Текст вже <u>перекладено</u> .	<u>Ми</u> вже <u>переклали</u> текст.
Нову сукню <u>буде пошито</u> до свята.	<u>Я</u> <u>пошию</u> нову сукню до свята.
O4 + (було/буде) + ...o (безособове односкладне речення)	O4+дієслово (односкладні неозначено-особові речення) S.+дієслово+ O4 (двоскладні речення)

▣ **Зверніть увагу:** кінцеве *-о* в безособових дієслівних формах є не закінченням, а суфіксом.

• **Порівняйте:**

Стверджувальні речення	Заперечні речення
Текст було <u>перекладено</u> .	Текст не було <u>перекладено</u> .≈ Текста не було <u>перекладено</u> .

Нову сукню <u>буде пошито</u> до свята.	Нову сукню <u>не буде пошито</u> до свята. ≈ Нової сукні <u>не буде пошито</u> до свята.
<i>O4 + (було/буде) + ...o</i>	<i>O4 / O2 + не (було/буде) + ...o</i>

1. Ці речення замініть синонімічними.

Зразок: *Роботу виконано вчасно. – Робота виконана вчасно. / Роботу виконали вчасно.*

А) 1. Статтю вже перекладено. 2. Що зображено на малюнку? 3. Дитину кинуто батьками напризволяще. 4. Після серйозної аварії машину зіпсовано. 5. У місті скоро буде відкрито дві нових станції метро. 6. Цю картину було намальовано за три роки. 7. У подорожі нами було знято багато фотографій. 8. О котрій годині буде відчинено читальний зал? 9. Ваші документи буде перекладено завтра. 4. Коли буде розглянуто мою справу? 5. Умови роботи було вже обговорено. 6. На 2 годину було оголошено перерву. 7. Ким прийнято це рішення? 8. Коли було написано цю драму? 9. Коли буде перевірено тести? 10. Цей колектив створено кілька років тому. 11. Журналіста газети «Подія» було визнано найкращим. 12. У аварії авто було знищено.

Б) 1. Першу збірку віршів – «Сонячні кларнети» – датовано 1918 роком. 2. У лютому 1945 р. під час Ялтинської конференції було визначено число країн-учасниць установчої конференції Організації Об'єднаних Націй, час і місце її скликання. 3. Від губернатора було отримано розпорядження про тимчасове припинення будівництва. 4. У цій битві козаків було переможено. 5. Картини цього художника буде передано міському музею. 6. Весь цей одяг було привезено з Туреччини. 7. Через кризу звільнено сотні працівників компанії. 8. На картині зображено танцівницю. 9. Ним було віддано спорту все життя. 10. Вченим було продемонстровано сміливий експеримент. 11. На зустрічі не було досягнуто домовленості. 12. За ніч землю було вкрито снігом.

2. Замініть ці речення конструкціями з безособовою дієслівною формою.

Зразок: *Ці фотографії зробив мій приятель. – Ці фотографії (було) зроблено моїм приятелем.*

1. Цю картину намалював відомий художник. 2. Це

повідомлення надіслала мені сестра. 3. Цей e-mail написав мені мій колега. 4. Мій дідусь зібрав велику колекцію старовинних книжок. 5. Цю станцію метро побудували минулого року. 6. Цей підручник створили для іноземних учнів. 7. Цей детектив переклали українською мовою. 8. Сьогодні у музеї академії відкриється виставка картин нашого професора. 9. У студентському клубі організували виступ аматорських музичних колективів. 10. Наступного року тут побудують великий торговельний центр. 12. Коли тобі зробили операцію?

3. Виберіть дієприкметник або безособову дієслівну форму. Дієприкметники поставте у правильну форму. Зверніть увагу, що у деяких реченнях можливо використати і дієприкметник, і безособову дієслівну форму.

1. Ганна читає листа, ... від батьків. Цей лист ... сьогодні вранці?	отриманий – отримано
2. Наш гуртожиток ... недавно. Наша родина живе в будинку, ... півроку тому.	побудований – побудовано
3. Заяву ... ректором. Документи, ... ректором, лежать на столі.	підписаний – підписано
4. Наша академія ... у 1922 році. Коли ... вашу академію?	заснований – засновано
5. Нам показали фільм, ... відомим режисером. Цей фільм ... на півдні Китаю.	знятий – знято
6. – Коли ... ваша компанія? – Здається, нашу компанію ... років 10 тому.	створений – створено
7. Мені треба віднести до бібліотеки ... книжки. За життя ним не ... жодної книжки.	прочитаний – прочитано
8. Жан отримав у спадок колекцію картин, ... його батьком. Цю колекцію ... за 25 років.	зібраний – зібрано

4. Прочитайте мікротексти. Використайте замість крапок дієприкметники у правильній формі або безособові дієслівні форми. Зверніть увагу, що у деяких реченнях можливо використати і дієприкметник, і безособову дієслівну форму.

1. Коли Дмитро увійшов до аудиторії, він тримав у руці лист, ... (отриманий – отримано) ним вранці. Цей лист був ... (надісланий –

надіслано) з Китаю. Його ... (написаний – написано) приятелем Дмитра.

2. Вчора на уроці фізики нам був ... (показаний, показано) цікавий експеримент. Цей експеримент, ... (показаний, показано) викладачем, ми побачили вперше. Потім ми розв'язували задачу. Після того як ця задача була нами ... (розв'язаний – розв'язано), ми отримали від викладача наступну задачу. Ця задача виявилась дуже складною, і її було ... (розв'язаний – розв'язано) тільки одним студентом.

3. Зараз у музеї нашої академії ... (організований – організовано) виставку студентських фотографій. Ці фотографії ... (надісланий – надіслано) з різних міст України. Їх було ... (зроблений – зроблено) фотографами-аматорами. Особливо мені сподобалися фотографії, ... (знятий – знято) студентами нашої академії.

4. Недавно я прочитав збірку оповідань, ... (написаний – написано) сучасною французькою письменницею Ганною Гавальдою. Ці оповідання були ... (перекладений – перекладено) українською мовою кілька років тому. Книжку було ... (виданий – видано) у видавництві «Фоліо». Події, ... (описаний – описано) в оповіданнях, відбуваються у наш час.

* 5. Прочитайте уривки з художніх творів. Знайдіть і підкресліть у них дієприкметники та безособові дієслівні форми. Поясніть їхнє вживання. Від яких дієслів вони утворені?

1. І морено, й мучено нас – та все дурницею. (*Марко Вовчок*)
2. Шкода, бабуню, що спершу їх не вчено! (*Марко Вовчок*)
3. Я не думала нічого певного, не мала досі жодного ясного виробленого суду... . (*О. Кобилянська*)
4. За його порадою було прокладено в горах Тухольську дорогу. (*І. Франко*)
5. Представники підгірських громад, зраджених боярами і не оборонених князем, розповіли, що села їх попалено, худобу зграбовано, молодь загинула. (*І. Франко*)
6. Міріам, знищена, збентежена, закриває лице покривалом і повертається йти геть. (*Леся Українка*).

* 6. Прочитайте текст. Знайдіть і підкресліть у тексті дієприкметники та безособові дієслівні форми. Поясніть їхнє вживання. Про що йдеться у тексті? Придумайте назву для нього.

Погляньмо навколо, і ми побачимо безліч дивовижних речей, створених розумом і руками людини: радіо, телебачення, комп'ютерні системи, літаки, космічні ракети, архітектурні споруди, витвори

мистецтва... Але мова – це найчудесніше і наймудріше з усього, створеного людством. Без мови людина не могла б ні думати, ні творити, ні самовдосконалюватися.

На Землі існує багато мов. Одні мови схожі між собою, інші зовсім різні, але всі вони виконують однакову функцію – допомагають людям розуміти один одного у спілкуванні, під час спільної праці. Про значення мови, слова влучно сказано у прислів'ях: *Птаха видно по пір'ю, а людину – по мові. Слово не стріла, а глибше ранить. Від теплого слова і лід розмерзає. Мудре слово – добрий друг у біді.*

Мова – головний засіб людського спілкування, обміну думками, пізнання світу й передачі досвіду від покоління до покоління. Люди відрізняються від тварин тим, що трудяться, а також тим, що вміють мислити і говорити. Отже, завдяки праці й мові була сформована людина і створене людське суспільство.

Тривалий час мова існувала лише в усній формі, знання і досвід передавалися з уст в уста. Та з часом було винайдено письмо, щоб мати змогу передавати думки іншим людям, віддаленим у просторі і часі.

Щоб спілкування було успішним, потрібно насамперед добре знати мову, досконало володіти усним і писемним мовленням.

Не завжди легко висловлювати свої думки точно й образно. Цього слід учитися постійно й наполегливо. Видатний український письменник М. Рильський писав: «Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її. Борімося за красу мови, за правильність мови, за багатство мови».

7. Прочитайте текст. Знайдіть і підкресліть у ньому безособові дієслівні форми. Поясніть їхнє вживання. Замініть конструкції з безособовими дієслівними формами синонімічними конструкціями.

Київське метро

Велика буква «М» на вулицях Києва означає метро. Метро – це найшвидший та найзручніший вид транспорту.

Слово «метро» прийшло до української та інших мов з англійської. Так назвали лондонську підземку, яку було побудовано компанією «Метрополітен» у 1863 році. Це було перше метро у світі. Перше метро на Європейському континенті було побудовано в Будапешті у 1896 році, пізніше – в Парижі, Мадриді, Берліні, Афінах.

Першу лінію метро в Києві, Святошинсько-Броварську, було відкрито 6 листопада 1960 року. Другу лінію,

Куренівсько-Червоноармійську, було введено до експлуатації у 1976 році. І нарешті, третю лінію, Сирецько-Печерську, було відкрито в 1989 році.

Станції Київського метрополітену не схожі одна на одну. Деякі з них є дійсними архітектурними шедеврами. Найстаріші станції першої лінії – «Хрещатик», «Арсенальна», «Університет» та «Вокзальна». Тут досі збережено відчуття старого метрополітену завдяки бронзовим люстрам-бра, плетеним вентиляційним решіткам та візерункам на підлозі. Станції «Площа Льва Толстого» та «Дружби Народів» побудовано у храмовому стилі. Станцію «Золоті ворота» вкрито мозаїками. Ця станція являє нам архітектуру князівських часів. Станції «Бориспільська», «Вирлиця» та «Славутич» – зразки high-tech-дизайну, а «Печерська» нагадує станції підземки Західної Європи.

Загальна довжина ліній Київського метрополітену сягає близько 59,9 км, з них 6,7 км – це наземна ділянка. Решту ліній та станцій прокладено на досить великій глибині. Однією з найглибших станцій у світі є станція метро «Арсенальна» (її глибина становить близько 105 м).

Лінії Київського метрополітену перетинають всі 10 районів міста. До послуг пасажирів – 46 станцій з трьома підземними пересадочними вузлами в центрі міста.

В Україні метро є не тільки у столиці, але й у Дніпропетровську, Кривому Розі й у Харкові.

8. Дайте відповіді за текстом.

1. Звідки в українській мові з'явилося слово «метро»? Який синонім до цього слова вживається у тексті?
2. Де вперше у світі було побудовано метро?
3. Коли було відкрито першу лінію метро у Києві? Як вона називається?
4. Коли введено до експлуатації другу лінію Київського метро? Яка її назва?
5. Коли завершено будівництво третьої лінії метро в Києві? Як вона називається?
6. У якому стилі побудовано станції «Площа Льва Толстого» та «Дружби народів»?
7. У якому стилі зроблено станції «Вирлиця», «Бориспільська» та «Славутич»?
8. Які станції Київського метро є найстарішими?
9. Як називається одна з найглибших станцій світу? Скільки метрів становить її глибина?
10. Чи ви їздили у Київському метро? Як воно вам сподобалося? Чи схоже воно на Харківське метро?
11. Що ви знаєте про метро у Харкові?
12. Чи існує метро у вашій країні? Яке воно?

* 9. Самостійно знайдіть інформацію про Харківське метро і складіть власний текст про нього. Вживайте конструкції з дієприкметниками та безособовими дієслівними формами. Прочитайте цей текст у класі.

Прислівник

Прислівники – незмінна частина мови. Типові суфікси прислівників: **-о, -е, -ому, -и, -і** (*холодно, добре, по-іншому, по-людськи, пішки, вранці*).

▣ Зверніть увагу на групи прислівників за значенням:

Значення	Питання	Приклади
Ознака дії	Як? Яким способом?	добре, зручно, тихо, холодно, разом, по-зимовому, безустанку, вголос, впору, поволі, наспіх
	Якою мірою? Як багато?	удвічі, утричі, дотла, трохи, ледве, значно, нестерпно, ущент, вкрай, вволю, насилу
	Де? Куди? Звідки?	вдома, додому, внизу, вгорі, праворуч, ліворуч, здалеку, зверху, знизу, назад, назустріч, додолу, знадвору
	Коли? Відколи? Доки?	сьогодні, вчора, позавчора, ввечері, вночі, торік, завжди, відтоді, донині, зазівніч, спочатку, потім, насамкінець, взимку
	Чому? З якої причини?	зозла, зопалу, спересердя, чогось, чомусь, мимоволі, спросоння, внаслідок
	Для чого? З якою метою?	навмисне, наперекір, нащо, навіщо
	Ознака іншої ознаки	Як багато? Якою мірою?
Ознака предм.	Який? Яка? Яке? Які?	(розмова) наодинці, віч-на-віч, (кава) по-варшавському

* Утворення і правопис деяких прислівників

Способи творення прислівників різні.

1. Префіксальний: *коли́* – *будь-коли*; *га́рно* – *прега́рно*;
достатньо́ – *недостатньо́*.

2. Суфіксальний: *вірно* – *вірне́нко*; *три* – *тричі*.
3. Префіксально-суфіксальний: *низ* – *знизу*; *наш* – *по-на́шому*; *лівий* – *злі́ва*.
4. Перехід з інших частин мови: *жаль* (ім.) – *жаль* (присл.); *шкода* (ім.) – *шкода́* (присл.).
5. Складання однакових або протилежних за значенням слів: *ле́две-ле́две*; *ти́шком-ни́шком*; *більш-мени*.
6. Злиття основ слів: *босі ноги* – *босоні́ж*; *пан і брат* – *запанібра́та*; *ходить мимом* – *мимохі́дь*; *ціла доба* – *цілодобово*.

Більшість прислівників утворилася від прикметників (те́плий – *те́пло*, холодний – *холодно*, те́мний – *те́мно*, солоний – *солонно*) та іменників (поча́ток – *споча́тку*, ве́рх – *зве́рху*, де́нь – *уде́нь*).

Разом пишемо прислівники: *впе́рше*, *напоча́тку*, *напа́м'ять*, *вні́щю*, *влі́тку*, *взі́мку*, *восе́ні*, *вни́зу*, *уго́рі*, *воста́нне*, *злі́ва*, *справа*, *за́ду*, *налі́во*, *напра́во*, *навко́ло*, *завча́сно*, *увече́рі*, *вде́нь*, *уночі*, *опівночі*, *вранці*, *зранку*, *щора́нку*, *щодня*, *надво́рі*, *назустрі́ч*, *спросо́ння*, *чимду́ж*, *босоні́ж*, *абихто*, *де́коли*, *чимало*, *позао́чі* тощо.

Через дефіс пишемо прислівники з префіксом *по-* (*по-святко́вому*, *по-украї́нськи*, *по-моє́му*, *по-пе́рше*, *по-дру́ге* тощо) та ті, що утворені злиттям основ (*будь-ку́ди*, *хтозна-скільки*, *де-не́будь*, *та́к-то*, *зро́ду-ві́ку*, *ра́но-вранці*, *біль-мени*, *ти́шком-ни́шком*, *ча́сто-густо*, *віч-на-віч*, *де-не-де* та ін).

✦ Розрізняйте:

Прислівник <i>дали</i>	Прикметник <i>дальше</i> (<i>дальший</i> , <i>дальша</i> , <i>дальші</i>)
Він не хотів <i>дали</i> дивитися цей фільм.	<i>Дальше</i> вивчення цього питання потребує часу.

■ **Зверніть увагу:** прислівники можуть вживатися із суф. суб'єктивної оцінки **-еньк-**, **-есеньк-**, **-ісіньк-**: *тихесе́нько*, *низе́нько*, *близе́нько*, *ране́нько*, *тонісі́нько*.

10. Скажіть, від яких слів утворені ці прислівники.

Сухе́нко, гі́рше, водно́час, упе́рше, холодно́вато, зда́леку, неспро́ста, вго́лос, напри́сідки, побли́зу, уго́ру, щодня́, зда́вна, дові́ки, спросо́ння, наперекі́р, зга́рячу, ба́гато, надво́є, надзвичайно́, попросто́, докладні́ше, тепле́нько, голіру́ч, якнайточні́ше, сьо́годні, збли́зька,

учотирьох, далі, щонайкраще, недалёко, убік, востаннє, безвісти, знизу, світленько, скраю, по-іншому, нарівні, цілодобово, достроково, навкруги, віч-на-віч.

■ **Зверніть увагу:**

<i>Ніде, нікуди, ніколи + не + дієслово</i>
Я <i>нікуди не піду</i> ввечері.
Максим <i>ніде не може</i> знайти паспорт.

● **Порівняйте** місце наголосу:

<i>нікуди не ходив</i>	<i>нікуди піти</i> (= немає місця, куди піти)
<i>ніде не відпочивав</i>	<i>ніде відпочити</i> (= нема місця, де відпочити).
Прислівник із наголосом на твірному слові вимагає заперечної частки не .	Прислівник із наголосом на префіксі ні- поєднується з часткою не .

11. Погодьтеся або заперечте. Використайте вислови: «Я (не) згоден», «Ти маєш рацію», «Це (не) так», «А я гадаю, що».

Зразок: – Бачиш, тут *ніде* сісти! – Це не так. У кутку є вільний стіл, де ми можемо сісти.

1. Мені *нікуди* ввечері піти. 2. У цьому театрі немає буфета і *ніде* випити каву. 3. Коло гуртожитку немає парку, і нам з друзями *ніде* гуляти. 4. У Харкові немає річки, тому йому *нікуди* піти поплавати. 5. Вночі більшість магазинів не працює, і мені *ніде* купити сік.

12. Виберіть потрібний прислівник.

1. Олімпійський стадіон побудували 2. Ми підготувалися до зустрічі 3. ... ми вирішили відпочити, а вже потім ставати до роботи. 4. Я ... запізнюся на зустріч. 5. Ми чекали півгодини, ... їжу принесли. 6. Нам подобається грати 7. Щоб не помилитися, треба перевірити все дуже 8. Серед ночі він розрізняв звуки ... чітко. 9. Дивись, хто іде 10. Ця людина ... заслуговує на нашу повагу. 11. Вам тут ... ? 12. Ми домовилися ... піти до директора. 13. Поїзд ... запізниться, бо час відправлення відклали через аварію на лінії. 14. Я уявляла собі нашу зустріч 15. Ми чекали листа від нього 3 місяці, ... його принесли. 16. Вибачте мені, я зробив це не 17. Він нікому не

довіряє, завжди вивчає все дуже 18. Микола й Олена зустрілися під час війни і ... ніколи не розлучалися. 19. Ми вирішили ... не ходити у неділю, бо дуже стомилися. 20. Тобі не ... звертати на це уваги, все минеться. 21. Мати ніяк не могла заспокоїти дитину, яка плакала 22. Антон ... не зміг знайти потрібний диск.

Слова для довідок: *назустріч, уночі, заздалегідь, до річі, востаннє, інакше, праворуч, по-перше, поблизу, добре, справді, відтоді, особливо, вре́шті-ре́шт, утрьох, напевно, поряд, дійсно, ретельно, слід, позаторік, ліворуч, варто, трохи, зручно, прискіпливо, вголос, зумісне, зрештою, удвох, очевидно, разом, сьогодні, ніде, нікуди.*

13. Замість крапок поставте потрібний прислівник.

А) Де-не́будь / де́сь / будь-де́ / ка́зна-де

1. Бабуся Тараса живе у маленькому селі Туди навіть автобуси не ходять. 2. Вчора я ... загубив свій гаманець. 3. Ми хочемо відпочити ... у Криму. 4. Ви можете сісти ... – на дивані або тут, на стільці.

Б) Куди́-не́будь / куди́сь / де́куди / будь-куди́ / ка́зна-куди́

1. Дідусь ... поклав свої окуляри і не може їх знайти. 2. Влітку я обов'язково поїду ... відпочивати. 3. Батьки дозволяють Марку ходити 4. Давай підемо в неділю ... разом. 5. Сніг вже майже розтанув, і ... навіть з'явилась перша зелена трава.

В) Коли́-не́будь / коли́сь / будь-коли́ / ка́зна-коли́

1. Ми обов'язково ... зустрінемося. 2. Востаннє я бачив тебе ... , вже й не пригадаю. 3. ... на цьому місті нічого не було, а зараз тут побудований красивий сучасний готель. 4. Ти можеш ... звернутися до мене по допомогу.

* 14. Прочитайте прислів'я (А) та уривки з художніх творів (Б), знайдіть та підкресліть у них прислівники. Скажіть, на які питання відповідають ці прислівники.

А) Сонце низенько, то й вечір близенько.

Б) 1. Синіла навкруги далечінь. (*О. Гончар*) 2. Дорога все глибше врзалась в ущелину, зверху, зі скель, покапувало. (*М. Олійник*) 3. Ось зовсім близько з води вихопилась гостра скеля. (*Я. Баш*) 4. Коли моя білява донька виросте, я буду надто старий. (*О. Досвітній*) 6. Карлос вибрав шлях направо, Гвідо вибрав шлях наліво. (*Леся Українка*) 7. Тихо, пустельно, мов на краю світу. (*О. Гончар*) 8. Нам

пора для України жить. (І. Франко).

* Службові частини мови: Прийменник

Прийменник – незмінна службова частина мови, яка уточнює граматичні значення відмінків і служить засобом зв'язку між словами в словосполученні і реченні. Прийменники можуть (разом із відмінниковими формами іменника, займенника, числівника) виражати різні відношення, а саме:

- просторові: *у, біля, коло, за, з-під, над, по́серед, край* та багато інших;
- часові: *з, до, після, че́рез, упродо́вж, про́тягом, пе́ред* та багато інших;
- причинні: *че́рез, з, за, від/од, завдя́ки, у зв'язку́, з наго́ди, на підста́ві, зважа́ючи на, вна́слідок, у резу́льтаті* та інші;
- мети: *для, на, по, за, задля, зара́ди, в ім'я, з метою́, у відпові́дь, в інте́ресах, на знак, на предмет;*
- допустові: *при, по́при, незважа́ючи на, всу́переч, наперекі́р, незале́жно від;*
- умовні: *при, без, за умо́ви, у ви́падку, у ра́зі, при наго́ді;*
- об'єктні: *про, за, зі;*
- означальні: *без, з, в;*
- відповідності/невідповідності: *згі́дно з, відпові́дно до, вихо́дячи з, зале́жно від, у сві́тлі, у ду́сі, у ра́зі, за, на, уро́зріз з.*

♦ Запам'ятайте:

під час перерви

під кінець робочого дня

пе́ред ранком = *над* ранок

над міру

над усе

по́за чергою

за редакцією

за всякої погоди

за будь-яких умов

за всяку ціну

плакати *за* минулим

за життя

за власним бажанням

за дорученням

інженер *за* освітою

у всіх напрямках

у свята

відпустка *че́рез* хворобу

че́рез помилку

гурток *для* вишивання

після повернення

не *під* силу

зошит з математики

з приводу

з твоєї вини

з власної волі

на прохання

на вимогу

адміністрація *при* президенті

при свідках

за темпераментом
 за допомогою скальпеля
 за постійного спостереження
 лікарів
 біля входу
 жити коло лісу

при швидкості
 при високій температурі
 під час правління Петра I
 під час виконання службових
 обов'язків
 о п'ятій годині

* 15. Складіть 5-7 речень з будь-якими з цих слів та словосполучень з прийменниками.

За всієї погоди; під час перерви; більш за все; сумувати за минулим; за життя; на прохання; у всіх напрямках; через погану погоду; після закінчення школи; не під силу; за дорученням; ставитися з повагою; у скрутному становищі; на ваш розсуд.

* Написання похідних прийменників

Разом пишуться прийменники, утворені від іменників, прислівників та прийменників: *внаслідок, упродовж, довкола, задля, замість, заради, навколо, навпроти, назустріч, наперед, напередодні, наприкінці, обабіч, окрім, поза, поміж, понад, попід, поперед, попереду, попри, посеред, проміж, услід, щодо.*

Окремо пишуться прийменники, утворені від іменників та прислівників з непохідними прийменниками: *в кінці, в результаті, з метою, за винятком, за допомогою, на відміну від, на випадок, на чолі, під час, у зв'язку, у разі, згідно з, незалежно від, поряд з, у відношенні до, за рахунок та ін.*

Через дефіс пишуться прийменники, утворені приєднанням до прийменників *з, із* інших прийменників: *з-за, із-за, з-над, з-під, з-поза, з-поміж, з-серед, з-попід, з-поперед, з-проміж* і т. д.

16. Замість крапок використайте потрібні за змістом прийменники.

1. Багато будинків було зруйновано ... землетрусу. 2. Олена не бачила батьків ... трьох місяців. 3. Ми побачили великий парк ... палацу. 4. До палацу йшла дорога, ... неї росли великі дерева. 5. Батьки не жаліють сил ... своїх дітей. 6. Краще підніматися сходами ... ліфта. 7. ... батькового будинку ростуть чудові троянди. 8. Максим зателефонував батькам ... Різдва й привітав їх. 9. На всій території України, ... західної частини, буде сухо й тепло. 10. Я дуже злякався,

коли побачив великого собаку, який біг 11. До цього часу я ще ніколи не був ... межами країни. 12. Викладач зробив кілька зауважень ... поведінки студентів на екскурсії. 13. У Харкові живе ... 1,5 млн. чоловік. 14. Том купив дороге авто, ... мої поради. 15. Я прокинувся ... ночі.

Слова для довідок: назустріч, наперед, напередодні, наприкінці, упродовж, щодо, замість, навколо, довкола, навпроти, поміж, понад, поперед, обабіч, окрім, поза, попри, посеред, проміж, внаслідок, услід, заради, задля.

■ **Зверніть увагу:** службові слова (прийменники, сполучники й частки) виражають різні стосунки між повнозначними словами й реченнями. Вони служать для об'єднання частин речень (тобто вони є засобами зв'язності у тексті) і часто надають їм різних значенневих відтінків.

* 17. а) Прочитайте текст. Зверніть увагу на підкреслені повнозначні та службові слова, які з'єднують фрагменти тексту. Скажіть, якими частинами мови вони є.

Як доїхати до академії?

Що робити, якщо академія знаходиться далеко від дому, а переїздити у інше місце студенту не хочеться? Наш студент поки тільки мріє про власне авто і шкодує про те, що в Україні по місту неможливо спокійно пересуватися на велосипеді. Втім, перед ним ще досить великий вибір: метро, автобус, тролейбус, трамвай, маршрутка. Який же засіб пересування є оптимальним для щоденних поїздок до академії?

Метро – чудовий вид транспорту. Поїзди ходять швидко. Інтервали між ними невеликі. У кожному вагоні на видному місці висить схема лінії метрополітену. Диктор голосно й чітко оголошує назву кожної станції. Але на жаль, про переваги метро знають надто багато людей, тому іноді вранці важко увійти не тільки у вагон, але навіть і на станцію.

Автобус і тролейбус – теж непогані види транспорту. Проїзд у них коштує навіть дешевше, ніж на метро. Водії іноді оголошують назви зупинок, проте вранці й увечері увійти у цей транспорт ще важче, ніж у метро. До того ж немає ніякої гарантії того, що потрібний вам автобус або тролейбус одразу ж підійде до зупинки – іноді треба чекати хвилин двадцять, а то й більше.

Трамвай – дуже неквапливий вид транспорту і майже не ходить

у центрі міста. На трамваї добре їздити тільки в тому випадку, якщо ви нікуди не поспішаєте. Якщо ви запізнюєтесь на заняття, сідати у трамвай не слід.

Останнім часом найпопулярнішим видом транспорту у містах України стали маршрутки. Вони ходять частіше, ніж інший наземний транспорт, і якщо повна маршрутка проїхала повз, то скоро підїде наступна. Єдиний недолік маршрутки – більш висока вартість проїзду.

Напевно, для поїздок до академії студенту зручніше за усе користуватися маршруткою. Тоді наш студент ніколи не буде запізнюватися. А коли він отримає хорошу освіту, він зможе у майбутньому їздити на таксі або власному авто.

б) Скажіть, за допомогою яких службових слів виражаються у тексті

1) єднальні відношення;	4) відношення часу;
2) протиставні відношення;	5) з'ясувальні відношення;
3) умовні відношення;	6) відношення порівняння.

в) Знайдіть у тексті дієслова руху, поясніть їхнє вживання.

г) Який вид транспорту, на вашу думку, є найзручнішим (найшвидшим, найбезпечнішим)? Чому? Які види транспорту є найпопулярнішими у вашій країні? Які види транспорту ви вперше побачили в Україні?

Завдання для самостійної роботи

1. Закінчіть речення, слова з правого стовпчика поставте у правильну форму. Там, де треба, використайте прийменники.

1. У цій компанії працюють фахівці	різні країни, Китай, Польща, Німеччина, Росія, Молдова.
2. Оксана та Жак побували	різні місця, Крим, Чорне море, Полтава, Запоріжжя, Карпати.
3. Оксана та Жак відвідали	різні міста, Львів, Одеса, Маріуполь, Західна Україна, Південне узбережжя Криму.

2. Доповніть ці діалоги дієсловами руху *їздити/їхати, поїхати, водити/вести*.

1)

- Олено, кажуть, ти отримала водійські права і вже ... машину.
- Так, але поки я ... тільки містом.
- Напевно, приємно ... на власному авто.
- З одного боку, приємно, а з іншого боку, страшно. Адже я ... машину тільки місяць. Тому я ... дуже обережно.

2)

- Минулого тижня ми ... до Криму.
- Ви ... туди потягом?
- Ні, машиною. Коли ми ... через Запоріжжя, ми вирішили зупинитися, щоб подивитися місто й відвідати Запорізьку Січ. Потім ми сіли у машину й ... далі. Коли ми ... туди, машину ... моя дружина, а коли ... назад, я сам ... машину.

3. Виберіть дієслово *приходити/прийти* або *іти* і поставте його у потрібну форму.

1. Сьогодні Юрко ... на роботу дуже рано. Він ніколи так рано не 2. Мати не любить, якщо я ... додому пізно. Сьогодні я ... додому о пів на дванадцять. 3. Несподівано ... Лариса. Вона ніколи не ... без попередження. 4. Ми завжди ... до академії о 8:30, але сьогодні у нас немає першої пари, тому ми ... о 10:00. 5. Вже 9 година, а батько ще не Сьогодні у нього багато роботи. 6. Завтра Антон ... до університету о 14:15, щоб отримати сертифікат і одразу ... на вокзал зустрічати шефа. 7. О котрій ... гості? А о котрій вони ... ? 8. Я ... до вас о 3. І, якщо це можливо, ... о 4. 9. Ми обов'язково ... на вашу виставу, тільки нам треба буде ... раніше.

4. Використайте найбільш слухні дієслова руху.

А) Вчора я ... в Художній музей. Там я довго ... залами й роздивлявся картини. Потім я ... до універмагу купити нареченій подарунок. Коли я ... до універмагу, я купив морозиво. Я вибрав подарунок і ... додому, тому що стомився.

Я ... на метро, бо у мене немає власного авто. Я завжди ... метро, тому я ніколи не запізнююсь. Адже у метро не буває пробок. Коли я ... в метро, я завжди читаю якусь книжку або газету. Це зручно, і час минає швидше.

Завтра мені треба ... до бібліотеки, тому що скоро іспити. Я часто ... туди, тому що там можна спокійно попрацювати, ніхто тобі не заважатиме. Думаю, наступного тижня я ... туди щодня.

А у суботу ми з моєю нареченою обов'язково ... на дачу.

Б) По суботах я завжди ... на дачу. Минулої суботи я теж збирався ... на дачу, але не Зараз я розповім вам, чому. У п'ятницю вранці, коли я ... на роботу, моя машина зламалась. Я ... її у автосервіс і ... на роботу на метро. Я не знав точно, де знаходиться станція метро, тому що останнім часом рідко ... пішки. Я ... і постійно запитував у перехожих дорогу. Зрозуміло, що я запізнився. Коли я вже ... до офісу, я зустрів свого шефа. Він нічого не сказав, і ми ... разом. Ми ... і розмовляли про наші справи. Він сказав, що завтра він із своєю сім'єю ... до Ялти відпочити та подивитися місто. Він запропонував мені з дружиною ... разом із ними. Я з радістю погодився, і ми чудово провели час у Криму. Ми навіть ... у морі.

5. Доповніть цей діалог дієсловами *вчити/навчити, учитися /навчитися*.

- Максиме, ти добре водиш машину. Де ти ... ?
- У нас у автошколі були хороші викладачі.
- Чого вони тебе ... ?
- Нас ... розумітися у машинах і навіть робити невеличкий ремонт. А на практичних заняттях ми ... водити.
- І усі ... ?
- Думаю, хто хотів ... , той

6. Дайте відповіді на питання. Підкресліть, що мета досягнута або не досягнута. Використайте вислови *думаю, що; мушу сказати, що; можливо; на жаль; так і не*.

Зразок: – Ви вчилися водити машину? – Так, вчився, але так і не навчився.

1. Вас вчать на підготовчому факультеті креслення? 2. Ти вчив у школі англійську мову? 3. Ти готувався до іспитів? 4. Усі студенти склали іспити? 5. Ти вчився у дитинстві плавати? 6. Вас учив батько їздити на велосипеді? 7. Ти вчив свою молодшу сестру водити машину?

7. Замініть виділені слова дієсловами *доводитися/ доведеться*.

- Андрію, де твоя машина? Я не бачила її біля під'їзду.
- Уяви, у мене відібрали права! І тепер мені *треба* їздити громадським транспортом.
- Що трапилося?
- Зупинили за перевищення швидкості. Я повинен був сплатити штраф – 100 гривень, але, як на гріх, забув гроші вдома. Ось права

і відібрали. Тому мені *треба* було повертатися додому пішки. А завтра вранці *треба* буде йти до міліції.

– Тепер зрозуміло, чому ти такий сердитий... .

8. Закінчіть речення, використовуйте дієслово *доводитися/ довестись* та словосполучення у правому стовпчику.

Зразок: У Дмитра зламалася машина, ... | *їхати на роботу автобусом*

У Дмитра зламалася машина, йому довелося *їхати на роботу автобусом*.

1. Коли я сильно запізнююся на роботу, ...	a) їздити міським транспортом;
2. Коли моя машина не працює, ...	б) сплатити штраф;
3. У Марини важкі валізи, ...	в) брати таксі;
4. Андрій перевищив швидкість, ...	г) скласти іспити;
5. Якщо ви хочете отримати сертифікат, ...	д) відновити документи;
6. Жак загубив паспорт, ...	е) викликати таксі.

9. Замініть безособові речення синонімічними особовими конструкціями.

Зразок: Мені довелося йти пішки. – Я повинен був йти пішки.

1. Завтра вам доведеться приїхати до академії на півгодини раніше. 2. Мені здається, що це неправильно. 3. Мені не пригадується назва цього фільму. 4. Івану давно хочеться купити нову машину. 5. Марку не віриться, що він успішно склав іспит. 6. Нам не хотілося розмовляти дорогою. 7. Сьогодні Наталці погано працюється. 8. Тобі подобається ця дівчина? 9. Як твоєму братові живеться за кордоном? 10. Мені сьогодні зовсім не спалося. 11. Нам сьогодні довелося дуже рано встати. 12. Олена живе дуже далеко, тому їй доводиться рано вставати. 13. Галині дуже хочеться поїхати у Карпати. 14. Мені подобаються оповідання цієї письменниці. 15. О котрій годині тобі треба бути на вокзалі?

10. Утворіть форми порівняльного ступеня від прислівників *далеко, рано, добре, погано* і використайте їх замість крапок.

декан: Джоне, що з вами трапилося? Ви і ... вчилися не дуже

добре, а у цьому семестрі, на жаль, ви стали вчитися набагато ... ! Як ви це поясните?

студент: Іване Володимировичу! Що я можу сказати? Я намагаюсь учитися ... , але все марно.

декан: Спробуйте виправити становище, Джоне. Адже ... так вчитися просто неможливо! Нам доведеться вас відчислити!

11. Як вам здається, що робили ці люди вчора? Для відповіді вживайте дієслова руху.

1. У Макса були квитки на футбол, але ввечері шеф викликав його до себе.
2. Лариса запросила Антона і Наталку до себе у гості, але заняття в університеті закінчилися дуже пізно.
3. У Тараса була призначена зустріч з партнерами, але у нього раптово зламалася машина.
4. Ганна хотіла піти до парку малювати, але погода була жахлива.
5. Оксана купила квитки на балет, але її подруга відмовилася з нею піти.

12. Поясніть, чому ці люди поїдуть або не поїдуть у те або інше місце. Скажіть, яким видом транспорту вони туди поїдуть.

1. У Дарини за півгодини зустріч із подругами у центрі. Вона вже запізнюється, тому
2. Наша станція метро не дуже близько, але сьогодні чудова погода, тому ми
3. Тарас їздить на роботу на власному авто, але сьогодні воно раптово зламалося, тому
4. У Андрія є машина, але вчора був сильний сніг, тому
5. Улюблений магазин моєї бабусі досить далеко, але вона не любить громадський транспорт, тому

* 13. Прочитайте текст-жарт. Замість крапок використайте потрібні дієслова руху (*піти, приходити/прийти, виходити/вийти, поїхати, приїжджати/приїхати*).

Весела історія

Уявіть, що вам треба поговорити з вашим шефом. Ви телефонуєте йому, а його секретарка вам відповідає:

Перед обідом:

- Він ще не
- Він телефонував, що скоро
- Так, він вже ..., але його немає, він кудись
- Він скоро Що йому передати?
- Він ... , але зараз його немає. Він ... обідати.

Після обіду:

- Так, він ... , але зараз його немає, він
- Він ... , але зараз його немає, він ... до міністерства.
- Ні, ще не Повинен скоро
- Так, він Але зараз він ... на нараду.
- Ні, він ще не ... , його пальто ще висить, але його немає у кабінеті, він кудись
- Його сьогодні не буде. Вже пізно, і він ... додому. Зателефонуйте завтра.

Текст

Києво-Могилянська академія

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Акція, бурса, братство, звання, клятва, майно, межа, монастир, посвята, приміщення, садиба, святиня, символ, статус, традиція, церемонія.

2. Зверніть увагу на синоніми та антоніми.

відновлювати/ відновити = поновлювати/ поновити = відроджувати/ відродити	Установлювати те, що було ліквідоване. Знову починати перервану дію, стосунки тощо. – У Академії відновили (=поновили, відродили) старовинні традиції.
започатковувати/ започаткувати = засновувати/ заснувати =	Створювати, організовувати щось нове. – У Академії започаткували (=заснували) новий факультет.
розпочинати/ розпочати = починати/ почати = започатковувати/ започаткувати	<u>Приступати до виконання, здійснення чого-небудь.</u> – У 17 столітті у Академії розпочали (= почали, започаткували) викладання вищої математики.
визначний =	У різні часи в Академії працювали визначні

видатний = провідний = славетний	(= провідні, славетні, видатні) вчені, політики.
чималий = великий	У Академії підготували чималу (=велику) кількість учених.
науковець = вчений	Першу лекцію в Академії читає провідний вчений (= науковець).
початок ≠ завершення	На початку року провідні науковці читають в Академії першу лекцію. По завершенні лекції студенти задають професору багато питань.

3. Порівняйте однокореневі дієслова. Складіть із ними власні речення.

<i>створювати/створити</i>	<i>перетворювати/перетворити</i>
Давати життя, існування чому-небудь, формувати що-небудь. // Будувати. – У 1615 році створили школу.	Надавати нового вигляду, іншого характеру, // Вносити корінні зміни. – Пізніше цю школу перетворили на колегію.
<i>виголошувати/виголосити</i>	<i>проголошувати/проголосити</i>
Публічно висловлювати промову, звернення тощо. – Декан виглосив імена студентів, які отримали дипломи з відзнакою.	Офіційно оголошувати що-небудь; обнародувати. – <i>Незалежність України</i> проголосили 24 серпня 1991 року.
<i>визначати/визначити</i>	<i>призначати/призначити</i>
Встановлювати. – <i>Переможців</i> визначили за результатами змагань.	Надавати кому-небудь офіційне право обіймати якусь посаду. – Професора призначили ректором університету.

4. Порівняйте близькі за значенням дієслова. Складіть із ними власні речення.

створювати/ створити	Давати життя, існування чому-небудь, формувати що-небудь. – <i>Нашу академію</i> створили у 1922 році. У академії створили гарні умови для навчання та наукової роботи.
(с)формувати	Давати існування чому-небудь; створювати, надавати форми. – У академії сформували сильну команду шахістів.

забезпечувати/ запезпечити	Створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось. – <i>Держава забезпечує усіх учнів шкільними підручниками. У академії забезпечили гарні умови для навчання та наукової роботи.</i>
-------------------------------	---

5. Прочитайте речення. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених слів і словосполучень. Поясніть, як ви їх зрозуміли. Складіть із ними власні приклади.

1. Єлизавета Гулевич походить із *знатної* київської родини. 2. За успіхи в науці та професійну майстерність професор Іван Дзюба отримав *почесне звання* академіка. 3. Михаель Шумахер *увійшов в історію* як багаторазовий чемпіон «Формули-1», володар численних рекордів та найуспішніший пілот. 4. Цю вулицю назвали *на честь* великого українського поета. 5. Історія християнства в Україні *веде свій початок* з кінця 10 століття. 6. На нашому факультеті *склалася традиція* наприкінці навчального року робити стінну газету з фотографіями. 7. Студентам, які добре навчалися протягом року, *надавалася можливість* отримати іспити автоматом. 8. *При бажанні* ви можете працювати у комп'ютерному класі після занять. 9. *По завершенні* навчання студенти отримують дипломи. 10. Під час випускної церемонії майбутні лікарі завжди *виголошують клятву* Гіпократата. 11. 31 серпня першокурсників *посвятили* у студенти.

6. Прочитайте тлумачення дієслів. Зверніть увагу на керування. Складіть з цими дієсловами власні приклади.

заповідати/ заповісти	кому? що?	Висловлювати свою передсмертну волю. // Залишати що-небудь комусь після своєї смерті у спадок. – <i>Батько заповів свої гроші дітям.</i>
зберігати/ зберегти	кого? що? де?	1. Дбайливо ставитися до чого-небудь. – <i>Бабуся зберегла старі фотографії та листи діда.</i> 2. Тримати що-небудь у пам'яті, пам'ятати; не видаляти. – <i>Новий файл я зберіг на флеші.</i>
символізувати (НВ і ДВ)	кого? що?	Бути символом чого-небудь. – <i>Зелений колір символізує початок нового життя.</i>

(по)сприяти	кому? чому?	Подавати допомогу в чому-небудь, позитивно впливати на що-небудь. – <i>Держава сприяє розвитку науки.</i>
добиватися/ добитися	кого? чого?	Досягти поставленої мети, яких-небудь результатів, докласти зусиль. – <i>Вчені добилися хороших результатів.</i>
(по)карати	кого? за що?	Завдавати кари, накладати кару, покарання за що-небудь. – <i>Батьки ніколи не карали мене.</i>
відчисляти/ відчислити	кого? звідки? за що?	Виганяти зі школи, університету. – <i>Через погані оцінки студента відчислили з університету.</i>
підтверджувати/ підтвердити	що?	Доводити достовірність, істинність чогось. – <i>Президент підтвердив, що вибори відбудуться у січні.</i>
впроваджувати/ впровадити	що? куди?	Уводити що-небудь у дію, у практику. – <i>З цього року у програму впровадили нові предмети.</i>
доторкатися/ доторкнутися	кого? чого? до кого? до чого?	Торкатися до кого-, чого-небудь рукою. – <i>Мати доторкнулася до мого лоба рукою.</i>

7. Використайте у поданих реченнях дієслова з -ся або без -ся у правильній формі. Поясніть свій вибір.

1. Студенти та викладачі дбайливо ... цю традицію. На території монастиря ... старовинна церква.	зберегти(ся)
2. В академії мали право ... діти бідних селян. Я не ... у школі інформатику.	вчити(ся)
3. Які предмети ви ... на підготовчому факультеті? Студентами підготовчого факультету ... різні предмети.	вивчати(ся)
4. Як ви ... до іспитів? Цей тренер ... багатьох чемпіонів та рекордсменів.	підготувати(ся)
5. Професор ... студентам можливість після	надавати(ся)

лекції задати будь-яке питання. Усім студентам ... можливість брати книжки у бібліотеці. Ректор ... групі науковців премію. За успіхи в науці державою ... премії та нагороди.

6. Якщо ви хочете, ви можете ... в аудиторії після занять. Викладач ... у класі свої речі. Академія довго ... єдиною вищою школою Східної Європи. Вчений ... чималий науковий спадок.

залишити(ся)

7. З минулого року викладачі цієї школи ... курс психології. Курс психології ... викладачами, щоб допомогти учням вирішувати складні психологічні проблеми.

впровадити(ся)

8. Студенти ... багато цікавих традицій. За час існування академії у ній ... свої традиції.

скласти(ся)

9. Студенти ... отримати кращі результати.

намагати(ся)

10. В Україні ... старовинні традиції. Жителі села вирішили ... церкву.

відродити(ся)

11. Першу лекцію ... відомий вчений. Перша лекція завжди ... провідними науковцями.

читати(ся)

12. Декан ... наради щопонеділка. Ці наради ... у його кабінеті.

проводити(ся)

13. Члени журі ... переможців конкурсу. Членами журі ... переможці конкурсу.

визначати(ся)

8. Визначте, від яких дієслів та яким способом утворені подані іменники.

Доказ, назва, посвята, початок, пропуск, ризик, завершення, прохання, проголошення, сприяння, забезпечення, відродження, заснування, відновлення, поновлення, впровадження, досягнення, обмеження, вивчення, призначення, бажання, існування, очищення, голосування.

9. Визначте, якими частинами мови є подані слова. Від яких слів та яким способом вони утворені?

Живописний, театралізований, природничий, кам'яний, голодний, братський, вітчизняний, західноєвропейський, церковнослов'янський, бідність, цінність, можливість, діяльність, мудрість, особистість, вихованець, науковець, літературознавець, довголіття, виготовлений.

10. Продовжіть низки однокореневих слів. Визначте, якими частинами мови є ці слова.

Новини,

Особа,

Література,

Брат,

Виховання,

Починати,

Відродити,

Розпочато, відновіти, братерський, народжений, літературний, братерство, народ, започаткований, знов, вихованець, особистий, новий, братський, вихователь, поновлений, родина, особистість, літературознавство, відроджено, початок, братній, виховувати, особовий.

11. Прочитайте подані мікротексти. Замініть безособові дієслівні форми синонімічними конструкціями.

Зразок: Першими випускниками було подаровано Академії черепахи. – Перші випускники подарували Академії черепахи. / Черепаха була подарована Академії першими випускниками.

1. Києво-Могилянську академію було засновано у 1615 році. Спочатку було відкрито братську школу. Пізніше на базі цієї школи було створено Києво-Братську колегію.

2. Колегію було започатковано на зразок європейських університетів. За сприяння Петра Могили тут було сформовано філософську, поетичну, музичну, архітектурну, історичну, живописну школи. Також Петром Могилою було збудовано бурсу.

3. Учні продовжили справу, що було розпочато Петром Могилою. На честь Петра Могили Колегію було названо Києво-Могилянською колегією. У 1817 р. Академію було закрито.

4. 15 жовтня 1992 року Академію було знов відроджено. Нещодавно у Києво-Могилянській академії було відновлено студентський театр.

12. У поданих реченнях замініть дієприкметники безособовими дієслівними формами або дієслівними конструкціями. Зробіть

відповідні зміни.

Зразок: Президентом Академії був призначений Брюховецький.– Президентом Академії було призначено Брюховецького. / Президентом Академії призначили Брюховецького.

1. У Академії було започатковано викладання вищої математики. 2. Учням та викладачам були забезпечені чудові умови. 3. При Академії була збудована кам'яна школа. 4. В Академії були впроваджені досягнення світової науки. 5. Студенти не були покарані. 6. Цей студент був відчислений з третього курсу. 7. Студенту була надана можливість залишитися на другий рік. 8. В Києво-Могилянській академії був створений професійний театр. 9. Колегія була перетворена на академію. 10. В Академії були відкриті нові факультети. 11. Після проголошення Незалежності України Академія була відновлена. 12. На випускній церемонії була виголошена клятва.

13. Прочитайте текст. Знайдіть у ньому та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть із ними власні речення.

Києво-Могилянська академія

I

Києво-Могилянську академію було засновано у далекому 1615 році, коли знатна киянка Єлизавета Гулевич заповіла свою садибу в Києві (на Подолі⁴) місцевому Братству для монастиря й майбутньої школи. Таким чином, 15 жовтня 1615 р. було засновано школу, яка ввійшла в історію як Київська братська школа. Через сімнадцять років після цього Петром Могилою⁵ на базі цієї школи було створено Києво-Братську колегію.

Національна наука веде свій початок саме з цих стін. За сприяння Петра Могили тут було сформовано філософську, поетичну, музичну, архітектурну, історичну, живописну школи; започатковано природничі науки – астрономію, біологію, мінералогію, зоологію.

⁴ **Поділ** – придніпровська частина Києва. Назва походить від старослов. «подол» – низина. Разом з Верхнім містом (Старим Києвом) і Печерськом Поділ складає найдавнішу частину міста.

⁵ **Петро Могила** (1596 – 1647 рр.) – політичний, церковний і освітній діяч, Митрополит Київський, Галицький і Всієї Русі.

Петро Могила зробив дуже багато для колегії: він забезпечував викладачів і бідних студентів засобами для життя і навчання, збудував першу бурсу, нове кам'яне приміщення під школу (воно збереглося на території Академії). Усі свої чималі гроші, будинки, майно і найбільшу свою цінність – бібліотеку (2131 книгу), Могила заповів Колегії.

Єдине, чого не встиг Могила – це добитися для Колегії офіційного статусу вищої школи. Але його учні продовжили справу, що було розпочато Петром Могилою. У 1658 р. Колегія отримала статус вищої школи, тобто статус Академії. І на честь Петра Могили Колегію було названо Києво-Могилянською колегією (академією). Під цією назвою вона ввійшла в історію.

II

Повний курс навчання в Києво-Могилянській академії тривав 12 років. Але завдяки тому, що вона була вищою школою, студенти мали право вчитися в ній стільки, скільки бажали, без вікового обмеження. Студентів ніколи не карали і не відчисляли за те, що вони не вивчили уроків чи не підготувались до диспуту, бо причиною цього могли бути і хвороби, і голод, і бідність. Більше того, всім надавалась можливість при бажанні залишатися на другий чи навіть третій рік в тому ж класі «підтверджувати навчання».

Колегію було створено на зразок європейських університетів. Тут вивчався курс наук, властивий для західноєвропейських університетів (світова історія, література, поезія, філософія тощо). Але незважаючи на це Колегія залишалася національною школою, у ній вивчались церковнослов'янська мова, вітчизняна історія, релігія. До Колегії приймали дітей як з бідних, так і з багатих родин. Серед викладачів і вихованців Академії були визначні вчені, політики, церковні ієрархи, відомі не тільки в Україні, а й далеко за її межами – в Росії, Білорусі, Молдові, Сербії, Польщі, Німеччині та ін.

Поступово в Академії склалися свої традиції, наприклад, поетичні змагання, змагання у риторичній⁶ майстерності. В Києво-Могилянській академії було створено професійний театр.

На жаль, у першій чверті 19 ст., після заснування університетів у Харкові й Москві, Києво-Могилянська академія почала втрачати пріоритетний статус єдиної вищої школи. Прихильники Академії намагались перетворити її на університет, відкрити додаткові факультети (юридичний, медичний, математичний тощо). Але,

⁶ **Риторика** – наука про майстерність публічних виступів.

незважаючи на всі прохання й докази необхідності цього, у 1817 р. Академію було закрито.

III

15 жовтня 1992 року, через рік після проголошення Незалежності України, Академію було знов відроджено на її історичній території. У стіни відновленої Академії знов увійшли студенти. Ініціатором відновлення історичної Києво-Могилянської академії став літературознавець В. С. Брюховецький. Саме його було призначено першим президентом НаУКМА⁷.

Сьогодні Києво-Могилянська академія – провідний вищий навчальний заклад України. Після великої перерви у існуванні Академії тут відроджуються традиції, які були добре розвиненими у старій Академії. Так, наприклад, щороку 15 жовтня студенти Києво-Могилянської академії святкують День академії акцією «Чистий Скворода» (на честь дати заснування та відновлення Академії). Вони миють пам'ятник Григорію Сквороді⁸ на Контрактівій площі. Акція символізує очищення історичної пам'яті народу, повернення до духовних цінностей. А в день конвокації (випускної церемонії) на голову бронзового пам'ятника вдягають спеціально виготовлений бонет⁹ випускника.

Під час посвяти у студенти Києво-Могилянської академії студенти виголошують клятву. Частиною церемонії є також можливість доторкнутися до університетської черепахи Альми¹⁰ (Альму було подаровано Академії першими випускниками відродженої НаУКМА як символ мудрості і довголіття Академії. На фото – президент Академії

⁷ **НаУКМА** – Національний університет «Києво-Могилянська академія».

⁸ **Григорій Скворода́** (1722 – 1794 рр.) – український та російський філософ, поет, педагог, випускник Києво-Могилянської академії. Сквороду називають «першим філософом Російської імперії».

⁹ **Бонет** – традиційна шапка, яку одягають випускники університетів під час церемонії вручення дипломів. Верх шапки виконано у формі чотирикутника (див. фото вище).

¹⁰ Черепашу назвали **Альма** на честь **альма-матер (Alma Mater)**, старовинної неформальної студентської назви навчального закладу (університету, академії тощо).

В. С. Брюховецький і випускниця Академії, яка тримає в руках черепаху Альму).

Перша лекція для нових студентів є загальною і читається спеціально запрошеним визначним науковцем, якому по завершенні лекції надається звання почесного професора НаУКМА. Також в НаУКМА проводиться студентський проект «Славетні могилянці», у якому голосуванням визначаються видатні особистості старої та відродженої Академії. Але найпопулярнішими серед студентів та киян є традиційні студентські театралізовані виступи, так звані вертепи¹¹.

Отже Києво-Могилянська академія – перша вища школа не тільки в Україні, а й в усій Східній Європі. Для українців вона завжди була національною святинею, не меншою, ніж Падуя чи Болонья для італійців, Оксфорд чи Кембрідж для англійців, або Сорбонна для французів.

14. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Коли і на які кошти було засновано Києво-Могилянську академію? Як вона називалася спочатку? 2. Ким і коли було створено Києво-Братську колегію? 3. Що для Академії зробив Петро Могила? 4. Коли і завдяки кому Академія отримала офіційного статусу вищої школи? 5. Скільки часу тривав повний курс навчання в Києво-Могилянській академії? 6. Хто і скільки часу мав право вчитися в ній? 7. Як у Академії карали студентів, які не вивчили уроків чи не підготувались до диспуту? Чому? 8. Які науки вивчались у Академії? 9. Хто викладав у Академії? 10. Які традиції існували раніше в Академії? 10. Коли й чому Академію було закрито? 11. Коли Академію було знов відроджено? 12. Хто був головним ініціатором відновлення історичної Києво-Могилянської академії? 13. Як розшифровується аббревіатура НаУКМА? 14. Кого було призначено першим президентом відродженої Академії? 15. Чим була Києво-Могилянська академія раніше? 16. Чим вона є для українців зараз? 17. Які найвідоміші світові університети ви можете назвати?

15. Знайдіть у тексті інформацію про традиції, які існують у сучасній Академії, і розкажіть

- а) про акцію «Чистий Сковорода»;
- б) про церемонію конвокації;

¹¹ **Вертеп** – старовинний пересувний ляльковий театр, де ставили релігійні та світські п'єси.

- в) про церемонію посвяти у студенти Києво-Могилянської академії.
- г) Що ви дізналися про традиційну першу лекцію в Академії?
- д) Для чого в Академії існує проект «Славетні могилянці»?
- е) Яка традиція є найпопулярнішою серед студентів та киян?
- є) Яка з традицій Акадмії здалася вам цікавою? Чому?

16. Скажіть, що ви дізналися про

- а) Єлизавету Василівну Гулевич;
- б) Петра Могилу;
- в) Григорія Сковороду;
- г) черепаху Альму.

17. Напишіть твір «Моя альма-матер» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 17

Дієприслівник

Дієприслівник – це особлива форма дієслова. Цій формі властиві дієслівні ознаки виду (НВ та ДВ), перехідності/неперехідності, часу.

• Порівняйте:

<i>НВ (одночасність дій)</i> ⇨ ⇨	
Я читав текст і виписував незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я виписував незнайомі слова.
Я читаю текст і виписую незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я виписую незнайомі слова.
Я читатиму текст і випису-ватиму незнайомі слова.	<i>Читаючи</i> текст, я випису-ватиму незнайомі слова.
<i>ДВ (послідовність дій)</i> → ⇨	
Я прочитав текст і пішов обідати.	<i>Прочитавши</i> текст, я пішов обідати.
Я прочитаю текст і піду обідати.	<i>Прочитавши</i> текст, я піду обідати.

■ Зверніть увагу на утворення дієприслівників:

<i>НВ</i>	нести – несуть – несучи готувати – готують – готуючи відчувати – відчувають – відчуваючи вмиватися – вмиваються – вмиваючись	-учи(сь)/ -ючи(сь)
<i>П</i>	лежати – лежать – лежачи сидіти – сидять – сидячи дивитися – дивляться – дивлячись	-ачи(сь)/ -ячи(сь)
<i>ДВ</i>	прибрати – прибрав – прибравши прокинутись – прокинувся – прокинувшись допомогти – допоміг ∅ – допомігши принести – приніс ∅ – принісши [ш:]	-вши(сь)/ -ши(сь)

■ Зверніть увагу: дієприслівник вказує на додаткову дію і пояснює в реченні основне дієслово, наприклад:

- Він читає газету (як?), сидячи у креслі.
- Вона лежала (як?), заплющивши очі.

Дієприслівник, як і інші форми дієслова, може мати залежні від нього слова: *сидячи* (де?) у креслі, *заплющивши* (що?) очі. Дієприслівник разом із залежними від нього словами утворює

дієприслівниковий зворот, який у реченні виконує роль поширеної обставини.

В усному мовленні дієприкметниковий зворот відділяється від решти компонентів речення паузами, а на письмі – комами: *Іноді туман на озері розривається, **одкриваючи** блідо-блакитну воду.* (Леся Українка).

▣ **Розрізняйте:**
(різні граматичні значення)

Дієприслівник	Прислівник
сидячі вдома	писати сидячи
лежачі в ліжку	читати лежачи
стоячі в черзі	слухати стоячи

1. Визначте, від яких дієслів утворені подані дієприслівники.

А) Читаючи, пишучи, працюючи, відпочиваючи, знаючи, гуляючи, вважаючи, несучи, йдучи, ходячи, сидячи, лежачи, стоячи, починаючи, плаваючи, сумуючи, розмовляючи, ризикуючи, зустрічаючися, займаючися;

Б) Прочитавши, написавши, відпочивши, принісши, почавши, розповівши, зробивши, поклавши, упізнавши, подарувавши, купивши, придбавши, замерзши, допомігши, пропустивши, врятувавши, зустрівшись, познайомившись.

● **Порівняйте:**

Конструкція з дієприслівником	Складне речення
Ми пили каву, тихо <i>розмовляючи</i> про останні події.	= Ми пили каву і тихо розмовляли про останні події.
Ти не зможеш написати мені, <i>не знаючи</i> моєї адреси.	= Ти не зможеш написати мені, якщо не знаєш моєї адреси.
Вона пройшла повз, <i>не помітивши</i> мене.	= Вона пройшла повз і не помітила мене.
<i>Зустрівшись</i> із другом, ми разом пішли до університету.	= Після того як ми із другом зустрілись, ми разом пішли до університету.
<i>Повернувшись</i> після занять додому, Марк вирішив зателефонувати подрузі.	Коли Марк повернувся після занять додому, він вирішив зателефонувати подрузі.
Добре <i>підготувавшись</i> до іспиту, я зовсім не хвилювався.	Я зовсім не хвилювався, оскільки добре підготувався до іспиту.

2. У поданих реченнях дієприслівниковий зворот замініть дієслівною конструкцією. Використайте сполучники *і, коли, якщо, тому що, після того як* та ін.

Зразок: Читаючи новий текст, я дивився у словник. – Коли я читаю новий текст, я дивився у словник.

А) 1. Розповідаючи про свою подорож, Максим показував фотографії. 2. Читаючи лист від матері, я з ніжністю думав про своїх стареньких батьків. 3. Дивлячись новини, ми дізнаємося про останні події у світі. 4. Починаючи роботу, я не думав, що вона буде такою складною. 5. Ми сиділи за столом, обговорюючи наш майбутній контракт. 6. Слухаючи виступ декана, я намагався усе добре зрозуміти. 7. Ганна стояла у коридорі, розмовляючи із секретаркою. 8. Відпочиваючи в Криму, ми майже ніколи не згадували про проблеми. 9. Виходячи з дому, я часто зустрічаю цю людину. 10. Захоплюючись сучасною музикою, Сашко часто купує DVD-диски.

Б) 1. Виконавши роботу, ми пішли додому. 2. Повечерявши, я вимив посуд. 3. Закінчивши медичний університет, Володимир працюватиме лікарем. 4. Трохи подумавши, студентка почала відповідати на питання. 5. Склавши іспити, студенти повернуться додому. 6. Не зрозумівши цю теорему, ви не зможете розв'язати задачу. 7. Сплативши гроші, Андрій взяв продукти та пішов додому. 8. Зателефонувавши на вокзал, ми дізналися розклад потягів. 9. Повернувшись на батьківщину, я працюватиму програмістом.

3. Замініть ці речення синонімічними, вживаючи дієприслівникові звороти.

Зразок: Як тільки я побачив цю дівчину, я одразу ж упізнав її. – Побачивши цю дівчину, я одразу ж упізнав її.

1. Як тільки Максим отримав листа, він одразу ж почав читати його. 2. Після того як ми повторили теореми, ми почали розв'язувати задачі. 3. Коли мої друзі приїхали до Києва, вони одразу надіслали мені SMS. 4. Якщо ви добре вивчите іноземні мови, ви зможете працювати перекладачем. 5. Оскільки Марина погано знає комп'ютер, вона не може працювати секретаркою. 6. Викладач увійшов у клас і привітався. 7. Олена подивилася на годинник і зрозуміла, що вже час їхати. 8. Оскільки Жак погано знає українську мову, він майже нічого не зрозумів з нашої розмови. 9. Коли ми з подругами зустрічаємося, ми завжди разом десь обідаємо. 10. Тетяна купує книжки Акуніна, тому що захоплюється детективами.

<p>▣ Зверніть увагу: у реченні з дієприслівником обидві дії відносяться до <u>одного</u> суб'єкта:</p>	
<p><i>S1</i> <i>S2</i> Я зустрів друга, і ми разом пішли до парку.</p>	<p><i>S</i> Ми з другом зустрілися і разом пішли до парку. = <i>Зустрівшись, ми з другом</i> разом пішли до парку.</p>

4. Утворіть речення, з'єднавши ліву й праву частини. Зробіть правильний вибір.

1. Вийшовши з дому, ...	а) ... пішов сильний дощ.
б) ... я відкрив парасолу, тому що був сильний дощ.
2. Побачивши цього хлопця, ...	а) ... я подумав, що його обличчя мені знайоме.
б) ... його обличчя здалося мені знайомим.
3. Прочитавши цей роман, ...	а) ... мені захотілося купити інші книжки цього автора.
б) ... я захотів купити інші книжки цього автора.
4. Добре склавши іспити, ...	а) ... ми отримаємо сертифікати.
б) ... нам видадуть сертифікати.
5. Скінчивши університет, ...	а) ... мені виповниться 25 років.
б) ... я працюватиму менеджером у банку.
6. Купивши квитки, ...	а) ... фільм вже почався.
б) ... ми пішли у кіно.

5. Визначте, у яких реченнях можливо вжити дієприслівниковий зворот. Зробіть синонімічну заміну.

- 1) а) Коли я повернувся додому, я побачив на столі листа.
б) Коли я повернувся додому, мої батьки вже спали.
в) Коли я повернувся додому, було вже дуже пізно.
- 2) а) Коли професор читав лекцію, асистент писав формули на дошці.
б) Коли професор читав лекцію, студенти уважно слухали.
в) Коли професор читав лекцію, він писав формули на дошці.
- 3) а) Після того як мій брат скінчить університет, йому

виповниться 24 роки.

б) Після того як мій брат скінчить університет, він поїде у подорож.

в) Після того як мій брат скінчить університет, ми разом поїдемо у подорож.

- 4) а) Коли я готувався до іспитів, мені допомагали друзі.
 б) Коли я готувався до іспитів, я прочитав багато підручників та довідників.
 в) Коли я готувався до іспитів, мої друзі не заважали мені.

* 6. Змініть речення так, щоб у них були дієприслівники (якщо це можливо).

1. Я загубив номер вашого телефону і тому не міг вам зателефонувати. 2. Через те що був сильний вітер, ми залишилися вдома. 3. Він не брав участь у дискусії, тому що не розумівся на проблемі. 4. Депутати розглянули питання, але до згоди так і не дійшли. 5. Ми дізналися з газет, що приїздить відомий музикант, і вирішили піти на концерт за будь-яку ціну. 6. Коли я готуюсь до іспитів, я завжди пізно лягаю спати. 7. Якщо ми не будемо зважати на недоліки, то ніколи не досягнемо високих результатів. 8. Коли Борис відповідав на питання журналістів, він сказав про свої плани на майбутнє. 9. Коли батько повернувся додому, доньки ще не було. 10. Вона пройшла повз і не помітила мене. 11. Він подумав трохи і почав відповідати. 12. Собака перебіг через двір і зупинився біля паркану. 13. Декан увійшов до кабінету і привітався з усіма. 14. Вони прожили в Полтаві майже 7 років і добре вивчили українську мову. 15. Коли я увійшов у кімнату, задзвонив мій телефон.

• Порівняйте:

<i>НВ</i> \rightleftarrows	<i>ДВ</i> \rightarrow
<i>Закінчуючи</i> університет, Том вже знав, де буде працювати.	<i>Закінчивши</i> університет, Том пішов працювати у банк.
<i>Пояснюючи</i> урок, викладач писав на дошці нові слова.	<i>Пояснивши</i> урок, викладач почав опитувати студентів.

7. Виберіть дієприслівник потрібного виду.

1. ... урок, студент сів на своє місце. ... урок,
студент говорив голосно й чітко.	відповідаючи –
відповівши
2. ... листа від сина, батько віддав його матері.	читаючи –

... листа від сина, батько посміхався.

прочитавши

3. ... , ми слухали радіо. ... , ми пішли до академії.

снідаючи –
поснідавши

4. Мати завжди співає, ... страви. ... обід, мати покликкала усіх до столу.

готуючи –
приготувавши

5. ... новини, ми вирішили пограти у шахи. Ми завжди обговорюємо події, ... новини по телебаченню.

дивлячись –
подивившись

8. Закінчіть ці речення.

А) 1. Погано склавши іспити, 2. Відкривши свій зошит, 3. Побачивши приятельку, 4. Повернувшись додому, 5. Зустрівшись із друзями, 6. Почувши новину, 6. Граючи на гітарі,

Б) 1. , ми поїдемо на екскурсію. 2. , ми розповіли один одному свої новини. 3. , Олена працюватиме стоматологом. 4. , гості пішли додому. 5. , ти не можеш працювати перекладачем.

* 9. Від цих дієслів утворіть дієприкметники та дієприслівники, якщо це можливо.

дієслово	дієприкметники			дієприслівники	
	активні		пасивні	НВ	ДВ
	тепер.ч.	мин.ч.			
гратися					
купувати					
перемогти					
обговорити					
дарувати					
подарувати					
вигольшувати					
виголосити					
розбити					
зникнути					
працювати					
минути					

знати				
прибути				
намалюва́ти				
кинути				
розмовляти				
зняти				
перекласти				
щезнути				

10. а) Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть у ньому дієприслівники, визначте їхню форму. Речення з дієприслівниковими зворотами замініть дієслівними конструкціями.

Дізнавшись, що у «Кінопалаці» йде новий фільм за участі Річарда Гіра, Оксана та Жак вирішили подивитися цей фільм після занять. Пообідавши, вони поїхали до кінотеатру. Сидячі у маршрутці, вони розмовляли про свої справи. Підходячи до кінотеатру, Оксана і Жак побачили багато людей. А підійшовши до каси, вони помітили оголошення: «На сьогодні усі квитки продані».

Діставши з кишені гроші, Жак попросив касира: «Дайте, будь ласка, два квитки». Касир, подивившись на Жака із подивом, відповіла: «На сьогодні усі квитки продані». Не зрозумівши касира, Жак повторив: «Дайте, будь ласка, два квитки». Касир відповіла: «Я можу дати вам два квитки на завтра». Порадившись, друзі вирішили, що вони підуть на цей фільм завтра.

Сплативши гроші й узявши квитки, Оксана та Жак поїхали до гуртожитку.

б) Перекажіть діалог Жака і касира у непрямій мові.

* 11. а) Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть у ньому дієприслівники, визначте їхню форму. Речення з дієприслівниковими зворотами замініть дієслівними конструкціями.

Культура водіння

Приїхавши до іншої країни, будь-який водій одразу помічає різницю у «культурі» водіння. Обговорюючи культуру водіння, ми маємо на увазі не тільки формальні правила руху, які можна вивчити, прочитавши довідник. Ні, тут мова йде про неписані традиції та звичаї, які знають місцеві водії. Різницю у культурах можна показати,

наведши кілька прикладів. Почнемо із світлофорів. В Україні прийнято звертати увагу на жовте світло. Під'їжджаючи до світлофора, коли горить жовте світло, водій зупиняється. А американець або європеець, тлумачачи значення світлофору, підсвідомо думає: «червоний – стоп, зелений – їхати, жовтий – їхати швидше». При цьому побачивши, що загорілося зелене світло, українець одразу їде, а його американський «колега» може стояти кілька зайвих секунд, не одразу помітивши, що горить зелене світло.

Розрізняється й поведінка незадоволених водіїв. Наприклад, американець за кермом, реагуючи на неухважність іншого водія, скоріше за все прокоментує його поведінку іншим пасажиром: «Ну й кретин!». В Україні водій, образившись на іншого, може висловити незадоволення безпосередньо тому, хто його образив. Відкривши вікно, він може почати кричати й лаятись: «Куди ти їдеш, ідіот?!». А у Туреччині нетерплячі водії гнівно натискають на клаксони, підганяючи один одного.

Знаючи такі нюанси, водій-іноземець може уникнути багатьох неприємностей, не говорячи вже про нещасні випадки.

б) Чи помітили ви, чим відрізняється поведінка водіїв в Україні та у вашій країні?

12. а) Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть у ньому дієприслівники. Визначте, від яких дієслів вони утворені.

**Не буває худа без добра
(розповідас Марта)**

Як ви почуватиметеся, якщо раптом помітите, що оточуючі вас зовсім не розуміють? У мене є такий досвід. Кілька років тому я була у Києві. Я вивчала українську мову вже досить довго і вважала, що можу спілкуватися українською мовою. Але один випадок похитнув мою впевненість.

Одного разу, гуляючи містом, я відчула голод. Зайти в українську кав'ярню я не наважилась (а що як я не зрозумію назв у меню?) і дуже зраділа, побачивши вивіску «Макдоналдс». Я сміливо підійшла до стійки й встала у чергу.

Чекаючи на свою чергу, я прочитала великий плакат: «Посмішка – безкоштовно!». Трохи подумавши, я вирішила, що «посмішкою» називається пиріжок або булочка (адже офіціант завжди посміхається, у цьому немає нічого дивного), і зраділа, що не треба замовляти десерт.

Зробивши своє замовлення, я із цікавістю дивилася на піднос, очікуючи обіцяного десерту. Але там була тільки замовлена мною їжа.

Я подумала: «Вона думає, що я не вмію читати українською, і сподівається обдурити мене». Тому я спитала: «А посмішка?». Дівчина старанно посміхнулася. Я вирішила, що вона не хоче визнати свою помилку. Але я повинна була показати, що знаю українську мову добре. «Де посмішка?» – наполягала я.

Дівчина злякано показала усі свої зуби, але так і не дала мені десерта. Я продовжувала стояти, наполягаючи: «Будь ласка, мені потрібна посмішка!»

На щастя, юнак, що стояв за мною, зрозумів, у чому проблема. Він пояснив мені, що я отримала аж три посмішки. А потім ми сіли за один стіл і він розповів мені про особливості українського сервісу. Завдяки моему новому знайомому я дізналася, що ще кілька років тому при обслуговуванні клієнтів посмішка вважалася чимось необов'язковим. Ось чому «Макдоналдс» вирішив привабити клієнтів таким чином.

Я недовго сумувала через свою дурість. Але після того випадку я добре зрозуміла, як важливо мати уявлення не тільки про мову, історію і культуру країни, але й про особливості її щоденного життя.

б) Чи опинялися ви або ваші друзі у подібних ситуаціях, коли ви неправильно розуміли співрозмовника? Розкажіть про це.

* 13. Прочитайте народні прислів'я. Підкресліть дієприслівники, визначте їхній вид. Скажіть, від яких дієслів вони утворені.

1. Не розбивши яєчка, не спечеш яєчні. 2. Не поговоривши з головою, не бери руками. 3. Не поклавши, не шукають. 4. Не спитавши броду, не лізь у воду.

* 14. Прочитайте уривки з художніх творів. Підкресліть дієприслівники, визначте їхній вид. Скажіть, від яких дієслів вони утворені.

1. Раділи люди, встаючи. (*Т. Шевченко*) 2. Тітка зітхнула, піднявши журливо чоло вгору. (*О. Кобилянська*) 3. Кожний дбає тільки про себе, не розуміючи того, що таким робом роздроблюються їх сили, ослаблюється громада. (*І. Франко*) 4. Тугар Вовк не дуже прислухався до розповіді, вважаючи все те дурницями. (*І. Франко*) 5. Любив, їдучи на возі з луку, дивитися, лежачи, на зоряне небо. (*О. Довженко*) 6. ... пучок світу полився, розливаючись по горах, лісах, по високих будівлях. (*П. Мирний*) 7. Вертаючись додому, Юхим з греблі побачив

сина. (А. Головка).

* Синтаксис

Речення

<i>Просте речення</i>	<i>Складне речення</i>	
має одну грам. основу (підмет і присудок)	складається з двох або більше частин, кожна з яких має граматичну основу (підмет і присудок)	
Мій <u>брат</u> <u>навчається</u> у школі. <u>Максим</u> <u>відвідав</u> товариша у лікарні. На вулиці <u>холодно</u> (<i>безсуб'єктне</i>).	<i>Складносурядне</i> (поєднує синтаксично <u>рівноправні частини</u>)	<i>Складнопідрядне</i> (поєднує синтаксично <u>нерівноправні частини</u>)
	Мені <u>подобаються</u> іноземні <u>мови</u> , а <u>Тарас</u> <u>любить</u> математику. На вулиці <u>холодно</u> , але ми <u>вирішили піти</u> на прогулянку.	<u>Я</u> сьогодні <u>не пішов</u> на заняття, тому що <u>захворів</u> . Коли <u>він повернувся</u> додому, <u>було</u> вже дуже <u>пізно</u> .

Граматична основа речення

Підмет і присудок – це головні члени двоскладного речення, що становлять його *граматичну основу*.

Підмет означає предмет, про який говориться в реченні, відповідає на питання *хто? що?* За способом вираження підмети поділяються на *прості* (*Учні вийшли на перерву. Почався дощ. Вона ще не приїхала.*) і *складені* (*Дехто з учнів не прийшов. Викладач із студентами пішли на екскурсію.*).

Присудок означає, що говориться про предмет, і відповідає на питання *що робить предмет? що з ним робиться? який він є? хто/що він є?* Присудки бувають *прості* (*Учні вийшли на перерву. Почався дощ. Вона ще не приїхала*) і *складені* (*День був чудовий. Вона сьогодні сама не своя. Микола почав працювати*). Присудок може означати дію, стан, якість, ознаку, кількість, приналежність.

■ Зверніть увагу на складений присудок:

- *два дієслова* (друге обов'язково у формі *інфінітива*):
Вже пізно, я мушу іти.
Він хоче подивитися цей фільм.
Ганна любить відпочивати на природі.
- *повинен, згоден, радий, щасливий та ін. + інф.:*
Радий буду вам допомогти!

Ви повинні повідомити батьків про збори.
 Ви готові відповісти на моє питання?

- *бути, ставати, називатися* та ін. + *Ор.в.*:
 Він є капітаном нашої збірної команди.
 Василь буде юристом по закінченні університету.
 Я обов'язково стану викладачем.
 Ти будеш сильним, коли підростеш.

◆ Запам'ятайте:

1. Підмет і присудок граматично взаємозалежні. Присудок узгоджується у *множині* з підметом, вираженим сполученням іменника у *Н.в.* з іменником у *Ор.в.*: Брат із сестрою повечеряли разом. Порівняйте:

Я з Тарасом виконав роботу.
Ми з Тарасом виконали роботу.
Ми виконали роботу.
Тарас і я виконали роботу.
Тарас виконав роботу зі мною.

2. Присудок узгоджується у *множині* або *однині* з підметом, вираженим кількісним числівником та іменником у *Н.в.* чи *Р.в.*: Шість чоловіків увійшли в автобус або Шість чоловіків увійшло в автобус.

3. Присудок узгоджується в *однині* з підметом, вираженим сполученням іменника із словами *багато, більшість, мало, менішесть, чимало, частина, решта, кілька* тощо: Багато років минуло з того часу, як ми познайомилися.

Речення може бути особовим (є підмет чи він мається на увазі), наприклад: Я читаю книжку. У безособових реченнях немає підмета, і він не мається на увазі, наприклад: Мені треба читати.

● Порівняйте:

Особові <i>(повинен, повинна, повинне, повинні)</i>	Безособові <i>(потрібно, треба, необхідно, слід, можна, неможна)</i>
Студент <u>повинен</u> добре <u>підготуватися</u> до виступу. Я <u>повинна</u> <u>закінчити</u> цю роботу сьогодні.	Студенту <u>необхідно</u> добре <u>підготуватися</u> до виступу. Мені <u>треба</u> <u>закінчити</u> цю роботу сьогодні.
	■ Зверніть увагу: у цих реченнях немає підмета, а фактичний суб'єкт дії виражений іменником або особовим

	займенником у <i>Д.в.</i>
--	---------------------------

Найчастіше підмет (граматичний суб'єкт) співпадає з фактичним суб'єктом, але у деяких випадках фактичний суб'єкт стоїть у непрямому відмінку і не є підметом.

▣ Зверніть увагу на суб'єкт:

У мене є собака. – *Хто/що у вас є?* (підмет – *собака*), порівн.: *У мене немає* собаки (у цьому реченні немає підмета).

У мене болить голова. – *Що у тебе болить?*

Мені подобається Марійка. – *Хто тобі подобається?* (порівн.: *Я люблю Марійку.* – *Кого ти любиш?*)

Мені потрібна пані директорка. – *Хто вам потрібний?*

Мені потрібна фарба. – *Що вам потрібно?*

▣ Зверніть увагу: в односкладних реченнях відсутній один головний член (підмет або присудок). Ці речення зрозумілі й без другого головного члена (*Тут продають газети. Допоможіть мені. Сьогодні тепло. Вже пізно.*).

*** Другорядні члени речення**

Означення називає ознаку предмета і відповідає на питання *який? чий? котрий? скількох? скільком? скількома?: Він вибрав чудовий подарунок (який подарунок?). Принесіть ваші зошити (чий зошити?). Настав час повертатися додому (який час?).*

Прикладка – різновид означення. Вона називає ознаку предмета і водночас (будучи виражена іменником) дає йому нову назву: *Сьогодні читатиме лекцію професор Іванов. Ми купили квитки на балет «Лебедине озеро».*

Додаток означає предмет і відповідає на питання непрямих відмінків:

Марина купила хліб і молоко (що?). Про що він тобі розповів (про що?кому)?

Обставина вказує на місце, час, спосіб, мету, умову, причину дії і відповідає на питання *де? коли? як? для чого? за якої умови? чому?* та ін.: *Вони повернулися з відпустки. Вечері приїхав батько. Я телефонував вам тричі.*

* 15. а) Прочитайте уривки з художніх творів. Знайдіть у реченнях підмет та присудок. Підкресліть підмет однією рисою,

а присудок двома. Якими частинами мови вони виражені?

іменник *дієслово*

Зразок: Студенти відпочивають у ідальні.

1. Я не нездужаю нівроку... (Т. Шевченко) 2. Ти знаєш, що ти людина. (В. Симоненко) 3. Рано ми вмієм любити, пізно – любов шанувати. (М. Луків) 4. Так ніхто не кохав. (В. Сосюра) 5. Він подав руку й мовчки вийшов. За ним виходили інші – хлопці й дівчата. (У. Самчук) 6. А ми живі, нам треба поспішати... (Л. Костенко) 7. Ми з тобою просто ти і я. І тому для мене так трагічно те, що ти чиясь, а не моя. (В. Симоненко) 8. Ах, очі, ті очі... Кохана, чом серце твоє не таке? (П. Тичина) 9. Страшні слова, коли вони мовчать, коли вони зненацька причаїлись, коли не знаєш з чого їх почать, бо всі слова були уже чиймись. (Л. Костенко) 10. Десь на дні мого серця заплела дивну казку любов. (П. Тичина) 11. Не зневажай душі своєї цвіту, бо з нього вирросло кохання наше. (Леся Українка) 12. Мене любов ненависті навчила. (Леся Українка) 13. Я люблю тебе, друже, за те, що не можу тебе не любити! (В. Сосюра) 14. Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити. (Ю. Яновський).

б) Спробуйте визначити другорядні члени речення.

Завдання для самостійної роботи

1. Слова в дужках поставте у правильну форму. Якщо треба, використайте прийменник.

А) 1. У кімнаті шість ... (великий стілець) і два ... (зручне крісло). 2. Я дав підручник ... (наш новий студент). 3. Щодня студенти ходять ... (університет, заняття). 4. Максим вирішив порадитися ... (його/свій шеф). 5. ... (Наступна середа) у мене буде іспит. 6. У парку гуляють діти ... (наші сусіди). 7. На столі лежать кілька ... (газета і журнал). 8. У цьому супермаркеті завжди великий вибір ... (молочні продукти). 9. Я надіслав e-mail ... (наша перекладачка). 10. Ми познайомилися з Володимиром ... (тренування). 11. Оксана посперечалась ... (її/своя сусідка). 12. Ось фотографія ... (моя молодша сестра).

Б) 1. Хто познайомив тебе ... (ці дівчата)? 2. У магазин увійшов чоловік ... (середній зріст). 3. Вранці Марина їде ... (робота, офіс). 4. Віталій приїхав у Харків ... (серпень). 5. До нашого гуртожитку недавно переїхали три ... (новий студент). 6. Сергій купив квіти ... (його/своя наречена). 7. Це кімната ... (мої батьки). 8.

Івану подобаються (дорогі речі). 9. Борис ненавидить ... (симфонічна музика). 10. Скільки у них ... (діти)? 12. Том обіцяв цю книжку ... (його/свій приятель). 13. Ми зустріли на вулиці ... (наші/свої колеги). 14. Це слова ... (один відомий український письменник). 15. Я хочу купити сорочку ... (блакитний або сірий колір). 16. Ці меблі зроблені ... (дерево).

В) 1. Раніше родина жила ... (великий будинок). 2. Олег купив два ... (комп'ютерний стіл). 3. Щоранку бабуся йде ... (ринок, магазини). 4. Батько купив велосипед ... (його/свій молодший син). 5. Жак підписав контракт ... (німецькі партнери). 6. У нашому класі дванадцять ... (стіл) і двадцять чотири ... (стілець). 7. У магазині «Руслана» продають одяг ... (великі розміри). 8. Максим закінчить університет ... (наступний рік). 9. У мене чимало ... (цікаві книжки). 10. Лікар виписав рецепт ... (його/свій пацієнт). 11. Це речі ... (Гончаренко Борис Володимирович). 12. Вчора я бачив ... (чудовий ноутбук). 13. Про що ви домовились ... (ця жінка)? 14. Тобі подобається сік ... (яблука)?

Г) 1. Ганна розповіла цю історію ... (її/свої колеги). 2. Андрій тричі на тиждень ходить ... (стадіон, тренування). 3. У цьому будинку чотирнадцять ... (поверх). 4. Стас запросив у гості ... (друзі та партнери). 5. Глядачі довго аплодували ... (відома піаністка). 6. Олена почала працювати ... (минулий рік). 7. Мені подобається одяг ... (яскраві кольори). 8. Наша компанія працює тільки ... (досвідчені перекладачі). 9. Бабуся розбудила ... (онук і онучка). 10. Макс обіцяв допомогти ... (новий співробітник). 11. Надійці треба зателефонувати ... (Щербина Ніна Андріївна). 12. Тетяна сфотографувала ... (її/свої батьки). 13. Вчора він зустрічався ... (новий керівник). 14. ... (Ганна Петрівна) була одягнена нова сукня.

2. Замість крапок поставте подані словосполучення у правильній формі. Якщо треба, використайте прийменник.

А) мій/свій старий шкільний друг

1. Я хочу вам розповісти 2. ... 23 роки. 3. Коли я жив у рідному місті, я завжди ходив на футбол ... 4. Я отримав e-mail 5. Недавно мені зателефонував 6. Я зустрів на вокзалі 7. Я хочу вас познайомити 8. ... чудове почуття гумору. 9. Що одягнуто ...?

Б) її/своя найкраща подруга

1. Марина купила парфуми собі та 2. У театрі ми зустріли Наталку та ... 3. Ганна показала мені фотографію 4. Ніна розповіла

мені 5. Тетяна зустрілася 6. ... подобається балет. 7. Олена залишилася ночувати 8. ... одягнутий синій светр. 9. Тетяна дізналася про це

В) мої/свої батьки

1. Я дуже люблю 2. Я часто згадую ... 3. Я завжди раджусь 4. Влітку я поїду 5. Мені треба зателефонувати 6. Цей ноутбук мені купили 7. Я хочу купити щось дороге для 8. ... цікаво живеться.

3. Прочитайте мікротекст. Слова в дужках поставте у потрібну форму. Якщо потрібно, використайте прийменник.

Розповідє Марина

Я не дуже люблю їсти. Вдома ... (я) ніколи немає ... (хліб та молоко), тому що я ... (вони) зовсім не люблю. Бабуся каже, що ... (я) обов'язково треба їсти ... (хліб) і пити ... (молоко), тому що вони корисні. Вона постійно нагадує ... (це) ... (я і мій молодший брат).

Сьогодні я залишилася ... (бабуся), тому що я захворіла. ... (Я) болить голова. ... (Бабуся і брат) немає вдома. Бабуся пішла ... (магазин) купити ... (я) молоко та мед, а брат пішов у справах. ... (Я) сумно, тому що ... (я) погано почуваюся. Вранці я прийняла ліки, і зараз ... (я) трохи краще. Після обіду ... (я) телефонувала моя подруга Олена. Вона обіцяла відвідати ... (я) ввечері. Я буду рада ... (вона) бачити.

◆ **Запам'ятайте** сталі сполуки із зворотним займенником *себе*: *сам по собі*, *давати собі раду*, *пересилувати себе*, *взяти себе в руки*, *мотати собі на вус*, *землі під собою не чути*.

4. Замість крапок використайте займенники *мій*, *твій*, *наш*, *ваш*, *його*, *її*, *їхній*, *свій* або *себе* у правильній формі.

1. Для того щоб вибрати професію, треба мати уявлення про ... інтереси, а також вимоги до цієї професії. 2. Дуже часто батьки надто опікують ... дітей, немов хочуть прожити за них ... життя. 3. Мені здається, що кожна людина повинна прожити ... життя сама, роблячи ... вибір, приймаючи ... власні рішення. 4. Найкращий спосіб дати ... раду з будь-якою проблемою – зайнятися ділом. 5. Я вчусь у політехнічному університеті, але ... майбутня професія мені не подобається. 6. Не хвилюйся, будь ласка, візьми ... в руки. 7. Сміліше висловлюйте ... думки! 8. Він каже, що йому зовсім не до вподоби ... майбутня

професія. 9. Допоможи мені донести ... речі до гуртожитку. Ти візьми ... книжки, а я візьму ... сумку. 10. Він добре знає ... роботу. 11. Кожна людина має ... обов'язки у житті. 12. Я хочу запросити вас до ... додому. 13. Я хочу почути ... думку з цього питання. 14. Ви вважаєте це для ... необхідним? 15. Я хочу заробляти ... на хліб сам. 16. У них не залишилось часу для 17. Скільки студентів навчається у ... групі? 18. Коли ти познайомиш батьків із ... нареченою? 19. Том купив нову машину. Він дуже піклується про ... машину. Тому дуже подобається ... машина. 20. Розкажіть мені про ... друзів, про ... характер, про ... захоплення. 21. Юрко дуже стомився, але зміг пересилити ... й помити посуд. 22. Я читав, що людина використовує за ... життя не більше, ніж 60% ... можливостей.

5. Використайте замість крапок слова *нехай* або *давай(те)*.

1. ... поїдемо в неділю на озеро. ... вони їдуть машиною, а ми поїдемо автобусом. 2. ... зателефонуємо Олені. ... вона прийде до нас. 3. Кажуть, у «Кінопалаці» йде новий фільм. ... подивимося його. ... Михайло купить квитки.

6. Дієслова в дужках поставте у правильну форму.

1. Давайте (поїхати) на матч разом. Нехай Сашко (замовити) квитки. 2. Давай (написати) дідушеві листа. 3. Нехай діти (піти) погуляють, погода чудова! 4. Починається дощ, давай (взяти) таксі. Нехай Тарас (зупинити) машину. 5. Давай (зателефонувати) Олені і Максиму і (покликати) їх у басейн. Нехай вони (заїхати) за нами. 6. Давай (запросити) до себе на новосілля гостей. Нехай Микола (зустріти) їх біля станції метро.

Текст

Тарас Григорович Шевченко

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Горе, гравіюра, графіка, домовина, дяк, живописець, заповіт, заслання, засіб, земляк, знуцання, кошти, кріпак, маєток, маляр, митець, поміщик, портретист, потяг, решта, селянин, спроба, слуга, статуя, цінність, шлях, явище.

2. Прочитайте тлумачення дієслів. Зверніть увагу на їхнє керування. Складіть з цими дієсловами власні приклади.

знущатися	з кого? з чого? над ким?	Заподіювати муки, страждання кому-небудь. – У дитинстві ми з братом часто знущалися один з одного.
оформлятися/ оформитися	куди? ким?	Виконуючи всі необхідні формальності, вступати куди-небудь. – Після закінчення університету він оформився на роботу до банку менеджером.
опановувати/ опанувати	кого? що?	Навчатися користуватися чим-небудь. – Марина швидко опанувала комп'ютер.
видавати/ видати	кого? що?	Випускати в світ друковані твори. – У місті видають кілька газет і журналів.
(на)друкувати	кого? що?	1. Випускати у світ, видавати. – У газеті надрукували мою статтю. 2. Відтворювати текст друкарською машинкою або на комп'ютері. – Секретар надрукувала наказ директора.
відобразити/ відобразити	кого? що? де?	Показувати кого-, що-небудь засобами слова, живопису, гри тощо. – У своїх віршах поет відобразив життя народу.
утверджувати/ утвердити	кого? що?	Робити міцним, непорушним. – Поет утвердив нові форми в літературі.
збагачувати/ збагатити	кого? що?	Робити кого-, що-небудь багатшим за складом або змістовнішим, досконалішим. – Поет збагатив літературу чудовими творами.
підносити/ піднести	кого? що?	Звеличувати, прославляти. – Своєю творчістю поет підніс українську літературу до світового рівня.

3. Продовжіть низки однокореневих слів. Визначте, якими частинами мови є ці слова.

Село,

Земля,

Малювати,

Цінний,

Коштувати,

Гравюра,

Портрет,

Хворіти,

Служити,

Поет,

Велетень,

Майстерність,

Новатор,

Графік,

Слуга, майстер, портретист, гравіюний, поезія, захворівший,

наземний, новий, селянин, земляк, кошти, малюнок, хворий, новачок, поетичний, поновити, змальовуючи, цінність, коштовний, сільський, гравёр, велетенський, малюючи, відновлений, хвороба, графіка, майстерний, хворобливий, підземний, маляр, новаторство, хворіючи, графічний, майстерня, служачи.

4. Скажіть, від яких слів та яким способом утворені ці слова. Визначте, якими частинами мови вони є.

Живописець, самоук, класичний, світовий, заповіт, поповнення, заслання, земляк, кріпацтво, становлення, розвиток, маєток, портретист, потяг, селянин, спроба, хвороба, цінність, загальнолюдський, неабиякий, тривалий, поховано, викупити, володар, царство, нагляд, пошук, винятковий, обдарованість, походження, популярність, видання.

• Порівняйте:

<i>цінний</i>	<i>коштовний</i>
Який має важливе значення. // Такий, яким дорожать. // Дуже потрібний, корисний. – <i>Книжка з автографом автора – дуже цінний подарунок для мене.</i>	Який має високу вартість; дуже цінний, дорогий (про предмети). – <i>Переможці змагань отримують коштовні призи – комп'ютер, телевізор, відеокамеру тощо.</i>
<i>викуповувати/вікупити</i>	<i>купувати/купити</i>
Звільняти, визволяти кого- або що-небудь за гроші, плату. – <i>Художники зібрали гроші й викупили Шевченка у поміщика.</i>	Придбати за гроші. – <i>Художник купив нові фарби.</i>

5. Прочитайте речення. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених слів і словосполучень. Поясніть, як ви їх зрозуміли. Складіть із ними власні приклади.

1. Моя улюблена команда *зазнала поразки* у чемпіонаті. 2. Він дуже рано *зазнав горя*. 3. Свої *перші спроби* у малюванні я *зробив*, коли мені було 5 років. 4. Коли письменник досяг успіху, для нього *відчинилися двері* усіх видавництв. 5. Ваш син має *неабиякі здібності* до малювання. 6. Хлопець з дитинства захоплювався літературою, але особливо *жадібно* він *читав* фантастику. 7. Твори цієї молоді письменниці дуже швидко *набули популярності* серед читачів та

знайшли відгук у їхніх серцях. 8. До екзамену мені треба *вивчити* *напам'ять* кілька формул і теорем. 9. Результати іспитів *мають* для мене велике *значення*. 10. Ця компанія *стала новатором* у рекламному бізнесі, їхня продукція дуже оригінальна і цікава.

6. Запам'ятайте синоніми.

живописець = художник = маляр	<i>Шевченко був талановитим поетом та живописцем (= художником, маляром).</i>
обдарований = талановитий	<i>Шевченко був обдарованим (=талановитим) поетом та живописцем.</i>
перебувати = бути = знаходиться	<i>Антон кілька років перебував (=був, знаходився) за кордоном.</i>
минути = виповнитися	<i>Коли мені минуло (=виповнилося) 18 років, я вступив до академії.</i>
зазнавати/ззнати = переживати/ пережити	<i>У дитинстві поет зазнав (=пережив) багато горя.</i>
відображати (відображувати)/ відобразити = показувати/ показати = змальовувати/ змалювати	<i>У своїх віршах поет відобразив (=показав, змалював) життя народу.</i>
видавати/відати = (на)друкувати	<i>Його першу книжку видали (=надрукували) у 1840 році.</i>

7. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники.

А) Працювати, друкувати, опанувати, показувати, збагачувати, подорожувати, утверджувати, формувати, забезпечувати, символізувати, відроджувати, поновлювати, створювати, перетворювати, змальовувати, відчувати, перебувати, видавати, зазнавати, пропускати, читати, відображати, підносити, знайомитися, знущатися, оформлятися, навчатися;

Б) Втратити, знати, віддати, переїхати, опанувати, відати, надрукувати, відобразити, підтвердити, збагатити, показати, змалювати, призначити, сформувати, поновити, забезпечити, відчислити, впровадити, надати, відродити, пропустити, виголосити, створити, перетворити; навчитися, познайомитися, оформитися; піднести, принести, відвезти, зберегти.

8. Прочитайте речення, замініть дієприслівні звороти

конструкціями з дієсловами. Використовуйте сполучники *і, якщо, коли, тому, оскільки* та ін.

Зразок: Працюючи у банку, Антон набував цінного досвіду. – Коли Антон працював у банку, він набував цінного досвіду.

1. Відчуваючи любов до малювання, хлопчик вирішив записатися до художньої школи. 2. Переїхавши до іншого міста, Том не одразу знайшов собі хорошу роботу. 3. Вступивши до Академії мистецтв, Шевченко майже одразу став улюбленим учнем відомого живописця Брюллова. 4. Навчаючись у Академії мистецтв, Шевченко познайомився з багатьма талановитими художниками та письменниками того часу. 5. Закінчивши Академію мистецтв, Шевченко отримав срібну медаль за свою картину. 6. Вивчивши напам'ять теорему чи формулу, я вже ніколи їх не забуваю.

9. Прочитайте речення, замініть їх синонімічними, використовуючи дієприслівникові звороти.

Зразок: Журналіст багато подорожував і водночас вивчав країну. – Багато подорожуючи, журналіст вивчав країну.

1. Шевченко наполегливо працював над поповненням своєї освіти, читав твори з історії та філософії. 2. Хлопець рано втратив батьків, тому він повинен був тяжко працювати. 3. Оскільки протягом дня юнак не мав часу малювати, він займався малюванням вечорами. 4. Художники зібрали гроші й викупили Шевченка у поміщика. 5. Шевченко швидко опанував мистецтво графіки і став працювати ілюстратором. 6. Твори Шевченка дуже швидко стали відомими і знайшли відгук у серцях людей. 7. Шевченко створив багато творів, у яких відобразив тяжке життя простого народу.

10. Використайте у поданих реченнях дієприкметник або дієприслівник. Дієприкметники поставте у правильну форму.

1. Ця поема була ... у 1843 році. ... багато творів про народ, письменник швидко став відомим.	створений – створивши
2. ... свою першу збірку віршів, поет почав працювати над поемою. Я купив книжку та підручник, ... видавництвом «Ранок».	виданий – видавши
3. Після перемоги улюбленої команди у нас був ... настрій. Шевченко завоював любов та популярність, ... українську поезію до світового	піднесений – піднісши

рівня.

4. ... речі на нову квартиру, ми стали облаштовуватися. Після смерті тіло поета було ... до України.	перевезений –
перевівши
5. Щоб відкрити власний бізнес, йому довелося заставити свій будинок, але дуже швидко будинок був поета у поміщика, друзі допомогли Шевченкові знайти квартиру та вступити до Художньої Академії.	викуплений –
викупивши
6. ... літературу чудовими творами, автор швидко завоював любов народу. Завдяки поетові українська література була ... новими формами.	збагачений –
збагативши

11. Прочитайте текст. Знайдіть у ньому та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть із ними власні речення.

Тарас Григорович Шевченко

(1814 – 1861 рр.)

I

Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1814 року в селі Моринці Київської губернії в родині селянина-кріпака. Рано втративши матір, а потім і батька, він з дитинства зазнав багато горя і знущань. Працюючи і навчаючись у дяка, Шевченко знайомився з творами української літератури. А відчуваючи великий потяг до малювання, уже тоді робив перші спроби розпочати навчання у маляра. Коли Шевченкові минуло 14 років, його зробили слугою поміщика П. Енгельгардта в маєтку Вільшани.

Переїхавши до Петербурга в 1831 р., Енгельгардт взяв із собою Шевченка, а щоб мати власного маляра, віддав його вчитися до живописця В. Ширяєва. Ночами, у вільний від роботи час, Шевченко ходив до Літнього саду, малював статуї, тоді ж уперше почав писати вірші. Улітку 1836 року він познайомився зі своїм земляком — художником І. Сошенком, а через нього з Є. Гребінкою, В. Григоровичем і О. Венеціановим, які разом із К.Брюлловим та В. Жуковським навесні 1838 року викупили молодого поета з

кріпацтва.

Перед Шевченком відчинилися двері в широкий світ науки й мистецтва. Оформившись студентом Академії мистецтв, Шевченко став улюбленим учнем Брюллова. Бувши вже неабияким портретистом, він опанував також мистецтво гравюри та графіки.

Водночас Шевченко наполегливо працював над поповненням своєї освіти, жадібно читаючи твори з історії, філософії, класичної світової літератури.

Першу збірку поетичних творів Шевченка було видано 1840 року під назвою «Кобзар». До неї увійшло 8 поезій: «Думи мої», «Катерина», «Тополя», «Думка» та ін. Окремими виданнями були надруковані поеми «Гайдамаки» (1841 р.) та «Гамалія» (1844 р.). Вірші Шевченка справили на українське суспільство велике враження.

II

Тарас Шевченко у своїй творчості відобразив ті думки і настрої, які були важливими в житті українців його часу. Про те, що його творчість знайшла відгук у серцях людей, свідчить той факт, що в другій половині 19 і на початку 20 століть «Кобзар» був чи не єдиною книжкою у більшості сільських хат України, вірші з нього вчили напам'ять, за ним училися читати.

За коротке життя Тарасом Шевченком було створено чимало поезій, драматичних творів, картин. Багато подорожуючи країною, Шевченко також взяв участь в Аральській географічній експедиції 1848 – 1849 років.

10 березня 1861 року після тривалої хвороби Шевченко помер. На кошти друзів його було поховано спочатку в Петербурзі. Але у квітні того ж року його домовину, згідно із заповітом, було перевезено в Україну і перепоховано на Чернечій горі біля Канева.

Творчість Тараса Шевченка мала велике значення в становленні й розвитку нової української літератури, утвердивши в ній загальнолюдські демократичні цінності та піднісши її до світового рівня. Збагативши українську літературу новими темами й ідеями, Шевченко став новатором і в пошуках нових художніх форм.

В історичному розвитку України Шевченко – явище надзвичайне як своєю обдарованістю, так і місцем у літературі, мистецтві, культурі. Походженням та популярністю Шевченко – виняткове явище також у світовій літературі. З 47 років життя поет 24 роки перебував у кріпацтві, 9 років був солдатом, кілька років провів на засланні, а решту – під наглядом поліції. Трагічно важкий шлях Шевченка до творчої майстерності визначив в образній формі I.

Франко: «Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові, свіжі і вільні шляхи професорам та книжним ученим».

12. а) Знайдіть у попередньому тексті усі дієслова та дієслівні форми. Випишіть їх у цю таблицю.

<i>дієслово</i>	<i>дієприкметник</i>	<i>безособова дієслівна форма</i>	<i>дієприслівник</i>

б) Випишіть з тексту віддієслівні іменники. Скажіть, від яких дієслів та яким способом вони утворені.

13. Дайте відповіді на питання.

А) 1. Де і коли народився Тарас Григорович Шевченко? 2. Яким було дитинство майбутнього художника та письменника? 3. Коли і як він потрапив до Петербурга? 4. З ким він познайомився у Петербурзі? 5. Як Шевченка було викуплено з неволі? 6. Куди вступив Шевченко, отримавши волю? 7. Коли була надрукована перша збірка віршів Шевченка? Як вона називалась? Які поезії до неї увійшли? 8. Яке враження справили вірші Шевченка на українське суспільство? Чому? 9. Де і коли помер Шевченко? Де його було поховано? Чому? 10. Яке значення мали твори Шевченка у житті українського народу? 11. Чому можна стверджувати, що за походженням та популярністю Шевченко – виняткове явище у світовій літературі? 12. Що сказав про поета інший великий син українського народу Іван Франко?

Б) 1. Чи був вам відомий Тарас Шевченко до того, як ви прочитали текст про нього? Якщо так, то від кого ви дізналися про поета? Що саме? 2. Де в Харкові (у Києві/у вашому місті) встановлений пам'ятник Шевченкові? Що назване у місті його ім'ям? 3. Чи бачили ви картини Шевченка, коли були на екскурсії у художньому музеї? Що зображено на цих картинах?

14. Доповніть мікротексти інформацією, що ви дізналися з тексту.

1. Рано втративши батьків, Тарас Працюючи і навчаючись у дядя, А відчуваючи великий потяг до малювання, Коли

Шевченкові минуло 14 років,

2. Ночами, у вільний від роботи час, Шевченко , тоді ж уперше Улітку 1836 року він познайомився , які викупили

3. Перед Шевченком відчинилися двері Оформившись студентом Академії мистецтв, Бувши вже неабияким портретистом, він опанував

4. Водночас Шевченко наполегливо працював , жадібно читаючи

5. Тарас Шевченко у своїй творчості відобразив , які були В другій половині 19 і на початку 20 століть «Кобзар» був , вірші з нього

6. За своє коротке життя Тарас Шевченко створив

7. Творчість Т. Шевченка мала велике значення в , утвердивши в ній Збагативши українську літературу новими темами й ідеями,

8. В історичному розвитку України Шевченко –

* 15. Прочитайте вірш Тараса Шевченка. Скажіть, про що йдеться у ньому.

Заповіт¹²

Як умру́, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро́, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве́ реву́чий.

Як понесе́ з України
У синє море
Кров воро́жу... отоді́ я
І лани́ і гори –
Все покину́ і поліну
До само́го бога́
Молитися... А до того́ –

¹² В автографі Т. Шевченка заголовка немає.

Я не зна́ю бо́га.

Похова́йте та встава́йте.
Кайдани порві́те
І вражо́ю злою кро́в'ю
Волю́ окропі́те.
І мене́ в сім'ї великі́й,
В сім'ї вольні́й, но́вій
Не забу́дьте пом'яну́ти
Незлим тихим словом.

16. Чи захоплюєтесь ви літературою? Який ваш улюблений письменник (поет)? Якими іншими видами мистецтва ви цікавитесь? Які види мистецтва популярні у вашій країні?

* 17. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «Вплив митців на розвиток суспільства».

Одна команда почне свою промову зі слів: «Митці вже не можуть впливати на суспільство, тому що ... ».

А інша група почне свою промову словами: «У будь-які часи совістю суспільства є митці, тому що ...».

18. Напишіть твір на тему «Великий син (дочка) мого народу» (мінімум 150 слів).

МОДУЛЬ 18 (повторювальний)

Службові частини мови: Сполучник

Сполучники – незмінні слова, поєднують однорідні члени речення і частини складного речення.

<i>Сурядні</i>	
<i>еднальні</i>	і, й, та, і... і, ні... ні, ані... ані, також, а також, та й, як... так, ще й
<i>розділові</i>	або, то, чи, хоч, чи... чи, чи то... чи то, то... то, або... або, не то... не то, хоч... хоч
<i>протиставні</i>	а, але, та (=але), протé, затé, так, однак (одна́че)
<i>Підрядні</i>	
<i>з'ясувальні</i>	що, щоб, як
<i>часові</i>	коли́, перш ніж, як, щойно, ледве, як тільки, тільки-но, після того як
<i>умовні</i>	якщо́, якби́, аби́, як, коли́, коли́ б, якщо́... то, як... то
<i>допустові</i>	хоч, незважаючи на те що, дарма́ що, хай, нехай
<i>мети</i>	щоб/щоби́, для того́ щоб, аби́
<i>причинні</i>	бо, тому́ що, через те що, у зв'язку́ з тим що, оскільки́
<i>наслідкові</i>	так що, через це, тому́, ось чому́, завдяки́ чому́
<i>порівняльні</i>	як, мов, немов, наче, неначе, ніби, немовби́, немовбито, начебто

1. Закінчіть речення.

1. Коли б ти не брехав мені раніше, 2. Оскільки Максим запізнився на поїзд, 3. Я все встиг зробити, тому що 4. Він не отримав стипендії вчасно, ось чому 5. Час покаже, яка 6. Він пояснив, як 7. Аби не помилитися, 8. Ганна відчувала себе, неначе 9. Хоча він стомився, 10. Ми вибрали місця у залі так, щоб 11. Літак здійнявся так високо, 12. Що вище ми піднімалися у гори, то 13. Він розповів про те, що 14. Як ти готуєшся до іспитів, 15. Ми хочемо подякувати вам за все, що 16. Це будинок, де 17. Принесіть мені диски, що 18. Це місто, куди 19. Канікули скінчилися, і 20. Сьогодні зранку йшов дощ, а

2. Закінчіть речення.

1., ми вже ніколи не розлучалися. 2. Подзвони мені, як 3., я б показав тобі місто. 4. Оскільки ви були відсутні, 5. Я все встиг зробити, тому що 6. Погода була тепла та сонячна, так що 7. Кажуть, що 8. Декан пояснив, як 9. Мені треба багато працювати, щоб 10., треба все ретельно спланувати. 11. Він виглядав так, ніби 12. Марійка продовжувала працювати, незважаючи на те, що 13. Він співав так, як 14. Що більше ми працювали разом, 15. Мене завжди приваблювали ті, 16. Як ти ставитимешся до людей, 17. Покажи мені книжку, що 18. На заняттях ми не тільки, а й 19. Пролунав останній дзвоник, і 20. Діти ще хотіли гратися, однак

* 3. Прочитайте народні прислів'я. Визначте типи смислових відношень у них.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.

Службові частини мови: Частка

Частки – незмінні слова, які надають реченню або окремому слову відтінків значення або служать для утворення граматичних форм.

За роллю в слові і в реченні частки поділяються на:

формотвірні	<i>би/б</i> (умовний спосіб), <i>хай/нехай</i> (3 особа наказовий спосіб)
заперечні	<i>не, ні, ані</i>
словотвірні	<i>ніхто, невеселий, аніскільки, абихто, дещо, чимало, казна-що, бозна-де, десь, отожд</i>
модальні (для оформлення запитання,	<i>чи, хіба, невже, як, що то, що за, та, так, еге, егеж, атожд, якраз, саме, справді, точно, власне, рівно, буквально, от, це, ось, оце, ото, он, ген, мов,</i>

ствердження, сумніву, невпевненості, спонування тощо)	<i>мовляв, наче, ніби, мовби, приблизно, майже, мало не, трохи не, ледве, чи не, годі, бодай, -бо, -но, давай, ну, навіть, тільки, хоч, хоча б, лише/лиш, лишень, аж, же/ж, таки, уже, собі</i>
---	---

* Написання часток

Разом пишуться частки:

аби-, ані-, ні-, де-, чи-, чим-, що-, як- у складі будь-якої частини мови: *абихто, аніскільки, дедалі, чимало, щосили, якнайбільший; -би/-б, -же/-ж, то, що* у складі сполучників та інших часток: *мовби, ніби, начеб, авжеж, атож, аякже, начебто, абощо, тощо, щодо;*
-ся/-сь у зворотних дієсловах і у складі займенників і прислівників: *сподіватися, познайомтесь, хтось, чийсь, десь, колись, якихось;*

Через дефіс пишуться частки:

- *-бо, -но, -от, -то, -таки*, що стоять після слова, до якого відносяться: *дай-но, стривай-бо, так-от, тому-то, прийшов-таки* (порівн.: *таки* прийшов), *треба-таки* (порівн.: *таки* треба);
- *будь-, казна-, хтозна-, -небудь* у складі прислівників і займенників: *будь-хто, казна-коли, хтозна-що, де-небудь;*

Окремо пишуться частки:

- *хай/нехай, би/б*, за допомогою яких утворюються форми умовного та наказового способів дієслова: *хай живе, нехай панує, полетів би;*
- частки, які надають різних смислових та емоційних відтінків: *са́ме, лише, хоч, аж, навіть, тільки, невже́, ще, же, ну, просто;*
- частки в сполуках слів: *поки що, хіба́ що, тільки що, дарма́ що, що за, хоча́ б, навряд чи, трохи не, ще й;*

▣ **Зверніть увагу:** частки пишуться окремо від слів, якщо вони розділені з ними іншими частками або прийменниками: *іди-бо*, але *іди ж бо*; *тому-то*, але *тому ж то*; *будь-кого*, але *будь для кого*; *казна-що*, але *казна про що*.

* 4. Розподіліть слова на дві колонки, у першу запишіть займенники, у другу – інші частини мови. Розкрийте дужки, поясніть правопис поданих слів.

А) (Що)небудь, (коли)небудь, (ні)(до)чого, (ні)коли, (де)хто, (де)коли, (аби)як, (аби)хто, який(сь), (ні)який, (ні)де, (ні)хто, ні(за)що, (ні)звідки, (ні)як, казна(де), (казна)хто, (хтозна)коли, (хтозна)скільки, де(небудь), який(небудь), (будь)де, будь(що).

Б) Де(в)чому, де(з)ким, до(де)кого, від(аби)кого, аби(до)кого, аби(з)ким, хтозна(з)ким, з(казна)ким, від(аби)якого, ні(до)чийого, ні(в)чийй, ні(з)яким, ні(в)чому, ні(до)чого, ні(на)якій, на(що)небудь, на(який)небудь.

* 5. Напишіть правильно займенники. Поясніть їхній правопис.

Будь...що, чим...небудь, де...чого, де...від...чого, будь...у...кого, на...чому...небудь, де...яких, казна...котрий, де...з...ким, ні...якого, ані...хто, аби...для...чого, ні...чий, де...хто, будь...що, ні...на...якому, ні...для...кого, хтозна...чого, ні...на...кому, аби...чий, котрого...сь, котрий...то, ані...від...кого, ні...чого, будь...що, аби...чого, ні...за...якого, аби...з...чого, хтозна...з...чого, чия...сь, чого...ж...то, який...сь, хто...ж...то, будь...що...будь.

6. Змініть за відмінками подані займенники. Вкажіть їхні розряди, особливості відмінювання.

Себе, абихто, я, чий-небудь, він, чийсь, що, свої.

7. Поставте подані займенники у родовому й орудному відмінках однини без прийменників і з прийменниками до або з. Поясніть правопис.

<i>Зразок:</i>	<i>Р. в.</i>	<i>Ор. в.</i>
<i>він</i>	<i>його, з/до нього</i>	<i>ним, з ним</i>
<i>хто</i>	<i>нікого, ні з кого, ні до кого</i>	<i>ніким, ні з ким</i>

Вона, той, мій, цей, ніякий, нічий, ніщо, дещо, деякий, дечий, аби який, абищо, хтось, щось, якийсь, чийсь, який-небудь, чий-небудь, будь-який, казна-хто, казна-що, казна-який, казна-чий.

8. Виберіть потрібний займенник або прислівник в дужках і поставте його замість крапок у правильній формі.

1. – Ти не знаєш, де зараз живе Ганна? – ... у центрі. (де-небудь, десь, будь-де, аби де) 2. ... може взяти участь у змаганнях. (хто-небудь, хтось, дехто, будь-хто, аби хто) 3. Іванку, я хочу з тобою про ... поговорити. (що-небудь, щось, дещо, будь-що, аби що) 4. ... студентам

нашої групи доведеться складати іспит вдруге. (який-небудь, якийсь, деякий, будь-який, абиякий) 5. У Марійки чудовий смак, вона чудово розуміється в одязі. Вчора вона була одягнена у ... неймовірно красиве! (що-небудь, щось, дещо, будь-що, абищо) 6. ... приємно отримувати подарунки. (хто-небудь, хтось, дехто, будь-хто, абихто) 7. Купи мені ... журнал, будь ласка. (який-небудь, якийсь, деякий, будь-який, абиякий) 8. Галю, до тебе вранці приходили ... дівчата. (які-небудь, якісь, деякі, будь-які, абиякі) 9. Бабуся знову ... поклала свої окуляри й не може їх знайти. (куди-небудь, кудись, будь-куди, абикуди).

* 9. Прочитайте уривок з віршу Лесі Українки. Знайдіть та підкресліть у ньому всі займенники. Визначте їхній розряд.

Коли́ б ти, ні́чко, шви́дше мина́ла...
 Ви́бач, коха́ная... Це ж я не зна́ла
 Дніни тако́ї, щоб була́ щасна
 Так, як ти, ні́ченько, так, як ти, я́сна...
 Чом ти, бере́зо, така журли́ва?
 Глянь, моя́ се́стренько, та ж я щасли́ва.
 Не рони́, ве́рбо, слі́з над водо́ю,
 Буде ж, мату́сенько, мили́й зо мно́ю...
 Батьку́ мій рідний, темне́нкий га́ю,
 Як же я ні́ченьку сво́ю прога́ю...
 Нічка́ коротка – до́вга розлу́ка...
 Що ж мені́ судже́но – ща́стя чи му́ка?

* Частка *не* з різними частинами мови

Не є префіксом і пишеться разом:

- у словах, що не вживаються без **не**: *невда́ха, неро́ба, несте́рпний, не́хтувати, нена́видіти, непосидю́чий, невтя́мки*;
- з іменниками, прикметниками та прислівниками, якщо з **не** утворюються нові поняття з протилежним значенням і їх можна замінити синонімами: *нелюбо́в* (=неприя́знь), *незго́да* (=розбі́жність), *неакти́вний* (=пасивний), *нелегкі́й* (=важкі́й), *неабія́к* (=ретельно);
- у складі префікса **недо-**, який означає неповноту дії: *недооці́нити, недо́виконаний, недобача́ючий*;
- із дієприкметниками у функції означення (без пояснювальних слів): *непередба́чений* (випадо́к), *незмі́нюване* (слово), *непереверше́на* (співачка).

Заперечувальна частка **не** пишеться окремо:

- з усіма частинами мови при протиставленні: *не горе, а радість; не працює, а розважається; не високий, а низький (але порівн.: ставок невеликий, а глибокий – зіставляються непротиленні ознаки);*
- із дієсловами, дієприслівниками, числівниками, прийменниками, сполучниками, частками, більшістю займенників, деякими прислівниками, а також із незмінюваними присудковими словами: *не поділяти, не до вподоби, не до ладу, не до речі, не до смаку, не досить, не дуже, не зовсім, (але порівн.: дієслово не має і немає = нема), не можна, не слід, не треба, не два, не зараз, не тільки, не твій, не то... не то;*
- із прикметниками, якщо вони мають пояснювальні слова з **ні** або **далеко, аж, ніяк, зовсім**: *нікому не відомий, ні до чого не придатний, далеко не маленький, аж ніяк не приємний, зовсім не старий;*
- із дієприкметниками, якщо вони мають пояснювальні слова або виконують функцію присудка: *ще не закінчена робота, не допущений до екзаменів студент, проблема не вирішена;*
- із словами, що пишуться через дефіс: *не по-людськи, не по-християнськи.*

Через дефіс частка **не** пишеться у власних назвах (у функції префікса): *не-Європа (! але порівн.: нефахівець).*

* Вигук

Вигук – незмінна частина мови, безпосередньо виражає почуття і волевиявлення, але не називає їх. Вигук не є засобом граматичного зв'язку між словами та частинами речення.

За значенням вигуки поділяються на такі групи:

вигуки, що виражають почуття, емоції	<i>ой, ай, о, ох, ух, ах, іч, ого, пхе, ет, наприклад: О, як прекрасно він співає!</i>
вигуки волевиявлення, що передають заклик, спонукання до дії, оклик	<i>гей, ну, алло, гов, агов, цабє, геть, марш, стоп, ш-ш, на, наприклад: Гей, хлопче, допоможи мені!</i>
вигуки, що виражають етикет (вітання, подяку тощо)	<i>добридень, на добраніч, прощайте, дай боже, боже помози, спасибі, на здоров'я, хай йому грець, нехай їй біс, наприклад: Добрий вечір, люди добрі!</i>
звуконаслідувальні	<i>ха-ха, кахи-кахи, дзін, ку-ку-рі-ку, ку-ку</i>

слова	
дієслівні вигуки	<i>бух, клац, трісь</i>

Завдання для самостійної роботи

1. Прикметник або прислівник у дужках поставте у правильну форму (нульового, вищого або найвищого ступеня).

1. Освіта для мене ... (головне) за все. 2. ... (Важливо), що ми зустрілися з нашими партнерами. 3. Відомі політики у відповідь на запитання про улюблений вид спорту ... (часто) називають великий теніс. 4. Займаючись спортом, ми намагаємося стати ... (стрункий) та ... (здоровий). 5. В Україні ... (улюблений) видом спорту вважається футбол. 6. Спортивну гру дивитися завжди ... (цікаво). 7. Який вид спорту є ... (популярний) за усе у вашій країні? 8. Біл Гейтс входить до списку ... (заможний) людей світу. 9. Марино, сідай навпроти, там тобі буде ... (зручно). 10. Собака – ... (відданий) друг людини. 11. Взявкму треба одягатися якомога ... (тепло). 12. Цей театр є одним із ... (старий) театрів України. 13. Завтра мені треба встати трохи ... (рано). 14. Мова – це ... (чудесне) й ... (мудре) з усього, створеного людством. 15. Маршрутки ходять ... (часто), ніж інший наземний транспорт. 16. Для поїздок до академії студенту ... (добре) за усе користуватися маршруткою. 17. Метро – це ... (швидкий) та ... (зручний) вид транспорту. 18. Станція метро «Арсенальна» є однією з ... (глибокий) станцій у світі. 19. Сьогодні ми вивчали дуже ... (важливий) тема. 20. – Ця сорочка мені трохи завелика. У вас немає ... (маленький) розміру? 21. Максим дуже ... (добре) знає математику. 22. Який ... (короткий) шлях до гуртожитку? 23. Марійка – ... (вродлива) дівчина нашого факультету.

2. У цих реченнях використайте потрібний прикметник у правильній формі.

1. Дмитро дуже не ... у собі юнак. 2. Я не ... з батьками у цьому питанні. 3. Вибачте мені, будь ласка, я ... перед вами. 3. Андрій ще не ... до подорожі. 4. Я дуже ... тобі за допомогу. 5. Хто ... у твоїх проблемах? 6. Хто ... за підготовку зборів? 7. Я не ... з вами. 8. Компанія Apple ... у всьому світі своїми iPhone'ами та iPod'ами. 9. Батьки ... за свого старшого сина. 10. Ви ... своїми результатами? 11. Дитина ... на застуду. 12. Ми завжди ... гостям.

Слова для довідок: *хворий, вінний, задоволений, гордий, готовий, вдячний, згодний, відповідальний, знайомий, впевнений, радіий, відомий.*

3. Повторіть правила утворення присвійних прикметників. Замість родового відмінку належності використовуйте присвійний прикметник, пам'ятайте про чергування.

Зразок: Це машина батька. – Це батькова машина.

1. Мі вирішили відсвяткувати мій день народження у кімнати Дмитра. 2. Це речі сестри. 3. Покажи мені фотографії доньки. 4. Мені подобається квартира сусідки. 5. Він є фанатом Кличка. 6. Для рідних Катрусі її перемога стала приємним сюрпризом. 7. Де ти знайшов словник Іванка? 8. У мене на полиці стоїть портрет матері.

4. Повторіть правила відмінювання імен, прізвищ та імен по батькові. Замість крапок поставте у правильну форму подані імена.

Гай Віктор Андрійович, Негода Віра Степанівна

1. Мені треба відправити e-mail ... та 2. Я отримав e-mail від ... та 3. Познайом мене з ... та 4. У Києві ти можеш зупинитися у ... або у 5. Я давно не бачив ... і 6. Ви щось чули про ... та ... ? 7. Можна залишити у вас документи для ... і ... ? 8. Дозвольте відрекомендувати вам ... і 9. Першими на конференції виступали ... і 10. Найцікавішими на конференції були доповіді ... та

5. Повторіть правила відмінювання числівників. Слова в дужках поставте у правильну форму.

1. Мені треба купити подарунки для ... (одна моя приятелька). 2. Марина запросила до себе на день народження ... (п'ять подруг і чотири хлопця). 3. Наша група складається з ... (дев'ять студентів: три дівчини та шість юнаків). 4. Студент вже відповів на ... (три питання). 5. Моє домашнє завдання складається з ... (два тексти) й ... (одна вправа). 6. На пляжі ми зустріли ... (багато знайомих). 7. Жак отримав запрошення на співбесіду від ... (дві будівельні фірми). 8. Викладач ходив на екскурсію з ... (три різних групи). 9. Після ... (три роки наполегливих тренувань) він нарешті досяг успіху. 10. Ми познайомилися близько ... (два роки) тому.

6. Скажіть, що й коли сталося у житті цих людей.

Зразок: Марія | перемогти у змаганнях | 15.07.2008

Марія перемогла у змаганнях п'ятнадцятого липня дві тисячі

восьмого року.

Олексій	народитися	12.05.1982
Оксана	піти до школи	01.09.1993
Максим	скінчити школу	30.06.2005
Жак	приїхати до України	10.10.2009
Тарас	взяти участь у Олімпіаді	08.08.2008
Борис	одружитися	05.02.1997
Тетяна	вийти заміж	18.04.2001
Мій дідусь	отримати нагороду	28.11.1978
Великий поет	народитися	09.03.1814

7. Повторіть правила вживання дієслів руху. Замість крапок використайте потрібні дієслова руху.

1. За який час ти зазвичай ... від зупинки до гуртожитку?
 2. Часто по дорозі додому я ... у цю кав'ярню. 3. Андрію, ..., будь ласка, до мене на п'ять хвилин. 4. Ірино, ніколи не ... через дорогу, доки не подивишся на світлофор! 5. Усі сіли у машину й 6. Борис ... до академії за 15 хвилин. 7. Я боюся ... літаками. 8. Віктор ... до кіоска, щоб купити сік. 9. Олена швидко ... усі відділки магазину. 10. Скільки кілометрів ... туристи щодня? 11. Машина ... за будинок і зупинилася. 12. Ми ... до дошки оголошень, подивилися розклад і ... від дошки. 13. Куди ти ... минулого літа? 14. Том ... щоранку на стадіоні півгодини. 15. Звідки ... твій приятель? 16. Минулого тижня я ... до Західної України. 17. Коли я ... у поїзді, я познайомився з однією цікавою людиною.

8. У поданих питаннях замість крапок напишіть потрібне дієслово руху у правильній формі. Дайте відповіді на ці питання.

Зразок: Чому ви так рано ... з роботи? – Чому ви так рано пішли з роботи. – Я так рано пішов з роботи, тому що захворів.

1. Коли ви зазвичай ... з дому? 2. Що ви готуєте, коли до вас ... гості? 3. Чому ти так пізно ... на заняття? 4. Куди ви хочете ... після уроків? 5. Чому ви хочете ... з країни? 6. Якщо ви вирішите ... до іншого міста, то до якого міста ви ...? 7. Що ви робите, як тільки ... у квартиру? 8. Скільки кілометрів повинен ... цей спортсмен? 9. За який час цей пловець ... до берега? 10. Ти можеш ... до незнайомої людини й заговорити із нею? 11. Як ви думаєте, ви можете ... навколо Землі? А ... на велосипеді? 12. Як ви гадаєте, людина може ... до Марса? А до

Сонця? 13. Я вперше у академії і не знаю, де вихід. Ви можете ... мене?
14. Ти можеш ... мені якийсь сувенір з подорожі? 15. Куди ти ... учора по дорозі з роботи? 16. На який колір світлофору можна ... вулицю?
17. Чому весь транспорт сьогодні повинен ... цей район?

9. Напишіть ці тексти, вживаючи дієслова руху з потрібними префіксами.

А) У суботу я вирішив ... до музею на виставку сучасного мистецтва. Я ... з будинку об 11 годині. Музей знаходиться недалеко від нашого будинку, тому я ... пішки. По дорозі я вирішив ... до свого друга й запросити його із собою. Я ... до його будинку, ... у будинок і подзвонив. З квартири ... його дружина і сказала, що Бориса немає вдома: він ... на риболовлю. Я ... з будинку й ... вулицею. Спочатку я ... прямо, потім ... праворуч. Нарешті я ... до музею. Я ... у музей, роздягнувся й ... у перший зал. Я ... усі зали. Виставка мені дуже сподобалася. Я одягнувся, ... з музею та ... додому.

Б) У п'ятницю у Наталки заняття скінчилися рано, і вона ... за Оленою та Ларисою, щоб разом з ними ... погуляти у міський парк. Поки подруги пили чай у Лариси, хтось постукав у двері. Це був В'ячеслав. Він сказав, що з Петербурга ... його знайомий і ... йому посилку від сестри. У посилці були нові диски й багато солодощів. Він запросив дівчат ... до нього після прогулянки послухати музику. В'ячеслав сказав, що його друг Сергій теж ... до нього. Дівчата повернулися з прогулянки й ... до В'ячеслава. Сергій уже був у нього. Друзі слухали музику, пили чай із цукерками й багато жартували.

* 10. Прочитайте казку. Замість крапок використайте потрібні дієслова руху. Поясніть їхнє вживання.

Оленка й ведмідь

В одному селі жили чоловік із дружиною. У них була дочка Оленка. Одного разу ... до Оленки подруги й стали кликати її в ліс по ягоди. Батько з матір'ю спочатку не відпускали Оленку в ліс, боялися. Але Оленка умовила батьків.

... Оленка з подругами до лісу, але дуже скоро вона загубила подруг і зовсім заблукала. Нарешті вона ... до лісової хатинки. ... Оленка до хатинки. А в цій хатинці жив ведмідь. У той час його не було вдома. Повернувся ведмідь увечері, побачив дівчинку, дуже зрадів і говорить:

– Тепер ти залишишся жити у мене.

Стала Оленка жити у ведмеда в лісовій хатинці. Ведмідь на

цілий день ... у ліс, а Оленка вдома поралася: прибирала, готувала їжу. Коли ведмідь ... з дому, він завжди їй наказував:

– Нікуди не ... з будинку.

Стала Оленка думати, як ... від ведмедя. Думала, думала й придумала.

– Ведмідь, ... моїм батькам у село піріжки, – сказала вона одного разу.

Ведмідь погодився. Оленка приготувала піріжки, взяла великий кошик, сховалася в цьому кошику, а зверху поклала піріжки. Узяв ведмідь кошик та ... у село. ... ведмідь, Стомився й говорить:

– Сяду, відпочину трохи, з'їм піріжок!

А Оленка з кошика говорить йому:

– Усе бачу! Не сідай, не їж піріжок!

... ведмідь у село, знайшов будинок, де жили батьки Оленки, постукав у двері й кричить:

– Відкривайте скоріше двері, я вам від вашої дочки піріжки

Почули собаки ведмедя й кинулися на нього. Ведмідь злякався, кинув кошик і ... у ліс. А чоловік з жінкою ... з будинку, відкрили кошик, а в кошику Оленка сидить і посміхається.

* 11. а) Прочитайте казку. Вставте замість крапок потрібні дієслова руху в правильній формі. Поясніть їхнє вживання.

Червона Шапочка

В одному селі жила маленька дівчинка. Її звали Червона Шапочка, тому що на голові в неї завжди була одягнена маленька червона шапочка. Одного разу мама сказала дівчинці: « ... до бабусі, ... їй піріжок і шматочок масла. Але не ... через ліс, це небезпечно».

Узяла дівчинка піріжок і шматочок масла й ... до бабусі, яка жила в сусідньому селі. І хоча мати сказала дівчинці не ... через ліс, дівчинка не послухалася. Адже у лісі було багато квітів, а дівчинка дуже любила квіти.

Вона ... по лісу й збирала квіти. Раптом назустріч їй ... вовк. «Куди ти ..., Червона Шапочка?» – запитав він дівчинку. – «Я ... до бабусі й ... їй шматочок масла й піріжок», – відповіла вона. – «Я теж хочу ... до твоєї бабусі. Ти ... по цій доріжці, а я ... по іншій», – сказав вовк і ... по короткій дорозі, а дівчинка ... по довгій дорозі.

Вовк перший ... у село, де жила бабуся, ... у її будиночок і з'їв бідну бабуся. А потім до будинку бабусі ... Червона Шапочка. Коли вона ... у будиночок, вовк з'їв і її.

Саме в цей час через село ... мисливці. Вони почули шум і ... у будиночок. Мисливці вбили вовка, розрізали йому живіт, і на світло ...

бабуся й Червона Шапочка, цілі й неушкоджені.

б) Підкресліть у тексті всі слова із зменшувальними та пестливими суфіксами. Скажіть, від яких слів вони утворені.

12. Повторіть правила утворення дієприслівників. Утворіть дієприслівники від поданих дієслів. Складіть з будь-якими з утворених дієприслівників 5-7 речень.

А) Знати, говорити, вражати, складати, лунати, темніти, тривати; передавати, глузувати, жалкувати, малювати, ризикувати, переконувати, погоджуватися, годувати; почувати, відчувати, бувати, відбувати; знайомитися, влаштовуватися, турбуватися, піклуватися, займатися, захоплюватися, опинятися, наповнятися, збиратися;

Б) сказати, побачити, вирішити, розв'язати, скласти, ризикнути, передати, переконати, загинути, потемніти, зміцніти, врятувати, зробити, одужати, захворіти, покликати; помірти, принести; навчитися, зупинитися, опинитися, зібратися, наповнитися, влаштуватися.

13. Конструкції з дієприслівниковими зворотами замініть складнопідрядними реченнями із сполучниками *якщо, коли, як, як тільки, оскільки, тому що, тому*.

1. Приїхавши до України, Максим одразу купив машину.
2. Порушуючи правила дорожнього руху, ви можете потрапити в аварію.
3. Не розбираючись у комп'ютерах, Леслі одразу зателефонувала знайомому програмісту.
4. Склавши іспити, ви отримаєте сертифікат.
5. Побачивши червоне світло, водій одразу зупинився.
6. Добре знаючи матеріал, Ганна зовсім не хвилювалася на іспиті.
7. Готуючись до іспитів, Тетяна вивчила усі формули.

14. Замініть речення синонімічними, використовуючи дієприслівникові звороти.

1. Жак і Марина вирішили поїхати до Сімферополя машиною й стали готуватися до подорожі.
2. Юрко вважає, що краще їхати поїздом, і почав відмовляти їх від подорожі машиною.
3. Оскільки я дуже цікавлюсь світовою історією, я завжди відвідую історичні музеї під час своїх подорожей.
4. Як тільки я повернуся додому, я одразу тобі зателефоную.
5. Коли Володимир повертався додому, він зустрів Іванка.
6. Якщо я не зрозумію завдання, я звернуся по допомогу до викладача.

15. Закінчіть питання дієприслівниковими зворотами та дайте відповіді на ці питання.

Зразок: Чи можна скласти іспит, | не мати знань
... ?

– *Чи можна скласти іспит, не маючи знань?*

– *Я думаю, що неможливо скласти іспит, не маючи знань.*

1. Чи можна вступити до університету, ... ?	не мати шкільної освіти
2. Чи можна їздити містом, ... ?	не мати водійських прав
3. Чи можна арендувати машину, ... ?	не мати потрібних документів
4. Чи можна отримати сертифікат, ... ?	не скласти іспитів
5. Чи можна виграти у лотерею, ... ?	не купити лотерейний квиток
6. Чи можна закінчити школу, ... ?	не вміти ані читати, ані писати
7. Чи можна скласти враження про фільм, ... ?	не подивитися його з початку до кінця
8. Чи можна потрапити на концерт Таїсії Повалій, ... ?	не придбати квитки заздалегідь
9. Чи можна прийти на заняття, ... ?	не виконати домашнього завдання
10. Чи можна приготувати яєшню ... ?	не розбити яєць.

* 16. а) Прочитайте текст. Значення нових слів подивіться у словнику. Знайдіть та підкресліть у тексті дієприслівники. Визначте, від яких дієслів вони утворені.

Одинок у мегаполісі

Відомо, що жити у великому місті шкідливо для здоров'я. Проте справа тут не тільки у поганій екології. Життя мешканців мегаполісів значно скорочує самотність. Це справжня хвороба, яку треба серйозно лікувати. Від самотності більшою мірою страждає найактивніша частина населення – молодь від 25 до 35 років. Затягнуті у жорна великого міста, вони розучилися зустрічатися, любити, одружуватися.

Чому багатомільйонне місто не зближує, а роз'єднує людей? Як не загубитися у натовпі?

Зазвичай, самотні люди – не корінні жителі мегаполісів, вони приїхали підкоряти велике місто й робити собі тут кар'єру. Це досить амбіційні, авторитарні люди, які прагнуть успіху. Але тут у них немає родичів, а нових друзів заводити непросто. Крім того, самотності у мегаполісі сприяє інформаційне перевантаження його жителів. Ми щодня отримуємо гігантську дозу непотрібної інформації – реклама, анонси подій, різні новини. Як результат, людина не витримує й зачинається від світу, уникаючи не тільки інформації, але й нових людей.

Визначити, чи ви хворієте на самотність, дуже просто. Якщо після повернення додому (на роботі у нас немає часу думати про особисті проблеми) вам стає сумно без конкретних для того мотивів, ви починаєте безупинно телефонувати друзям і знайомим, вбиваючи таким чином вечірній час із слухавкою у руках, або надовго «зависаєте» в Інтернеті, – діагноз ясний: ви самотня людина.

Деякі юнаки і дівчата, повертаючись додому в пусту квартиру, на самоті вживають міцні напої, намагаючись таким чином зняти емоційно-психологічне напруження, викликане відсутністю поряд близької людини.

Ще однією серйозною перешкодою для одинака є так званий трудоголізм. Люди проводять в офісі багато часу, намагаючись таким чином відстрочити своє повернення додому. Трудоголіками рівною мірою стають і чоловіки, і жінки, помилково вважаючи, що якщо ти зробив кар'єру, то решту можна купити або воно прийде само.

б) Поясніть, як ви розумієте ці слова та словосполучення.

Одинак, трудоголік, мегаполіс, на самоті, зробити кар'єру.

в) Скажіть, якою частиною мови є подані нижче слова. Від яких слів та яким способом вони утворені?

Скоротити, житель, одинак, натовп, перешкода, перевантаження, мегаполіс, трудоголізм, самотність, найактивніший, затягнутий, молодь, повернення, помилково, слухавка, особистий, багатомільйонний, відстрочити, викликаний, одружуватися, потемнілий, зміцнілий, підвищити, знизити.

* 17. а) Яку проблему порушує автор тексту? Чи вважаєте ви цю проблему важливою? Чому? Як ви гадаєте, як можна вирішити цю проблему? Чи ви хворієте на самотність?

б) Чи ви хочете зробити хорошу кар'єру? У якій галузі?

Чи ви вважаєте, що це буде легко? Чому? Що треба, аби зробити хорошу кар'єру? Чи ви вважаєте себе трудоголіком? Як ви гадаєте, трудоголізм – це погано? Чому?

Текст

Комп'ютерний вік

1. Подивіться у словнику значення цих іменників.

Атрибу́т, безлі́ч, відста́нь, ві́к, доба́, до́ступ, меда́ль, мере́жа, осе́ля, павути́на, підлі́ток, прила́д, спра́га, ста́н, сфе́ра, термі́н, тра́вма.

2. Зверніть увагу, як розшифровуються ці абревіатури.

ЗМІ – засоби масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення);

ВУЗ/ВНЗ – вищий навчальний заклад (інститут, університет, академія).

3. Запам'ятайте синоніми та антоніми.

Інтернет = (Всесвітня) мережа = (Всесвітня) павутина	реальний світ ≠ віртуальний світ /кібернетичний простір
прилад = пристій	підключити(ся) ≠ відключити(ся)
оволодіти = опанувати	
включити = уввімкнути	зберегти ≠ видалити
виключити = вимкнути	включити/(у)ввімкнути
дратівливий = запальний	≠
екран = монітор	виключити/вимкнути

4. Скажіть, до яких частин мови належать ці слова. Визначте, від яких слів та яким способом вони утворені.

Всесвітній, підлітковий, п'ятнадцятирічний, доступний, терміновий, збільшуватися, якнайменше, незміцнілий, нерозважно, одночасно, озлоблений, інтелектуальний, залежність, відсутність, віртуальність, співрозмовник, стрілялки, бродилки, травмувати, комп'ютеризувати, оновляти, стурбованість.

5. Визначте, якими частинами мови є ці однокореневі слова. Значення незнайомих слів подивіться у словнику.

Прилад, обладнати, обладнання; виробляти, виробництво, вироблений, виробник, розробляти, розроблений, розробивши, розробка, розробник; будівництво, будова, будівля, будування,

будівельник, будувати, збудований; торгівля, торгувати, торговець, торговий; освіта, освітній; спілкуватися, спілкування, спілкуючись; розвага, розважатися, розважальний, розважаючись; гра, грати, граючи, гравець; шкода, шкода, шкідливий, пошкодити, пошкоджений, пошкодивши, шкодячи; залёжати, залёжність, залёжний, залежачи; підліток, підлітковий; користуватися, користувач; психологія, психолог, психологічний; оновляти, новачок, відновлений, поновивши.

6. Прочитайте тлумачення дієслів. Зверніть увагу на їхнє керування. Складіть з цими дієсловами власні приклади.

надолужувати/ надолужити	кого? що?	Наздоганяти втрачене, пропущене. Енергійно, посилено займатися чим-небудь. – <i>Я довго хворів, і тепер мені треба надолужити пропущений матеріал.</i>
охоплювати/ охопити	кого? що?	Поширюватися на дедалі більшому просторі, серед більшої кількості людей. – <i>Поступово мобільний зв'язок охопив увесь світ.</i>
використовувати/ використати	кого? що?	Застосовувати, вживати що-небудь, користуватися чимось. – <i>Ці ліки використовують для лікування інфекцій.</i>
(с)користуватися	ким? чим?	Уживати, використовувати що-небудь. – <i>Де можна навчитися користуватися комп'ютером?</i>
(о)володіти	ким? чим?	Уміти (навчитися) діяти, користуватися чим-небудь. – <i>За короткий час неможна добре оволодіти комп'ютером.</i>
включати /включити	кого? що?	1. Уводити в дію. – <i>У кімнаті жарко, треба включити кондиціонер.</i> 2. Маги у своєму складі, охоплювати. – <i>Курс включає в себе граматику та розмовну практику.</i>
вмикати/ (у)ввімкнути	кого? що?	Уводити в дію, з'єднуючи з джерелом енергії. – <i>У кімнаті жарко, треба увімкнути кондиціонер.</i>
виключати/ виключити, вимикати/	кого? що?	Припиняти дію якого-небудь приладу, механізму. – <i>Том закінчив працювати й виключив/вимкнув комп'ютер.</i>

вимкнути		
обладнувати/ обладнати	кого? що? чим?	Придбати та встановити якусь техніку. – Клас обладали новими комп'ютерами.
завантажувати/ завантажити	кого? що? куди?	Наповнювати, заповнювати щось. – Мені треба завантажити нову антивірусну програму.
удосконалювати/ удосконалити	кого? що?	Робити досконалішим, кращим. – Google постійно вдосконалює свої технології.
оновляти/ оновити	кого? що?	Замінювати новим що-небудь старе. – Бігунка Наталя Лупу оновила свій же рекорд на 800-метрівці.
(с)копіювати	кого? що? куди?	Відтворювати дані зі збереженням початкової інформації. – Я скопював фотографії на флеш.
доставляти/ доставити	кого? що? куди? кому?	Привозити до місця призначення. – Ми сплатили за комп'ютери вчора, а сьогодні їх повинні доставити .
травмувати (НВ і ДВ)	кого? що?	Завдавати травми кому-, чому-небудь. – Під час гри у футбол Андрій травмував ногу.
позбавляти/ позбавити	кого? чого?	Забирати, віднімати щось у кого-небудь, залишати кого-, що-небудь без чогось. – За порушен-ня закону його позбавили волі.
упускати/ упустити	кого? що?	Не скориставшись вчасно, втрачати що-небудь. – Я не можу упустити можливість поїхати на стажування до Європи.

• Порівняйте:

кого? що? (Зн.в.)	ким? чим? (Ор.в.)
використовувати/використати	(с)користуватися
Яку формулу ти використав, щоб розв'язати цю задачу?	Якою формулою ти скористувався, щоб розв'язати цю задачу?
опановувати/опанувати	(о)володіти
За короткий час неможна добре опанувати комп'ютер.	За короткий час неможна добре оволодіти комп'ютером.

7. Задайте ці питання один одному та дайте відповіді на них.

1. Чи обов'язково треба сьогодні вміти користуватися комп'ютером? 2. Для чого можна використовувати комп'ютер? 3. Чи володієте ви комп'ютером? 4. Коли ви почали користуватися комп'ютером? 5. Як швидко ви друкуєте своєю рідною мовою? 6. Чи вмієте ви друкувати українською мовою? 6. Чи ви добре опанували Інтернет? Чи є у вас у Мережі улюблені сайти? Які саме? Чому ви їх відвідуєте? 7. Чи використовуєте ви комп'ютер для занять? Як саме? 8. Чи користуєтеся ви електронною поштою (e-mail'ом)? З ким ви листуєтеся?

8. Використайте дієслова *увімкнути/включити, вимкнути/виключити, переключити, підключити(ся), відключити(ся)*.

1. У кімнаті дуже темно, ... , будь ласка, світло. 2. Якщо принтер тобі більше не потрібен, я ... його. 3. Після того як комп'ютер ... , треба ... усі периферійні прилади. 4. Якщо ви хочете ... до Інтернету, треба знайти хорошого провайдера. 5. Ніхто не дивиться телевизор, треба ... його. 6. Я хочу послухати останні новини, ..., будь ласка, радіо. 7. Коли ви зможете ... нас до Інтернету, якщо я сплачу рахунок сьогодні? 8. Якщо ти хочеш подивитися футбол, ... на інший канал. 9. Ви можете ... сканер, я вже закінчив сканувати. 10. Том перевірів пошту і ... від Інтернету.

9. Від цих дієслів утворіть пасивні дієприкметники, якщо це можливо.

Зразок: зробіти – зроблений, зроблена, зроблене, зроблені.

А) Написати, прочитати, намагатися, продумати, показати, зібрати, обладнати, передати, продати, придбати, задати, отримати, відвідати, відати, покарати, використати, користуватися, доторкнутися;

Б) загубити, доставити, поставити, розробити, купити, оновити, оформити, перевести, провести, зберегти, відобразити, підтвердити, упровадити, проголосити, збагатити, включити, підключитися, увімкнути, вимкнути, видалити, завантажити, надолужити, удосконалити, забезпечити, визначити, призначити, перетворити, відчислити;

В) організувати, малювати, запрограмувати, опанувати,

скопіювати, травмувати, надрукувати, сформува́ти, започаткува́ти;
Г) відчу́ти, зня́ти, відкрити, закритися, розпоча́ти.

10. Прочитайте мікротекст, замініть речення з дієприкметниками та безособовими дієслівними формами конструкціями з дієсловами.

Зразок: На факультеті було створено новий комп'ютерний клас. – На факультеті створили новий комп'ютерний клас.

Ректоратом академії було вирішено створити ще один комп'ютерний клас. До початку навчального року були придбані нові комп'ютери. Співробітниками фірми вони були привезені до академії, потім їх було перевірено та підключено до Мережі. У розклад занять були включені спеціальні заняття, на яких студенти вдосконалювали навички роботи з комп'ютером. На початку навчального року для викладачів будуть проведені консультації. Їм будуть показані нові учбові програми з різних предметів.

11. Прочитайте мікротекст, речення з дієсловами замініть конструкціями з безособовими дієслівними формами.

Зразок: Кабінет обладнали новим комп'ютером. – Кабінет (було) обладнано новим комп'ютером.

На факультеті обладнали комп'ютерний клас. Придбали та доставили нові комп'ютери. Комп'ютери поставили на спеціальні столи. Підключили периферійні прилади. Усім показали основні програми. Для викладачів організували спеціальний семінар. Також проведуть спеціальні консультації для тих, хто хоче займатися розробкою програм. Спеціалісти створять матеріали для роботи у комп'ютерному класі.

12. Виберіть дієприкметник або безособову дієслівну форму. Дієприкметники поставте у правильну форму.

1. Це повідомлення ... вранці? Де повідомлення, ... вранці?	отриманий –
отримано
2. – Ви ходите на семінар, ... для студентів? – Я не знав, що для студентів ... семінар. А ким його ... ?	організований –
організовано

3. – Де документи, ... шефом? – Здається, вони ще не Точніше, деякі документи вже ... , але не усі.	підписаний –
підписано
4. На хард-диску ... конфіденційну інформацію. Ви встигли скопіювати інформацію, ... на диску?	залишений –
залишено
5. Ми працюємо в класі, ... новою комп'ютерною технікою. Інші класи ще не ... новими комп'ютерами.	обладнаний –
обладнано
6. Нам дуже сподобався пакет програм, ... фірмою «Нота». Ми придбали пакет програм, ... цією фірмою. Ми знаємо, що цей пакет ... зовсім недавно.	створений –
створено
7. Це повідомлення має бути обов'язково ... на хард-диску. Він видалив ... мною повідомлення.	збережений –
збережено
8. Цю інформацію ... за останній місяць. Шеф попросив принести йому інформацію, ... за останній місяць.	зібраний –
зібрано
9. Я не зміг відновити ... файл. Можливо цей файл було ... помилково.	видалений –
видалено
10. Мені треба переслати шефу ... пошту. Усю пошту ... у папку на робочому столі.	скопійований –
скопійовано
13. Прочитайте діалог, слова в дужках ставте у правильну форму.
- Сашко, скільки коштує твій комп'ютер?
 - Приблизно (5,5, тисяча).
 - Так дорого! Мені здається, що за таку суму можна придбати (2, хороший комп'ютер).
 - Так, але без периферійних приладів. У мене, наприклад, (2, кольоровий принтер), (3, додатковий дисковод) і (2, звукова плата), а ще сканер та факс-модем.
14. Уявіть, що ви отримали на свою електронну пошту цей лист.

Прочитайте його та напишіть відповідь.

Від: maxim.samodai@post.hg

Тема: навчання на підготовчому факультеті

Добридень!

Мене звуть Максим Самодаї. Я не впевнений, чи Ви пам'ятаєте мене. Ми з Вами зустрічалися минулого року на конференції у Будапешті, і Ви дали мені Вашу електронну адресу. Я знаю, що Ви навчаєтеся в Україні й можете мені допомогти. Справа у тому, що мій молодший брат планує наступного року приїхати до України на навчання і у нього є декілька питань. Чи не могли б Ви на них відповісти? Ось ці питання:

1. Чи можливо отримати у вузі, де Ви навчаєтеся, спеціальність «логістика» або «геоінформаційні технології»?

2. Чи краще привезти комп'ютер із собою або його можна буде придбати в Україні?

3. Чи є у Вашому вузі доступ до персональних комп'ютерів? Чи можна вільно користуватися Інтернетом?

Я буду із нетерпінням чекати на Вашу відповідь і буду Вам вдячний за будь-яку інформацію.

Щиро дякую,

Максим Самодаї.

15. Прочитайте речення. Спробуйте зрозуміти з контексту значення виділених слів і словосполучень. Поясніть, як ви їх зрозуміли. Складіть із ними власні приклади.

1. Результати іспитів *свідчать* про те, що майже всі студенти добре засвоїли вивчений матеріал. 2. Вчені-екологи проводять *дослідження* стану повітря та води. 3. Сучасна молодь не читає книжок. У це важко повірити, але факти *говорять за себе*. 4. Вчора Тарас майже весь вечір *сидів у Інтернеті*. Йому треба було знайти матеріал для доповіді.

16. а) Прочитайте мікротекст. Підкресліть у ньому всі дієслова та дієслівні форми.

У недалекому майбутньому людство перейде з телевізійного екрану на комп'ютерний. Про це свідчать результати спеціального дослідження, проведеного у країнах Західної Європи та Північної Америки.

Співробітниками компанії Harris Interactive, яка спеціалізується на дослідженні ринку й консалтінгу, було опитано 1500 чоловік.

Ось результати цього опитування: 57% респондентів у віці від 18 до 35 років вважають, що комп'ютер є абсолютно необхідним. У групі від 35 до 49 років так само думають 48% людей. Серед тих, кому від 50 до 65 років, за комп'ютер 44%.

Більшість опитаних, незалежно від віку, із задоволенням проводять час в Інтернеті. Молодь грає у комп'ютерні ігри, слухає музику, спілкується у чатах та форумах, а також завантажує з Мережі музику й фільми. Люди середнього віку більше використовують комп'ютер для роботи, а також для спілкування електронною поштою.

б) Скажіть, для чого ви використовуєте комп'ютер.

17. а) Прочитайте епіграф до тексту. Чи згодні ви з Полем Лері? У чому, на вашу думку є переваги комп'ютера?

б) Прочитайте текст. Знайдіть у ньому та підкресліть нові слова. Спробуйте зрозуміти їх з контексту. Складіть із ними власні речення.

Комп'ютерний вік

«Те, що дійсно радує в роботі з комп'ютерами – вони не сперечаються, вони все пам'ятають, і вони ніколи не вип'ють усе ваше пиво».

(Поль Лері)

У наш час усе життя людини на планеті Земля комп'ютеризоване. Комп'ютерною мережею охоплені всі сфери людської діяльності – виробництво, будівництво, транспорт, ЗМІ, наука, культура, освіта тощо.

Останнім часом комп'ютер прийшов майже у кожную оселю й став необхідною річчю – так само, як телефон, холодильник, телевізор. За допомогою комп'ютера ми спілкуємося через великі відстані, отримуємо будь-яку потрібну інформацію, самостійно вивчаємо іноземні мови; діти грають у комп'ютерні ігри; дорослі – у шахи; молодь «сидить» у Павутині.

Тобто комп'ютер – невід'ємний атрибут нашого сучасного життя. Це робота й розвага, навчання й хобі. Але в кожній медалі є зворотний бік. Які неприємності несе нам щоденне спілкування з комп'ютером?

Багато дорослих вважають, що їхні діти, граючи, ще й

розвиваються. Чи це так? Спробуємо розібратися. Наприклад, у підлітковій психіатрії термін «комп'ютерна залежність» став уже звичайним. Написано багато книг і статей про шкоду різного роду ігор. Однак, молодь цих книжок і статей не читає і не сприймає серйозно будь-які розмови на цю тему, вважаючи їх дурним бурчанням і зайвою стурбованістю старших. Але факти говорять за себе.

Торік п'ятнадцятирічний підліток з бельгійського міста Ля Лув'єр протягом двох днів знаходився у коматозному стані. А почалося все з того, що він багато часу грав у комп'ютерні ігри. І якщо під час навчального року підліток ще якось тримався, то на канікулах із приводу Різдва й Нового року, які в Бельгії тривають два тижні, вирішив надолужити упущене. Грав він цілими днями, лише над ранок лягаючи спати. Хлопчик відчував стомлення, яке постійно збільшувалося через відсутність сну й прогулянок на свіжому повітрі. Але спрага гри все-таки була сильнішою. У результаті на чотирнадцяту добу мати, повернувшись з роботи, знайшла його непритомним на дивані.

Медикам удалося лише через два дні вивести підлітка з коматозного стану. На жаль, навіть такий факт не зможе сильно вплинути на наших дітей, що звикли по кілька годин поспіль проводити за комп'ютером, але для дорослих ця подія – серйозне попередження. Потрібно боротися за дітей і намагатися, щоб вони якнайменше часу проводили перед екранами моніторів за розвагами. Адже творці комп'ютерних ігор усе більш удосконалюють ігри, придумуючи нові «бродилки» і «стрілялки» для дітей. У багатьох іграх треба вбивати, щоб зберегти собі як гравцеві життя. Треба самому нещадно творити зло, позбавляючи віртуальних героїв життя. От так, непомітно, дитина стає озлобленою, агресивною, дратівливою і запальною. Погодьтеся, це непросте випробування для незміцнілої психіки дитини. Таким чином, прилучаючи дітей до благ сучасної інтелектуальної цивілізації, одночасно й нерозважно ми їх травмуємо.

18. а) Знайдіть у попередньому тексті усі дієслова та дієслівні форми. Випишіть їх у цю таблицю.

<i>дієслово</i>	<i>дієприкметник</i>	<i>безособова дієслівна форма</i>	<i>дієприслівник</i>

б) Випишіть з тексту віддієслівні іменники. Скажіть, від яких дієслів та яким способом вони утворені.

19. Дайте відповіді на питання за текстом.

1. У яких сферах людської діяльності використовуються комп'ютери? 2. Що можна зробити за допомогою комп'ютера? 3. Які неприємності несе щоденне використання комп'ютера? 4. Як молодь сприймає розмови про комп'ютерну залежність? Чому? 5. Як ви особисто ставитесь до проблеми комп'ютерної залежності? Доведіть свою думку прикладами з власного досвіду. 6. Чи згодні ви, що через захоплення комп'ютерними іграми змінюється психіка дитини? Чому ви так вважаєте? 7. Яке місце у вашому житті займає комп'ютер? Для чого він вам потрібний? Скільки часу ви могли б прожити без свого ноутбука?

20. Доповніть мікротексти інформацією, що ви дізналися з тексту.

1. У наш час усе життя людини Комп'ютерною мережею охоплені Останнім часом комп'ютер прийшов і став За допомогою комп'ютера ми

2. Комп'ютер – це невід'ємний Це робота й ... , навчання й Але в кожній медалі Щоденне спілкування з комп'ютером

3. Багато дорослих вважають, що Але у підлітковій психіатрії існує термін « ». Написано багато книг і статей про Однак, молодь

4. Потрібно боротися за дітей і намагатися, щоб Адже творці комп'ютерних ігор У багатьох іграх треба вбивати, щоб От так, непомітно, дитина стає Таким чином, прилучаючи дітей до , ми одночасно

21. Поясніть, як ви зрозуміли вислів «У кожній медалі є зворотний бік». Використайте цей вислів у реченні або мікротексті.

* 22. Прочитайте додатковий текст. Про що йдеться у ньому? Придумайте назву для цього тексту.

Придбавши комп'ютер та підключивши його до Інтернету, новий користувач повинен одразу подумати про можливе зараження хард-диска комп'ютерними вірусами.

Що таке комп'ютерний вірус? Це маленька програма, написана

з метою «заразити» комп'ютер. Автор вірусу розповсюджує свій «продукт» через Інтернет. Користувач, очікуючи скачати з Мережі чергову суперграфічну програму, відразу вставляє її в комп'ютер, не підозрюючи, що вона заражена. Іноді програма, яка несе вірус, передається через електронну пошту.

Частіше за все «інфекція» дає про себе знати не одразу. Автори таких сплячих вірусів знають, що пролежавши у пам'яті комп'ютера кілька тижнів, інфекція може заразити усі програми, завантажені у цей комп'ютер, до того ж вона може передатися іншим користувачам.

Хто пише віруси й навіщо? Автором вірусу може виявитися професійний програміст, звільнений з роботи, або просто нудьгуючий у школі підліток, який шукає пригод у віртуальному просторі.

На щастя, існує безліч антивірусних програм. Але навіть хороший антивірус не може захистити комп'ютер від усіх можливих вірусів, так само як вакцина від одного типу грипу безпорадна перед новим його різновидом. Тому антивірусні програми треба завжди оновляти.

* 23. Розділіться у групі на дві команди й проведіть коротку дискусію на тему «Вплив комп'ютера на психіку молодшої людини».

Одна команда почне свою промову зі слів: «Захоплення комп'ютером шкодить, оскільки ... ».

А інша група почне свою промову словами: «Спілкування з комп'ютером дуже корисне, тому що ...».

* 24. а) Заповніть клітинки по горизонталі.

1. Результат копіювання.
2. Ноутбук =
3. Реальний \neq
4. Опанувати =
5. Монітор =
6. Інформацію збережено на хард-... .

							1.		7.		
		2.									
3.											
							4.				
							5.				
								6.			

б) Яке слово (7) ви отримали по вертикалі? Поясніть, що воно означає. Доберіть до цього слова синонім.

* 25. Тут зашифровані назви 15 приладів (оргтехніка). Знайдіть мінімум 10 з них.

Х	А	Р	Д	М	О	Д	Е	М	Я
М	У	К	Т	Е	Л	Е	Ф	О	Н
І	Н	О	Е	З	Я	Ж	А	Н	К
К	О	М	Л	Д	И	С	К	І	А
С	У	П'	Е	Ш	Є	Р	С	Т	Р
Е	Т	Ю	В	Ф	Л	Е	Ш	О	Т
Р	Б	Т	І	К	А	М	Е	Р	А
О	У	Е	З	С	К	А	Н	Е	Р
К	К	Р	О	П	Л	Е	Є	Р	К
С	Ж	П	Р	И	Н	Т	Е	Р	І

26. Напишіть твір на тему «Комп'ютер у житті сучасної людини» (мінімум 150 слів).

Додаткові тексти**Гімн України**

(слова П. Чубинського, музика М. Вербицького)

Ще не вмерла України
І слава, і воля.
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля!

Згинуть наші вороженьки,
Як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття,
У своїй сторонці.

Душу й тіло ми положим
За нашу свободу
І покажем, що ми, браття,
Козацького роду.

Де знаходиться Україна?

Україна має чи не найбільше право називатися європейською державою. Адже саме в Україні, поблизу села Ділове біля Рахова (Ужгородський район Закарпатської області) знаходиться географічний центр Європи.

Україна розташована на південному заході Східно-Європейської (Руської) рівнини, або, як співали колись кобзарі, «проти сонця, головою до Чумацького Веза (Великої Ведмедиці), ногами до синього моря».

Площа України – 603700 кв. км. За територією серед країн планети Україна посідає 39 місце в світі, покриваючи 0,6% площі суші та 5% площі Європи. Україна – найбільша з європейських країн, територія якої лежить в межах однієї частини світу. Друге місце за величиною посідає Франція, третє – Іспанія. Площа України вдвічі більша за територію Польщі, у п'ять разів – за площу Греції і в двадцять разів за площу Бельгії.

Україна має багато сусідів, а її кордон – один з найдовших кордонів у Європі – 6500 км (приблизно 1/6 довжини земного екватора). З них 1050 км – це морські кордони. На півночі Україна межує з Білоруссю, на півночі та сході – з Росією, на заході – з Польщею і Словаччиною, на південному заході – з Угорщиною, Румунією та Молдовою.

Територія України майже повністю лежить в межах помірного географічного поясу, простягаючись із заходу на схід від 22° до 40° східної довготи, а з півночі на південь від 52° до 44° північної широти. Крайня західна географічна точка України знаходиться поблизу міста Чоп Ужгородського району Закарпатської області, а крайня східна – це околиця села Червона Зірка Міловського району Луганської області. Відстань між ними складає 1316 км. Крайня північна точка України знаходиться біля села Грем'яч на Чернігівщині, а крайня південна – це мис Сарич у Криму. Відстань між цими точками – 893 км.

Географічний центр самої України розташований у районному центрі Добровеличківка на Кіровоградщині. Основна частина території України знаходиться в басейні Дніпра, який ділить Україну на Лівобережну і Правобережну. Уся територія України поділяється на 24 області, Автономну Республіку Крим та два міста республіканського підпорядкування – Київ і Севастополь.

Населення України складає 46 млн. 337 тис. чоловік. Україна – багатонаціональна держава. У ній мешкають представники понад 100 національностей та народностей.

Українці – основне населення держави – є одним з найчисельніших народів Європи та другим (після росіян) за чисельністю слов'янським народом. У власній державі українці складають близько 73% усього населення (понад 37 млн. чоловік). Українці рівномірно населяють майже всю територію України за винятком Криму і деяких промислових районів Півдня і Сходу.

Росіяни – найбільша після українців національна група українського народу (понад 11 млн. чоловік). Вони проживають переважно в Луганській, Донецькій, Харківській, Запорізькій областях і Криму.

Третя за чисельністю національна група – білоруси (0,5 млн. чоловік). Вони переважно мешкають у Поліссі.

Крім цих народів на території України мешкають поляки, молдавани, румуни, євреї, болгары, греки, угорці, німці та ін.

Коли і як виникли назви «Україна» і «українці»?

Слово «Україна», як назва території, вживалося ще з давнини. Так, уже в перших літописах згадується ця назва. Вперше слово «Україна» з'явилося у 1187 р. у Київському літописі за Іпатіївським списком. Галицько-Волинський літопис у 12-13 ст. засвідчував швидке і повсюдне поширення цієї назви в землях Київської Русі.

З 14 ст. термін «Україна» вживався у значенні «країни,

заселеної українцями». Дещо пізніше він співіснував з назвою «Малоросія», яка утвердилася після входження українських земель до складу Московської держави.

Існує безліч версій щодо походження самого слова «Україна». Суперечки навколо цього ведуться вже кілька століть.

Частина істориків виводила слово «Україна» від слова «край» – кінець, що означає «окраїна», «погранична» або «межівна» земля. Ця версія підтримується багатьма російськими істориками, які виходять з факту приєднання українських земель до Російської імперії, відносно якої вони дійсно займали периферійне, тобто окраїнне положення. Але слово «Україна» з'явилося задовго до об'єднання України з Росією і означало назву певної самостійної території.

Деякі археологічні, історичні, лінгвістичні та етнографічні дослідження доводять, що ця назва дуже давнього походження і сягає 5 тисячоліття до н. е.

Є й інша гіпотеза, за якою слово «Україна» походить від дієслова «украяти», тобто «відрізати», і означає «виділити», «відокремити». Тобто Україна – «земля, виділена із загалу», «відокремлена від решти», або «наша власна земля».

Решта дослідників вважає, що слово «Україна» походить від назви слов'янського племені «укрів», що, за деякими джерелами, існувало в 4 столітті поблизу нинішнього німецького міста Любека.

Частина істориків дотримується думки, що поняття «Україна» походить із праслов'янської мови від сполучення слова «країна» з прийменниками «у» або «в».

Українське козацтво

У 15 столітті в українській політиці з'явилася сила, яка в майбутньому відіграла значну роль в історичній долі України. Це було козацтво – суспільна верства вільних людей, котрі виконували не тільки оборонні функції, спрямовані на захист кордонів від турецько-татарської агресії, але й активно господарювали, засновували нові поселення. Перші писемні згадки про українських козаків з'явилися наприкінці 15 століття. Слово «козак» тюркського походження і означає «вільна, незалежна людина». У козаки йшли і селянські хлопці, й міщани, й шляхетські сини, бо козак у понятті народу – це справжній лицар, відважна, мужня людина.

У 50-х роках 16 ст. козацтво створило свою військово-політичну організацію – Запорізьку Січ – спочатку на острові Мала Хортиця у пониззі Дніпра, а далі на острові Велика Хортиця. Потім з'явилася Томаківська, Кам'янська, Хортицька,

Задунайська Січ та інші в багатьох містах Подніпров'я. У війську запорізькому було закладено своєрідний військово-адміністративний устрій, заснований на принципах козацького демократизму, започатковано специфічні політичні інституції, зокрема систему військових рад. Усі адміністративні посади на Січі були виборними. Існувала також власна козацька атрибутика. Усі важливі питання козаки вирішували на загальних або військових зборах. Учасники цих рад мали рівні права, які вони доводили гучними викликами.

У першій половині 16 ст. виник козацький флот. Козацькі кораблі – «чайки» – мали довжину 20 м, ширину 3–4 м, а висоту 2,5 м. На човні було два керма, що давало йому змогу плисти в обидва боки. У рух «чайку» приводили вітрила та весла, 10–15 весел з кожного боку. На кораблі розміщувалось 50–70 козаків і кілька гармат.

Існування на півдні України козацтва зі своїм самоврядуванням непокоїло польський уряд, тим більше, що Запоріжжя стало перебирати на себе функції провідника соціальної та національно-визвольної боротьби на українських землях. Швидко пересуваючись на своїх човнах-«чайках», козаки отримували перемогу над ворогами.

На той час козацтво було чи не єдиним захисником православ'я. Козацтво зросло не тільки кількісно, але й зміцнило організацію. Таким чином, в українському суспільстві відбувалося поступове накопичення сил перед вирішальною сутичкою із могутньою державною машиною Речі Посполитої.

Чим знаменне правління Ярослава Мудрого?

З середини X століття, а саме за часів правління князів Олега, Ігоря та його дружини Ольги політичне й економічне життя починає концентруватися на території, яка отримує назву Київська Русь із центром у Києві. З введенням християнства Володимиром Великим починається нова доба в історії Київської Русі. Основну увагу він приділяв цільності держави, він укріплює кордони своєї держави, починає карбування власної монети, будує церкви.

У 1034–1054 рр. престол посідає син Володимира Ярослав, якого прозвали Мудрим за його велику любов до книги, науки, культури. Він розширив кордони країни, підкоривши прибалтійські племена та печенегів. Він зміцнив стосунки своєї держави з іншими державами, а саме грецькою, німецькою, угорською, норвезькою, шведською, французькою.

За часів Ярослава Мудрого численні церкви стали осередками науки, культури, освіти. Та й самі церкви являють собою дивовижні

витвори давньоруської архітектури, до яких в першу чергу слід віднести храм Св. Софії, Премудрості Божої, Печерську Лавру та ін. Витвором архітектури можна вважати Золоті ворота. Князь дбав про лад і спокій у краю, своїми розумними розпорядженнями та законами він зміцнював державу. Важливим державним актом, впровадженням Ярославом Мудрим, став збірник законів під назвою «Руська Правда».

Ярослав Мудрий славився великою любов'ю до книг, усе життя збирав їх. Книги, привезені з Греції і Болгарії, при князівському дворі переписувались і перекладались.

Ним же при Софіївському соборі у Києві була створена бібліотека – книгосховище, про яке згадується в літопису 1037 р. Тут були релігійні книги, книжки для світського читання, різні державні документи: угоди, князівські грамоти тощо. Бібліотека налічувала понад 950 томів. На жаль, це унікальне зібрання зникло і досі не знайдене.

П'ять синів Ярослава – Ізяслав, Святослав, Всеволод, Ігор та Володимир – не виконали волю батька, який наказував їм жити у злагоді та підкорюватися владі старшого князя у Києві, яким був Ізяслав. Суперечки між братами-князями після смерті Ярослава призвели до ослаблення держави, а цим скористалися племена половців. Тільки Володимирі Мономаху (своє прізвище він узяв від матері, грецької принцеси, дочки імператора Костянтина Мономаха), онукові Ярослава, який у 1113 р. став великим князем, вдалося встановити порядок в державі.

Постаті Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха належать до найвеличніших в історії українського, білоруського та російського народів.

Українська мова

Українська мова є національною мовою українського народу, державною мовою України. Нею спілкуються понад 40 мільйонів осіб. Це одна з найбагатших і найрозвиненіших мов світу, яка вдосконалювалася зусиллями багатьох поколінь упродовж віків. Українською мовою створені невмирущі скарби усної народної творчості, написані художні твори світового рівня.

Мова – це душа народу. У ній, як у дзеркалі, відбивається увесь його духовний світ, багата героїчна історія, мудрість, досвід, одвічні мрії і сподівання, краса душі й характер українців.

Могутність мови – це духовна могутність народу. Народ дає мові силу й красу.

Прилучімося до святині українців – до їхньої мови, і нам

відкриється дивовижний світ поетичного натхнення, невичерпний гумор, висока народна мораль.

Надзвичайна мелодійність і ніжність української мови, її синтаксичне багатство і гнучкість, значні внутрішні словотвірні можливості були тими показниками, завдяки яким 1934 року в Парижі на всесвітньому конкурсі мов українська посіла третє місце (після французької та перської).

Українська мова об'єднує наших сучасників і попередні покоління у велику родину – український народ. Тому українська мова є рідною для кожного українця. Ось як сказав про рідну мову письменник Олесь Гончар: «У вигляді мови природою дано людині великий скарб. Не тільки користуватися ним, рідним словом, але й натхненно рости, оберігати його коріння й леліяти його цвіт – ось тоді воно й буде запашним та співучим. Сповненим музики й чару, життєвої правдивості й поетичності».

А ось думка іншого відомого українського письменника П. Мирного: «Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова... Мова – така ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то то вже буде смерть його душі, смерть всього того, чим він відрізняється від інших людей».

Як довго ждали ми своєї волі слова,
І ось воно співа, бринить.
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.
Як довго ждали ми... Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну негоду,
Коли він сам стоять не міг...
(О. Олесь)

Леся Українка (1871 – 1913 рр.)

Лариса Петрівна Косач відома читачам як Леся Українка. Народилася майбутня письменниця 13 лютого 1871 року в Новограді-Волинському і виховувалася в інтелігентній сім'ї.

Сприятливе середовище з ранніх літ благотворно впливало на здібності дівчинки. Поетеса не дарма пізніше підкреслювала: «Мені легко було вийти на літературний шлях,

бо я з літературної родини походжу, але від того не менше кололи мене поетичні терни». Сім'я Косачів приятелювала з Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким, Павлом Житецьким. З дитинства Леся захоплювалася народними піснями і казками, в чотири роки уже читала, в п'ять – грала на фортепіано і пробувала творити власну музику.

За сприяння матері у 1884 році у львівському журналі «Зоря» з'явилася перша Лесина публікація – вірш «Конвалія». А наступного року у Львові вийшла книжка перекладених оповідань М. Гоголя, авторами якої були Леся та її брат.

У березні 1893 року вийшла у Львові перша Лесина збірка «На крилах пісень». Схвальну рецензію на книгу написав О.Маковей, визначивши провідні мотиви творчості поетеси: «Перший – то сумовитий погляд авторки на своє життя і долю, другий – то культ природи, а третій – то культ України і світове горе».

Леся цікавилася історією. Дев'ятнадцятирічною дівчиною вона написала для молодшої сестри підручник «Стародавня історія східних народів». Цей підручник був доступний, лаконічний і цікавий. Мужніючи, Леся зацікавилася філософією, почала також пробувати себе в публіцистиці. Разом із сестрою Ольгою вона відвідувала публічні лекції в Київському університеті, займалася самоосвітою, завдяки чому стала однією з найосвіченіших жінок в тогочасній Європі.

У 1899 році у Львові вийшла друга Лесина збірка «Думи і мрії», а у квітні 1902 року в Чернівцях – книга поезій «Відгуки». Першою дуже вдалою і цікавою трагедією Лесі Українки стала «Касандра».

Разом зі своїм чоловіком, відомим музикантом-фольклористом Климентом Квиткою, Леся багато подорожувала, довго жила на чужині. Далеко від рідної України – в Тбілісі, Талаві, Єгипті – Леся не забувала рідної землі. Але все життя поетеса тяжко хворіла. У 1911 році сім'я опинилася в Кутаїсі, де чоловік одержав посаду. Письменниця вже відчувала наближення смерті. Вона переслала сестрі Ользі свій архів, до виснаження працювала над «Лісовою піснею», яка вийшла друком в Києві ще за життя поетеси, в 1912 році. У Кутаїсі було написано також інші драми.

Друзі та близькі наполягали на лікуванні. Леся ще раз відвідала Єгипет. Подорожі стали для неї мукою, надії на полегшення не виправдовувалися.

Письменниця мужньо готувалася до трагічного кінця. У березні 1913 року вона написала заяву до бібліотеки Наукового товариства ім. Т. Шевченка із проханням прийняти її твори в депозит, 28 квітня

востаннє приїхала до Києва, прийшла на присвячений їй вечір в клубі «Родина», а всередині травня відбула в Кутаїсі.

З голосу вмираючої дружини Климентій Квітка ще встиг записати народні пісні, а матері й сестрі Ользі Леся продиктувала зміст задуманої драми «На передмістю Александрії». Тяжкохвору поетесу перевезли до Сурамі, але врятувати її вже ніхто не міг. 19 липня вона померла.

Труну з прахом доставили до Києва. 26 липня 1913 року Леся Українку поховали на Байковому кладовищі. За труною йшов багатотисячний натовп. Україна ховала свою дочку.

Леся Українка

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здима вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллеш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на віху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдина зброе,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів,
Піде луна по твердинях тиранів,
Стрінеться з брязкотом інших мечей,
З гуком нових, не тюремних речей.

Месники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...
Зброе моя, послужи воякам
Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

Ви щасливі, пречистії зорі,
ваші промені – ваша розмова;

якби я ваші промені мала,
я б ніколи не мовила слова.

Ви щасливі, високії зорі,
все на світі вам видко звисока;
якби я так високо стояла,
хай була б я весь вік одинока.

Ви щасливі, холоднії зорі,
ясні, тверді, неначе з кришталю;
якби я була зіркою в небі,
я б не знала ні туги, ні жалю.

Михайло Старицький

Ніч яка місячна, зоряна, ясна

Ніч яка місячна, зоряна, ясна!
Видно, хоч голки збирай.
Вийди, кохана, працю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай.

Сядем укупочці тут під калиною –
І над панами я пан!
Глянь, моя рибонько, – срібною хвилею
Стелиться полем туман.

Гай чарівний, ніби променем всипаний,
Чи загадався, чи спить:
Ген на стрункій та високій осичині
Листя пестливо тремтить.

Небо незміряне всипане зорями,
Що то за Божа краса!
Перлами ясними попід тополями
Грає краплиста роса.

Ти не лякайся, що ніженьки босії
Вмочиш в холодну росу:
Я тебе, вірная, аж до хатиньки
Сам на руках однесу.

Ти не лякайся, що змерзнеш, лебедонько,
Тепло – ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе до свого серденька,
А воно палке, як жар.

Ти казала в понеділок ...
(українська народна пісня)

1.

Ти казала, в понеділок
Підем разом по барвінок,
Я прийшов – тебе нема,
– Підманула, підвела.

Приспів:

Ти ж мене підманула,
Ти ж мене підвела,
Ти ж мене молодого
З ума-розуму звела.

2.

Ти казала, у вівторок
Поцілуєш разів сорок,
Я прийшов – тебе нема, –
Підманула, підвела.

3.

Ти казала, у середу
Підем разом по череду,
Я прийшов – тебе нема, –
Підманула, підвела.

4.

Ти казала у четвер
Підем разом на концерт
Я прийшов – тебе нема,
Підманула, підвела.

5.

Ти казала, у п'ятницю
Підем разом на вулицю,
Я прийшов – тебе нема, –
Підманула, підвела.

6.

Ти казала, у суботу
Підем разом на роботу,
Я прийшов – тебе нема, –
Підманула, підвела.

7.

Ти казала, у неділю
Підем разом на весілля,
Я прийшов – тебе нема, –
Підманула, підвела.

Приспів:

Ти ж мене підманула,
Ти ж мене підвела,
Ти ж мене молодого
З ума-розуму звела.

Приспів:

Я ж тебе, я ж тебе підманула
Я ж тебе, я ж тебе підвела
Я ж тебе, я ж тебе молодого
З ума-розуму звела.

Несе Галя воду...

(українська народна пісня)

Несе Галя воду, коромисло гнеться,
А за нею Іванко як барвінок в'ється.

Галю, моя Галю, дай води напитись.
Ти ж така хороша, дай хоч подивиться.

Вода у ставочку, піди та й напийся,
Я буду в садочку, прийди подивися.

Прийшов у садочок, зозуля кувала,
А ти ж мене, Галю, та й не шанувала.

Стелися, барвінку, буду поливати,
Вернися, Іванку, буду шанувати.

Скільки не стелився, ти не поливала,
Скільки не вертався, ти не шанувала.

ТЕМАТИЧНИЙ УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК

СПОРТ	SPORT
змагання	competition
спортсмен	athlete, sportsman
тренер	trainer, coach
біг	running
стрибки	jumping
плавання	swimming
метання списа	javelin throwing
спис	javelin
диск	discus
молот	hammer
бокс	boxing
боксер	boxer
боротьба	wrestling
борець	wrestler
важка атлетика	weight-lifting
штанга	weight bar
гантелі	dumb-bells
гиря	weight
штангіст	weight-lifter
теніс	tennis
ракетка	racket
корт	court
сітка	net
тенісист	tennis player
футбол	football
суддя	referee
нападаючий	forward
захисник	back
воротар	goalkeeper
поле	field
волейбол	volley-ball
волейболіст	volley-ball player
баскетбол	basketball
баскетболіст	basketball player
корзина	basket

веслування	rowing
весляр	rower
човен	boat
весло	oar
хокей	hockey
шайба	puck
ключка	hockey stick
ковзани	skates
лижний спорт	skiing
лижі	ski
лижні палиці	ski stick
лижник	skier
конькобіжний спорт	skating
ковзаняр	skater
кінний спорт	horse riding
вершник	horseman, rider
спортивний зал	gymnasium
бруси	bars
гімнастичний зал	vaulting horse
перекладина	horizontal bar
шведська стінка	wall-bars
канат	rope
кільця	rings
мат	mat
козел	swing buck
трамплін	spring-board
<i>тренуватись</i>	<i>to train</i>
<i>перемагати</i>	<i>to win</i>
<i>вигравати</i>	<i>to win</i>
<i>програвати</i>	<i>to lose</i>
нічия	draw, nothing to nothing
<i>Грати у футбол, шахи.</i>	<i>To play football, chess.</i>
<i>Займатися боксом, плаванням.</i>	<i>To go in for boxing, swimming.</i>
<i>Він зайняв/посів перше (друге) місце на змаганнях.</i>	<i>He gained the first (second) place at the competition.</i>
<i>Він чемпіон.</i>	<i>He is a champion.</i>

МИСТЕЦТВО	ART
Музика	Music
концерт	concert
сцена	stage
диригент	conductor
піаніст	pianist
публіка	public, audience
гітара	guitar
струна	string
акордеон	accordion
скрипка	violin
смичок	bow
контрабас	contrabass
барабан	drum
саксофон	saxophone
піаніно	piano
рояль	grand piano
орган	organ
ноти	notes
<i>В нього гарний голос (слух)</i>	<i>He has a good voice (ear)</i>
Театр	Theatre
зал для глядачів	hall
оркестр	orchestra
глядачі	spectators
ложа	box
балкон	balcony
декорація	scenery
актор, акторка	actor, actress
завіса	curtain
фойє	lobby
гардероб	cloak-room
білетер	attendant
бінокль	opera-glasses
програма	program
Живопис	Painting
художник	painter
натурщик	model

портрет	portrait
холст	canvas
мольберт	easel
пензель	brush
фарби	paints
графік	craftsman
малюнок	drawing
олівець	pencil
гравюра	engraving
скульптор	sculptor
скульптура	sculpture
різець	chisel
матеріал	material
писати	to paint
ліпити	to model, to sculpture
малювати	to draw
Кіно	Cinema
кіностудія	film studio
прожектор	spot-light
освітлювач	lighter
кіноактор, кіноактриса	film actor, film actress
мікрофон	microphone
кінокамера	camera
оператор	camera-man
режисер	producer
сценарій	script
сценарист	script-writer
кінотеатр	cinema
екран	screen
<i>Знімати (демонструвати) фільм.</i>	<i>To shoot (to show) a film.</i>
Фотографія	Photography
фотоапарат	camera
фотограф	photographer
софіт	lamp with reflector
екран	screen
клієнт	client

фотографувати, знімати	to take photograph
друкувати	to print
БІЗНЕС	BUSINESS
справа	business
замовник	client, customer
постачальник	caterer, contractor
споживач	consumer
продавець	vendor
покупець	customer
досвід	experience
вигода	profit, benefit
термін	term
умови	conditions
контракт	contract
знижка	discount
прибуток	profit
реклама	advertisement
обговорювати	to discuss
виконувати	to fulfill
<i>Приймати рішення</i>	<i>To agree, to make one's mind</i>
<i>Співробітничати</i>	<i>To cooperate</i>
<i>Зв'язуватися</i>	<i>To connect, to contact</i>
<i>Звертатися</i>	<i>To appeal</i>
<i>Пропонувати</i>	<i>To suggest, to propose</i>
<i>Знижувати (підвищувати) ціни</i>	<i>To lower (to raise) price</i>
<i>Складати контракт</i>	<i>To make a contract</i>
<i>Мати рахунок у банку</i>	<i>To have an account in the bank</i>
<i>Платити готівкою</i>	<i>To pay cash</i>
<i>Що ви пропонуєте?</i>	<i>What do you suggest?</i>
ДІЄСЛОВА	VERBS
Рух	Motion, movement
наздоганяти / наздогнати	to catch up
переганяти / перегнати	to outstrip
обганяти / обігнати	to overcome
відставати / відстати	to lag behind
бігти – бігати	to run
стрибати	to jump

пливти – плавати	to swim
летіти – літати	to fly
підніматися / піднятися	to ascend, to go up
спускатися / спуститися	to descend, to go down
піднімати / підняти	to lift
опускати / опустити	to let fall, to lower
двигати	to move
присувати / присунути	to move nearer
відсувати / відсунути	to move away
ловити / спіймати	to catch
тягнути	to pull
штовхати / штовхнути	to push
Прості дії	Simple actions
подовжувати / подовжити	to lengthen
укорочувати / укоротити	to shorten
розширювати / розширити	to widen
звужувати / звузити	to make narrower
з'єднувати / з'єднати	to join, to connect
роз'єднувати / роз'єднати	to separate
порівнювати / порівняти	to compare
лити	to pour
наливати / налити	to pour into
переливати / перелити	to pour over
полювати / полипи	to water
(на)сипати	to strew
зв'язувати / зв'язати	to tie
розв'язувати / розв'язати	to untie
сплутувати / сплутати	to mix up, to confuse
розплутувати / розплутати	to unwind
(на)капати	to drip
підіймати / підняти	to pick up
опускати / опустити	to lower
повертати / повернути	to turn
повертатися / повернутися	to turn
відвертатися / відвернутися	to turn away
оглядатися / оглянутися	to turn back
вклонятися / вклонитися	to bow
нахилитися / нахилитися	to bend

випрямлятися / випрямитися	to straighten up
спотикатися / спіткнутися	to stumble
падати / впасти	to fall
кульгати	to limp
держати	to keep
упускати / упустити	to drop
розбивати / розбити	to break
(за)чіпати	to touch
(по)рвати	to tear
(зі)м'яти	to rumple
щипати / ущипнути	to pinch
(по)різати	to cut
трясти	to shake
ударяти / ударити	to hit, to strike
бити	to beat
(с)палити	to burn
(по)гасити	to extinguish
відчиняти / відчинити	to open
зачиняти / зачинити	to shut
копати	to dig
рубати	to chop
пиляти	to saw
забивати / забити	to nail
прибивати / прибити	to nail to smth
втягати / втягнути	to pull out
приклеювати / приклеїти	to glue, to stick
загвинчувати / загвинтити	to screw
Відносини	Relations
звинувачувати / звинуватити	to accuse
виправдовувати / виправдати	to justify
виходити заміж / вийти заміж	to marry
ворогувати	to be enemies
нападати	to attack
захищати / захистити	to defend
(по)битися	to fight
воювати	to wage war
забороняти / заборонити	to forbid
дозволяти / дозволити	to allow

погрожувати	to threaten
переслідувати	to pursue
(по)грабувати	to rob
проводжати / проводити	to see off
боротися	to fight
заспокоювати / заспокоїти	to calm
(об)ляяти	to scold
(по)хвалити	to praise

Словник спеціальної лексики

<i>Українська</i>	<i>Русский</i>	<i>English</i>
А абзац апостроф	абзац апостроф	paragraph apostrophe
Б буква	буква	letter
В вігук вид доконаний недоконаний ступінь відміна (імєнника) відмінок давальний знахїйний кличний місцевий називний непрямий орудний прямий родовий відмінювання відносний прикметник вказівне слово	междометие вид совершенный несовершенный сравнительная степень склонение (существит.) падеж дательный винительный звательный предложный именительный косвенный творительный прямой родительный склонение относительное прилагательное указательное слово указательное	interjection aspect perfective imperfective comparative degree declension case dative accusative vocative prepositional nominative oblique instrumental direct genitive declension relative adjective

вказівний займенник власна назва вставне слово	местоимение имя собственное вставное слово	pointing word, demonstrative pronoun proper name introductory (parenthetical) word
голосний група	Г гласный группа	vowel group
давальний відмінок діалог дієслово безособове д. д.-зв'язка д. руху зворотнє д. модальне д. дійсний спосіб доконаний вид допустове підрядне речення дужки квадратні д. круглі д.	Д дательный падеж диалог глагол безличный г. г.-связка г. движения возвратный г. модальный г. изъявительное наклонение совершенный вид уступительное придаточное предложение скобки квадратные с. круглые с.	dativе case dialog verb impersonal v. copula v. of motion reflexive v. modal v. indicative, fact- mood perfective aspect concessive clause sentence brackets square b. round b.
жіночий рід	Ж женский род	feminine gender
завдання займенник вказівний з. неозначений з. особовий з. питальний з. присвійний з. закінчення	З задание местоимение указательное м. неопределённое м. личное м. вопросительное м. притяжательное м. окончание	task pronoun demonstrative p. indefinite p. personal p. interrogative p. possessive p. inflexional ending

заперечна частка	отрицательная частица	negative particle
заперечне речення	отрицательное предложение	negative sentence
заперечення	отрицание	negation
звертання	обращение	allocution
зворот	оборот	phrase
порівняльний з.	сравнительный о.	comparative ph.
зворотне дієслово	возвратный глагол	reflexive verb
звук	звук	sound
голосний з.	гласный з.	vowel
приголосний з.	согласный з.	consonant
знахідний відмінок	винительный падеж	accusative case
значення	значение	meaning
зустрічне питання	встречный вопрос	counter question
І іменник імператив (наказовий спосіб) ім'я нераховане і. раховане і. інтонація інфінітив (неозначена форма дієслова)	существительное императив (повели-тельное наклонение) имя неисчисляемое и. исчисляемое и. интонация инфинитив (неопределённая форма глагола)	noun imperative mood noun incountable n. countable n. intonation infinitive
К кількісний числівник клічний відмінок кома конструкція коротка форма крапка	количественное числительное звательный падеж запятая конструкция краткая форма точка	cardinal number vocative coma construction short form full-stop
Л лексика літера	лексика буква	vocabulary letter
М		

мета майбутній час минулий час мінімум місцевий відмінок множина мова непряма мова пряма мова мовець мовленнєвий етикет мовлення писемне м. усне м. монолог	цель будущее время прошедшее время минимум предложный падеж множественное число язык, речь непрямая речь прямая речь говорящее лицо речевой этикет речь письменная р. устная р. монолог	purpose future tense past tense minimum prepositional case plural language, speech indirect s. direct s. speaker etiquette of speech discourse, speech written s. oral s. monologue
Н наголос назва власна н. н. істоти н. неістоти називний відмінок найвищий ступінь наказовий спосіб (імператив) недоконаний вид неповне речення непряма мова непрямої відмінок норма	ударение имя и.собственное одушевлённое неодушевлённое именительный падеж превосходная степень повелительное наклонение (императив) несовершенный вид неполное предложение непрямая речь косвенный падеж норма	stress, accent noun proper n. animate n. inanimate n. nominative case superlative degree imperative mood imperfective incomplete sentence indirect speech oblique case norm
О об'єкт прямий о. обставина одинна однокореневий означальна функція	объект прямой о. обстоятельство единственное число однокоренной определительная функция	object direct o. adverbial modifier singular of the same root attributive function

<p>означальне підрядне речення</p> <p>означення окличне речення</p> <p>орудний відмінок основа слова особа дієслова особове речення особовий займенник</p>	<p>определительное придаточное предложение определение восклицательное предложение творительный падеж основа слова лицо глагола личное предложение личное местоимение</p>	<p>attributive clause</p> <p>attribute exclamatory sentence instrumental case stem of word verbal person personal sentence personal pronoun</p>
<p style="text-align: right;">П</p> <p>питальний займенник</p> <p>питання альтернативне п. зустрічне п. пряме п. підмет підрядне речення</p> <p>допустове п.р. п.р. мети означальне п.р. пояснювальне причинно-наслідкове п.р. умовне п.р. часове п.р. повна форма повне речення полілог порівняльний зворот</p> <p>порядковий числівник предмет живий неживий</p>	<p>вопросительное местоимение вопрос альтернативный в. встречный в. прямой в. подлежащее придаточное предложение уступительное цели определительное пояснительное причинно-следственное условное временное полная форма полное предложение полилог сравнительный оборот порядковое числительное предмет одушевлённый неодушевлённый согласный чередование согласных</p>	<p>interrogative pronoun question alternative q. counter-q. direct q. subject subordinate clause</p> <p>concessive c. c. of purpose attributive c. explanatory c. casual-consecutive c. conditional c. c. of time full form complete sentence polylogue comparative phrase</p> <p>ordinal numeral</p> <p>object animate o.</p>

<p>приголосний чергування приголосних шиплячий п. прийменник прикметник відносний п. присвійний п. якісний п. прислівник присудок дієслівний складний п. просте речення пряма мова пряме питання прямий відмінок прямий об'єкт (дії)</p>	<p>шипящий с. предлог прилагательное относительное притяжательное качественное наречие сказуемое глагольное составное с. простое предложение прямая речь прямой вопрос прямой падеж прямой объект (действия)</p>	<p>inanimate o. consonant consonant gradation hushing c. preposition adjective relative a. possessive a. qualitative a. adverb predicate compound verbal p. simple sentence direct speech direct question direct case direct object (of verbal action)</p>
<p>Р раховані імена речення бездієслівне р. безособове р. загальнопитальне р. заперечне р. модальне р. неозначено-особове р. неповне р. означальне підрядне р. означено-особове р. окличне р. особове р. питальне р. підрядне р. повне р. просте р.</p>	<p>исчисляемые имена предложение безглагольное п. безличное п. общевопроси-тельное п. отрицательное п. модальное п. неопределённо-личное п. неполное п. определительное придаточное п. определённо-личное п. восклицательное п. личное п. вопросительное п. придаточное п. полное п.</p>	<p>countable nouns sentence non-verbal s. impersonal s. general interrogative s. negative s. modal s. indefinite-personal s. incomplete s. attributive clause definite-personal s. exclamatory s. personal s. interrogative s. subordinate clause</p>

<p>розповідне р. складне р. складнопідрядне р.</p> <p>складносурядне р.</p> <p>спонукальне р. стверджувальне р.</p> <p>рід жіночий р. середній р. спільний р. чоловічий р. родовий відмінок</p>	<p>простое п. повествовательное п. сложное п. сложноподчи-нённое п. сложносочи-нённое п. побудительное п. утвердительное п.</p> <p>род женский р. средний р. общий р. мужской р. родительный падеж</p>	<p>complete s. simple s. narrative s. composite s. compound s.</p> <p>complex. s.</p> <p>hortatory s. affirmative s.</p> <p>gender feminine g. neuter g. common g. masculine g. genetive case</p>
<p>середній рід синонім синтаксична конструкція складне речення</p> <p>складнопідрядне речення складносурядне речення слово вказівне с. вставне с. модальне с. обставинне с.</p> <p>основа слова с.-речення словосполучення спілкування спільний рід сполучник</p>	<p>С</p> <p>средний род синоним синтаксическая конструкция сложное предло-жение сложноподчи-нённое предлож. сложносочинённое предложение слово указательное с. вставное с. модальное с. обстоятельст-венное с. основа слова с.-предложение словосочетание общение общий род союз побудительное предложение</p>	<p>neuter gender synonym syntactical structure composite sentence</p> <p>compound sentence</p> <p>complex sentence</p> <p>word pointed w. introductory w. modal w. circumstantial w.</p> <p>stem of word w.-sentence word combination communication common gender conjunction hortatory sentence</p>

спонукальне речення спосіб дієслова дійсний с. наказовий с. (імператив) умовний с. ступені порівняння вищий найвищий суб'єкт суфікс	наклонение глагола изъявительное н. повелительное н. (императив) сослагательное н. степени сравнения сравнительная превосходная субъект суффикс	mood of verb indicative m. imperative m. subjunctive m. degrees of comparison comparative superlative subject suffix
теперішній час	настоящее время	present tense
узгоджене означення умовний спосіб умовне підрядне речення усне мовлення	согласованное определение сослагательное наклонение условное прида-точное предлож. устная речь	attribute in concord subjunctive mood conditional clause oral speech
форма безособова ф. коротка ф. повна ф. формула етикетна ф. фраза функція	форма безличная ф. краткая ф. полная ф. формула этикетная ф. фраза функция	form impersonal f. short f. full f. formula formula of etiquette phrase function
час майбутній ч. минулий ч. теперішній ч. частина мови	время будущее в. прошедшее в. настоящее в. часть речи	tense future t. past t. present t. part of speech

вигук дієслово дієприкметник дієприслівник займенник іменник прийменник прикметник сполучник числівник частина чергування ч. голосних ч. приголосних числівник кількісний ч. порядковий ч. число однина множина чоловічий рід	междометие глагол причастие деепричастие местоимение существительное предлог прилагательное союз числительное частица чередование ч. гласных ч. согласных числительное количественное ч. порядковое ч. число единственное ч. множественное мужской род	interjection verb participle participle pronoun noun preposotion adjective conjunction numeral particle gradation vowel g. consonant g. numeral cardinal n. ordinal n. number singular plural masculine gender
Ш шиплячий приголосний	шипящий согласный	hushing consonant
Я якісний прикметник	качественное прилагательное	qualitative adjective

Список джерел

1. Анікіна М. М. Починаємо вивчати російську. Сходи. Практикум / Анікіна М. М. – М.: Рус. яз., 2004.
2. Бахтіярова Х.Ш. Українська мова: практичний курс для іноземців / Бахтіярова Х. Ш., Лукашевич С. С., Майданюк І. З. та ін. – Тернопіль, 1999.
3. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: підручник / Безпояско О. К., Городненська К. Г., Русанівський В. М. – К.: Либідь, 1993.
4. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник / Вихованець І. Р. – К.: Либідь, 1993.
5. Дудка О. О. Українська мова: довідник. 5-9 класи / Дудка О. О., Шевелева Л. А.; за ред.: А. О. Свашенко.– Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2005.
6. Зайченко Н. Ф. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення / Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А. – К.: Знання України, 2004.
7. Космакова-Братушенко Г. Д. Українська мова для іноземців / Космакова-Братушенко Г. Д. – Одеса, 2000.
8. Ломакович С. В. Самоучитель української мови / Ломакович С. В., Терещенко В. М. – Севастополь: Біблекс, 2005.
9. Що? Як? Чому?: Світ моєї України (популярна дитяча енциклопедія). – Х.: Український фонд міжнародного молодіжного співробітництва, 2003.
10. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: Підручник / Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н.Я. та ін.; за ред.: Плющ М. Я. – 4-те вид., стер. – К.: Вища шк., 2003.
11. Паламар Л. М. Практичний курс української мови: навч. посібник / Паламар Л. М., Бех О. А. – К.: Либідь, 1993.
12. Тематичні діалоги для розвитку усного мовлення на початковому етапі навчання української мови як іноземної / укл.: Н. Станкевич. – Львів, 2000.
13. Терлак З. Українська мова для початківці / Терлак З., Сербенська О. – Львів: Світ, 2000.
14. Хавроніна С. О. Говоріть російською / Хавроніна С. О. – М.: Рус. яз. – Медіа, 2007.
15. Хавроніна С. О. Російська мова у вправах: навчальний посібник для тих, хто розмовляє німецькою мовою / Хавроніна С. О., Широченська О. І.– М.: Рус. яз., 2003.

16. Чистякова А. Б. Українська мова для іноземців: підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів / Чистякова А. Б., Селіверстова Л. І., Лагута Т. М. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006.

Корисні посилання

1. Українська мова в Інтернеті
<http://www.share.net.ua/forum/index.php?showtopic=1504>
2. Цікаві видання
<http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/vydan/inoz/index.htm>
3. Тлумачний словник української мови онлайн
<http://www.slovyk.net/?s1=0&s2=0>
4. Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів
<http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/tpp/glossary.htm>
5. Український правопис
<http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/sur/s/sl.htm>
6. Проект українського правопису <http://pravopys.vlada.kiev.ua>
7. Електронний підручник української мови
<http://linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/index.htm>
8. Сучасна українська мова: електронний підручник
<http://www.mova.info/pidruchn.aspx>
9. Українська мова: підручник <http://ukrainskamova.narod.ru/>
10. Українська мова: Енциклопедія
<http://www.litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
11. Українська мова для початківців (О. Сербенська)
<http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/in/ser/main1.html>
12. Ділова українська мова: Дистанційний курс
<http://users.kpi.kharkov.ua/lre/dum/>
13. Довідник з української мови
<http://www.mot.narod.ru/mova/movva.html>
14. Українські прислів'я, приказки, усталені вирази
http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=5729&page=1#text_top
15. Українські літературні аудіоресурси
<http://lab.chass.utoronto.ca/rescentre/slavic/ukr/>
16. Lessons: Ukrainian – English
<http://www.internetpolyglot.com/lessons-uk-en>

Ключі до кросвордів, загадок, ігрових завдань тощо

Модуль 10.

С. 14, завдання 13.

1. Книжка. 2. Думка. 3. Два кожухи. 4. Коли мовчить.

С. 23, завдання 9.

1. які. 2. де. 3. коли.

Модуль 11.С. 47, завдання 18.

Чоловічі імена: Андрій. Лев. Лука. Макар. Микола. Михайло. Петро. Тарас. Том. Юрко. Ян.

Жіночі імена: Ганна. Ірина. Лідія. Марія. Надія. Наталка. Оксана. Олена. Рая. Єва.

С. 55-56, завдання 30 а).

1. Водій автомашини – жінка. 2. Вітер. 3. Місяць. 4. Годинник/ час.

С. 70, завдання 20.

1. Футбол. 2. Боротьба. 3. Хокей. 4. Теніс. 5. Баскетбол. 6. Спринт.
7. *Тренер.*

Модуль 12.С. 85-86, завдання 17.

1. Одне яблуко – дівчинці, друге яблуко – її матері, третє яблуко – бабусі. 2. Три. 3. Капуста. 4. Цибуля. 5. Очі/вуха. 6. Дні тижня. 7. Жодного. 8. Вісім.

Модуль 13.С. 111, завдання 19.

а) 1. Наземний транспорт: маршрутка, таксі, тролейбус, потяг, трамвай, автобус, велосипед, поїзд;

2. Водний транспорт: корабель, човен, паром, пароплав.

3. Повітряний транспорт: літак, вертоліт.

б) Метро є підземним видом транспорту.

С. 117, завдання 8.

1. найбільшого. 2. вагоміше; найцінніше. 3. найперша; найголовніша; найдорожчий.

Модуль 14.С. 160-161, завдання 9:

1. Їхати. 2. Летіти. 3. Нести. 4. Іти/йти. 5. Плисти/пливти. 6. Бігти. 7. Везти. 8. Вести.

Модуль 15.С. 190, завдання 17.

Балет. Виставка. Дискотека. Драма. Комедія. Кіно. Кінотеатр. Клуб. Концерт. Музей. Парк. Ресторан. Театр. Філармонія. Шоу.

Модуль 18.С. 269-270, завдання 24.

1. Копія. 2. Комп'ютер. 3. Віртуальний. 4. Оволодіти. 5. Екран. 6.

Диск. 7. *Прилад.*

С. 270, завдання 25.

Диск. Камера. Карта. Комп'ютер. Ксерокс. Модем. Монітор. Ноутбук.
Плеєр. Принтер. Сканер. Телевізор. Телефон. Факс. Флеш.

Зміст

Модуль 10	3
Групи прикметників: а) Якісні і відносні прикметники.	
б) Ступені порівняння прикметників і прислівників.	
в) Повні й короткі форми прикметників.	
Умовний спосіб дієслова.	
Складні речення з умовними підрядними (<i>якщо, коли, раз, як; якби, коли б, аби</i>).	
Складносурядні речення з єднальними та розділовими смисловими зв'язками (<i>і/й/та, та й, також, і... і, ні... ні, ані... ані, не тільки... а й, як... так і; або, чи, або... або, чи... чи, то... то, чи то... чи то, не то... не то, хоч... хоч</i>).	
Відношення порівняння. Складні речення з порівняльними підрядними (<i>як, наче, неначе, мов, немов, мовби, ніби, нібито, що</i>).	
Завдання для самостійної роботи.	
Текст « <i>Яка сьогодні погода?</i> »	
Модуль 11	34
Займенник: а) розряди займенників; б) відмінювання займенників; в) неозначені займенники; г) заперечні займенники; д) присвійні прикметники.	
Імена та прізвиська.	
Способи творення іменників.	
Допустові відношення. Складні речення з допустовими підрядними (<i>хоч/хоча, хай/нехай, незважаючи на те що, дарма що, скільки (б) (не), якщо..., то</i>).	
Відношення протиставлення у складносурядному реченні (<i>а, але/та, зате, проте, однак/одначе, так</i>).	
Завдання для самостійної роботи.	
Текст « <i>Який вид спорту кращий?</i> »	
Модуль 12	71
Творення прикметників.	
Числівник: а) розряди числівників; б) відмінювання кількісних числівників; в) порядкові числівники; г) дробові числівники.	
Речення з підрядними способу дії та ступеня (<i>так... що, щоб, аби; що... то, чим... тим</i>).	
Причинно-наслідкові відношення. Складні речення з	

підрядними причини (*тому що, бо, оскільки, адже, через те що, завдяки тому що, унаслідок того що*). Складні речення з наслідковими підрядними (*так що, через це, тому, ось чому, завдяки чому*).

Завдання для самостійної роботи.

Текст «*Моє хобі*».

Модуль 13 102

Безпрефіксні дієслова руху (*бігти, бігати, пливати, плавати, летіти, літати, везти, водити, нести, носити, везти, возити*).

Займенниково-співвідносні складнопідрядні речення (*той... хто, такий... який, все... що, всі... хто, всякий... хто, кожен... хто*).

Складні речення із з'ясувальними (пояснювальними) підрядними (*що, щоб, наче, ніби, чи, як, хто, що, який, чий, котрий, як, де, куди, звідки, скільки, чому, коли*).

Завдання для самостійної роботи.

Текст «*Мене запросили в гості*».

Модуль 14 132

Просторові значення префіксальних дієслів з ознакою руху.
Творення дієслів.

Складні речення з підрядними часу (*як, як тільки, після того як, коли, відколи, поки, аж поки, доки, до тих пір поки, з тих пір як, перш ніж*).

Складні речення з підрядними місця (*де, куди, звідки*).

Завдання для самостійної роботи.

Текст «*Вдячні дельфіни*».

Модуль 15 165

Дієприкметник: а) активні форми (теперішній і минулий час); б) пасивні форми.

Активні і пасивні конструкції. Недоконаний та доконаний вид.

Безсполучникові складні речення.

Цільові відношення. Складні речення з підрядними мети (*щоб, для того щоб, аби, з тим щоб*).

Завдання для самостійної роботи.

Текст «*Уперше в театрі*».

Модуль 16 191

Безособові дієслівні форми на *-но, -ено, -то*.
 Пасивні конструкції.
 Прислівник: Творення і правопис прислівників.
 Службові частини мови: а) Прийменник. Написання похідних прийменників.
 Завдання для самостійної роботи.
 Текст «*Кієво-Могилянська академія*».

Модуль 17 220

Дієприслівник: а) недоконаний вид (одночасність дій);
 б) доконаний вид (послідовність дій).
 Синтаксис (узагальнення): а) просте і складне речення;
 б) граматична основа речення; в) другорядні члени речення.
 Завдання для самостійної роботи.
 Текст «*Т. Г. Шевченко*».

Модуль 18 (повторювальний) 245

Службові частини мови (продовження): б) Сполучник.
 в) Частка. Написання часток. Частка *не* з різними частинами мови.
 Вигук.
 Завдання для самостійної роботи.
 Текст «*Комп'ютерний вік*».

Додаткові тексти 271

Гімн України. Де знаходиться Україна? Коли і як виникли назви «Україна» і «українці»? Українське козацтво. Чим знаменне правління Ярослава Мудрого? Українська мова. Леся Українка. Слово, чому ти не твердая криця ... (*Леся Українка*), Ви щасливі, пречистії зорі ... (*Леся Українка*), Ніч яка місячна, зоряна, ясна (*Михайло Старицький*), Ти казала в понеділок ... (*українська народна пісня*), Несе Галя воду... (*українська народна пісня*).

Тематичний українсько-англійський словник 281

Словник спеціальної лексики 288

Бібліографія 297

Корисні посилання 298

Ключі до кросвордів, загадок, ігрових завдань тощо 298

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ВАЛЬЧЕНКО ІННА ВІКТОРІВНА
ПРИЛУЦЬКА ЯНА МИКОЛАЇВНА**

ЛАСКАВО ПРОСИМО!

Навчальний посібник
з української мови для іноземних студентів

У двох частинах

Частина 2

В авторській редакції

Відповідальний за випуск *Т. О. Плотнікова*

Редактор *З. І. Зайцева*
Комп'ютерне верстання *Я. М. Прилуцька*
Дизайн обкладинки *Я. М. Прилуцька*

Підп. до друку 15.03.2011
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 12,8
Тираж 500 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №731 від 19.12.2001